

Ks. JÓZEF DEHARBE SI

KATECHIZM

RZYMSKO-KATOLICKI

KRAKÓW 2016

www.ultramontes.pl

SPIS RZECZY

~~~~~

	Str.
U w a g a o używaniu tego Katechizmu przy nauce	6
Zarys dziejów religii	7
Dzieje przed przyjściem Chrystusa Pana	7
1. Od Adama do Mojżesza	7
2. Od Mojżesza do Chrystusa	9
Dzieje Jezusa Chrystusa	15
Dzieje po Chrystusie Panu	19
1. Od wniebowstąpienia Chrystusa Pana do nawrócenia Konstantyna	19
2. Od nawrócenia Konstantyna do rozdwojenia wiary w XVI stuleciu	22
3. Od rozdwojenia wiary w XVI stuleciu, aż do naszych czasów	27
Zakończenie streszczające dowody dziejowe o boskości religii chrześcijańsko-katolickiej	38
Wstęp	42
O przeznaczeniu człowieka	42
Część pierwsza	44
O wierze	44
§ 1. Co to jest wiara i w co powinniśmy wierzyć	44
§ 2. O potrzebie wiary	47
§ 3. O przymiotach wiary	48
O apostołskim składzie wiary	50
O pierwszym artykule wiary	51
§ 1. O Bogu	51
§ 2. O trzech osobach Boskich	56
§ 3. O stworzeniu świata i o Opatrzności Boskiej	58
§ 4. O aniołach	60

§ 5. O pierwszych ludziach i ich upadku	61
§ 6. Od upadku pierwszych ludzi aż do przyjścia Boskiego Odkupiciela	63
O drugim artykule wiary	68
O trzecim artykule wiary	71
O czwartym artykule wiary	75
O piątym artykule wiary	77
O szóstym artykule wiary	79
O siódmym artykule wiary	80
O ósmym artykule wiary	82
O dziewiątym artykule wiary	84
§ 1. O Kościele w ogólności	84
§ 2. O znamionach Kościoła	87
§ 3. O przeznaczeniu Kościoła	89
§ 4. O rozszerzeniu i zachowaniu Kościoła	91
§ 5. O obcowaniu Świętych	95
O dziesiątym artykule wiary	97
O jedenastym artykule wiary	98
O dwunastym artykule wiary	99
Część druga	102
O przykazaniach	102
O głównym przykazaniu	103
§ 1. O miłości Boga	103
§ 2. O miłości bliźniego	105
§ 3. O chrześcijańskiej miłości siebie samego	107
O dziesięciorgu przykazania Boskiego	109
O pierwszym przykazaniu Boskim	110
Ciąg dalszy o pierwszym przykazaniu	114
O czci i wzywaniu Świętych	114

O drugim przykazaniu Boskim	115
O trzecim przykazaniu Boskim	118
O czwartym przykazaniu Boskim	120
O piątym przykazaniu Boskim	124
O szóstym przykazaniu Boskim	126
O siódmym przykazaniu Boskim	128
O ósmym przykazaniu Boskim	130
O dziewiątym i dziesiątym przykazaniu Boskim	132
O pięciu przykazaniach kościelnych	133
O pierwszym przykazaniu kościelnym	134
O drugim przykazaniu kościelnym	135
O trzecim przykazaniu kościelnym	136
O czwartym przykazaniu kościelnym	138
O piątym przykazaniu kościelnym	139
O przekroczeniu przykazań	140
§ 1. O grzechu w ogólności	140
§ 2. O rozmaitych rodzajach grzechu	142
O cnocie i chrześcijańskiej doskonałości	145
§ 1. O chrześcijańskiej cnocie	145
§ 2. O doskonałości chrześcijańskiej	147
Część trzecia	151
O środkach łaski	151
§ 1. O łasce posiłkującej (uczynkowej)	151
§ 2. O łasce poświęcającej czyli usprawiedliwiającej	152
O sakramentach świętych	155
O sakramencie chrztu	158
O sakramencie bierzmowania	161

O najświętszym sakramencie ołtarza	163
§ 1. O obecności Jezusa Chrystusa w najświętszym sakramencie ołtarza	163
§ 2. O ofierze mszy świętej	167
§ 3. O komunii świętej	170
O sakramencie pokuty	173
§ 1. O rachunku sumienia	175
§ 2. O skrusiczynie żalu za grzechy	177
§ 3. O postanowieniu poprawy	179
§ 4. O spowiedzi	180
§ 5. O zadośćuczynieniu	183
O odpuszczeniu	185
O sakramencie ostatniego namaszczenia	187
O sakramencie kapłaństwa	189
O sakramencie małżeństwa	191
O sakramentaliach	193
O modlitwie	195
§ 1. O Modlitwie Pańskiej	198
§ 2. O Pozdrowieniu Anielskim	201
O kościelnych obrzędach i zwyczajach	203
—————	
Powtórzenie całości	206
—————	

KATECHIZM

RZYMSKO-KATOLICKI

Ks. JÓZEF DEHARBE SI

Uwaga

o używaniu tego Katechizmu przy nauce

Wprawdzie uwzględnia sam Katechizm stronę historyczną prawd religijnych, niezbędnie potrzebną do gruntownego pouczenia w religii; mimo to nie będzie zbyt cennym *Zarys dziejów religii*, umieszczony na początku: bo przedstawia zwięzłą całość historyczną, do której odnosi się Katechizm w poszczególnych miejscach, odpowiednimi liczbami oznaczonych. Zastąpi też poniekąd historię biblijną, której obecnie w szkołach ludowych dlatego nie można w pożądaney obszerności wykładać, że nie ma dla niej wyznaczonych osobnych godzin szkolnych. *Dzieje po Chrystusie Panu* zaznajomią przynajmniej z treścią historii Kościoła świętego młodzież w V i VI-tym roku nauki obowiązkowej, poprzestającą na wykształceniu, jakie daje szkoła ludowa pospolita.

Paragrafy i pytania, nie mające żadnego znaku, przeznaczone są dla klasy III-ciej; w klasie IV-tej należy brać paragrafy i pytania, oznaczone gwiazdką, a przy powtarzaniu dodać nareszcie te, które oznaczone są krzyżykiem.

Zarys dziejów religii

Dzieje przed przyjściem Chrystusa Pana

1. Od Adama do Mojżesza

1. Na początku stworzył Bóg niebo i ziemię. Rzekł: "*Niech się stanie*" i stało się wszystko. Cały świat: słońce, księżyc i gwiazdy, zioła, drzewa i zwierzęta stworzył Bóg w sześciu dniach, a na ostatku stworzył człowieka na obraz i podobieństwo swoje, czym wyszczególnił go i wywyższył nad inne stworzenia. Pierwsi ludzie nazywali się Adam i Ewa. Byli oni sprawiedliwymi i świętymi, ulubieńcami Boga. Żyli szczęśliwie w raju, ogrodzie prześlicznym, i nie mieli nigdy umierać, równie jak ich dzieci.

2. Bóg przykazał Adamowi i Ewie, aby nie jedli owocu z drzewa, stojącego w środku raju, bo którego by dnia jedli, śmiercią by pomarli. Ale szatan, w postaci węża, rzekł do nich: "*Żadną miarą nie umrzecie śmiercią, lecz jeśli z tego drzewa jeść będziecie, staniecie się jako Bóg*" (Rodz. 3, 4-5). Adam i Ewa uwierzyli szatanowi i przekroczyli przykazania Boskie. Przyszła też natychmiast kara na nich i na ich potomków. Wgnani z raju, podlegli wielu utrapieniom i śmierci, mieli być od Boga na wieki odrzuceni. Lecz Bóg zmiłował się nad nimi i przyobiecał im zesłać Odkupiciela, który miał ich pojednać z Bogiem, gdyby pokutę czynili, i uczynił ich uczestnikami szczęśliwości wiecznej.

3. Kain i Abel, synowie pierwszych rodziców naszych, składali Bogu ofiary. Podobała się Bogu ofiara Abla, ale nie podobała Mu się ofiara złego Kaina, której też nie przyjął. Rozgniewany tym Kain zabił brata swego Abla, a przeklęty za to od Boga, stał się tułaczem i zbiegiem na ziemi.

4. Potomkowie niegodziwego Kaina byli bezbożni, jak ojciec ich, i uwiedli z czasem nawet dobrych, tak że w końcu wszyscy ludzie odwrócili się od Boga, i coraz głębiej upadali w grzechy i występki. Postanowił tedy Pan Bóg zatracić zepsuty rodzaj ludzki powszechnym potopem (około r. 2350 przed Chr.). Piętnaście łokci nad najwyższe góry wezbrały wody potopu. I zginęli wszyscy ludzie; tylko pobożny Noe z rodziną uratował się w arce, którą był zbudował na rozkaz Boga. Na podziękowanie zbudował Noe ołtarz i złożył Panu ofiarę całopalenia. Przeto błogosławił Bóg Noego i jego synów, i dał mu

obietnicę, "że już więcej nie ześle potopu dla wygubienia wszelkiego ciała" (Rodz. 9, 15). A jako znak i potwierdzenie tej obietnicy wskazał tęczę na niebie.

5. Potomkowie Noego rozmnożyli się tak bardzo, że musieli wnet rozejść się po całej ziemi. Chcieli jednak przedtem zbudować wieżę, której szczyt miał sięgać nieba, aby u potomnych zyskali sławę. Lecz Bóg pomieszał ich mowę, tak że od budowy musieli odstąpić. Potomkowie Noego poszli także za złymi skłonnościami, i upadli tak nisko, że zamiast Boga prawdziwego, czcili słońce i księżyc, ludzi i zwierzęta, bałwany ze złota, srebra, kamienia i drzewa. Z tym obrzydliwym bałwochwalstwem szerzyły się także wszelkie grzechy i występki, w sposób zastraszający.

6. Lecz prawdziwa wiara i nadzieja w przyszłego Odkupiciela, nie miały całkiem zniknąć ze ziemi. W tym celu wybrał Bóg Abrahama (1920 przed Chr.), zawarł z nim osobne przymierze i przyobiecał mu, że z jego potomków wynijdzie Mesjasz "w którym błogosławione będą wszystkie narody ziemi" (Rodz. 22, 18). Dlatego odszczególnił Bóg przed wszystkimi narodami potomków Abrahama, którzy się nazywali Hebrajczykami, później zaś Żydami lub Izraelitami, a w przeciągu czasów objawiał się im cudownie i często.

7. Chcąc doświadczyć cnoty Abrahama, rozkazał mu Bóg, aby na górze Moria, ofiarował jedyne go syna swego, Izaaka. Posłuszny rozkazowi Bożemu wybrał się Abraham zaraz w drogę. Sam włożył na syna swego drwa do całopalenia, i szedł z nim na górę. Tam przyszedłszy, położył się Izaak ochotnie na drwa, jako dobrowolna ofiara. Lecz Bóg wyratował pobożnego Izaaka przez anioła, błogosławił Abrahamowi i odnowił dawniejsze obietnice.

Przez tę ofiarę stał się Izaak przedobrażeniem przyszłego Odkupiciela świata, który z posłuszeństwa wziął drzewo krzyża na swe ramiona i niósł na górę Kalwarii, aby się na nim za nas ofiarował.

8. Jakub Patriarcha, syn Izaaka, żył ze swoją rodziną w ziemi Kanaan, do której Bóg powołał był Abrahama. Miał on dwunastu synów, którzy się stali ojcami ludu Izraelskiego. Jeden z nich, imieniem Józef, którego Bóg wybrał, aby był przedobrażeniem Jezusa Chrystusa, sprzedany przez braci, dostał się do Egiptu, gdzie fałszywie oskarżony i do więzienia wtrącony, potem przez króla wyniesiony do pierwszej godności w państwie, otrzymał imię *Zbawcy świata*, jako wybawiciel od straszliwej klęski głodu. Na jego zaproszenie przybył także Jakub do Egiptu, i osiadł tam z całą swą rodziną. Przed śmiercią wygłosił on tę pamiętną przepowiednię: że berło (panowanie) nie będzie odjęte od pokolenia

syna jego Judy, aż przyjdzie ten, który ma być posłany, i który będzie oczekiwaniem narodów (Rodz. 49, 10). I w rzeczy samej, Chrystus od Boga posłany, narodził się dopiero wtenczas, gdy na tronie królów Judy osiadł był cudzoziemiec Herod.

2. Od Mojżesza do Chrystusa

9. Po śmierci Józefa rozmnożyli się Izraelici w naród liczny, ale musieli znosić od Egipcjan najsroższą niewolę, aż Bóg objawił się Mojżeszowi w płomieniu krzaka gorejącego, rozkazując mu, aby lud Izraelski wprowadził znowu do ziemi Kanaan (1500 przed Chr.). Lecz Faraon, król egipski, nie chciał wypuścić ludu. Wówczas zesłał Bóg wszechmocny straszliwe klęski na Egipt, a w końcu zesłał anioła, który jednej nocy pozabijał wszystko pierworodne w Egipcie. Do Izraelitów zaś nie zbliżył się anioł śmierci, ponieważ na rozkaz Boga naznaczyli drzwi domów swoich krwią baranka wielkanocnego, którego pożywali tejże samej nocy.

Baranek wielkanocny oznaczał, że ludzie mają być kiedyś wybawieni od śmierci wiecznej, krwią Jezusa Chrystusa, prawdziwego Baranka Bożego, którego pożywamy w najświętszym Sakramencie Ołtarza.

10. Wówczas wypuścił Faraon lud Izraelski. Ale wnet żałował tego. Zebrał więc spiesznie swoje wojsko i ruszył w pogoń za bezbronnymi Izraelitami. Przerażeni Izraelici błagali Boga o pomoc. Wyciągnął tedy Mojżesz na rozkaz Boga laskę nad wody Morza Czerwonego, i rozstały się przed nimi wody. Po prawej i po lewej stronie spiętrzyły się wody i stanęły jakby dwie ściany muru, i suchą nogą przeszli Izraelici przez morze. Gniewny Faraon podążył spiesznie za nimi w morze; lecz gdy Mojżesz powtórnie wyciągnął laskę nad wody, opadły nagle spiętrzone bałwany morskie i zatopiły Faraona z całą potęgą jego wojska.

11. Synowie Izraela musieli odtąd iść wielką pustynią, i przyszli do góry Synaj. Tutaj wśród grzmotów i błyskawic, dał im Bóg dziesięcioro przykazań, wrytych na dwóch tablicach kamiennych, odnowił także przymierze z ojcami ich zawarte, i zbawiennymi prawami urządził służbę Bożą i stosunki społeczne. Ale niewdzięczny lud zapomniał wnet przykazań i dobrodziejstw Boskich, skarżył się i szemrał bez ustanku, dopuścił się nawet tak wielkiego bezprawia, że kazał sobie ułać cielca złotego i oddawał mu cześć Boską.

12. Za te ciężkie i liczne przestępstwa musieli Izraelici pozostać na puszczy przez lat 40, dopóki nie dorosło inne i lepsze pokolenie. Lecz Bóg nie przestawał czynić im dobrze i opiekować się nimi cudownie. Spuszczał im chleb (manę) z nieba, dawał wodę ze skały, i zaprowadził ich wreszcie, po śmierci Mojżesza, do obiecanej ziemi Kanaan, czyli do Palestyny, którą zdobyli za jego możliwą pomocą, i podzielili pomiędzy siebie na części, według 12 pokoleń.

Wszystkie przytoczone zdarzenia przedobrażały przyszłe zbawienie (I Kor. 10, 6). Wysłwobodzenie z niewoli egipskiej oznacza nasze wyswobodzenie z niewoli czarta przez Jezusa Chrystusa. Podróż po puszczy, oznacza naszą pielgrzymkę na ziemi, gdzie nam Bóg daje prawa, żywi nas chlebem prawdziwie niebieskim, i umacnia łaską Sakramentów, które są źródłami duchowego życia. – Ziemia obiecana przypomina niebo, które walką mamy zdobywać i wiecznie posiadać.

13. W tym pięknym kraju żyli Izraelici szczęśliwie i w błogosławieństwie Bożym, dopóki, wbrew zakazowi Bożemu, nie weszli w związki małżeńskie z poganami, i tym sposobem nie popadli znowu w bałwochwalstwo i występki. Nie minęła ich też kara Boska; bo ilekroć odstępowali od Boga, podawał ich Bóg w moc nieprzyjaciół; przeciwnie zaś, gdy się nawracali, wzbudzał między nimi pobożnych bohaterów, zwanych sędziami, którzy ich wyswobodzali od jarzma nieprzyjaciół. Takimi byli: Gedeon, Jefte, Samson i inni.

14. Przeszło 400 lat piastowali arcykapłani i sędziowie najwyższe urzędy w Izraelu. Ale potem zapragnął lud mieć króla, jako inne sąsiednie ludy. Bóg dał mu króla Saula. A gdy ten dla nieposłuszeństwa został odrzucony, nastąpił po nim Dawid. Silny i potężny był Dawid. Już jako młodzieniaszek pokonał on był olbrzyma Goliata; jako król zaś rozszerzył swe państwo świetnymi zwycięstwami. Służył on Bogu szczerym sercem, i ułożył ku czci Jego wspaniałe pieśni, psalmami zwane, w których z natchnienia Bożego, przepowiedział wiele o Zbawicielu świata, mianowicie: że wynijdzie z jego rodziny, i że królestwu, czyli panowaniu Jego nie będzie końca. Dlatego nazywa się Jezus Chrystus także synem Dawida.

15. Salomon, syn i następca Dawida, był mądrym i wielkim królem. On zbudował Panu w Jerozolimie wspaniały kościół. Miejsce najświętsze w tym kościele było powleczone najczystszym złotem. Tutaj stała skrzynia przymierza, a w niej tablice kamienne z wyrytymi przez Boga przykazaniami. Tylko najwyższemu kapłanowi wolno było raz w roku wchodzić do tej części kościoła. Lud Izraelski nie miał innego kościoła, i nie wolno było żadnemu Izraelicie

składać ofiary na innym miejscu. Salomon nie wytrwał w dobrem, pojął żony pogańskie, i w późnym już wieku dał się im uwieść do bałwochwalstwa.

16. Po śmierci Salomona rozdzieliło się państwo (980 przed Chr.) Pokolenia Judy i Beniamina pozostały wiernymi jego synowi, królowi Roboamowi, i pod jego panowaniem stanowią królestwo Judzkie z miastem stołecznym Jerozolimą. Inne 10 pokoleń obrały sobie królem Jeroboama, dawniejszego sługę Dawida, i uczyniły Samarię miastem stołecznym swego kraju, który odtąd nazywał się królestwem Izraelskim. Porzucili też oni zaraz wiarę swych ojców, zbudowali w Samarii osobną świątynię, i zaprowadzili plugawe obrzędy bałwochwalstwa. Za to oddał ich Bóg w ręce króla pogańskiego Salmanasara, który zburzył królestwo Izraelskie na zawsze, a lud uprowadził w niewolę asyryjską do Niniwy (718 przed Chr.). Podobnie i królestwo Judzkie doznało chłosty Bożej, dla mnogich przewinień. Nabuchodonozor zdobył Jerozolimę (606 przed Chr.), spalił świątynię i uprowadził lud do niewoli babilońskiej. Lecz królestwo Judzkie nie upadło na zawsze, jak królestwo Izraelskie, które sprzeniewierzyło się wierze swych ojców.

17. Te ciężkie kary i dopuszczenia Boże, nie spadły wcale nagle i niespodzianie. Na wiele lat pierwej zapowiadali je bowiem i oznajmiali Prorocy, czyli mężowie od Boga oświeceni, którzy chcieli pobudzić lud do pokuty, a stwierdzali swe nauki i przepowiednie wielkimi cudami. Prorocy przyrzekali także łaskę pokutującym, i przepowiadali o przyjść mającym Zbawicielu. W ich księgach, na wiele set lat przed Chrystusem napisanych, czytamy o wszystkich okolicznościach Jego życia i męki: o Jego narodzeniu z dziewicy w Betlejem, o Jego nauce, cudach, męce, śmierci, zmartwychwstaniu, zesłaniu Ducha Świętego, zburzeniu Jerozolimy, nawróceniu pogan, i o wspaniałości Kościoła chrześcijańskiego. Daniel przepowiedział nawet rok przyjścia Zbawiciela na ten świat. Najznakomitsi z Proroków są: Eliasz, Elizeusz, Izajasz, Jeremiasz, Ezechiel i Daniel.

18. Jako wzory rzadkich cnót, jaśnieli za czasów niewoli: Tobiasz w Niniwie, w Babilonie zaś czysta Zuzanna, trzech młodzieńcy w piecu ognistym i Daniel w lwiej jamie. Siedemdziesiąt lat trwała już niewola babilońska, gdy król perski Cyrus, po zdobyciu Babilonu, natchniony od Boga, pozwolił żydom powrócić do ojczyzny (536 prz. Chr.), i odbudować kościół w Jerozolimie. Ukończono go wnet, a gdy starcy żalili się, że pierwszy kościół przewyższał go o wiele przepychem i wspaniałością, zapowiedział im Prorok Aggeusz, że

świątliwość tego kościoła większą będzie, niż pierwszego, ponieważ wnijdzie do niego oczekiwany przez wszystkie narody Mesjasz (Agg. 2, 8-10).

19. Po zbudowaniu tego drugiego kościoła przywrócili Ezdrasz i Nehemiasz na nowo służbę Bożą, przykazaną w zakonie, i zebrali pisma święte, które ludowi odtąd pilnie czytano i wyjaśniano. Wszystek lud płakał rozrzewniony, i czynił szczerą pokutę. Odtąd nie wrócił on już nigdy do bałwochwalstwa, które ściągnęło nań było ciężkie cierpienia niewoli. Gdy później król syryjski Antioch chciał żydów do bałwochwalstwa zmusić, bronili się oni z największym bohaterstwem pod dowództwem arcykapłana Matatiasza i jego pięciu synów. Wielu wołało ponieść najstraszliwszą śmierć, aniżeli spełniać obrzędy bałwochwalcze, a do tej wierności względem Boga i zakonu Jego pobudzały ich szczególnie piękne przykłady starca Eleazara, i siedmiu braci Machabejskich z ich mężną matką (170. 143 prz. Chr.).

20. Cztery tysiące lat upłynęło już było od stworzenia świata; spełnione już były znaki, które miały poprzedzić przyjście Zbawiciela. Żydzi wyczekiwali Go z tęsknotą, a nawet wśród pogan była wieść rozpowszechniona, że wielki władca wynijdzie z Judei. Zepsucie, w którym pogrążeni byli ówczesni ludzie, nie miało granic. Wprawdzie wyznawali jeszcze Żydzi jedyne Boga prawdziwego, lecz utworzyły się pomiędzy nimi zgubne sekty, jako to: Faryzeuszów i Saduceuszów, i rozszerzyło się wielkie zepsucie obyczajów, bo większa część z nich czciła Boga tylko ustami, a żyła według grzesznych żądz zepsutego serca. Wszystkie inne ludy, nawet najwykształceńsze, jak Grecy i Rzymianie, oddawały się plugawemu bałwochwalstwu. Niezliczonym bogom i boginiom stawiali oni świątynie i ołtarze, składali im ofiary, nawet z ludzi, a sławiąc ich obrzydliwe występki i naśladowując je bez sromu, mniemali, że oddają cześć najdoskonalszą swym bogom. Poganie byli według świadectwa św. Pawła (Rzym. 1, 29-31): *"pełni wszelkiej niesprawiedliwości, złości, porubstwa, łakomstwa, złoćństwa, pełni zazdrości, męźobójstwa, swaru, zdrady, bez miłości przyrodzonej, nieprzejednani, niemiłosierni"*.

Któż mógł pomóc ludziom tak zepsutym, kto mógł ich ratować? Nikt inny, tylko Bóg. – Pomógł też rzeczywiście, i ocalił i zbawił ród ludzki. – Jako przyrzekł był pierwszym rodzicom naszym w raju i przepowiadał przez Proroków: tak zmiłował się nad upadłym rodzajem ludzkim, i zesłał mu Odkupiciela i Zbawcę. Dlatego powiedział Chrystus Pan: *"Tak Bóg umiłował świat, że Syna swego jednorodzonego wydał zań, aby wszelki, który weń wierzy, nie zginął, ale miał żywot wieczny"* (Ew. Jan. 3, 16).

---

1. Jak stworzył Bóg niebo i ziemię? W ilu dniach stworzył wszystko? Kiedy stworzył człowieka? Czym odszczególnił Bóg człowieka? Jak nazywali się pierwsi ludzie? Czy byli oni także grzeszni jak my? Gdzie żyli? Czy mieli umierać oni i ich dzieci?

2. Co przykazał Bóg pierwszym ludziom? Co mówił do nich czart? Co uczynili Adam i Ewa? Czy zostali za to ukarani? Czy oni sami tylko zostali ukarani? Jakie ponieśli kary? Czy zmiłował się Bóg nad nimi? Kogo przyobiegał im zesłać?

3. Kto to był Kain i Abel? Jak czcili Boga? Czy podobała się Bogu ich ofiara? Co uczynił Kain i jak został ukarany?

4. Jakimi byli potomkowie Kaina? Co czynili złego? Jak ukarał ich Bóg? Czy tylko część ziemi zalał Bóg potopem. Czy wszyscy ludzie zginęli? Co uczynił Noe, gdy wyszedł z arki? Jaką obietnicę dał Bóg Noemu i jego synom? Jaki był znak tej obietnicy?

5. Jak powodziło się potomkom Noego? Co przedsięwzięli? Jak udaremnił Bóg ich przedsięwzięcie? Czy potomkowie Noego czcili zawsze Boga prawdziwego? Jakie następstwa miało ich bałwochwalstwo?

6. Czy miała całkiem zniknąć prawdziwa wiara i nadzieja w Odkupiciela? Co uczynił Bóg w tym celu? Jak nazywali się potomkowie Abrahama? Co uczynił Bóg dla nich?

7. Jak doświadczał Bóg cnoty Abrahama? Jak wykonał Abraham rozkaz Boga? Jak zachował się Izaak? Czy dopuścił Bóg, aby Izaak został zabity? Jak nagroził Bóg Abrahama? Jakie tajemnicze znaczenie ma ofiara Izaaka?

8. Kto to był Jakub i gdzie mieszkał? Ilu miał synów i czym stali się oni później? Na co wybrał Bóg Józefa? Jakie były koleje jego życia? Czy pozostał Jakub zawsze w ziemi Kanaan? Jakie jest proroctwo Jakuba? Jak spełniło się to proroctwo?

9. Jak powodziło się potomkom Izraela w Egipcie? Kogo powołał Bóg do ich uwolnienia? Jak powołał Mojżesza? Czy Faraon przystał zaraz na wypuszczenie Izraelitów? Jak ukarał Bóg za to Egipcjan? Czy szkodził anioł także Izraelitom? Dlaczego nie szkodził im? Co znaczyła krew baranka wielkanocnego?

10. Czy Faraon wypuścił chętnie Izraelitów? Cóż uczynił następnie? Co uczynili Izraelici ze swojej strony? Jak zostali uratowani? Jak ukarał Bóg Faraona?

11. Czy weszli Izraelici zaraz do ziemi Kanaan? Co się stało u góry Synaj? Czy Bóg dał tam Izraelitom tylko dziesięcioro przykazań? Czy byli wdzięczni za tyle dobrodziejstw?

12. Jaka karę ściągnęła na nich niewdzięczność? Czy odrzucił ich Bóg całkiem? Które dobrodziejstwa wyświadczył im jeszcze? Kiedy i jak weszli do ziemi Kanaan? Co oznacza uwolnienie z Egiptu? Co oznacza podróż przez puszcze? Co przypomina nam ziemia obiecana?

13. Jak długo powodziło się Izraelitom w ziemi Kanaan? Jak karał ich Bóg, gdy Go porzucali? Jak pomagał im Bóg, gdy pokutę czynili?

14. Jaka zwierzchność mieli początkowo? Jak długo trwało to? Który był pierwszy król Izraelski? Dlaczego został odrzucony? Kto nastąpił po nim? Co wiesz o Dawidzie? Czym on się odznaczał? O kim przepowiadał Dawid w psalmach? Dlaczego nazywa się Chrystus także synem Dawida?

15. Kto to był Salomon? Przez co szczególnie stał się sławnym? Co znajdowało się w najświętszym miejscu tego kościoła? Kto mógł tam wchodzić i jak często w roku? Czy mieli Izraelici jeszcze inne kościoły, w których wolno im było składać ofiary? Czy wytrwał Salomon w dobrem? Jakim sposobem upadł Salomon?

16. Co stało się po jego śmierci? Które pokolenia stanowiły królestwo Judzkie? Które było miasto stołeczne tego królestwa? Które pokolenia stanowiły królestwo Izraelskie? Które było jego miasto stołeczne? Czy pozostało to królestwo wierne Bogu? Jak ukarał je Bóg? Czy zawiniło także królestwo Judzkie? Czy doznało także kary? Jakiej? Dlaczego była ta kara łagodniejszą, niż kara królestwa Izraelskiego?

17. Czy kary te spadły niespodzianie? Jak ostrzegał Bóg lud Izraelski? Czy Prorocy zapowiadali tylko kary Boże? Co przepowiadali o Mesjaszu? Który Prorok przepowiedział najdokładniej czas Jego przyjścia? Którzy są najznakomitsi z Proroków?

18. Kto odszczególnił się podczas niewoli w Niniwie i Babilonie? Jak długo trwała niewola babilońska? Kto pozwolił Izraelitom wrócić do kraju? Czym zajęli się Izraelici najpilniej po swoim powrocie? Czy nowy kościół dorównywał pierwszemu w przepychu? Czym jednak przewyższał pierwszy?

19. Co uczynili Ezdrasz i Nehemiasz? Jak zachowywał się przy tym lud? Czy pozostał odtąd wiernym Bogu? Czym to udowodnił? Kto odznaczył się przy tej sposobności?

20. Ile lat istniał już świat przed przyjściem Mesjasza? Czy spełnione były już wszystkie znaki Jego przyjścia? Jakie było wówczas usposobienie żydów i pogan? Jakimi byli ludzie ówczesni? Jak objawiało się to zepsucie u Żydów? Jak u innych ludów? Co czynili bałwochwalcy? Co mówi o tym św. Paweł? Kto mógł temu zaradzić? Czy zaradził i jak? Co powiedział sam Chrystus Pan o tym?

Dzieje Jezusa Chrystusa

21. Świat zażywał spokoju; August był cesarzem rzymskim, a Herod Idumejczyk królem Judei. Wówczas spełniły się obietnice Boże i przepowiednie Proroków. W stajence, w miasteczku Betlejem, narodził się Jezus Chrystus, Syn Boży, Odkupiciel świata, z Maryi, dziewicy, która pochodziła z królewskiej rodziny Dawida. Aniołowie zwiastowali to pasterzom w Betlejem, a gwiazda mędrcom we wschodnich krajach. Już w pierwszej młodości Dziecięcia Bożego, czynił za Nim poszukiwania Herod okrutny, aby Je zabił; lecz na rozkaz Boży uszedł Józef, opiekun Jezusa, z Nim i Jego Matką Maryją do Egiptu, i powrócił dopiero po śmierci Heroda. Odtąd żył Jezus w Nazarecie, miasteczku Galilei, w spokojnym zaciszu, był posłusznym Matce swej Najświętszej i opiekunowi, i wzrastał w wieku, mądrości i łasce przed Bogiem i ludźmi. W dwunastym roku swego życia poszedł z Matką i opiekunem swoim do Jerozolimy na święta Wielkanocne, pozostał tam przez trzy dni w kościele, i zadziwił nawet uczonych w zakonie mądrością pytań swych i odpowiedzi. Gdy miał lat trzydzieści, udał się do Jana nad rzekę Jordan i rozkazał mu, aby Go ochrzcił. Wtedy zstąpił Nań Duch Święty w postaci gołębia, i dał się słyszeć głos z nieba: "*Ten jest mój Syn miły, w którym upodobałem sobie*" (Mt. 3, 17).

22. Potem poszedł Jezus na puszcę. A gdy tam przebył dni 40 na modlitwie i poście, zaczął opowiadać Ewangelię, to jest, radosną wieść o królestwie Bożym na ziemi. Przechodząc miasta i wsie, głosił naukę zbawienia i udowadniał swoje Boskie posłannictwo i prawdziwość swej nauki świętością swego życia, cudami i przepowiedniami. Lud słuchał nauk Jego z podziwem. Wielką rzeszą ciągnął za Nim, a wielbiąc i sławiąc Go jako prawdziwego Mesjasza, mówił: "*Nigdy tak człowiek nie mówił*" (Jan. 7, 46). Z pośród uczniów swoich wybrał Jezus 12, których nazwał Apostołami czyli posłańcami. Mieli oni być świadkami Jego nauk i czynów, a co widzieli i słyszeli od Niego, mieli po Jego odejściu ze świata opowiadać wszystkim narodom. Obok nich wybrał także

72 uczniów, których wysyłał po dwu do miejsc, gdzie sam miał przyjść. Otóż 12 tych Apostołów, 72 uczniów i inni wyznawcy Jezusa, stanowili początek owego społeczeństwa wszystkich wiernych, które nazywamy Kościołem Chrystusowym, a którego, według obietnicy Jezusa, nigdy nie przemogą bramy (moce) piekielne.

Najwyższym widzialnym rządcą, czyli widzialną głową tego Kościoła, postanowił Pan Jezus Piotra; przeto nazwał go skałą czyli opoką, na której postanowił zbudować swój Kościół, i przyobiegał mu klucze królestwa niebieskiego, czyli najwyższą władzę w Kościele.

23. Jezus świadczył Żydom największe dobrodziejstwa: przywracał ślepym wzrok, głuchym słuch, uzdrawiał kaleki i chorych, wskrzeszał umarłych, w ogóle przynosił ulgę wszelkiej nędzy. A jednak miał wielu nieprzyjaciół, szczególnie wśród Faryzeuszów i uczonych w zakonie, ponieważ wyrzucał im grzechy ich i zbrodnie, nie chciał zakładać państwa ziemskiego, ani wynosić ich do wysokich godności.

Czyhali oni na każde Jego słowo i czyn, lecz nie mogli Go obwinić o żaden grzech. W trzecim roku nauczania, krótko przed świętami wielkanocnymi, wskrzesił Jezus Łazarza, który już dni cztery leżał w grobie. Lud powziąwszy wiadomość o tym cudzie, objawiał głośno swą radość, a gdy Chrystus wjeżdżał do Jerozolimy, wyruszył wielką rzeszą na Jego spotkanie z palmami w rękę, i ścieląc swe szaty po drodze, wołał: "*Hosanna synowi Dawidowemu!*". To radosne powitanie Jezusa, spotęgowało jeszcze wściekłość Jego nieprzyjaciół, tak iż umyślili Go zabić.

24. Wiedział Jezus, że nadszedł dlań czas gorzkiej męki; więc, zdając się na wolę Ojca niebieskiego, oczekiwał śmierci.

Gdy tedy, według przepisu zakonu, pożywał z Apostołami baranka wielkanocnego, wziął chleb w swe święte i czcigodne ręce, wznosił wzrok ku niebu do Boga, swego Ojca wszechmocnego, i czyniąc Mu dzięki, błogosławił chleb, łamał i dawał swym uczniom, mówiąc: "*Bierzcie i jedzcie, to jest ciało moje, które za was będzie wydane*". Poczym wziął kielich z winem, znowu dzięki czynił, błogosławił i dawał go uczniom, mówiąc: "*Pijcie z niego wszyscy; to jest krew moja, nowego przymierza, która będzie przelana za was i za wielu, ku odpuszczeniu grzechów. Ile razy to czynić będziecie, na moją pamiątkę czynicie*". Tak ustanowił Jezus ucztę świętą, na której On sam pod postaciami chleba i wina oddaje się swoim wyznawcom na pokarm duszy. Po ostatniej

wieczery, zapowiedział Jezus, że zdradzi Go Judasz, że się Go zaprze Piotr, i z najczulszą miłością żegnał Apostołów. Przyrzekł im zesłać innego pocieszyciela, Ducha Świętego, Ducha prawdy, który miał ich nauczyć wszystkiego i pozostać z nimi na wieki. Potem poszedł do ogrodu Getsemani, na górze Oliwnej, aby się modlił.

25. Tutaj widział w duszy całą mękę swoją. Przyszła nań trwoga śmiertelna, i pot Jego kroplami krwi spływał na ziemię. I modlił się: "*Ojcze! Jeśli można, weźmij ten kielich ode mnie. Lecz nie moja, ale Twoja wola niech się stanie*". Tymczasem zbliżał się Judasz, zdrajca, wiodąc tłum zbrojnych, któremu Jezus pozwolił się pojmać, związać i przed Wysoką Radę zaprowadzić, wyszydzony, oplwany i policzkowany, przez arcykapłanów winnym śmierci uznany, został oddany rzymskiemu staroście, Piłatowi Poncjuszowi, a przez tego królowi Herodowi, od obydwu jednak uznany za niewinnego. Mimo to, ubiczowany i cierniem ukoronowany, został wreszcie skazany na śmierć krzyżową, na gwałtowne naleganie arcykapłanów i żydowskiego ludu, który przeniósł nad Niego łotra Barabasa.

26. Jak gdyby był jakim złoczyńcą, otoczony siepaczami, dźwigając krzyż ciężki, szedł Jezus z Jerozolimy na miejsce stracenia, na górę Kalwarię, gdzie Go ukrzyżowano między dwoma łotrami. Spełniło się, co przepowiedzieli Prorocy; przebito gwoźdźmi Jego ręce i nogi; żołnierze podzielili pomiędzy siebie Jego szaty, a o suknię rzucili los. Spragnionemu podali za napój ocet i żółć. Nawet arcykapłani i starsi ludu szydzili zeń; lecz Jezus znosił wszystko z cierpliwością i łagodnością, najwyższego podziwienia godną, modląc się za nieprzyjaciół swych i mówiąc: "*Ojcze! przebacz im, bo nie wiedzą, co czynią*". Trzy godziny wisiał Jezus na krzyżu, wśród straszliwych boleści. Zaćmiło się słońce, i okryła się żałobą cała przyroda. W końcu zawołał Jezus wielkim głosem: "*Wykonało się! Ojcze! w ręce Twoje oddaję ducha mego*", skłonił głowę i skonał. W tej chwili zadrżała ziemia, pękły skały, rozdarła się zasłona w kościele od góry do spodu, otworzyły się groby i wiele zmarłych ciał Świętych, powstawszy, dały się widzieć w Jerozolimie. Setnik i żołnierze u krzyża stojący, wołali strwożeni: "*Zaprawdę, ten był Synem Bożym!*". Tak stał się Jezus ubłaganiem za grzechy nasze, lecz nie tylko za nasze, ale i za grzechy całego świata (I Jan. 2, 2).

27. Jezus umarł w piątek, około trzeciej godziny po południu. Żołnierz przebił Mu włócznią lewy bok, z którego wypłynęła krew i woda. Ciało z krzyża zdjęte pochowano ze czcią w grobie nowym, w skale wydrążonym. Podejrzliwi

Żydzi opieczętowali grób i postawili straż przy nim. Ale dnia trzeciego, przed wschodem słońca, zatrzęsła się ziemia, zstąpił z nieba lśniący anioł i odwalił kamień grobowy, a ukrzyżowany Chrystus powstał z martwych pełen chwały. Przez dni 40 ukazywał się często swym uczniom, pouczał ich o królestwie Bożym, to jest o Kościele, dał im władzę odpuszczania grzechów i ustanowił Piotra św. głową Kościoła, mówiąc: "*Paś baranki moje, paś owce moje*" (Jan. 21, 15-17), a stanawszy po raz ostatni pośród nich, dał im rozkaz, aby, szedłszy na cały świat, opowiadali Ewangelię wszystkim narodom, i chrzcili je w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego. Dał im nadto tę samą władzę, którą wziął był od Ojca niebieskiego i przyrzekł, że będzie z nimi po wszystkie dni, aż do skończenia świata. Na górze Oliwnej wznosił ręce nad nimi, i błogosławiąc im, wstąpił w ich oczach na niebiosy.

---

21. Za którego cesarza i za którego króla narodził się Odkupiciel? Gdzie? Z kogo? Kto dowiedział się najpierw o Jego narodzeniu i przez kogo? Jak został przyjęty przez króla Judzkiego? Co uczynił święty Józef? Gdzie przebywał Jezus w młodości swojej, powróciwszy z Egiptu? Jak żył tutaj? Czym wślawił dwunasty rok swego życia? Czym trzydziesty rok? Co się stało przy Jego chrzcie?

22. Co uczynił Jezus po chrzcie? Co znaczy wyraz: Ewangelia? Czym udowodnił Jezus swoje Boskie posłannictwo? Jak przyjmował Go lud? Czy wybrał On Apostołów? W jakim celu wybrał ich? Czy wybrał też innych uczniów? W jakim celu? Którzy ludzie stanowili początek Kościoła chrześcijańskiego? Jaka obietnicę dał Chrystus Pan Kościołowi? Kogo ustanowił jego najwyższym rządcą? Którymi słowami dał to do zrozumienia?

23. Jakim był Jezus dla Żydów? Jakimi byli Żydzi dla Jezusa? Dlaczego nienawidzili Go szczególnie uczeni w piśmie i Faryzeusze? Czy mogli w Nim znaleźć kiedykolwiek winę? Czym wślawił Chrystus Pan trzeci rok swego nauczycielstwa? Co zdziałał tym cudem u ludu, a co u swoich nieprzyjaciół?

24. Jak oczekiwał Jezus bliskiej męki? Jak odbył ostatnią wieczerzę z swymi Apostołami? Co rozkazał im po skończonej wieczerzy? Co ustanowił tymi słowy? Jakie przyrzeczenie dał im po ostatniej wieczerzy? Dokąd udał się potem?

25. Co cierpiał na górze Oliwnej? Jak modlił się tam? Jak i przez kogo został pojmany? Dokąd został potem zaprowadzony? Jak obchodzono się z Nim przed Wysoką Radą? Jak obchodził się z Nim Piłat i Herod? Co więcej cierpiał Chrystus Pan?

26. Jak został wyprowadzony i ukrzyżowany? Jak spełniły się przy tym przepowiednie Proroków? Jak obszedł się Jezus na krzyżu z swoimi nieprzyjaciółmi? Jak długo wisiał na krzyżu? Jaki cud zdarzył się wówczas? Jak umarł Jezus? Które cuda wsławiły Jego śmierć? Jaki był pożytek z Jego śmierci?

27. W którym dniu i o której godzinie umarł Jezus? Jak przekonano się o Jego śmierci i co nastąpiło wskutek tego? Co stało się potem z ciałem świętym? Cóż uczynili wówczas Jego nieprzyjaciele? Kiedy i gdzie wstał Chrystus Pan z martwych? Jak długo przebywał jeszcze na ziemi i co uczynił? Jaki był ostatni Jego rozkaz i ostatnia obietnica? Gdzie i jak wstąpił na niebiosa?

Dzieje po Chrystusie Panu

1. Od wniebowstąpienia Chrystusa Pana do nawrócenia Konstantyna

28. Po wniebowstąpieniu Pana, trwali Jego uczniowie w Jerozolimie na modlitwie, i oczekiwali przyrzeczonego Ducha Świętego. Dziesiątego dnia, w Zielone Świątki, powstał z nagła szum, jakby wichru gwałtownego i napełnił cały dom, w którym byli zgromadzeni. Nad każdym z nich okazały się oddzielne języki ogniste. Napełnieni Duchem Świętym, poczęli wszyscy mówić różnymi językami i wielbić Boga. Piotr, książę Apostołów, wyszedłszy do Żydów, którzy tłumnie zgromadzili się około domu, mówił im, że ten Jezus właśnie, którego do krzyża przybili i którego Bóg wskrzesił z martwych, jest ich Panem i Zbawcą, i zawezwał ich, aby uwierzyli w Niego. Mowa jego była tak skuteczną, że od razu 3000 ludzi dało się ochrzcić. Wnet potem szedł Piotr i Jan do kościoła. A chromy pewien, siedząc u bramy kościoła, prosił o jałmużnę. Tedy rzekł mu Piotr: *"W imię Jezusa Nazareńskiego, wstań i chodź"*. Natychmiast wstał chromy, wszedł do kościoła i wielbił Boga. Na widok tego cudu zażądało 5000 Żydów chrztu.

29. Z wielką mocą ogłaszali Apostołowie zmartwychwstanie Chrystusa, Pana naszego, czyniąc wiele znaków i cudów. Ich znaczenie u ludu tak się tym

wzmogło, że wynoszono chorych na ulicę, aby ich uzdrowił cień przechodzącego Piotra. Wywołało to zapalczywy gniew w arcykapłanach i ich zwolennikach. Pojmawszy Apostołów, kazali ich ubiczować i zabronili im nauczać w imię Jezusa; podburzyli nadto lud, aby ukamienował świętego Szczepana, i dopuszczali się wielu innych bezprawii. Lecz żadna siła ludzka nie zdołała przeszkodzić szerzeniu się nauki Jezusa. Apostołowie nie ustawiali ani w kościele, ani w domach opowiadać Jezusa ukrzyżowanego, a liczba tych, którzy dali się ochrzcić, wzrastała z dniem każdym w sposób zdumiewający. Sam Szaweł, nazwany później Pawłem, najsroższy wróg i prześladowca chrześcijan, stał się za łaską Bożą Apostołem Chrystusowym i najgorliwszym rozkrzewicielem Ewangelii.

30. Z nowonawróconych w Jerozolimie i w okolicy, powstała pierwsza gmina chrześcijańska czyli kościół. Życie ich było czyste i bez nagany; z radością i w prostocie ducha służyli Bogu. Wszyscy żyli w najzupełniejszej zgodzie, jakoby jedno mając serce i jedną duszę. Nie było pomiędzy nimi ubogich, bo dla wspomnienia potrzebujących, sprzedawali bogatsi dobrowolnie role i domy, bez których mogli się obejść, składając pieniądze u stóp Apostołów, aby je rozdzielali. Wedle ustanowienia Chrystusowego, byli Apostołowie ich przełożonymi: oni to nauczali, chrzcili, udzielali innych Sakramentów św., kierowali sprawami kościelnymi i zarządzali gminą.

31. Wielu Żydów przyjęło wprawdzie naukę Jezusa; lecz znacznie większa część trwała w zatwardziałości. Przeto spadła na nich z dopuszczenia Bożego zagrożona kara. W roku 70 po narodzeniu Chrystusa zburzyli Rzymianie Jerozolimę i spalili kościół. Milion sto tysięcy Żydów utraciło przy tym życie; pozostali, wygnani z ojczyzny, zostali rozproszeni po całej ziemi, jako żywi świadkowie Bożego gniewu. Upór Żydów i wyraźny rozkaz Boga były przyczyną, że Apostołowie zwrócili się do narodów pogańskich. W ubóstwie i prześladowaniu, wśród tysiącznych niebezpieczeństw i przykrości, opowiadali oni Ewangelię. Za to błogosławił też Bóg widocznie ich usiłowaniom. Zaledwie minęło 30 lat po zesłaniu Ducha Świętego, a już istniały we wszystkich częściach ziemi gminy chrześcijańskie. Przełożonymi tych gmin naznaczali Apostołowie biskupów, którym wśród modlitwy i wkładania rąk przekazywali władzę, od Chrystusa Pana otrzymaną, czyniąc ich swoimi następcami i zastępcami. Wszystkie gminy chrześcijańskie zostawały ze sobą w najściślejszym związku, i stanowiły pod zarządkiem św. Piotra, jako najwyższego zwierzchnika, jeden, powszechny czyli katolicki Kościół. Piotr umarł śmiercią męczeńską w Rzymie, gdzie w ostatnich latach życia był biskupem.

Po nim odziedziczyli najwyższą władzę w Kościele biskupi rzymscy czyli papieże.

32. Z przerażeniem postrzegli poganie szybki wzrost chrześcijańskiej religii, która potępiała głośno ich występne życie i plugawe bałwochwalstwo. Postanowili tedy wytepić chrześcijaństwo. Jego wyznawcy mieli się albo wyrzec wiary swojej, albo umrzeć w najsroźszych mękach. Biczowano tedy chrześcijan i rozszarpywano, porzucano dzikim zwierzętom, rozdzierano im boki żelaznymi hakami, albo pieczono ich pochodniami. Smażeni w oleju, kaleczeni, piłowani, krzyżowani, polewani smołą i zapaleni, służyli poganom za pochodnie wśród nocnych uczt i zabaw. Wszędzie ponosili chrześcijanie nieopisane męczarnie. Całą ziemię zboczyła ich krew, tysiące i krocie tysięcy wszelkiego wieku, płci, stanu, kończyło życie w niesłychanych mękach. Rzym szczególnie, to główne miasto pogańskiego świata, i ognisko wszystkiej bezbożności bałwochwalczej, prawie pławił się we krwi chrześcijan. Niepoliczone mnóstwo chrześcijan poniosło tu śmierć męczeńską, jak świadczą dotąd ich kości, które przez chrześcijan w owych wiekach prześladowań pogrzebane, znachodzą się jeszcze dzisiaj w podziemiach czyli katakumbach.

33. Przez trzysta lat z małymi przerwami, trwało to straszliwe prześladowanie. Gdyby chrześcijaństwo było dziełem ludzi, zaprawdę musiałoby być ulec ślepej wściekłości swych wrogów. Lecz nauka Syna Bożego, Jezusa Chrystusa, zakorzeniła się coraz głębiej, i szerzyła się coraz dalej. Znaki i cuda, czynione przez wyznawców Chrystusa, przede wszystkim pogodny spokój i radość, z jaką znosili najokrutniejsze męczarnie i najboleśniejszą śmierć, przekonały pogan, że tylko Bóg chrześcijan jest prawdziwym Bogiem. Zdarzało się często, że na widok najokropniejszych męczarni, liczni widzowie pogańscy wołali: "*I my chrześcijanami jesteśmy, zabijcie nas z nimi*". W samej rzeczy, krew chrześcijan była płodnym nasieniem, z którego wzrastał coraz bujniejszy plon męczenników.

34. A tak okazał Bóg dostatecznie, że Kościół jest Jego dziełem, i że wszystkie potęgi świata nic przeciw niemu nie podołają. Po krwawych prześladowaniach obdarzył Bóg Kościół swój nareszcie pokojem, powołując Konstantyna Wielkiego na obrońcę chrześcijaństwa. Cesarz Konstantyn, będąc jeszcze poganinem, wyruszył w pole, przeciw nieprzyjacielowi swemu Maksencjuszowi. Wojsko nieprzyjacielskie było o wiele silniejsze, niż jego. Wówczas modlił się Konstantyn gorąco o pomoc do prawdziwego Boga, a oto

ukazał się na niebie jemu i całemu wojsku krzyż jaśniejący z napisem: "*W tym znaku zwyciężysz*". Na kształt tego krzyża rozkazał Konstantyn zrobić chorągiew i nieść ją na przodzie do boju. Natarł mężnie na silniejszego nieprzyjaciela i pobił go. Od tego dnia (312 r. po Chr.) był Konstantyn obrońcą i opiekunem chrześcijaństwa.

2. Od nawrócenia Konstantyna do rozdzielenia wiary w XVI stuleciu

35. Krzyż, który był poprzednio znamieniem największej hańby, stał się odtąd znamieniem chwały i zwycięstwa. Jaśniał on odtąd na koronie Konstantyna, i ozdobił w Rzymie Kapitolium, wyniosły zamek, główną dotychczasową siedzibę pogaństwa, głosząc całemu światu tryumf ukrzyżowanego Boga-człowieka. Konstantyn pozwolił wyznawać swobodnie chrześcijańską religię, budował wspaniałe kościoły, odznaczał kapłanów i biskupów, szczególnie zaś papieży, i okazywał im wielkie uszanowanie. Przykład jego spowodował tysiące pogan do przyjęcia Boskiej nauki, tak iż bożyszczka stały opuszczone w pogańskich kościołach, których nikt nie odwiedzał. W krótkim czasie odniosła religia chrześcijańska zupełne zwycięstwo nad pogaństwem w państwie rzymskim, i stała się na zawsze panującą.

36. Innego rodzaju zwycięstwa miał teraz odnosić Kościół: zwycięstwa nad wewnętrznymi nieprzyjaciółmi, nad błędnowiercami. Wprawdzie pojawiały się już dotąd tu i ówdzie kacerskie (błędne) nauki i rozdzielenia, lecz wkrótce zniknęły. Teraz zaś dopuścił Bóg, że niektórzy błędnowiercy pozyskali chytrą i podstępem wielu zwolenników, i utworzyli własne, szeroko rozgałęzione gminy czyli sekty, które po większej części od nich wzięły nazwę, jak: Arianie, Nestorianie, Eutychanie, Pelagianie i inni. Udawało się im często pozyskać książąt i cesarzy, a ponieważ umieli wyzyskiwać ich pomoc, uciskali i prześladowali chrześcijan prawowiernych w sposób okrutny. Otóż jak niegdyś Apostołowie zgromadzili się, aby za natchnieniem Ducha Świętego, pod przewodnictwem św. Piotra rozstrzygnąć powstałe spory, tak samo czynili teraz ich następcy, biskupi katolickiego Kościoła. Zgromadzali się pod przewodnictwem papieża, albo jego posłów, naradzali się nad błędną nauką i potępiali ją, to jest: ogłaszali, że jest fałszywą i niedozwoloną. Takie zgromadzenie nazywa się soborem powszechnym. Uchwały takich soborów, powzięte z przyzwoleniem papieża w rzeczach wiary i obyczajów, są nieomyślne, ponieważ są wyrokami Kościoła, którym rządzi niewidzialnie Duch Święty, strzegąc go od wszelkiego błędu. Szczególnie sławny jest sobór w

Nicei, odbyty w r. 325. Pomiedzy zgromadzonymi wówczas biskupami w liczbie 318, znajdowało się wielu mężów świętych, którzy, poniosłszy dla Chrystusa męki w czasach prześladowania, stracili ręce lub oczy. Jednogłośnie rzucili klątwę czyli wykluczyli z Kościoła przewrotnego Ariusza, który uporczywie utrzymywał, że Chrystus nie jest Bogiem, równym Bogu Ojcu. Sekta Arian była wówczas potężną; lecz gdy ją Kościół napiętnował tym wyrokiem uroczystym, musiała zwolna upaść. Tego samego losu doznały wszystkie następne kacerstwa. A Kościół katolicki wychodził zawsze zwycięsko aż po dziś dzień, ze wszystkich walk, choćby najcięższych.

37. W tym okresie wślawił Bóg także Kościół swój przez wielu świętych i uczonych mężów, którzy z chwałą bronili prawdziwej nauki. Nazywają się oni nauczycielami (Doktorami) i Ojcami Kościoła. Takimi byli: św. Atanazy, patriarcha Aleksandryjski († 373), który za wiarę prawdziwą ponosił długie i ciężkie prześladowania od Arian; św. Bazyl Wielki, biskup Cezarejski († 379); św. Grzegorz z Nazjanzu († 389) i św. Jan Chryzostom tj. Złotousty († 407), obydwaj patriarchowie Konstantynopolitańscy; śś. Cyryle, jeden biskup Jerozolimski († 386), drugi patriarcha Aleksandryjski († 444); św. Ambroży, biskup Mediolański († 397); św. Hieronim, wślawiony tłumaczeniem Pisma św. na język łaciński († 420); św. Augustyn, biskup z Hippony w Afryce, jeden z największych nauczycieli Kościoła († 430); święci papieże: Leon Wielki († 461) i Grzegorz Wielki († 604).

Podczas gdy święci Ojcowie Kościoła odznaczali się szczególnie jako obrońcy wiary, jaśnieli znowu pustelnicy i mnisi jako wzory surowej pokuty. Byli to pobożni chrześcijanie, którzy usunęli się od zwodniczych przyjemności świata, aby modlitwą i wyrzeczeniem siebie samych przygotować się w pustyni na śmierć szczęśliwą. Jaskinia w skale lub chatka z gałęzi była ich mieszkaniem, ziemia naga lub liśćmi potrząsiona ich łóżem, korzonki i zioła służyły im za pożywienie, a woda za napój. Wyrzekali się oni wszystkich wygod, aby umarli zupełnie światu, a żyli jedynie Bogu. Z życia pustelniczego powstało potem życie zakonne, około którego szczególnie zasłużył się na zachodzie wielki cudotwórca św. Benedykt.

38. Nowe niebezpieczeństwa przyniosła Kościołowi wędrówka narodów w V-tym i VI-tym wieku, gdy chciwe zdobyczy pogańskie ludy, opuściwszy dotychczasowe siedziby swoje, licznymi hordami zalewały chrześcijańskie kraje, pustosząc wszystko ogniem i mieczem. Najstraszliwiej grasowali Hunowie pod wodzem Attyllą, który sam się nazywał "*biczem Bożym*".

Najznacniejsze miasta i całe ludy zginęły. Państwo rzymskie, przeszło tysiącletnie, niegdyś tak potężne, musiało upaść pod tym nawalem. Nieopisana nędza zapanowała w całej Europie, dopóki Bóg nie poskromił hord dzikich przez ten sam Kościół, któremu groziły zniszczeniem. Wysłani przez papieża, udali się do nich kapłani, przynosząc im radosną wieść zbawienia. Z krzyżem i Ewangelią w ręku, głosili oni mężnie naukę Zbawiciela, wśród wielkich niebezpieczeństw, pokładając nadzieję w Bogu. Wówczas zostały nawrócone Niemcy i wyprowadzone z dzikości. Święty Seweryn nauczał w Austrii, później św. Kolumban i Gallus nad jeziorem Bodeńskim w Szwajcarii, Kilian i Wilibald we Frankonii, Rupert i Korbinian w Bawarii i sąsiednich krajach, św. Ludger w Monasterze, św. Ansgary w okolicach północnych. Przed innymi jednak jaśniał niezmordowany w pracach apostołskich święty Bonifacy, zwany dlatego "*Apostolem Niemiec*". Dla wysokich zasług mianowany przez papieża arcybiskupem Mogunckim, umarł śmiercią męczeńską, głosząc u Fryzów Ewangelię (755). Apostołami Słowian byli śś. Cyryl i Metody. Polacy przyjęli wiarę świętą w roku 966, gdy król polski Mieczysław I, zaślubiając Dąbrówkę, chrześcijańską księżniczkę czeską, dał się ochrzcić, i przykładem swoim pociągnął lud cały. Zaś do utwierdzenia Polski we wierze, przyczynił się szczególnie św. Wojciech, który w roku 997 poniósł śmierć męczeńską od pogańskich Prusów.

Skoro ustalili się tacy wysłannicy wiary w tym lub owym kraju, zakładali najpierw klasztory. Te rzucały znowu dalej nasiona chrześcijaństwa, zakładały szkoły, w których kształciła się młodzież na kapłanów, i zaprowadzały wszędzie łagodniejsze obyczaje, jako też zamiłowanie do spokojnego zatrudnienia. Tak nauczyli się dzicy rolnictwa, rodzinnego pożycia, rzemiosł i sztuk. Pracowite ręce zakonników zamieniły pustynie w urodzajne pola, a ponure lasy w miłe siedziby. W każdym względzie byli zakonnicy największymi dobroczyńcami ludzi. Dlatego też Karol Wielki cesarz, który troszczył się przede wszystkim o rozszerzenie i dobro Kościoła chrześcijańskiego, założył więcej niż 24 klasztorów, utworzył też rozmaite biskupstwa, zaopatruwszy je hojnie w dobra i posiadłości. Za jego przykładem poszedł król węgierski św. Stefan, któremu Węgrzy zawdzięczają swoje nawrócenie.

39. Podczas gdy chrześcijaństwo szerzyło się na zachodzie, przynosząc wszędzie błogie skutki, powstały na wschodzie zamieszki, zgubą grożące. Cesarze greccy w Konstantynopolu, zamiast poddać się Kościołowi w pokorze, chcieli raczej nim rządzić, jak własnym państwem, i narzucali mu przemocą

własne mniemania, jako prawdy wiary. Lud był lekkomyślny i chwiejny, duchowieństwo często niepomne swych obowiązków; pycha i niezgoda zdziałały resztę i sprowadziły nieszczęsne rozdwojenie (schizmę), które większą część Kościoła greckiego czyli wschodniego oderwało od papieża, tej widzialnej Głowy Kościoła. Nie odwlekał też Bóg zasłużonej kary. Jak niegdyś Izraelitów, tak chłostał teraz wyrodných chrześcijan. Już na początku VII stulecia zjawił się był w Arabii oszust, Mahomet imieniem, który mienił się być posłem Boga, i ułożył nową religię ze zwyczajów pogańskich, żydowskich i chrześcijańskich. Na czele zbójeckiej hordy, rozbijał najpierw karawany, zdobył wnet miasta i kraje, a mieczem zmusił mieszkańców do przyjęcia swojej nauki. Jego następcy podbijali dalej siłą oręza kraj po kraju, w Azji i Afryce, szerząc naukę swego fałszywego proroka, a z nią dzikość, występki i niewolę. Wprawdzie nie wypleniono w owych krajach chrześcijaństwa do szczętu, ale wskutek odłączenia od prawdziwego Kościoła, popadło ono w stan odrętwienia i poniżenia, w którym do dziś dnia pozostaje.

40. Mahometanie zdobyli wnet Ziemię Świętą. Łupiestwa i okrucieństwa, których się dopuszczali względem chrześcijan, pielgrzymujących z zachodu, spowodowały z końcem XI stulecia tak zwane wojny krzyżowe. Piotr z Amiens, pobożny pielgrzym, powróciwszy z Ziemi Świętej, opowiadał papieżowi Urbanowi II o zniewagach, wyrządzanych przez niewiernych miejscem świętym, na których Zbawiciel żył i cierpiał, i o nieznośnym ucisku tamecznych chrześcijan. Papież powziął wielkoduszny zamiar, chcąc położyć kres zuchwałości Mahometan, nienasyconych tyłoma zdobyczami. Powołał chrześcijańskich książąt i rycerzy do Clermont, zavezwał ich do wojennej wyprawy przeciw niewiernym, i taki wzniecił zapał, że wszyscy zawołali: "*Bóg tak chce! Bóg tak chce!*". Ten okrzyk obiegił cały zachód, i wnet stanęło w gotowości groźne wojsko. Z radosną odwagą wyruszyło wojsko krzyżowców do Palestyny. Po niezmiernych wysileniach i krwawych bojach, zdobyto wreszcie Jerozolimę, gdzie szlachetnego Godfryda z Bouillon, księcia Lotaryngii, wybrano królem (1099 r.). Wzbraniał się jednak pobożny książę przyjąć i nosić koronę złotą na tym miejscu, gdzie jego Pan i Zbawiciel nosił koronę cierniową, i nie zwał się inaczej, tylko książę Godfryd. Nowe królestwo istniało zaledwie sto lat. Zdrada ze strony Greków, brak karności i jedności ze strony krzyżowców sprawiły, że pomimo kilkakrotnych wypraw z zachodu, nie mogło się oprzeć przemocy Turków. Wzmagali się oni i szerzyli coraz dalej, aż nareszcie w XV stuleciu zdobyli Konstantynopol, stołeczne miasto państwa greckiego, na którym ciążyły tak liczne i wielkie winy. Zapał i bohaterstwo kawalerów

maltańskich i innych chrześcijańskich zakonów rycerskich, które powstały w czasie wojen krzyżowych, jako też oczywista pomoc Najświętszej Matki Bożej, uratowała chrześcijańską Europę, mianowicie Niemcy, największym zagrożone niebezpieczeństwem, że nie padły także ofiarą straszliwej zaciekłości Turków.

41. Przez wojny krzyżowe, obudził się cały zachód do nowego życia duchowego. W czasie wędrówki ludów, znalazły umiejętności schronienie w klasztorach; teraz szerzyły się pomiędzy pospólstwem, wiedzy chciwym. Powstały głośne na świat cały szkoły i uniwersytety, gdzie mężowie zdumiewającej uczoności, jak św. Anzelm († 1109), Albert Wielki, św. Tomasz z Akwinu († 1247) i inni wykładali nauki. Wszelako większą jeszcze chwałę przyniósł owym czasom blask cnót chrześcijańskich, niezachwiana wiara, dziecięca prostota, żarliwa miłość Boga i bliźniego. Ze zdumieniem czci pełnym, spoglądamy dzisiaj jeszcze na te stare, olbrzymie świątynie, które budowali nasi przodkowie, i z rozrzewnieniem podziwiamy w obrazach, którymi zdobili miejsca, Bogu poświęcone, wyraz pobożności, tchnący dziecięcą szczerością. Tylko religia, którą serca ich były przejęte, mogła wydać coś tak wielkiego i uroczego. Nadto wylała ona najobfitsze błogosławieństwo, przez śś. zakonodawców Romualda, Brunona, Norberta, Bernarda († 1153), Dominika († 1221), Franciszka z Asyżu, zwanego Serafickim († 1226), i przez wielu innych mężów Bożych. Mnogie klasztory, przez nich pozakładane, wydawały nie tylko licznych i wielkich Świętych, jako też uczonych księży Kościoła, lecz wzniecały także wśród ludności wszelkiego stanu bogobojny zapał, zapobiegały powszechnej nędzy, pielęgnowały chorych i wykupywały więźniów i niewolników. Na wszystkie strony ziemi rozsyłały posłów wiary, a pobożną modlitwą sprowadzały łaskę niebios na kraje i ludy.

42. Lecz obok posiewu dobrego, rozpleniał się także chwast na roli Bożej. Bywały zgubne wojny i zatargi, różnorodne zbrodnie, gwałty i zgorszenia. Gdy w XI-tym stuleciu, Henryk IV cesarz, niepomny swych obowiązków chrześcijańskich, w zaślepieniu rozdawał najniegodniejszym według swego kaprysu biskupstwa i opactwa, albo je nawet sprzedawał, a papież wystąpił odważnie przeciw tak zgubnemu nadużyciu, wszczął się długi spór, zwany sporem o inwestyturę, w którym Kościół dopiero po ciężkich przeciwnościach odniósł zwycięstwo. Potem powstał błędnowiercy i podniecali rokosz najpierw przeciwko zwierzchności duchowej, a później i świeckiej. We Francji czynili to Albigeni, a w górnych Włoszech Waldensi, w Anglii Wiklefici, w Czechach zaś Husyci. Wprawdzie odzyskał Kościół znowu spokój, a mężowie potężni

słowem i darem czynienia cudów, jak św. Wincenty Ferreriusz († 1419), św. Jan z Kapistranu († 1456) obchodzili kraje, nawołując książąt i lud do pokuty; ale iskra tłała pod popiołem, i już był obudzony duch przewrotu, Kościołowi nieprzyjazny i nowości chciwy, a żywiły go i podżęgały rozmaite Kościołowi katolickiemu i jego świętej nauce przeciwne okoliczności. Do nich trzeba policzyć w pierwszym rzędie, posunięte prawie do śmieszności zamiłowanie nie tylko dzieł starożytnych greckich i rzymskich czyli klasycznych, ale także bajek mitologicznych, imion, zwyczajów pogańskich, i pochodzące stąd zubożenie dla wiary Chrystusowej, którą ten, tak zwany humanizm, na równi stawiał z mitologią, a w końcu zepsucie moralne, idące w ślad za pogańskimi wyobrażeniami. Nidoszłe do skutku w poprzednich czasach usunięcie niektórych nadużyć, wyzyskiwano na niekorzyść Kościoła, chociaż nie ciężła na nim żadna wina, bo nieprzyjaciele Kościoła przypisywali te nadużycia złej woli jego zwierzchników, i podawali ich przeto w pogardę i nienawiść. Wreszcie niezadowolenie ze stosunków społecznych, wywołane butą możnych a uciskiem niższych, skierowano także przeciw Kościołowi, a chcąc zagrabić jego dobra i zarazem usprawiedliwić tę grabież, spotwarzono jego naukę, życie i urządzenie. Do gwałtownego wybuchu wrzących namiętności, mogła posłużyć pierwsza lepsza sposobność. Taka sposobność znalazła się w Niemczech na początku XVI stulecia. Odtąd szerzyło się nieszczęsne złe, jak zaraźliwa choroba: odstępstwo całych narodów od katolickiego Kościoła, krwawe wojny, rokosze, zepsucie obyczajów, zniszczenie najwspanialszych dzieł pobożnych przodków, nieopisana nędza doczesna dla wielu i zguba wieczna; oto skutki tak zwanej reformacji w XVI stuleciu.

3. Od rozdwojenia wiary w XVI stuleciu, aż do naszych czasów

43. Marcin Luter, profesor z Wittenbergi, człowiek burzliwego usposobienia, powstał początkowo przeciwko nadużyciu, którego dopuszczali się nierozsądni z odpustami (r. 1517). Wnet jednak narzucił się samowolnie na reformatora tj. naprawcę Kościoła, i powstawał przeciwko zwierzchności duchownej, szczególnie przeciwko papieżowi, którego władzę zwierzchniczą nazywał uroszczeniem i tyranją, przepowiadając, że skutkiem jego usiłowań, znajdzie sromotny koniec. Trzymając się uporczywie przewrotnych swoich zdań, odrzucił wiele prawd wiary, które Kościół wziął od Chrystusa i Apostołów. Zniósł Mszę świętą, posty, spowiedź, modlitwy za umarłych, i wiele zwyczajów pobożnych, ogłosił uczynki dobre za niepotrzebne, twierdząc, że wiara sama usprawiedliwia i zbawia.

Prócz tego zniósł śluby zakonne, wszystkim niezadowolonym zakonnikom i zakonnicom otworzył tym sposobem klasztory, pozwalając im wchodzić w związki małżeńskie, przyznawał książętom i panom prawo do grabieży zapisów i dóbr kościelnych, i pozwalał rozporządzać nimi dowolnie. Wreszcie sam złamał uroczystą przysięgę, którą złożył jako zakonnik i kapłan, i pojął zakonnicę za żonę. Luter chciał się, że naukę swoją czerpie jedynie z Biblii, lecz samowolnym tłumaczeniem tejże w błąd wprowadzony, popadł wnet w oczywiste sprzeczności i fałszy. Tak np. twierdził, że człowiek nie ma wolnej woli, więc ani przykazań pełnić nie może, ani unikać złego, że grzech nie sprowadza potępienia na człowieka, byle tylko mocno wierzył itd. Mimo to pozyskał w krótkim czasie wielu stronników. Ludziom lekkomyślnym podobała się jego nauka, wielce dogadzająca niesfornemu życiu; a chciwym majątku książętom, było bardzo na rękę zniesienie klasztorów i opactw. Przy tym nie wahał się Luter przed żadnym środkiem, w celu powiększenia swego stronnictwa, bo pozwolił Filipowi, landgrafowi heskiemu, obok jednej żony, jeszcze żyjącej, pojąć drugą. Droga, którą szedł Luter, poszli za nim wnet inni, nawet dalej niż on. Zwingli w Szwajcarii przeczył obecności Jezusa Chrystusa w Najświętszym Sakramencie Ołtarza. Kalwin w Genewie nauczał, że Pan Bóg pewną część ludzi, bez ich winy, przeznaczył na wieczne potępienie, dlatego też zaślepia i zatwardza serca grzeszników. Nowochrzczeńcy marzyli o królestwie Chrystusowym na ziemi, w którym nie miało być ani osobistej własności, ani praw i zwierzchności. Co Luter oszczędził jeszcze w kościołach, zniszczył Zwingliusz, Kalwin i inni sekciarze. Rąbano wizerunki Chrystusa i Świętych, bądź obrazy, bądź rzeźby, arcydzieła sztuki, druzgotano organy i ołtarze, groby nawet odgrzebywano i szczątki Świętych deptano i palono. Tak naprawiali sekciarze, za przewodnictwem Lutera, zepsucie Kościoła, i oskarżając go o brak wyrozumiałości, szerzyli fanatyzm prawdziwie wściekły i namiętności zwierzęce. Chociaż ci naprawiacze Kościoła walczyli jedni przeciwko drugim, i wzajemnie na siebie miotali przekleństwa, przecież nauka każdego z nich szerzyła się znacznie, bo ich łączyła wspólna ku Kościołowi katolickiemu nienawiść. Aby jej zapewnić zupełne zwycięstwo, nie wahali się użyć wszelkich możliwych środków. Tysiące i tysiące pism ulotnych roznosiły fałszywe zasady, a zarazem napaści i oszczerstwa, pełne zjadliwości, na papieża i duchowieństwo katolickie. Nadto dopuszczali się sekciarze w niektórych miejscach gwałtów krzyczących, karząc śmiercią zdania odmienne, i zmuszając uciskiem i prześladowaniem wszelkiego rodzaju do wyrzeczenia się świętej wiary katolickiej.

44. Katolicy czynili z swej strony kilkakrotne usiłowania, i wchodzili kilkakrotnie w układy, aby przywrócić spokój. Ale nienawiść Lutra ku Głowie Kościoła, papieżowi, była nieprzejednana. Zwołał tedy Ojciec Święty w r. 1545 sobór powszechny do Trydentu w Tyrolu. Sobór zbadał naukę sekciarzy i jako niezgodną z Pismem świętym, z Tradycją, rozumem, potępił ją jednomyślnie, ogłaszając zarazem doskonale ustawy, dotyczące spraw kościelnych i usunięcia nadużyć. Znakomite prace tego soboru, ozdobiły Kościół nową pięknnością i świeżych dodały mu sił. Kilka razy wzywano Protestantów, aby wzięli udział w soborze, jak tego sami żądali początkowo; lecz nie chcieli przybyć do Trydentu. Tak więc trwa dotąd nieszczęsne rozdzielenie, które w następstwie przyniosło większej części Europy niezmierną nędzę.

Luter ogłaszał wolność, a lżył cesarza, książąt i biskupów. Nie zwlekali też i chłopci z wypowiedzeniem posłuszeństwa panom swoim. Rozkielzane zgraje chłopów przeciągały kraj, paliły zamki i klasztory, dopuszczając się na szlachcie i duchowieństwie najstraszliwszych okrucieństw. Przeszło sto tysięcy ludzi zamordowano w tym okropnym powstaniu. Nastąpiły także inne wojny religijne, aż wreszcie trzydziestoletnia wojna straszliwie spustoszyła kwitnące Niemcy, i uczyniła je polem odrażających okrucieństw.

W krajach innych, które przyjęły nową naukę, wszczęły się także niszczące wojny religijne i domowe. W Szwajcarii padł Zwingliusz w krwawej bitwie przeciw własnym ziomkom. We Francji walczyli Kalwiniści (zwani Hugenotami) przez długie lata przeciw tronowi i ołtarzowi (rządowi i Kościołowi). Z ślepą zaciekłością mordowano kapłanów, zakonników i zakonnice całymi zastępami, pustoszone wsie i miasta, obrócono w perzynę albo zburzone wiele tysięcy kościołów, pomiędzy nimi prawdziwie wspaniałe pomniki sztuki chrześcijańskiej. Ucierpiała i Anglia srodze za odstępstwo, spowodowane przez jej króla Henryka VIII, który dlatego oderwał się od Kościoła, że mu papież nie pozwolił wygnać od siebie prawowitej żony, a wziąć innej. Popłynęły strumienie krwi; sam król Karol I, następca tyrańskiego Henryka, poniósł na rusztowaniu śmierć od buntowniczych poddanych, którzy szczycili się tym, że posiadają najczystsza naukę religijną.

45. Stratę, którą poniósł Kościół przez odstępstwo w Europie, wynagrodził Bóg sownie nawróceniem niepoliczonych pogan w innych częściach ziemi. We wszystkich kierunkach rozchodzili się teraz posłannicy wiary, i głosili naukę zbawienia z zadziwiającym skutkiem. Nie do uwierzenia prawie, co zdziałał sam św. Franciszek Ksawery, wielkimi łaskami od Boga

obdarzony, Apostoł Indyj. Pełen żarliwości o zbawienie dusz pogan, przebył ocean. Wylądowawszy na obcym wybrzeżu, przechodził ulice miasta, i odgłosem dzwonka zwoływał dzieci na naukę. Przybiegały one z radością i słuchały męża Bożego, który tak tkliwie opowiadał o Zbawicielu. W domach powtarzały słyszana naukę, i pobudzały dorosłych, aby gromadzili się także i słuchali świętego kaznodziei. Tak rozpoczął św. Franciszek Ksawery swą działalność. Bóg, nagradzając jego żarliwość, dał mu, jak pierwszym Apostołom, moc uzdrawiania chorych, wskrzeszania umarłych, uśmierzania burzy, jednym słowem, moc czynienia zdumiewających cudów. Niezmordowany spieszył od kraju do kraju, od wyspy do wyspy, po całych Indiach i Japonii, i w krótkim przeciągu czasu dziesięciu lat nawrócił wiele ludów i królestw. Sam ochrzcił dziesięć tysięcy pogan. Po jego śmierci, prowadzili dalej dzieło Boże inni posłańcy wiary, zaprowadzili religię Jezusa Chrystusa także w Chinach, w kraju obszernym, po owe czasy nieznanym i nieprzystępnym. Szczerości swego nawrócenia dowiedli poganie, gdy w Japonii wybuchło prześladowanie. Przeszło milion sto tysięcy (1) chrześcijan poniosło śmierć za wiarę świętą, a znaczniejsza część z nich po najstraszliwszych męczarniach. Radośnie, w świątecznym stroju, jakby na ucztę weselną, spieszyły nawet młodziuchne dzieci, słabi starcy i znakomite niewiasty na zgon męczeński. Lecz zaciekłość ku chrześcijaństwu nie wygasła jeszcze i dzisiaj w Japonii. Także w Ameryce, nowoodkrytej części ziemi, szerzyło się światło Ewangelii, niszcząc bałwochwalstwo, a z nim sromotne występki. Żaden lud na ziemi nie składał liczniejszych ofiar z ludzi, jak Amerykanie. Mieszkańcy Meksyku zabijali rocznie do dwudziestu tysięcy ludzi na ofiarę, a jeśli nie mieli nieprzyjaciół pojmanych, ofiarowali nawet własne dzieci.

Niepodobna opisać, co tam znosili bohaterscy misjonarze, i jakie niebezpieczeństwa zagrażały im wśród krwi chciwych ludożerców. A musieli pokonywać nie tylko okrucieństwa i zbrodnie krajowców, lecz i nienasyconą chciwość przychodniów europejskich. Przecież udało się i tutaj mozolne dzieło i ustaliła się mocno wiara chrześcijańska. Mianowicie misja Paragwaj w Ameryce południowej, znajdowała się w stanie nader kwitnącym. Z mieszkańców dzikich, którzy z drapieżnymi zwierzętami żyli w lasach, i o niczym nie myśleli prócz rabunku, mordy, dogodzenia żądzy zemsty, lubieżności i pijaństwa, wychowali niezmordowani kapłani Chrystusowi gminy chrześcijańskie, pełne skromności i miłości, niewinne i pobożne, które zamieniły w krótkim czasie dzikie pustkowia ojczyste w błogosławiony raj.

46. Mężowie święci, którzy z gorliwością tak niestrudzoną, częstokroć aż do przelewu krwi pracowali nad nawróceniem pogan, byli po większej części zakonnikami. Franciszek Ksawery i inni, którzy zaszczepili wiarę w Chinach i w Paragwaju, byli Jezuitami, tj. członkami Towarzystwa Jezusowego. Ten zakon, założony w roku 1540 przez św. Ignacego z Loyoli, męża przejętego żarliwością dla chwały Bożej, był szczególnie czynny w rozszerzaniu wiary katolickiej i obronie jej przeciw błędnym naukom, przez co też ściągnął na się nieubłaganą nienawiść i ciężkie prześladowanie ze strony nieprzyjaciół wiary. Wzbudził Bóg także inne zakony, które w połączeniu z duchowieństwem świeckim miały zgoić rany, zadane Kościołowi przez Lutra i jego współników. Pobożni Ojcowie Kapucyni, którzy około tego czasu wzięli początek z zakonu św. Franciszka z Asyżu, pracowali szczególnie w kierownictwie dusz i odznaczyli się gorliwością, pełną miłości, jako też umartwionym życiem. Pijarzy zajmowali się nauczaniem młodzieży; inni zakonnicy, jako to: "bracia posługujący", trudnili się pielęgnowaniem chorych. Powstały także żeńskie zakłady, w celu wychowywania dziewcząt do życia pobożnego i bogobojnego, jako to: Salezjanki, Urszulanki, Panie od dobrego Pasterza, Panny Angielskie. Obfitował ten czas bardzo w bohaterów wiary i cnoty. Św. Karol Boromeusz, kardynał i arcybiskup Mediolański († 1584), dał w czasie zarazy, tamże grasującej, świetny przykład miłości bliźniego prawdziwie chrześcijańskiej, odwiedzając chorych w miejscach najniebezpieczniejszych, po lazaretach i szpitalach, i oddając cierpiącym wszystką własność, nawet łóżko swoje. Św. Franciszek Salezy, książę biskup z Genewy († 1622), przywiódł łagodnością swoją, której niepodobna się było oprzeć, siedemdziesiąt dwa tysiące Sabaudczyków do wyrzeczenia się błędów Kalwina. Św. Wincenty à Paulo († 1660), poświęcił całe życie ubogim i uciśnionym, a taka była dzielność i bogactwo jego miłości, że się nie ostała przed nią żadna nędza. Zakładał domy dla sierót i dzieci opuszczonych, ustanowił zgromadzenie Misjonarzy dla pouczenia nieoświeconego ludu wiejskiego, stowarzyszenie dla poprawy galerników, i podziwu godny zakład Sióstr miłosierdzia dla pielęgnowania chorych. W Niemczech, mianowicie w Austrii i Bawarii, opierał się błędnej nauce, jakby tama potężna, czcigodny Ojciec Kanizjusz, zwalczał ją pismami i kazaniami, wznosił szkoły i pobożne zakłady, w celu zachowania i ożywienia wiary. Jaśnieli jeszcze w XVI i XVII stuleciu świętością życia: Jan Boży, Jan od Krzyża, Tomasz z Willanowy, Filip Nereusz, Kajetan, Piotr z Alkantary, Kamil z Lellis, Józef Kalasanty, Józef z Kupertynu, Franciszek Borgia, Pius V, Fidelis z Sigmaryngi, Alojzy Gonzaga, Stanisław Kostka i wielu innych; z niewiast: św.

Teresa, Róża Limańska, Aniela z Brescii, Maria Magdalena de Pazzis, Joanna Franciszka de Chantal, Katarzyna Ricci itd. W XVIII stuleciu jaśniał pomiędzy innymi, jako najpiękniejsza ozdoba Kościoła, św. Alfons Maria Liguori, biskup św. Agaty koło Neapolu († 1787), który dla pouczenia ludu założył zakon "Redemptorystów" czyli "Najświętszego Odkupiciela". Wszyscy ci Święci dokonali wielkich dzieł, mozną przyczyną swoją u Boga czynili nieprzeliczone cuda i udowodnili, że duch prawdziwego chrześcijaństwa, duch miłości, pokory i zaparcia się nie wygasł w Kościele, jak to, niestety, utrzymują często ślepi przeciwnicy naszej wiary.

47. Pozostaje nam jeszcze przytoczyć zdarzenia, przejmujące zgrozą, od których odwraca się ze wstrętem myśl i uczucie ludzkie. Chętnie zbylibyśmy je milczeniem, gdyby nie były dla nas wielce pouczające. Stało się z nauką Lutra, co się dzieje ze wszystkimi rzeczami ludzkimi: zużyła się, odmieniła i przekształciła. Sekty pojawiały się jedna po drugiej: Nowochrześcjanie, Prezbiterianie, Episkopalni, Kwakrzy, Metodyści, Herrenhutowie itd. Każda rościła sobie prawo do poprawy wiary za przewodem Lutra. Wreszcie posunęli się do ostateczności bezczelni i bezbożni wolnomyśliciele najpierw w Anglii, potem we Francji, i powzięli piekielny zamiar zupełnego zniesienia religii i zniszczenia wiary w Chrystusa. Pod pozorem oświecenia ludu zalali ziemię powodzią pism ulotnych, w których szydzili ze wszystkiego, co święte, rzucali najczarniejsze potwarze na papieża i duchowieństwo, a najohydniejszą swawolę głosili bez sromu. Ich nauki, pisane pięknym stylem, połyskujące dowcipem, znalazły aż nadto łatwy wstęp u możnych i niskich; toteż szerzył się duch przewrotnej bezbożności z przerażającą szybkością. Gdy tak zepsuli umysły ludzkie, przeciwnicy Boga czuli się dość silnymi do skutecznego przebrzydłych zamiarów swoich. Więc uderzyli najpierw na duchowieństwo, aby tak poraziwszy pasterzy, łącznie wygubili trzodę.

Pod koniec XVIII stulecia zabrano i rozprzedano we Francji dobra kościelne, rozpędzono zakonników i zakonnice z ich ustroni spokojnych, a klasztory zrabowano i zburzono. Wnet wyszedł krwawy rozkaz przeciwko wszystkim kapłanom, powołaniu swemu wiernym. Gdziekolwiek wysłędzono którego z nich, wrzucano go do więzienia lub wieszano bez zachodu na najbliższym słupie latarnianym. Odrzucono chrześcijański kalendarz, zniesiono święcenie niedzieli i uroczystości, znieważano i pustoszone świątynie. Cokolwiek przypominało chrześcijaństwo, uległo zniszczeniu. Szaleństwo ludzi doszło do tego stopnia, że obwoławszy rozum bóstwem, bezwstydną niewiastę,

przedstawicielkę tego bóstwa, wprowadzili na wozie tryumfalnym do głównego kościoła, a umieściwszy ją w miejscu Ukrzyżowanego na ołtarzu, śpiewali pieśni ku jej czci.

Z religią zniknął porządek, dobrobyt i bezpieczeństwo publiczne; runął też i tron. Pobożny i dobrotliwy, lecz nadto dobroduszny król Ludwik XVI został ścięty (w r. 1793), po nim jego żona i siostra. Przez dwa lata Francja była widownią najstraszliwszych zbrodni, których przykładu nie znają dzieje. Krew lała się strumieniami. Ani wiek, ani płeć nie chroniła od wściekłości potworów. W Wandei rozstrzelano gromadnie 500 dzieci, z których najstarsze miało lat 14, za to jedynie, że ich ojcowie pozostali wierni Bogu i królowi. Liczbę pomordowanych w tym okropnym czasie podają na dwa miliony. A działo się to wszystko pod pozorem dobra ludzkości. Oświata była hasłem, gdy religię znoszono; wolność i równość były godłem, gdy lud tysiącami mordowano. Wreszcie władcy, krwi chciwi, poczuli się lękać o własne życie; więc aby położyć koniec bezprawiom, kazali ogłosić uroczyście, że naród ma znowu wierzyć w Boga i nieśmiertelność duszy. W roku 1799, wziął władzę naczelną Napoleon, jako pierwszy Konsul, lecz nie odważył się rządzić narodem, pozbawionym religii. Dlatego przywrócił chrześcijańską służbę Bożą, i zawarł z papieżem uroczystą ugodę w r. 1801. Lecz niedługo cieszył się Kościół tym spokojem. Napoleon, zaślepiony szczęściem, stawiał papieżowi takie żądania, na które tenże, jako Głowa Kościoła, nie mógł zezwolić. Francuskie wojska zajęły Rzym, a papież Pius VII został jako więzień uprowadzony (w r. 1809). Lecz jak 10 lat przedtem, gdy papież Pius VI umarł w niewoli francuskiej, Bóg opiekował się widocznie swym Kościołem, tak i teraz nie odmówił mu swej łaski. Napoleon, pokonany przez mocarstwa sprzymierzone, musiał się zrzec panowania, a papież wrócił z tryumfem do Rzymu (1814). Po nim nastąpił na Stolicy Świętej papież Leon XII, Pius VIII, Grzegorz XVI, Pius IX, a na koniec od 20 lutego 1878 roku Leon XIII, w szeregu papieży po Piotrze św. dwóchsetny pięćdziesiąty i dziewiąty.

48. Przez rewolucję francuską chciała Opatrzność Boska pokazać światu, do jakiej nędzy doprowadza odstępstwo od Boga i od wiary chrześcijańskiej. Nie wszyscy – niestety! – zważali na tę przestrożę; toteż tak zwana oświata francuskich wolnomyślicieli, znalazła wstęp i do innych krajów. Zniesiono i tutaj wiele zbawiennych, szanownych wiekiem zwyczajów, wiele klasztorów i duchownych zakładów, osłabiono powagę i wpływ Kościoła, uszczuplano jego prawa, zapoznawano jego dobrodziejstwa i błogosławieństwa, a wychowanie młodego pokolenia poruczono bezczelnemu niedowiarstwu i jego zgubnym

zasadom. Nie przestawał jednak Bóg wszechmocny bronić swego Kościoła, i nowego dodawał mu blasku wieloma niezaprzeczalnymi cudami. Największym zaś z tych cudów jest nieustanne rozszerzanie się Kościoła we wszystkich częściach ziemi, mimo wielkich i licznych przeszkód, które temu rozszerzaniu w drodze stają. Uderzająca to okoliczność, szczególnie w północnej Ameryce. Powstało tam w Stanach Zjednoczonych w przeciągu lat 50 około 20 biskupstw z seminariami, klasztorami i innymi pobożnymi zakładami. U niektórych ludów Azji, stała się krew męczenników nasieniem nowych chrześcijan. W Anglii mnożą się widocznie katolickie kościoły i klasztory skutkiem wzrastającej liczby takich, którzy nawracają się do prawdziwego Kościoła. I w Niemczech także daje się spostrzegać we wielu względach zwrot ku lepszemu. Podniosły się znowu klasztory i dobroczynne zakłady w celu pielęgnowania chorych, pouczenia młodzieży, wychowania ubogich dzieci, ratowania załujących pokutników, i pomocy w rozkrzewianiu wiary. Usiłowania naukowe stały się bardziej chrześcijańskie i odżyła gorliwość; wzmagą się też przekonanie, że tylko w Kościele katolickim da się znaleźć jedność, pokój i wieczne zbawienie. A chociaż wielka liczba chrześcijan, uwikłanych zamięłowaniem dóbr doczesnych, żyje w obojętności względem Boga i religii, chociaż Kościół zawsze jeszcze bywa gnębiony i prześladowany, przecież nie powinno to osłabiać wiary naszej, lecz owszem umacniać ją: bo w tym właśnie widzimy spełnione przepowiednie, w Ewangelii zapisane, i potwierdzoną zapowiedź, że nadejdzie kiedyś wielkie odstępstwo od Boga i Chrystusa, Zbawcy świata. Niechaj przeto każdy ma się na bacności, aby się nie dał uwieść, lecz pozostał wiernym do śmierci, i otrzymał koronę żywota.

---

28. Jak przygotowali się Apostołowie na przyjście Ducha Świętego? Kiedy i jak zstąpił na nich Duch Święty? Jaką zmianę sprawił w Apostołach? Co uczynił Piotr, książę Apostołów? Co działała mowa Apostoła Piotra? Jak wydarzyło się cudowne uzdrowienie chromego od urodzenia? Jakie wrażenie uczynił ten cud na Żydach?

29. Co czynili Apostołowie później dla rozkrzewienia chrześcijańskiej nauki? Z jakim skutkiem u ludu? Z jakim u arcykapłanów i zwolenników ich? Jak wywierali ci nienawiść swą na Apostołach? Czy dali się Apostołowie tym odstraszyć? Jak nawrócił Bóg prześladowcę Szawła?

30. Jak powstała pierwsza gmina chrześcijańska? Jakie wiodła życie? Jaki urząd sprawowali Apostołowie w gminie?

31. Czy nawrócili się wszyscy Żydzi? Czy zatwardziali uszli kary? Jaką karę dopuścił Bóg na nich? Dlaczego zwrócili się Apostołowie do pogan? Jak i z jakim

skutkiem nauczali wpośród nich? Jak urządzili Apostołowie nowe gminy chrześcijańskie? Czy poszczególne gminy były oddzielne i niezależne od siebie? Gdzie umarł Piotr i kto otrzymał po nim najwyższy urząd w Kościele?

32. Jakie wrażenie sprawiło na poganach rozkrzewienie chrześcijaństwa? Jakim sposobem spodziewali się wytepić je? Jakie męki zadawali chrześcijanom? Czy wielu męczono w taki sposób? Gdzie srożyło się szczególniej prześladowanie chrześcijan? Co świadczy o tym po dziś dzień?

33. Jak długo trwało to straszne prześladowanie? Czy uległo mu chrześcijaństwo? Dlaczego nie? Co przekonywało pogan, że religia chrześcijańska jest boską? Co wydarzało się często pośród widzów pogańskich, gdy chrześcijan męczono? Z czym da się słusznie porównać krew męczenników?

34. Co chciał Bóg okazać dopuszczeniem prześladowań? Przez kogo obdarzył Bóg Kościół swój zewnętrznym pokojem? Jak to się stało?

35. Jaką chwałą ozdobił się odtąd krzyż? Co Konstantyn uczynił dla Kościoła? Jak skutkował ten jego przykład?

36. Czy z ustaniem krwawych prześladowań skończyły się wszystkie walki Kościoła? Którzy byli nowi nieprzyjaciele Kościoła? Czy były i przedtem kacerstwa? Czym różniły się nowe od dawniejszych? Od czego wzięły sekty swoje nazwy? Jak obchodziły się z prawowiernymi? Co czynił Kościół w celu zwalczania kacerstw? Jak nazywają się te powszechne zgromadzenia biskupów? Kiedy i dlaczego są uchwały ich nieomyłne? Kiedy odbył się sobór w Nicei? Wielu biskupów i jacy zgromadzili się tam? Co uchwalono na tym soborze i przeciwko komu? Jak się wiodło potem tej sekcji? Jak się wiodło wszystkim innym, a jak Kościołowi?

37. Przez kogo wślawił Bóg swój Kościół w tych szczególnie czasach? Jak nazywają się ci mężowie? Wymień znaczniejszych. Czy odznaczali się także inni w Kościele? Kto to byli pustelnicy? Gdzie mieszkali? Czym się żywili? Jak żyli? Jakie życie rozwinęło się potem z życia pustelniczego? Kto rozkrzewił szczególnie życie zakonne na zachodzie?

38. Jakie niebezpieczeństwo zagrażało Kościołowi w V-tym i VI-tym stuleciu? Który lud srożył się najstraszniej? Czy sprawiły wiele złego owe ludy dzikie? Czym poskromił je Bóg? Jak się to stało? Jaka zmiana zaszła wówczas w Niemczech? Którzy posłowie wiary zasłużyli się szczególnie około ludów niemieckich? Kto jest głównym Apostołem Niemiec? Którzy byli Apostołami Słowian? Kiedy przyjęli Polacy wiarę Chrystusa? Kto ich utwierdził we wierze? Co zwykli byli czynić posłowie wiary, aby w niej lud utwierdzili? Co działy w tym względzie klasztory? Co zawdzięczają kraje zakonem? Który ówczesny cesarz opiekował się zakonami? Komu zawdzięczają Węgry swoje nawrócenie?

39. Co działo się tymczasem na wschodzie? Kto wywoływał te zamieszania? Jak zachowywał się wobec tego lud, jak duchowieństwo? Jakże się to skończyło? Czy Bóg puścił to bezkarnie? Kto to był Mahomet? Jak postępowali jego następcy? Co działo się z chrześcijaństwem za ich czasów?

40. Jaki był powód wojen krzyżowych? Czym przyczynił się do nich Piotr z Amiens? Co uczynił papież? Co działał na zgromadzeniu w Clermont? Co nastąpiło na całym zachodzie? Jak się skończyła pierwsza wyprawa krzyżowa? Kto to był i jakim Godfryd z Bouillon? Jak długo istniało chrześcijańskie królestwo Jerozolimy? Co spowodowało jego upadek? Co stało się z Konstantynopolem? Kto uchronił Europę od podobnego losu?

41. Jaki wpływ wywarły na zachodzie wojny krzyżowe? Czy przyczyniły się także do rozszerzenia umiejętności? Którzy byli najznakomitsi uczeni ówczesni? Co jest największą chwałą owych czasów? Które pomniki świadczą o pobożności naszych przodków? Co czyniło ich zdolnymi do tak pięknych dzieł? Kto szerzył wówczas szczególniejsze błogosławieństwo? Jakie korzyści przynosiły liczne klasztory?

42. Czy znajdował się wówczas na roli Bożej tj. w Kościele także i chwast? Jak powstał spór o inwestyturę pomiędzy papieżem a cesarzem? Jaka klęska pojawiła się potem na zachodzie? Którzy byli najgłośniejsi kacerze owych czasów? Przez kogo nawoływał Bóg do pokuty? Czy zło zostało całkiem przytłumione? Jak wybuchło i kiedy? Jakie były następstwa?

43. Kto był sprawcą odstępstwa od Kościoła w XVI-tym stuleciu? Co to był za człowiek? Od czego rozpoczął swą walkę z Kościołem? Czy poprzestał na tym? Jak postąpił sobie względem papieża? Jakie wprowadzał nowości? Co pozwolił zakonnikom i zakonnicom? Co książętom i panom? Czy było jego życie budujące? Czy głosił istotne słowo Boże? Które były jego błędy? Jak przyjął jego naukę lud i książęta? W czym okazał się Luter usłużnym dla landgraфа heskiego? Czy znalazł Luter także naśladowców? Gdzie i co nauczał Zwingliusz? Gdzie i co nauczał Kalwin? O czym marzyli Nowochrzczeńcy? Jak gospodarowali Zwinglianie i Kalwiniści? Czy była jedność pomiędzy tymi sektami? Jakich środków używały sekty, aby się wzmogły?

44. Co czynili katolicy w celu przywrócenia spokoju i z jakim skutkiem? Którego środka chwycił się ostatecznie Ojciec Święty? Co działo się na tym soborze powszechnym? Jaki był jego skutek dla Kościoła katolickiego? Czy Protestanci wzięli w nim także udział? Jakie były skutki kazań Lutera o wolności? Co działo się w chłopskiej wojnie? Czy wybuchły także inne wojny w Niemczech? Czy nowa nauka przyniosła także innym krajom wojnę? Co działo się w Szwajcarii? Co we Francji? Dlaczego odpadła Anglia od Kościoła? Co zyskała na tym?

45. Czym został Kościół wynagrodzony za odstępstwo w Europie? Kto był Apostołem Indyj? Jak rozpoczął swój zawód apostołski? Jak wspierał Bóg jego

gorliwość? Jaki był skutek? Czy głoszone chrześcijaństwo także w Chinach? Czym stwierdzili poganie, szczególnie w Japonii, prawdziwość swego nawrócenia? Czy trwa w Japonii dotąd nienawiść ku chrześcijanom? Co sprawiła Ewangelia w nowo odkrytej Ameryce? Jak powodziło się tam misjonarzom? Które przeszkody musieli pokonywać? Czy udało im się dzieło nawrócenia? Jak żyli dzicy w Paragwaju? Jakimi stali się przyjąwszy chrześcijaństwo?

46. Z jakiego stanu byli po większej części misjonarze? Z jakiego zakonu był apostoł Indyj, jako też misjonarze w Chinach i Paragwaju? Kiedy i kto założył ten zakon? W czym był szczególnie czynnym? Co ściągnął przez to na siebie? Do czego powołał Bóg wówczas zakony? Jak powstał zakon Kapucynów i czym odznaczał się? Czym trudnili się Pijarzy i inni zakonnicy? Które żeńskie zakony powstały w tym czasie? W jakim celu? Czy byli Święci w owych czasach? Kto to był św. Karol Boromeusz i jaki dał przykład? Co działał św. Franciszek Salezy? Co działał św. Wincenty à Paulo? Które zakłady dobroczynne wniósł? Kto pracował podówczas w Niemczech około zachowania wiary? Którzy Święci jaśnieli jeszcze w XVI i XVII stuleciu? Kto był chlubą Kościoła w XVIII stuleciu? Co działali ci Święci? Co udowadniają swoją świętością i cudotwórczą siłą?

47. Co stało się dalej z nauką Lutra? Do czego przyszło wreszcie? Którego środka głównie użyto do wytepienia wiary? Czy powiódł się? Na kogo uderzyli najpierw bezbożni? Co uczyniono z dobrami duchownymi, z zakonnikami i kapłanami? Jakim sposobem prześladowano dalej religię? Do czego doszło szaleństwo wolnomyślicieli? Dlaczego zniknęły pomyślność i bezpieczeństwo? Co stało się z Ludwikiem XVI i jego rodziną? Cóż stało się wówczas z Francją? Czy oszczędzono przynajmniej dzieci? Jak wielu zamordowano wówczas? Pod jakim pozorem dopuszczano się tych okropności? Co uczynili wreszcie bezbożni w ostatecznej potrzebie? Kto przywrócił chrześcijańskie nabożeństwo? Kiedy i dlaczego? Czy Napoleon był wiernym synem Kościoła? Jak postąpił sobie z Piusem VII? Czy opuścił Bóg kiedykolwiek swój Kościół? Jak stwierdził to Bóg na Napoleonie? Którzy byli następcy Piusa VII?

48. O czym poucza nas francuska rewolucja? Czy skorzystano należycie z tej nauki? Jaki wpływ miała ta rewolucja na Niemcy? Co działo się w innych chrześcijańskich krajach Europy? Jak opiekował się Bóg swoim Kościołem? Który jest największy cud obecnych czasów? Czym potwierdza się to w Ameryce północnej? Czym w Azji? Czym w Anglii? Co dzieje się w Niemczech?

Przypisy:

(1) Niektórzy pisarze podają liczbę: 1 200 000.

Zakończenie

streszczające dowody dziejowe

o boskości religii chrześcijańsko-katolickiej

Przełknęliśmy w krótkim zarysie dzieje naszej świętej religii, i poznaliśmy błogą jej działalność od pierwszego naszego rodzica Adama, aż do Pana naszego i Zbawiciela, Jezusa Chrystusa, potem od Chrystusa, Boskiego Założyciela i Głowy naszego Kościoła, aż do teraźniejszego zastępcy Jego, Leona XIII. Jakże piękna i wspaniała jest religia, którą wyznajemy! I treść jej i wszystko, co się odnosi do niej, przekonywa nas, że tylko Bóg mógł dać ludziom taką religią.

1. Religii naszej nie wymyślili ludzie; Bóg sam nauczał nas jej i przykazał zachowywać. Objawił ją w starym zakonie przez mężów świętych (§ 6, 11, 17), w nowym zaś zakonie przyszedł na ziemię, według przepowiedni starego zakonu, sam Syn Jego wieczny, jednorodzony, i zatwierdził boską naukę swoją nieprzelicznymi cudami, szczególnie zmartwychwstaniem swoim (§ 21, 22, 23, 26, 27). Sam Bóg przemówił, a na Jego słowa nie wolno nikomu być obojętnym; kto by zaś gardził tym słowem Bożym albo je odrzucił, zgubiłby sam siebie na wieki.

2. Religia, którą wyznawamy, nie liczy dopiero kilkaset lat, owszem sięga początkiem swoim początku świata. Bo pierwsze jej nasiona złożył już Bóg w duszach pierwszych ludzi w raju, gdy po upadku przyobiegał im Odkupiciela, a cały zakon stary z swoimi ofiarami i cudownymi zdarzeniami był tylko przedobrażeniem nowego, który jest tamtego spełnieniem i uzupełnieniem (§ 2, 7, 9, 12 i inne). W Zbawiciela przyjsć mającego wierzył stary zakon; w Zbawiciela już objawionego wierzy nowy. Lecz jest to zawsze wiara w tego samego Zbawiciela, więc co do istoty jest to jedna i ta sama religia.

3. Chociaż jednak początek naszej religii świętej styka się z początkiem rodzaju ludzkiego, a dzieje jej obejmują około 6000 lat, przecież nie gubi się ona w ciemnych baśniach starożytności, lecz prawdziwość jej jasna jak dzień.

Bo od zamierchłej starożytności aż po nasze czasy, tworzy ona jakby nierozzerwalny łańcuch wypadków i zdarzeń jawnych, a w całym świecie znanych, które najzupełniej zgadzają się z sobą, z wszystkimi pomnikami starożytnymi, także z dziejowymi księgami ludów, odkryciami badaczy przyrody, a tak licznymi i nieprzepartymi stwierdzone są świadectwami, że kto by im wierzyć nie chciał, musiałby w ogóle zaprzeczyć wszelkiej prawdy dziejowej. Możemy nawet policzyć i wymienić pokolenia, jak następowały po sobie od Adama aż do Chrystusa Pana (Łk. 3, Mt. 1), i wszystkich rządców Kościoła czyli papieży od Piotra aż do rządzącego obecnie Ojca Świętego (§ 47 ku końcowi). Cóż za przedziwna spójnia, jakie niezrównane następstwo!

4. Nawet najzawziętsi naszej wiary wrogowie, Żydzi, dają świadectwo o jej prawdziwości. Przechowują bowiem starannie, spisane w swych księgach świętych, wszystkie dzieje i prorocтва starego zakonu, na które my powołujemy się jako na dowody boskości chrześcijaństwa, tak że niepodobna przypuścić, aby chrześcijanie mieli te księgi święte sfalszować albo podsunąć (§ 17).

5. Niepodobna też zaprzeczyć, że tylko pomocą Boga rozszerzyła się religia chrześcijańska po całym obszarze ziemi; bo ludzie, którzy taką głosili naukę, nie byliby zdołali sami skłonić świat do jej przyjęcia. Apostołowie, pierwsi tej religii głosiciele, byli to ludzie niskiego urodzenia, ubodzy, bez znaczenia, wymowy i naukowego wykształcenia. Głoszona przez nich, a pełna niezbadanych tajemnic nauka o krzyżu, o pokucie, pokorze, umartwieniu, nie mogła podobać się pysznym i rozwiązłym poganom, którzy w bezwstydnym baśniach o swoich bogach szukali wymówki, nawet usprawiedliwienia własnych występków. Bogaci i znakomici poglądali ze wzdrgną na ubogich rybaków, szydzili z nich dowcipnisie i uczeni, a możni tej ziemi pastwili się nad nimi ogniem i mieczem, jak to poświadczają sami pogańscy pisarze. Przez trzysta lat ponosili chrześcijanie prześladowanie i męczeńską śmierć. A jednak widzieliśmy, że nauka ubogich rybaków odniosła zwycięstwo, i przez to stwierdziła swą boskość (§ 29-35). A krzewiła się tak szybko, że wnet po śmierci Apostołów mógł powiedzieć św. Justyn przed całym światem: "Nie masz ludu, wśród barbarzyńców, Greków, albo jakiegokolwiek innego znanego narodu, u którego nie składano by modlitw i dziękczynienia Ojcu i Stwórcy wszechświata w imię ukrzyżowanego Chrystusa". Któż inny prócz Wszechmogącego mógł zdziałać ten niewytłumaczony cud? Słusznie przeto mówi św. Augustyn: "Kto by chciał zaprzeczyć cudom, przez Apostołów zdziałanym, musiałby przypuścić ten największy cud, że świat uwierzył bez cudów".

6. Kościół chrześcijańsko-katolicki, który tę religię wyznaje i głosi, nie tylko zbudowany jest cudami; sama jego trwałość jest dalszym, nieustannie trwającym cudem. Królestwa i cesarstwa, mimo swej potęgi upadają z czasem; tylko królestwo Chrystusa, Kościół, przetrwał je wszystkie i szerzy się ustawicznie. Jeśli się umniejszy w jednej części ziemi, rozrasta się tym bardziej w drugiej (§ 45). Od początku uderzają nań nieprzeliczeni nieprzyjaciele wewnętrzni i zewnętrzni, groźni przemagającą siłą i nieprzejednaną nienawiścią; a Kościół nie ma wojsk, aby się obronił napadom, ani miecza, aby odpierał dziką przemoc. Gdyby go tedy nie wspierało ramię Boże, byłby już dawno musiał ulec przeważnej sile i chytrłości nieprzyjaciół (§ 32, 36, 38, 42, 43, 47, 48).

7. W blasku jeszcze wspanialszym przedstawi nam się nasz Kościół, gdy spojrzymy na dobrodziejstwa i błogosławieństwa, którymi w każdym czasie hojnie ludy obdzielał. On to ułagodził dzikie obyczaje, zniósł niewolę i ofiary z ludzi, a krzewił razem z nauką Chrystusa dobrobyt w rodzinie i państwie. On ustanowił liczne zakłady dobroczynne dla pielęgnowania chorych i cierpiących, ulepszał prawa, uczył jedności i miłości, szerzył wiedzę i prawdziwą oświatę (§ 30, 38, 41, 45, 46). Toteż całkiem słusznie może być przyrównany drzewu żywota, które Bóg zaszczerpił w tym celu, aby wszyscy ludzie zażywali spokoju w jego cieniu, i posilali się jego owocami. Nieszczęśliwe są narody, które się nie garną do tego drzewa żywota, lub które je porzucają, bo popadną w nędzę. Wszak wiemy, co się stało z ludami Azji i Afryki, niegdyś tak ubłogosławionymi, i co za owoc przyniosła w Europie "*niechrześcijańska wolnomyślność*" (§ 39, 47, 48). Ponieważ "*drzewo poznaje się z owoców*", więc łatwo zrozumieć, że wiara chrześcijańsko-katolicka, przynosząca tylko szczęście i błogosławieństwo, jest najcenniejszym darem Boga, a niedowiarstwo dziełem szatana, ponieważ tylko do zguby wiedzie.

8. Otóż tym Kościołem, który Wszechmocny zbudował na cudach, którego samo trwanie jest ustawicznym cudem, tym Kościołem, który bez przestanku, całą ziemię obdarza najobfitszymi dobrodziejstwami, nie może być żaden inny, tylko Kościół rzymsko-katolicki. On tylko jeden jest według świadectwa dziejów, owym zgromadzeniem wiernych, założonym przez Chrystusa, w którym biskupi, jako następcy Apostołów, pod przewodnictwem papieża, następcy Piotra, wykonywają w następstwie nieprzerwanym urząd nauczycielski, kapłański i królewski (§ 22, 30, 31). Niepodobna, aby sekta jakakolwiek, jakiej bądź nazwy, mogła być Kościołem, założonym przez

Chrystusa, bo o każdej da się udowodnić, że powstała dopiero po Chrystusie, tylko przez odpadnięcie i oderwanie się od prawdziwego Kościoła Chrystusowego (§ 36, 42, 43). Na każdej z tych sekt, spełniają się prędzej lub później słowa Chrystusowe: "*Wszelka roślina, której nie szczepił Ojciec mój niebieski, wykorzenioną będzie*" (Mt. XV, 13). Trwałości one nie mają. Pojawiwszy się, narobią wrzawy, zamącą spokój, wywołają klęski, i niszcząc wszystko, same w końcu ulegają zniszczeniu (§ 36 ku końcowi, 47 na początku). Nie tak zaś Kościół katolicki. Tysiące lat mijają, on ani się nie zmienia, ani nie starzeje; bo do niego tylko odnosi się obietnica Pana naszego: "*Na tej opoce zbuduję Kościół mój, a bramy piekielne nie zwyciężą go*" (Mt. XVI, 18).

Co poznaliśmy dotąd? O czym przekonywują nas dzieje naszej religii?

1. Od kogo pochodzi nasza religia? Przez kogo objawił nam ją Bóg? Czym udowodnił Chrystus Pan boskość swojej nauki? Czy to wszystko jedno, którą religię wyznawamy?

2. Odkąd trwa nasza religia? Co dowodzi tak wielkiej starożytności naszej religii?

3. Czy dzieje naszej religii są wątpliwe dlatego, że sięgają początku świata i obejmują przeciąg czasu tak wielki? Dlaczego są niewątpliwe?

4. Jakim sposobem dają nawet Żydzi świadectwo naszej religii? Czego ono dowodzi?

5. Które są na to dowody, że Bóg sam wszechmocą swoją rozszerzał chrześcijańską religię? Kiedy żył św. Justyn? Cóż on mówi o rozkrzewianiu chrześcijaństwa? Co mówi o tym święty Augustyn?

6. Dlaczego jest nieustanne trwanie Kościoła chrześcijańsko-katolickiego istotnym cudem? Czego ten cud dowodzi?

7. Jakie owoce przyniosła ludziom wiara chrześcijańska? Jakie owoce przyniosła błędna wiara i niedowiarstwo? Cóż musi każdy poznać z tych tak różnych owoców?

8. Które są dowody dziejowe, że Kościołem, od Boga ustanowionym, nie może być żaden inny, prócz Kościoła rzymsko-katolickiego? Co przepowiedział Chrystus Pan o każdej sekcji? Jaką obietnicę dał Kościołowi katolickiemu?

Wstęp

O przeznaczeniu człowieka

1. P. Na co żyjemy na ziemi?

O. Żyjemy na ziemi, abyśmy Boga znali, miłowali, Jemu służyli i przez to dostali się do nieba.

2. P. Co to znaczy służyć Bogu?

O. Służyć Bogu znaczy: pełnić świętą wolę Jego, to jest, czynić, co On nakazuje, a zaniechać, czego zabrania.

3. P. Co uczyni Bóg z tymi, którzy nie chcą Go znać, miłować i Jemu służyć?

O. Tych odrzuci Bóg od siebie na wieki.

4. P. Więc cóż jest dla nas na ziemi najpotrzebniejszym?

O. Najpotrzebniejszym dla nas na ziemi jest: Boga poznawać, miłować, Jemu służyć i przez to dostawać się do nieba; bo Chrystus Pan mówi: "*Cóż pomoże człowiekowi, chociażby wszystek świat pozyskał, a na duszy swojej szkodę poniósł?*" (Mt. XVI, 26).

5. P. Cóżemy powinni czynić, jeśli chcemy Boga znać, Jemu służyć i dostać się do nieba?

O. Powinniśmy: 1) wierzyć we wszystko, co Bóg objawił; 2) pełnić wszystkie przykazania, które Bóg przykazał pełnić; 3) używać środków łaski, które Bóg postanowił dla naszego zbawienia.

6. P. Skąd możemy należycie poznać objawione prawdy wiary, przykazania i środki łask Bożych?

O. Z nauki religii.

7. P. Jak się nazywa książka, która zawiera krótką naukę religii w pytaniach i odpowiedziach?

O. Ta książka nazywa się katechizmem, bo katechizować znaczy tyle, co nauczać religii przez pytania i odpowiedzi.

8. P. O czymże naucza katechizm?

O. Katechizm naucza:

1) O wierze.

2) O przykazaniach.

3) O środkach łaski Boskiej, to jest: o Sakramentach świętych i modlitwie.

Upomnienie: Słuchaj pilnie i uważnie nauki religii, abyś coraz więcej Boga poznawał, Jego miłował, Jemu służył i przez to osiągnął przeznaczenie twoje, to jest zbawienie.

CZEŚĆ PIERWSZA

O wierze

§ 1. Co to jest wiara i w co powinniśmy wierzyć?

1. P. Jak nazywa się wiara, którą wyznajemy?

O. Wiara, którą wyznajemy, nazywa się chrześcijańsko-katolicką.

2. P. Dlaczego nazywamy się chrześcijanami-katolikami?

O. Nazywamy się chrześcijanami-katolikami dlatego, że jesteśmy ochrzczeni i wierzymy w to wszystko, co Bóg objawił, a przez Kościół katolicki do wierzenia podaje.

*3. P. A czy są chrześcijanie, którzy nie są katolikami?

O. Są tacy chrześcijanie. Są oni chrześcijanami, bo są ochrzczeni, ale nie są katolikami, bo nie wierzą w to wszystko, co Bóg objawił, a czego Kościół katolicki naucza.

4. P. Cóż więc znaczy wierzyć po chrześcijańsko-katolicku?

O. Wierzyć po chrześcijańsko-katolicku znaczy, uznawać za niewątpliwą prawdę to wszystko, co Bóg objawił i przez Kościół katolicki do wierzenia podaje.

5. P. Czy można wierzyć po chrześcijańsko-katolicku bez pomocy Bożej?

O. Nie można; bo chociaż możemy nauczyć się tego, w co powinniśmy wierzyć, jednak Bóg tylko może sprawić, abyśmy to za prawdę uznawali.

6. P. Czy Bóg daje nam tę pomoc?

O. Bóg daje nam tę pomoc, bo: 1) łaską swoją oświeca nasz rozum i pobudza wolę, abyśmy uznawali za prawdę wszystko, co objawił; 2) On daje nam też na chrzcie świętym cnotę wiary, abyśmy byli skłonni wierzyć zawsze po chrześcijańsko-katolicku.

7. P. Więc cóż jest cnota wiary?

O. Cnota wiary jest cnotą, od Boga daną, która nas skłania, że uznajemy stanowczo za prawdę wszystko, co Bóg objawił i przez Kościół katolicki do wierzenia podaje.

8. P. Dlaczego powinniśmy uznawać za prawdę wszystko, co Bóg objawił?

O. Powinniśmy uznawać za prawdę wszystko, co Bóg objawił, ponieważ On jako najmędrszy nie może błędzić, a jako najprawdziwszy nie może nas w błąd wprowadzać.

9. P. Co oznaczają te wyrazy: "wszystko, co Bóg objawił"?

O. One oznaczają wszystkie nauki, które Bóg dla naszego zbawienia ogłosił, najpierw przez Patriarchów i Proroków, a w końcu przez Syna swego, Jezusa Chrystusa i przez Apostołów.

*10. P. Jakim sposobem przechowało się do naszych czasów to wszystko, co Bóg objawił?

O. To wszystko, co Bóg objawił, przechowało się do naszych czasów częścią pisemnie, częścią ustnie; pisemnie przez Pismo święte czyli Biblię, ustnie przez podanie czyli Tradycję.

*11. P. Co to jest Pismo święte?

O. Pismo święte jest to zbiór Ksiąg, napisanych przez mężów świętych z natchnienia Ducha Świętego, a przez Kościół za słowo Boże uznanych.

*12. P. Jak się dzieli Pismo święte?

O. Pismo święte dzieli się na Księgi Starego i Nowego Testamentu, czyli starego i nowego Przymierza.

*13. P. Które objawienia zawiera Stary Testament?

O. Stary Testament zawiera objawienia, które Bóg dał ludziom przed przyjściem Chrystusa Pana.

*14. P. Z których Ksiąg składa się Stary Testament?

O. Stary Testament składa się: z 21 Ksiąg dziejowych, 7 Ksiąg naukowych i 17 Ksiąg prorockich.

*15. P. Które objawienia zawiera Nowy Testament?

O. Nowy Testament zawiera te objawienia, które Bóg dał ludziom przez Jezusa Chrystusa i przez Apostołów.

*16. P. Z których Ksiąg składa się Nowy Testament?

O. Nowy Testament składa się: 1) z 4 Ewangelij, według św. Mateusza, Marka, Łukasza i Jana; 2) z Dziejów Apostolskich św. Łukasza; 3) z 14 listów św. Pawła i 7 listów innych Apostołów; 4) z Objawienia św. Jana.

*17. P. Czy wystarczy wierzyć tylko w to, co się znajduje w Piśmie świętym?

O. Nie wystarczy; powinniśmy także wierzyć w Tradycję czyli podanie, to jest w te prawdy objawione, które Apostołowie ogłaszali, lecz ich nie spisali.

*18. P. Dlaczego powinniśmy wierzyć tak samo w podanie, jak i w to, co znajduje się w Piśmie świętym?

O. Ponieważ podanie równie jest objawione przez Boga, jak to, co znajduje się w Piśmie świętym. Dlatego upominał św. Paweł pierwszych chrześcijan: *"Stójcie bracia, a trzymajcie podania, którycheście się nauczyli czy to przez mowę, czy też przez list nasz"* (II do Tess. 2, 14).

*19. P. W cóż więc w ogólności powinien wierzyć chrześcijanin-katolik?

O. Powinien wierzyć w to wszystko, co Bóg objawił, a przez Kościół katolicki do wierzenia podaje (naucza), czy to się znajduje w Piśmie świętym, czy też w podaniu.

*20. P. Dlaczego jest rzeczą konieczną, aby nam Kościół katolicki ogłaszał prawdy objawione?

O. Ponieważ tylko Kościół katolicki może nam powiedzieć z pewnością nieomylną, co Bóg objawił.

*21. P. Dlaczego tylko Kościół katolicki może nam powiedzieć z pewnością nieomylną, co Bóg objawił?

O. Ponieważ: 1) tylko Kościół katolicki ma niesfałszowane Pismo święte i podanie, w których znajduje się objawienie Boskie; 2) ponieważ tylko Kościół katolicki tłumaczy prawdziwie i nieomylnie Pismo święte i podanie.

† 22. **P. Czy nie wolno nikomu tłumaczyć Pisma świętego i podania inaczej, jak Kościół katolicki wyklada?**

O. Nie wolno, bo kto by inaczej wykladał, znieważałby Ducha Świętego, który uczy Kościół tak rozumieć Pismo święte i podanie, jak powinny być rozumiane.

Upomnienie: Zachowaj przez całe życie naukę świętego katolickiego Kościoła, bo gdy wierzysz we wszystko, co Kościół katolicki naucza, wierzysz samemu Bogu.

§ 2. O potrzebie wiary

23. **P. Czy wiara jest konieczną do zbawienia?**

O. Wiara jest konieczną do zbawienia, bo Pan Jezus powiedział: "*Kto nie uwierzy, będzie potępiony*" (Mk XVI, 16).

24. **P. Czy każda wiara zbawia?**

O. Nie każda; zbawia tylko wiara prawdziwa, której nas nauczył Chrystus Pan, bo On powiedział, że kto Jemu nie wierzy, nie ujrzy zbawienia wiecznego.

*25. **P. Dlaczego tylko ta wiara zbawia, której nauczył Chrystus Pan?**

O. Dlatego, że bez tej wiary nie moglibyśmy korzystać z tego wszystkiego, co uczynił dla zbawienia naszego Jezus Chrystus, który sam jeden może nas zbawić.

26. **P. Któryż Kościół naucza tej samej, prawdziwej wiary, której nauczał Jezus Chrystus?**

O. Tej samej prawdziwej wiary, której nauczał Jezus Chrystus, naucza tylko Kościół katolicki.

† 27. **P. Dlaczego tylko Kościół katolicki naucza tej samej prawdziwej wiary, której nauczał Jezus Chrystus?**

O. Ponieważ tylko Kościół katolicki otrzymał tę prawdziwą wiarę od Jezusa Chrystusa przez Apostołów i zachowuje ją bez błędu jako najdroższy skarb, który mu powierzył Pan Jezus.

Upomnienie: Ciesz się, że należysz do Kościoła katolickiego i często dziękuj za to Bogu, gdyż, jak mówi św. Augustyn: "nie ma większego bogactwa, większego skarbu nad katolicką wiarę", dlatego właśnie, że jest jedynie prawdziwą wiarą i że ona tylko może cię zbawić.

§ 3. O przymiotach wiary

*28. P. Jaką powinna być wiara nasza?

O. Nasza wiara powinna być: 1) powszechną, 2) mocną, 3) żywą, 4) stałą.

*29. P. Kiedy jest wiara nasza powszechną?

O. Wiara nasza jest powszechną, jeśli wierzymy nie tylko w prawdy niektóre, lecz we wszystkie, które nam Kościół katolicki do wierzenia podaje.

*30. P. Kiedy jest wiara nasza mocną?

O. Wiara nasza jest mocną, jeśli wierzymy bez najmniejszego powątpiewania. Tylko mocna wiara podoba się Bogu i tylko taką wiarę nagradza Bóg, jak nagroził np. mocną wiarę Abrahama; powątpiewanie zaś karze, jak ukarał powątpiewanie Mojżesza i Aarona.

*31. P. Kiedy jest wiara nasza żywą?

O. Wiara nasza jest żywą, jeśli według niej żyjemy, to znaczy: jeśli unikamy złego, a czynimy dobre, jak wiara nakazuje, bo Pismo święte mówi: "*Jako ciało bez duszy martwe jest, tak i wiara bez uczynków martwa jest*" (Jak. II, 26).

*32. P. Kiedy jest wiara nasza stałą?

O. Wiara nasza jest stałą, jeśli gotowiśmy raczej wszystko utracić, nawet życie, niż zaprzeczyć się wiary. Taką stałą wiarę mieli męczennicy święci, bo śmierć ponieśli, a nie odstąpili wiary.

† 33. P. Co prowadzi do porzucenia czyli odstępstwa od wiary?

O. Do odstępstwa od wiary prowadzi:

- 1) pycha i lekkomyślne rozumowanie o tajemnicach wiary;
- 2) zaniedbywanie obowiązków religijnych i życie występne;
- 3) czytanie książek bezbożnych i nieobyczajnych i przestawanie z ludźmi złymi.

*34. P. Przez co mianowicie powinniśmy okazywać, że mamy wiarę mocną i stałą?

O. Wiarę mocną i stałą powinniśmy okazywać szczególnie przez to: żebyśmy się jej nigdy, nawet pozornie, nie zapierali, lecz wyznawali ją wszędzie otwarcie słowami i uczynkami; bo Pan Jezus wyraźnie tego żąda, mówiąc: *"Wszelki tedy, który mnie wyzna przed ludźmi, wyznam go ja też przed Ojcem moim, który jest w niebiesiech. A któryby się mnie zaparł przed ludźmi, zaprę się go i ja przed Ojcem moim, który jest w niebiesiech"* (Mt. X, 32-33).

35. P. Czy jest jaki szczególny znak, którym chrześcijanin-katolik wyznaje swoją wiarę?

O. Takim znakiem jest znak krzyża świętego.

36. P. Kiedy powinniśmy czynić znak krzyża świętego?

O. Dobry to i zbawienny zwyczaj, czynić znak krzyża świętego często, mianowicie wstając i kładąc się spać, przed i po modlitwie, przed każdą ważniejszą sprawą, we wszystkich pokusach i niebezpieczeństwach.

37. P. Dlaczego jest rzeczą zbawienną, czynić znak krzyża świętego?

O. Ponieważ nabożnym żegnaniem uzbrajamy się przeciw pokusom złego ducha, i dostępujemy wielu łask Bożych.

Upomnienie: Nie wstydz się nigdy wiary katolickiej ani znaku krzyża świętego. Wystrzegaj się pilnie przestawania z ludźmi bezbożnymi i czytania ksiązek niereligijnych; bo jedno i drugie może osłabić wiarę prawdziwą i cnotę.

O apostołskim składzie wiary

1. P. Kto ogłaszał naukę Jezusa Chrystusa po Jego wniebowstąpieniu?

O. Ogłaszali ją Apostołowie.

2. P. Któż to byli Apostołowie?

O. Apostołowie byli to uczniowie Chrystusa Pana, których On wybrał i uczynił towarzyszami swymi, aby słuchali Jego nauki, widzieli Jego cuda, patrzyli na Jego najświętsze życie, a potem opowiadali Jego naukę.

3. P. Co znaczy ta nazwa "Apostołowie"?

O. Znaczący to posłańcy.

4. P. Dlaczego ci uczniowie Chrystusa nazywali się Apostołami czyli posłami?

O. Ponieważ Jezus Chrystus posłał ich, aby wszędzie opowiadali Jego naukę. Rozkazał im tak przed wniebowstąpieniem swoim, mówiąc: *"Idąc tedy, nauczajcie wszystkie narody – nauczając je chować (pełnić) wszystko, comkolwiek wam przykazał"* (Mt. XXVIII, 19-20).

5. P. Czegóż nauczali Apostołowie?

O. Apostołowie nauczali tych prawd wiary i obyczajów, które objawiał Jezus Chrystus.

6. P. Jak się nazywa krótki zbiór tych prawd wiary, których Apostołowie nauczali?

O. Nazywa się składem wiary apostołskim.

7. P. Dlaczego nazywa się ten krótki zbiór składem wiary?

O. Ponieważ składa się z prawd wiary.

8. P. Dlaczego nazywa się apostołskim?

O. Ponieważ pochodzi od Apostołów.

9. P. Więc gdzie są zawarte w krótkości te prawdy, które przede wszystkim wiedzieć i wierzyć powinniśmy?

O. Te prawdy, które przede wszystkim wiedzieć i wierzyć powinniśmy, zawarte są w apostołskim składzie wiary.

10. P. Jak opiewa apostolski skład wiary?

O. Apostolski skład wiary tak opiewa: Wierzę itd.

11. P. Jak się dzieli apostolski skład wiary?

O. Apostolski skład wiary dzieli się na 12 części czyli artykułów wiary.

O pierwszym artykule wiary

"Wierzę w Boga Ojca, wszechmogącego Stworzyciela nieba i ziemi"

"Wierzę w Boga"

§ 1. O Bogu

12. P. Kto jest Bóg?

O. Bóg jest to duch nieskończenie doskonały, Pan nieba i ziemi, od którego wszystko dobre pochodzi.

13. P. Dlaczego nazywamy Boga duchem?

O. Nazywamy Boga duchem, ponieważ ma rozum i wolną wolę, a nie ma ciała.

*14. P. Dlaczego mówi Pismo św. o oczach, uszach, rękach Boga, skoro Bóg ciała nie ma?

O. Ponieważ tylko w taki sposób możemy zrozumieć, co nam mówi Pismo św. o Bogu.

15. P. Dlaczego mówimy, że Bóg jest "nieskończenie doskonałym"?

O. Mówimy dlatego, że Bóg jest nieskończenie doskonałym, ponieważ Pan Bóg nie tylko w pewnym stopniu jest dobrym czyli doskonałym, jak aniołowie albo ludzie, lecz wszystkie dobre przymioty czyli doskonałości posiada sam jeden bez liczby i miary.

16. P. Które przymioty czyli doskonałości Boskie mamy szczególnie znać?

O. Mamy szczególnie znać następujące doskonałości Boskie: 1) Bóg jest wieczny; *2) Bóg jest nieodmienny; 3) Bóg jest wszędzie obecny; 4) Bóg jest wszytkowiedzący; 5) Bóg jest najmędrszy; 6) Bóg jest wszechmogący; 7) Bóg jest nieskończenie święty; 8) Bóg jest nieskończenie sprawiedliwy; 9) Bóg jest nieskończenie dobrotliwy; 10) Bóg jest nieskończenie miłosierny; 11) Bóg jest nieskończenie cierpliwy; 12) Bóg jest nieskończenie prawdziwy; 13) Bóg jest nieskończenie wierny.

17. P. Co to znaczy: Bóg jest wieczny?

O. Bóg jest wieczny, znaczy, że Bóg jest zawsze; nie ma ani początku, ani końca mieć nie będzie; dlatego mówi Pismo św. o Bogu: *"Pierwej niżli stanęły góry, albo ziemia i świat był stworzony, od wieku do wieku Ty jesteś Bogiem"* (Ps. 89, 2).

*18. P. Co to znaczy: Bóg jest nieodmienny?

O. Bóg jest nieodmienny, znaczy, że Bóg jest zawsze ten sam, zawsze najdoskonalszy, i nie odmienia tego, co raz postanowił. Dlatego mówi Bóg o samym sobie w Piśmie św.: *"Ja Pan, a nie odmieniam się"* (Mal. III, 6).

19. P. Co to znaczy: Bóg jest wszędzie obecny?

O. Bóg jest wszędzie obecny, znaczy, że przebywa zawsze na każdym miejscu w niebie i na ziemi; dlatego mówi w Piśmie św.: *"Azali nieba i ziemi ja nie napelniam?"* (Jer. XXIII, 24).

20. P. Co to znaczy: Bóg jest wszytkowiedzący?

O. Bóg jest wszytkowiedzący, znaczy, że Bóg wie wszystko najdoskonalej od wieków, rzeczy przeszłe, terażniejsze i przyszłe, nawet najskrytsze nasze myśli. Przeto mówi Pismo św.: *"Oto Panie, Tyś poznał wszystkie rzeczy najpośledniejsze i dawne"* (Ps. 138, 5).

21. P. Co to znaczy: Bóg jest nieskończenie mądry?

O. Bóg jest nieskończenie mądry, znaczy, że Bóg urządza wszystko najlepiej. Podziwiając tę mądrość Boga, mówi Pismo św.: *"Jak wielkie są dzieła Twoje, Panie! – wszystko w mądrości uczynił"* (Ps. 103, 24). Tak chciał Bóg wyratować lud izraelski z niewoli egipskiej i ocalił Mojżesza, aby lud wyprowadził.

22. P. Co to znaczy: Bóg jest wszechmogący?

O. Bóg jest wszechmogący, znaczy, że może uczynić wszystko, co chce. *"Wszystko, co tylko chciał Pan, mówi Pismo św., uczynił na niebie, na ziemi, na morzu i we wszystkich przepaściach"* (Ps. 134, 6). Chciał Bóg, aby był świat, rzekł tedy: "Niech się stanie", a na ten rozkaz Jego stały się: niebo i ziemia i wszystkie inne stworzenia.

23. P. Co to znaczy: Bóg jest nieskończenie święty?

O. Bóg jest nieskończenie święty, znaczy, że On chce i kocha tylko to, co dobre, a brzydzi się złem. *"Umiłowałaś sprawiedliwość a nienawidzisz nieprawości"*, mówi Pismo św. o Bogu (Ps. 44, 8). Dlatego ogłosił Pan Bóg Izraelitom dziesięcioro przykazań na górze Synaj, bo jako nieskończenie święty chciał, aby i ludzie czynili to dobre, które On przykazał, a zaniechali złego, którego On zabronił.

24. P. Co to znaczy: Bóg jest nieskończenie sprawiedliwy?

O. Bóg jest nieskończenie sprawiedliwy, znaczy, że nagradza i karze według tego, jak sobie kto zasłuży. *"Bóg odda każdemu wedle uczynków jego"*, mówi Pismo św., *albowiem nie masz względu na osoby u Boga"* (Rzym. II, 6. 11). Tak ukarał Bóg ludzi potopem, miasto Sodomę i Gomorę ogniem z nieba, bo zasłużyli na to swoją bożbożnością, wyratował zaś Noego i Lota, bo byli cnotliwymi.

***25. P. Czy Pan Bóg nagradza zawsze już tutaj na ziemi wszystko dobre, a karze wszystko złe?**

O. Nie zawsze; czasem złym ludziom powodzi się dobrze tutaj na ziemi, a dobrym źle.

***26. P. Kiedyż Pan Bóg nagrodzi zupełnie dobrych, a ukarze złych, jak zasłużyli?**

O. W przyszłym życiu dopiero nagrodzi Bóg zupełnie lub ukarze ludzi, jak zasłużyli. Ale już i w tym życiu zły człowiek nie może być prawdziwie szczęśliwym, choćby miał wszystkiego pod dostatkiem, jak ów bogacz, o którym mówi Pismo św.; żaden też dobry człowiek nie może być całkiem nieszczęśliwym, choćby cierpiał niedostatek, jak ów nędzny Łazarz, który leżał u drzwi bogacza.

27. P. Co to znaczy: Bóg jest nieskończenie dobrotliwy?

O. Bóg jest nieskończenie dobrotliwy, znaczy, że z miłości pragnie dobra wszystkich stworzeń, i świadczy im niezliczone dobrodziejstwa.

28. P. Co jest największym dowodem miłości i dobroci Boga ku nam?

O. Największym dowodem miłości i dobroci Boga ku nam jest to, że wydał swego Syna jedynego na śmierć, dla naszego zbawienia.

29. P. Co to znaczy: Bóg jest nieskończenie miłosierny?

O. Bóg jest nieskończenie miłosierny, znaczy, że chętnie przebacza grzechy wszystkim, którzy za nie pokutują, jak upewnia w Piśmie św.: *"Żyję ja, mówi Pan Bóg, nie chcę śmierci bezbożnego, ale żeby się nawrócił niebożny od drogi swej, a żył"* (Ezech. XXXIII, 11). A Chrystus Pan przedstawia nam to miłosierdzie Boże w przypowieści o synu marnotrawnym.

30. P. Co to znaczy: Bóg jest nieskończenie cierpliwy?

O. Bóg jest nieskończenie cierpliwy, to znaczy, że czeka długo, nim ukarze grzesznika, aby mu zostawił czas do pokuty. *"Ty masz litość nad wszystkimi, mówi Pismo święte o Bogu, i przebaczasz grzechy ludzkie dla pokuty"* (Mądr. XI, 24). Nim Bóg ukarał ludzi potopem, dał im 120 lat czasu do pokuty i poprawy.

31. P. Co to znaczy: Bóg jest nieskończenie prawdziwy?

O. Bóg jest nieskończenie prawdziwy, znaczy, że On nade wszystko prawdę miłuje, a nienawidzi kłamstwa.

32. P. Co to znaczy: Bóg jest nieskończenie wierny?

O. Bóg jest nieskończenie wierny, znaczy, że dotrzymuje tego zawsze, co przyrzekł, i spełnia to, czym zagroził. Uczy nas o tym Jezus Chrystus, mówiąc: *"Niebo i ziemia przeminą, ale słowa moje nie przeminą"* (Mt. XXIV, 35).

33. P. Do czego obowiązują nas te doskonałości Boskie?

O. Te doskonałości Boskie obowiązują nas, abyśmy:

- 1) wierzyli w Boga, ponieważ jest nieskończenie prawdziwy i wierny;
- 2) pokładali w Nim nadzieję, ponieważ jest nieskończenie mądry i wszechmocny;

- 3) miłowali Go, ponieważ jest nieskończenie dobry i sprawiedliwy;
- 4) bali się Go, ponieważ jest nieskończenie święty i sprawiedliwy;
- 5) lękali się grzeszyć nawet w skrytości, ponieważ jest wszytkowiedzący i wszędzie obecny.

34. P. Czy możemy Boga widzieć?

O. Nie; oczami ciała nie możemy Boga widzieć, ponieważ jest duchem.

35. P. Jakimże sposobem poznajemy Boga i Jego doskonałości, skoro nie możemy Go widzieć?

O. Pan Bóg sam dał się poznać ludziom rozmaitym sposobem.

*36. P. Jakim sposobem dał się Bóg poznać ludziom?

O. 1) Przez ten świat widzialny, który stworzył i którym ustawicznie rządzi; bo skoro widzimy, że jest świat tak wielki i piękny, musimy także zrozumieć, że jest Bóg wszechmocny i najmędrszy, który go stworzył;

2) przez głos sumienia; bo ono nam mówi, że jeśli dobrze czynić będziemy, otrzymamy od Boga nagrodę, jeśli zaś dopuścimy się złych uczynków, będziemy przez Niego karani;

3) szczególnie zaś przez objawienie, które Bóg nam dał przez Patriarchów, Proroków, a w końcu przez Syna swego.

37. P. Czy jest więcej Bogów?

O. Jeden jest tylko Bóg. O tym poucza nas sam Bóg, gdy mówi w pierwszym przykazaniu: "Nie będziesz miał Bogów cudzych (tzn. innych) przede mną".

38. P. Dlaczego mówimy: "Wierzę w Boga", nie zaś "Wierzę Bogu"?

O. Bo powinniśmy nie tylko wierzyć, że Bóg jest i że wszystko, co objawił, jest prawdą, lecz także oddać się Jemu z miłością i zaufaniem.

Upomnienie: Bóg mówi w Piśmie św. do każdego człowieka: "*Daj mi, synu mój, serce twoje*" (Przyp. XXIII, 26). Więc oddaj serce twoje Jemu, który jest wieczny, nieskończenie piękny, bogaty, wierny, oddaj Mu je bez zwłoki, na zawsze. On je chce posiadać, aby cię uczynił szczęśliwym na wieki.

§ 2. O trzech osobach Boskich

"Wierzę w Boga Ojca"

39. P. Dlaczego mówimy "Wierzę w Boga Ojca"?

O. Mówimy: "Wierzę w Boga Ojca", ponieważ: 1) Bóg jest naszym niewidzialnym Ojcem w niebie; 2) ponieważ jest więcej osób Boskich, z których pierwsza nazywa się Ojcem.

40. P. Ileż jest osób Boskich?

O. Trzy są osoby Boskie: Ojciec, Syn i Duch Święty.

41. P. Skąd to wiemy, że są trzy osoby Boskie?

O. Chrystus Pan to objawił, gdy rzekł do Apostołów: *"Idąc tedy nauczajcie wszystkie narody, chrzcząc je w Imię Ojca, i Syna, i Ducha Świętego"* (Mt. XXVIII, 19).

42. P. Czy każda z tych osób jest Bogiem?

O. Tak jest; Ojciec jest prawdziwym Bogiem, Syn jest prawdziwym Bogiem, i Duch Święty jest prawdziwym Bogiem.

43. P. Czy tedy jest więcej aniżeli jeden Bóg?

O. Nie. Jest tylko jeden Bóg, a trzy są osoby Boskie.

44. P. Dlaczego są te trzy osoby Boskie jednym tylko Bogiem?

O. Ponieważ wszystkie te trzy osoby Boskie mają tylko jedną naturę czyli istotę.

45. P. Czy jest która z tych osób starsza i potężniejsza niż inne?

O. Żadna z tych osób nie jest ani starsza, ani potężniejsza niż inne, bo wszystkie trzy osoby są od wieków, wszystkie są nieskończenie doskonałe, i wszystkie trzy są jednym tylko Bogiem.

*46. P. Więc nie ma żadnej różnicy pomiędzy Ojcem, Synem i Duchem Świętym?

O. Jest różnica co do osób; lecz nie ma żadnej różnicy co do istoty.

*47. P. Czym się różnią te trzy osoby Boskie?

O. Te trzy osoby Boskie różnią się tym, że Bóg Ojciec nie pochodzi od nikogo, ani nie jest zrodzony; Syn Boży zrodzony jest od Ojca, a Duch Święty pochodzi od Ojca i Syna.

*48. P. Lecz jeśli Syn Boży od Ojca jest zrodzony, a Duch Święty od obydwu pochodzi, dlaczegoż żadna z tych osób Boskich nie jest starsza od drugiej?

O. Ponieważ Syn zrodzony jest z Ojca od wieków, Duch Święty również od wieków pochodzi od Ojca i Syna.

49. P. Które dzieła przypisuje się szczególnie każdej z tych trzech osób Boskich?

O. 1) Bogu Ojcu przypisuje się szczególnie stworzenie; 2) Synowi Bożemu odkupienie; 3) Duchowi Świętemu uświęcenie; chociaż te dzieła wszystkim trzem osobom są wspólne.

† 50. P. Czy zdołamy rozumem pojąć tę prawdę wiary, że jest jeden Bóg w trzech osobach?

O. Rozumem nie zdołamy jej pojąć, bo ona jest wyższa nad wszystkie rzeczy stworzone, a nasz słaby rozum ani rzeczy stworzonych nie pojmuje dokładnie.

† 51. P. Jak nazywamy takie prawdy wiary, których nie zdołamy pojąć rozumem?

O. Takie prawdy wiary, których nie zdołamy pojąć rozumem, nazywamy tajemnicami wiary.

† 52. P. Czy tajemnice wiary są przeciwne rozumowi, dlatego że nie zdołamy ich pojąć rozumem?

O. Wcale nie; bo i tajemnice wiary i zdrowy rozum dał nam Bóg, więc one nie są przeciwne rozumowi; lecz są nad rozum ludzki, tak, że tylko najdoskonalszy rozum Boga pojmuje je dokładnie.

53. P. Jak nazywamy tajemnicę wiary o jednym Bogu w trzech osobach?

O. Tajemnicę wiary o jednym Bogu w trzech osobach nazywamy: tajemnicą Trójcy Przenajświętszej, albo tajemnicą o Bogu w trzech osobach jedynym.

Upomnienie: Nie zapominaj nigdy, jak wielką wdzięczność winienesz Trójcy Przenajświętszej, za nieocenione dobrodziejstwa: stworzenia, odkupienia i uświęcenia; nie zapominaj też o przyrzeczeniach, które Jej dałeś przy chrzcie świętym, a w dowód tej wdzięczności obchodź z szczególniejszym nabożeństwem uroczystość Trójcy Przenajświętszej.

§ 3. O stworzeniu świata i o Opatrzności Boskiej

"Stworzyciela nieba i ziemi"

54. P. Dlaczego nazywamy Boga: "Stworzycielem nieba i ziemi"?

O. Nazywamy Boga: "Stworzycielem nieba i ziemi", ponieważ stworzył cały świat: niebo i ziemię i wszystko, co się znajduje w niebie i na ziemi.

55. P. Co to znaczy "stworzyć"?

O. Stworzyć znaczy: uczynić jaką rzecz z niczego.

56. P. Dlaczego mówimy, że Bóg stworzył świat z niczego?

O. Ponieważ przedtem, nim Bóg świat stworzył, nic nie było, tylko Bóg sam.

57. P. Przez co stworzył Bóg cały świat?

O. Przez swoje wszechmocne słowo. Bóg rzekł i stało się, co chciał.

58. P. Czy Bóg stworzył świat od razu?

O. Nie; Bóg stworzył świat w sześciu dniach, bo tak chciał.

59. P. Na co stworzył Bóg świat?

O. Bóg stworzył świat: 1) dla swojej chwały; 2) dla dobra stworzeń.

60. P. Czy Bóg nie troszczy się już o świat, który stworzył?

O. Owszem; Bóg troszczy się zawsze o świat, bo inaczej musiałby świat zginąć.

61. P. Co czyni Bóg i teraz jeszcze, aby świat nie zginął?

O. Bóg utrzymuje świat i rządzi nim.

62. P. Jak utrzymuje Bóg świat?

O. Bóg sprawuje, że świat trwa tak długo i w taki sposób, jak Bogu się podoba.

63. P. Jak rządzi Bóg światem?

O. Bóg rządzi światem w ten sposób, że stara się o wszystko, i wszystko prowadzi z największą mądrością do celu, dla którego świat stworzył.

64. P. Jak nazywamy tę pieczę Boga o wszystkie stworzenia, i ten rząd Boga nad światem?

O. Nazywamy Opatrznością Boską. Ta Opatrzność Boska ma staranie o wszystkie stworzenia, osobliwie o ludzi, bo Pismo św. mówi: "*Bóg uczynił małego i wielkiego, i jednakową o wszystkich ma pieczę*" (Mądr. VI, 8).

*65. P. Lecz jeśli Bóg wszystkim rządzi i kieruje, czyli i złe, które się dzieje, dzieje się z woli Jego?

O. Złe nie dzieje się z woli Boga. Bóg tylko nie przeszkadza złemu, choćby przeszkodzić mógł, ponieważ: 1) ludziom dał wolną wolę, i nie chce ich do dobrego zmuszać; 2) ponieważ Bóg umie i może także złe na dobre zamienić. Przykład mamy na Józefie, którego bracia zaprzędali do Egiptu.

*66. P. Jeśli Bóg ma pieczę o wszystkim, dlaczego ludzie tyle cierpią?

O. Ludzie ponoszą dlatego tyle cierpienia, aby przez nie: 1) grzesznicy poprawili się i nie zginęli na wieki; 2) aby cnotliwi za cierpienia, które ponoszą, mieli więcej zasług i tym większą otrzymali w niebie nagrodę. Do takich mówi Chrystus Pan: "*Radujcie się i weselcie się, albowiem zapłata wasza obfita jest w niebiesiech*" (Mt. V, 12).

*67. P. Jakżeśmy tedy powinni przyjmować cierpienia, które nas nawiedzają?

O. Cierpienia powinniśmy przyjmować jako dowody łaskawości Bożej dla nas, bo Pismo św. mówi: "*Kogo Pan miłuje, karze, a biczuje każdego syna, którego przyjmuje*" (Hebr. XII, 6).

Upomnienie: Nigdy nie uważaj się szemrać przeciwko Bogu, lub skarżyć na to, co dopuszcza na ciebie, bo On wie najlepiej, co dla ciebie jest dobrym i pożytecznym.

§ 4. O aniołach

68. P. Czy Pan Bóg nic więcej nie stworzył, oprócz świata widzialnego?

O. Bóg stworzył oprócz świata widzialnego także istoty niewidzialne, tj. niepoliczone mnóstwo duchów, których nazywamy aniołami.

69. P. Jakimi byli aniołowie, gdy ich Bóg stworzył?

O. Gdy Bóg aniołów stworzył, byli wszyscy dobrymi i szczęśliwymi, i otrzymali od Boga wiele wspaniałych darów.

70. P. Czy wszyscy aniołowie pozostali dobrymi i szczęśliwymi?

O. Nie wszyscy; wielu z nich zgrzeszyło i strąceni zostali do piekła. Nazywają się oni: czartami, szatanami, czyli złymi duchami.

71. P. Jakimi są względem nas święci aniołowie?

O. Święci aniołowie kochają nas, dlatego też strzegą nas od złego na duszy i ciele, modlą się za nami i upominają nas do dobrego. Pismo św. mówi, że Pan Bóg aniołom swoim rozkazał, aby nas strzegli, i opowiada, że aniołowie wyprowadzili Lota z Sodomy i Gomory; że anioł prowadził Tobiasza w podróży, i że anioł uwolnił św. Piotra z więzienia.

72. P. Jak nazywamy tych aniołów, którym Bóg rozkazał strzec ludzi?

O. Tych aniołów nazywamy aniołami stróżami.

*73. P. Jakimi są względem nas złe duchy?

O. Złe duchy zazdroszczą nam i nienawidzą nas, dlatego starają się nam szkodzić na duszy i na ciele, aby nas nakłonić do grzechu i przyprowadzić do wiecznej zguby. Już pierwszych ludzi skusił szatan do grzechu.

74. P. Cóż powinniśmy czynić, aby nam pokusy czarta nie szkodziły?

O. Powinniśmy modlić się i stale opierać się wszelkim pokusom do złego, jak upomina Pismo św.: "*Sprzeciwiajcie się diabłu, a uciecze od was*" (Jak. IV, 7).

Upomnienie: Módl się codziennie do twego anioła stróża, i polecaj się jemu we wszystkich niebezpieczeństwach duszy i ciała. Strzeż się mówić lub czynić cokolwiek przeciwnego skromności, bo anioł stróż twój święty zawsze jest przy tobie.

§ 5. O pierwszych ludziach i o ich upadku ⁽¹⁾

75. P. Które jest najznakomitsze stworzenie Boskie na ziemi?

O. Najznakomitszym stworzeniem Boskim na ziemi jest człowiek.

76. P. Jak nazywali się pierwsi ludzie, których Bóg stworzył?

O. Pierwsi ludzie, których Bóg stworzył, nazywali się Adam i Ewa.

77. P. W jaki sposób stworzył Bóg Adama, pierwszego człowieka?

O. Bóg utworzył ciało jego ze ziemi i tchnął w nie duszę nieśmiertelną, i tak powstał pierwszy człowiek.

78. P. Z czego stworzył Bóg Ewę?

O. Bóg utworzył Ewę z żebra śpiącego Adama.

79. P. Przez co wywyższył Bóg ludzi nad inne stworzenia ziemi?

O. Bóg wywyższył ludzi nad inne stworzenia ziemi przez to, że ich stworzył na swój obraz i podobieństwo.

80. P. Przez co stali się ludzie obrazem i podobieństwem Boga?

O. Ludzie stali się obrazem i podobieństwem Boga przez dary przyrodzone i nadprzyrodzone, które czyniły ich podobnymi Bogu.

*81. P. Jakież są dary przyrodzone, którymi Bóg wywyższył ludzi?

O. Dary przyrodzone, którymi Bóg wywyższył ludzi, są: 1) dusza ludzka, która jest duchem nieśmiertelnym; 2) rozum i wolna wola, którymi Bóg duszę obdarzył.

*82. P. Jakie są dary nadprzyrodzone, którymi Bóg wywyższył pierwszych ludzi?

O. Dary nadprzyrodzone, którymi Bóg wywyższył pierwszych ludzi, są: 1) łaska uświęcająca, która ich czyniła dziećmi Boga i nadawała im prawo do nieba; 2) byli skłonni do dobrego i nie czuli żadnej złej pożądlności; 3) byli wolni od wszelkich trudów, boleści i od śmierci.

83. P. Czy zachowali nasi pierwsi rodzice na zawsze te dary nadprzyrodzone?

O. Nie; przez grzech, który popełnili, utracili wszystkie te nadprzyrodzone dary, i ściągnęli na siebie i na cały rodzaj ludzki największą nędzę.

84. P. Jaki grzech popełnili pierwsi rodzice?

O. Pierwsi rodzice popełnili ten grzech, że uwierzyli więcej namowie czarta, niż słowom Boga, i jedli owoc z drzewa zakazanego.

85. P. Na czym polega ta nędza, którą pierwsi ludzie ściągnęli na cały rodzaj ludzki?

O. Ta nędza polega na tym, że grzech pierwszych ludzi ze swymi nieszczęsnymi skutkami przechodzi od nich na wszystkich ludzi, tak, iż każdy człowiek przychodzi na świat obarczony grzechem.

86. P. Jak nazywamy ten grzech, z którym wszyscy na świat przychodzimy?

O. Nazywamy go grzechem pierworodnym albo dziedzicznym, ponieważ nie popełniliśmy go sami, lecz odziedziczyli po pierwszych rodzicach.

87. P. Kto z ludzi nie odziedziczył tego grzechu?

O. Najświętsza Maryja Panna, którą Bóg przez szczególną łaskę, dla zasług Jezusa Chrystusa, wolną zachował od grzechu pierworodnego. Na pamiątkę tej łaski obchodzimy corocznie święto Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny.

*88. P. Jakie złe skutki przeszły razem z grzechem pierworodnym na cały rodzaj ludzki?

O. Złe skutki, które z grzechem pierworodnym przeszły na cały rodzaj ludzki, są:

- 1) niełaska Boga, wskutek której przestaliśmy być dziećmi Jego, i utraciliśmy prawo do nieba;
- 2) przyćmienie rozumu, pożądlivość i skłonność do złego;
- 3) wszelkie trudy, boleści, utrapienia, wreszcie śmierć.

89. P. Cóż byłoby się stało z ludźmi, gdyby Bóg nie był się zlitował nad nimi?

O. Żaden człowiek nie byłby mógł dostąpić łaski Bożej i zbawienia.

90. P. W jaki sposób zlitował się Bóg nad ludźmi?

O. Bóg przyrzekł ludziom zesłać Odkupiciela, który miał ich uwolnić od grzechu i kary wiecznej, a wysłużyć im łaskę i prawo do nieba.

Upomnienie: Ty, drogie dziecko, nigdy nie oszpecaj grzechem podobieństwa twego z Bogiem, i brzydź się grzechem każdym, bo grzech sprowadził na ludzi wszelką niedolę. Przez grzech stają się ludzie nieszczęśliwymi, jak mówi Pismo św.: "*Grzech czyni ludzi nędznymi*" (Przyp. XIV, 34).

§ 6. Od upadku pierwszych ludzi aż do przyjścia Boskiego Odkupiciela ⁽²⁾

91. P. Komu przyrzekł Pan Bóg najpierw Odkupiciela?

O. Pan Bóg przyrzekł Odkupiciela najpierw naszym pierwszym rodzicom, zaraz po ich upadku.

92. P. Czy ludzie okazali się Panu Bogu wdzięcznymi za Jego miłosierdzie?

O. Nie; bo już Kain, pierworodny syn Adama, odwrócił się od Boga i zabił pobożnego brata swego, Abla.

93. P. Jakimi byli potomkowie Kaina?

O. Potomkowie Kaina byli bezbożni, jak ich ojciec, i zepsuli też powoli dobrych, tak że prawie wszyscy ludzie stali się bezbożnymi.

94. P. Jak ukarał Pan Bóg ludzi za ich bezbożność?

O. Bóg ukarał ludzi potopem, w którym zginęli wszyscy oprócz Noego i jego rodziny.

95. P. Czy ludzie po potopie zostali wierni Panu Bogu?

O. Po potopie znowu odstąpili ludzie wnet od Pana Boga i oddawali cześć boską słońcu, księżycowi, ludziom, zwierzętom, a nawet bałwanom z drzewa i z kamienia.

96. P. Czy opuścił Pan Bóg ludzi grzesznych, jak sobie zasłużyli?

O. Nie; Pan Bóg dawał im obfite łaski, dla zasług Odkupiciela przyjsć mającego, aby mogli być zbawieni, i upominał ich w sposób rozmaity do pokuty i poprawy.

97. P. Co uczynił Bóg, gdy ludzie pomimo tego stawali się coraz gorszymi?

O. Bóg wybrał sobie jeden naród i zawarł z nim osobne przymierze, aby w tym narodzie przechowała się wiara prawdziwa i nadzieja w Odkupiciela.

98. P. Jak nazywa się ten wybrany naród?

O. Nazywa się narodem żydowskim albo izraelskim.

† 99. P. Cóż to było za przymierze, które Pan Bóg zawarł z narodem izraelskim?

O. Przymierze, które zawarł Pan Bóg z narodem izraelskim, było następujące:

1) Pan Bóg przyrzekł Izraelitom, że ich będzie bronił jako swego narodu wybranego, że będzie im błogosławił, i że z pomiędzy nich przyjdzie Odkupiciel.

2) Izraelici zaś przyrzekli, że tylko jednemu Bogu prawdziwemu oddawać będą zawsze cześć i pełnić wiernie wszystkie przykazania Jego.

100. P. Jakim sposobem utrzymywał Pan Bóg w izraelskim narodzie wiarę prawdziwą i nadzieję w Odkupiciela?

O. Pan Bóg utrzymywał w izraelskim narodzie wiarę prawdziwą i nadzieję w Odkupiciela przez mężów świętych, przez których objawiał się ludowi i dawał mu swoje przykazania i obietnice.

101. P. Którzy to byli ci mężowie?

O. Ci mężowie byli, najpierw: Abraham, Izaak, i Jakub, później zaś: Mojżesz, Dawid i inni Prorocy.

102. P. Kto był Abraham?

O. Abraham był ojcem narodu izraelskiego; on był pierwszym, z którym Bóg zawarł osobne przymierze.

103. P. Co się stało uwagi godnego za Abrahamem?

O. Szczególnej uwagi godnymi wypadkami były: zniszczenie miast Sodomy i Gomory, tudzież ofiara pobożnego Izaaka i ofiara króla Melchizedeka.

104. P. Dlaczego ofiary Izaaka i Melchizedeka godne są szczególnej uwagi?

O. Ponieważ ofiara Izaaka przedobrażała ofiarę Jezusa Chrystusa na krzyżu, a ofiara Melchizedeka ofiarę Mszy św.

105. P. Kto byli Izaak i Jakub?

O. Izaak był synem, a Jakub wnukiem Abrahama, którym Bóg objawiał się często, aby potwierdzić obietnice, uczynione Abrahamowi.

106. P. Do czego użył Bóg Mojżesza?

O. Bóg użył Mojżesza do uwolnienia narodu izraelskiego z niewoli egipskiej i działał przez niego wiele cudów.

107. P. Co znaczyły te cuda?

O. Te cuda znaczyły, że Mojżesz jest posłannikiem Boga, a niektóre z nich przedobrażały te łaski, któreśmy otrzymali przez Jezusa Chrystusa. Tak np.: przejście przez Morze Czerwone, manna, woda wytryskająca ze skały, uzdrowienie tych, co patrzyli na węża miedzianego.

108. P. Co dał Bóg Izraelitom przez Mojżesza na górze Synaj?

O. Bóg dał im 10 przykazań, napisanych na dwu kamiennych tablicach, i inne prawa, dotyczące nabożeństwa i urzędzenia społecznego, aby ich tak przygotować stopniowo na błogie przyjście Odkupiciela świata.

109. P. Kto był Dawid?

O. Dawid był wielkim królem i Prorokiem, który otrzymał od Boga obietnicę, że z jego rodziny przyjdzie Mesjasz czyli obiecany Odkupiciel.

† 110. P. Kto był następcą króla Dawida?

O. Następcą króla Dawida był jego syn Salomon. On zbudował wspaniałą katedrę w Jerozolimie, gdzie odbywały się obrzędy od Boga nakazane, które przedobrazowały łaski i tajemnice św. nowego zakonu.

111. P. Kto byli Prorocy?

O. Prorocy byli to mężowie święci, którzy, od Boga natchnieni, prorokowali czyli przepowiadali rzeczy przyszłe, a głównie o Odkupicielu.

112. P. Co przepowiedzieli Prorocy o Odkupicielu?

O. Prorocy przepowiedzieli o Odkupicielu szczególnie:

- 1) czas i miejsce Jego narodzenia;
- 2) okoliczności Jego życia, męki i śmierci;
- 3) Jego zmartwychwstanie i wniebowstąpienie;
- 4) ustanowienie i wieczną trwałość Jego Kościoła.

113. P. Na ile lat przed przyjściem Odkupiciela przepowiadali Prorocy?

O. Prorocy przepowiadali na wiele set lat przed przyjściem Odkupiciela, a przepowiednie ich były spisane i znane także ludom pogańskim.

114. P. Kiedy przyszedł obiecany Odkupiciel?

O. Obiecany Odkupiciel przyszedł około 4000 roku po stworzeniu świata.

115. P. Dlaczego przyszedł Odkupiciel aż po 4000 lat?

O. Odkupiciel przyszedł aż po 4000 lat, aby ludzie poznali straszną nędzę, do jakiej przywiódł ich grzech, i aby się przekonali, że nikt ich nie zdoła wybawić z niej, tylko Bóg.

116. P. W jakimże stanie żyli wówczas ludzie?

O. Prawie wszyscy ludzie żyli wówczas w bałwochwalstwie i we wszelkich występkach, tylko żydzi jeszcze znali prawdziwego Boga.

Upomnienie: Dziękuj Bogu całym sercem, że z Jego łaski znasz obiecanego Odkupiciela świata, za którym tęsknili Ojcowie święci przez długie wieki. Proś, aby Zbawiciel wszedł i do twego serca, i z tobą zawsze zostawał. Skrucą i pokutą przygotuj się do tego, szczególnie w czasie Adwentu, kiedy obchodzimy pamiątkę czterech tysięcy lat tęsknego oczekiwania Zbawiciela.

Przypisy:

(1) Zobacz: *Zarys dziejów religii*, § 1 i 2.

(2) Zobacz: *Zarys dziejów religii*, od § 3-20.

O drugim artykule wiary

"I w Jezusa Chrystusa, Syna Jego jedyne, Pana naszego"

1. P. Czego uczy nas drugi artykuł składu wiary?

O. Drugi artykuł składu wiary uczy nas, że jednorodzony Syn Boży, Pan nasz, Jezus Chrystus, jest Odkupicielem, którego Bóg ludziom obiecał i zesłał.

2. P. Co znaczy Imię "Jezus"?

O. Imię "Jezus" znaczy tyle, co Zbawiciel lub Odkupiciel.

3. P. Co znaczy "Chrystus"?

O. Chrystus, a po hebrajsku Mesjasz, znaczy tyle co Pomazaniec.

4. P. Dlaczego nazywa się Jezus Pomazańcem?

O. Jezus nazywa się Pomazańcem dlatego, że w starym zakonie namaszczano Najwyższych Kapłanów, Proroków i Królów; a Jezus jest naszym Najwyższym Kapłanem, Prorokiem i Królem.

5. P. Dlaczego nazywa się Jezus Chrystus "jednorodzonym Synem Boga"?

O. Ponieważ Jezus Chrystus, jako druga osoba Trójcy Świętej, jest od wieków jedynym, prawdziwym i właściwym Synem Boga, jednej i tej samej natury czyli istoty z Bogiem Ojcem.

6. P. Czy i my także jesteśmy dziećmi Boga?

O. I my także jesteśmy dziećmi Boga, ale tylko dziećmi z łaski przyjętymi, nie zaś od wieków, ani tej samej natury czyli istoty, jak Bóg.

*7. P. Skąd wiemy, że Jezus Chrystus jest przyobiecany Odkupicielem?

O. Wiemy, że Jezus Chrystus jest przyobiecany Odkupicielem, ponieważ na Nim tylko spełniło się wszystko, co przepowiedzieli Prorocy o Odkupicielu. Dlatego powiedział Jezus żydom: *"Rozbierajcie Pisma, a one są, które świadectwo dają o mnie"* (Jan V, 39).

*8. P. Skąd wiemy, że Jezus Chrystus jest Synem Boga i prawdziwym Bogiem?

O. Że Jezus Chrystus jest Synem Boga i prawdziwym Bogiem, wiemy:

- 1) z przepowiedni Proroków;
- 2) z świadectwa Boga Ojca;
- 3) z Jego własnego świadectwa;
- 4) z nauki Apostołów;
- 5) z nauki Kościoła katolickiego.

9. P. Jak nazywają Prorocy Jezusa Chrystusa w swych przepowiedniach?

O. Prorocy nazywają Jezusa Chrystusa: "Bogiem, Najświętszym, Przedziwnym, Ojcem przyszłego wieku".

*10. P. Jakie świadectwo dał o Jezusie Bóg Ojciec?

O. Przy chrzcie Jezusa w Jordanie, i przy Jego przemienieniu na górze Tabor, dał się słyszeć z nieba głos Boga Ojca: "*Ten jest Syn mój miły, w którym upodobał sobie*" (Mt. XVII, 5).

11. P. Jakie świadectwo dał Jezus Chrystus sam o sobie?

O. 1) Jezus Chrystus świadczył, że jest Synem Boga i prawdziwym Bogiem, jak Bóg Ojciec. "*Ja i Ojciec jedno jesteśmy*" (Jan X, 30), mówił Pan Jezus. "*Jako Ojciec wzbudza umarłych i ożywia, tak i Syn, których chce, ożywia, – aby wszyscy czcili Syna, jako czczą Ojca*" (Jan V, 21. 23). A gdy Piotr rzekł do Pana Jezusa: "*Tyś jest Chrystus, Syn Boga żywego*" (Mt. XVI, 16), – Tomasz zaś zawołał: "*Pan mój i Bóg mój*" (Jan XX, 28), potwierdził Pan Jezus te słowa.

2) Chrystus zatwierdził to świadectwo swoje Boskimi uczynkami, jako to: świętością swego życia, swoim zmartwychwstaniem, wniebowstąpieniem, i wieloma innymi cudami i prorocत्वami;

3) w końcu za to świadectwo o Boskiej swojej godności poniósł Pan Jezus śmierć na krzyżu, bo skazano Go na nią właśnie za to, że na słowa Arcykapłana: "*Poprzysięgam Cię przez Boga żywego, abyś nam powiedział, jeśliś Ty jest Chrystus, Syn Boży*" odrzekł: "*Tyś powiedział*" (Mt. XXVI, 63-64).

*12. P. Jakie świadectwo dawali Apostołowie o Jezusie Chrystusie?

O. Apostołowie nauczali wyraźnie, że:

- 1) Chrystus jest prawdziwym Synem Boga;
- 2) że jest prawdziwym Bogiem;
- 3) że dlatego należy Mu się od wszystkich stworzeń cześć boska.

*13. P. Czego naucza Kościół katolicki o Jezusie Chrystusie?

O. Kościół katolicki nauczał zawsze i naucza, że Jezus Chrystus jest prawdziwym Bogiem, jednej natury czyli istoty z Bogiem Ojcem, i bronił tej nauki, jako głównej prawdy chrześcijaństwa.

14. P. Dlaczego nazywa się Jezus Chrystus "Panem naszym"?

O. Jezus Chrystus nazywa się i jest Panem naszym, ponieważ:

- 1) jako Bóg, jest Panem i Stwórcą nieba i ziemi;
- 2) jako Odkupiciel, odkupił nas swoją krwią.

Upomnienie: Wzywaj zawsze z pobożnością, szczególnie w pokusach, imienia "Jezus". Nie zaniedbuj nigdy tego pięknego pozdrowienia: "Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!" – "Na wieki wieków, Amen". Nie wymawiaj nigdy płocho najświętszego Imienia Jezus, ale je szanuj i czcij, jak je czci Kościół, który dlatego ustanowił święto "Najświętszego Imienia Jezus".

O trzecim artykule wiary

"Który się począł z Ducha Świętego, narodził się z Maryi Panny"

1. P. Czego uczy nas trzeci artykuł składu wiary?

O. Trzeci artykuł składu wiary uczy nas, że druga osoba Trójcy Najświętszej, Syn Boży, stał się człowiekiem za sprawą Ducha Świętego, to znaczy, że przyjął ciało i duszę ludzką. Dlatego mówimy: "*Słowo, tj. Syn Boży, stało się ciałem (człowiekiem), i mieszkało między nami*" (Jan I, 14).

2. P. Jak nazywamy tę tajemnicę wiary?

O. Tę tajemnicę wiary nazywamy: "tajemnicą wcielenia Syna Bożego".

3. P. Więc cóż wierzymy o Jezusie Chrystusie, gdy wierzymy w tajemnicę Jego wcielenia?

O. Wierzymy, że Jezus Chrystus jest prawdziwym Bogiem, a zarazem i prawdziwym człowiekiem. Bogiem jest On od wieków, a człowiekiem stał się w czasie.

4. P. Ileż jest natur w Jezusie Chrystusie?

O. W Jezusie Chrystusie są obydwie natury: Boska i ludzka. On ma naturę Boską, ponieważ jest prawdziwym Bogiem, i naturę ludzką, ponieważ jest prawdziwym człowiekiem.

***5. P. Czy w Jezusie Chrystusie są także dwie osoby?**

O. W Jezusie Chrystusie jest tylko jedna osoba Boska, ponieważ obydwie natury są w Nim nierozdzielnie połączone w jednej osobie Syna Bożego.

6. P. Z kogo przyjął Syn Boży naturę ludzką?

O. Syn Boży przyjął naturę ludzką z Maryi Panny, która też dlatego nazywa się "Matką Bożą albo Bogarodzicą".

***7 P. Dlaczego nazywa się Maryja "Panną"?**

O. Maryja nazywa się Panną, ponieważ jako Matka Syna Bożego, nie przestała być Panną.

8. P. Czy miał Jezus Chrystus jako człowiek także ojca?

O. Jako człowiek nie miał Jezus Chrystus ojca, bo św. Józef, dziewiczy małżonek Maryi, był tylko Jego opiekunem.

9. P. Dlaczego stał się Syn Boży człowiekiem?

O. Syn Boży stał się człowiekiem, aby mógł za nas cierpieć i umrzeć, bo jako Bóg nie mógł ani cierpieć, ani umierać.

Upomnienie: Gdy dzwonią rano, w południe i wieczór na: "Anioł Pański" – dziękuj tą modlitwą Bogu z całego serca, że z miłości ku tobie, raczył stać się ubogim dziecieniem.

O życiu Jezusa Chrystusa na ziemi ⁽¹⁾

10. P. Gdzie narodził się Jezus Chrystus?

O. Jezus Chrystus narodził się w stajence w miasteczku Betlejemie, a pamiątkę Jego narodzenia obchodzimy corocznie na święta "Bożego Narodzenia".

11. P. Kto przyszedł pierwszy oddać cześć Boską dzieciątku Jezus?

O. Najpierw przyszli pobożni pasterze z okolicy; potem trzech mędrcy czyli trzej królowie z krajów wschodnich.

12. P. Jakże dowiedzieli się pasterze i mędrcy o narodzeniu Pana Jezusa?

O. Pasterze dowiedzieli się o narodzeniu Jezusa przez anioła, a trzej mędrcy przez gwiazdę cudowną.

13. P. Co się stało dnia 40-go po narodzeniu Pana Jezusa?

O. Dnia 40-go po narodzeniu był Jezus ofiarowany w kościele Jerozolimskim. Pamiątkę tego ofiarowania obchodzimy corocznie w święto Matki Boskiej Gromnicznej, która dlatego tak się nazywa, ponieważ w tym dniu poświęcają się świece, zwane gromnicami.

14. P. Czy dziecię Jezus pozostawało zawsze w Jerozolimie lub w kraju żydowskim?

O. Nie; ponieważ król Herod chciał zabić dziecię Jezus, ratował Je Józef z Maryją, uciekając do Egiptu.

15. P. Gdzie przebywał Pan Jezus, powróciwszy z Egiptu?

O. Powróciwszy z Egiptu, przebywał Pan Jezus do 30-go roku życia w Nazarecie, w domu swej Matki i opiekuna, i był im poddany.

16. P. Dlaczego chciał Pan Jezus, Syn Boży, być poddanym?

O. Pan Jezus, Syn Boży, chciał być poddanym, aby nauczyć dzieci posłuszeństwa względem rodziców.

17. P. Co uczynił Pan Jezus w dwunastym roku życia?

O. W dwunastym roku życia poszedł Pan Jezus z swoją Matką i z swoim opiekunem do Jerozolimy i pozostał tam trzy dni w kościele.

18. P. Dlaczego pozostał Pan Jezus w kościele?

O. Pan Jezus pozostał w kościele, aby nas nauczył, żeśmy z radością powinni się modlić, słuchać słowa Bożego i ohotnie przebywać w kościele, w domu Bożym.

19. P. Dokąd udał się Pan Jezus, gdy miał lat 30?

O. Gdy Pan Jezus miał lat 30, udał się nad rzekę Jordan, gdzie rozkazał Janowi, aby Go ochrzcił. Potem udał się na puszcę, gdzie modlił się i pościł 40 dni i nocy, poczym był kuszony od czarta.

20. P. Co uczynił Pan Jezus, gdy wrócił z puszczy?

O. Gdy Pan Jezus wrócił z puszczy, rozpoczął nauczać, gromadził uczniów, i wybrał sobie z nich 12 za nieustannych towarzyszków swoich, których nazwał Apostołami.

21. P. Czego nauczał Pan Jezus?

O. Pan Jezus nauczał, co mamy wierzyć, czego się spodziewać i co czynić, abyśmy byli zbawieni.

*22. P. Czym udowodnił Pan Jezus, że Jego nauka jest prawdziwą i Boską?

O. Pan Jezus udowodnił, że Jego nauka jest prawdziwą i Boską:

- 1) świętością swego życia;
- 2) cudami i prorocत्वami.

*23. P. Z czego poznajemy świętość życia Pana Jezusa?

O. Świętość życia Pana Jezusa poznajemy z tego, że Jezus nie miał żadnego grzechu, był najdoskonalszym wzorem wszystkich cnót, pełen miłości ku ludziom, nawet ku najzawziętym nieprzyjaciołom, a Ojcu swemu niebieskiemu posłuszny aż do śmierci.

*24. P. Co są cuda?

O. Cuda są to nadzwyczajne dzieła, które tylko wszechmocą Boga mogą być wykonane.

*25. P. Wymień niektóre cuda, zdziałane przez Pana Jezusa?

O. Pan Jezus 1) zamienił wodę w wino; 2) pięcioma chlebami nakarmił przeszło 5000 ludzi; 3) jednym słowem uspokoił burzę i wody morza, uzdrawiał chorych, wypędzał czartów z opętanych, wskrzeszał umarłych.

*26. P. Co przepowiedział Pan Jezus?

O. Pan Jezus przepowiedział zdarzenia, które tylko Bogu mogły być znane, np. zdradę Judasza i zaparcie Piotra, swoją śmierć krzyżową, zmartwychwstanie, wniebowstąpienie itd.

*27. P. Które przepowiednie Pana Jezusa spełniają się i teraz?

O. Spełniają się i teraz przepowiednie Pana Jezusa, że:

- 1) Ewangelia jest opowiadana po całej ziemi;
- 2) Kościoła nie zwyciężą bramy piekielne;
- 3) z kościoła Jerozolimskiego nie pozostanie kamień na kamieniu.

Upomnienie: Bądź pilny i pracowity, według przykładu Jezusa Chrystusa. Módl się i ucz ochotnie, i staraj się wzrastać w mądrości i łasce, bo Pan Jezus mówi: "*Dalem wam przykład, abyście, jak ja czynilem, i wy czynili*" (Jan XIII, 15).

Przypisy:

(1) Zobacz: *Zarys dziejów religii*, § 21, 22, 23.

O czwartym artykule wiary

"Umęczon pod Ponckim Piłatem, ukrzyżowan, umarł i pogrzebion" (1)

1. P. Czego nas uczy czwarty artykuł wiary?

O. Czwarty artykuł wiary uczy nas, że Jezus Chrystus za nas cierpiał, umarł na krzyżu i w grobie został pochowany.

2. P. Czy Jezus Chrystus cierpiał jako Bóg, czy jako człowiek?

O. Jezus Chrystus cierpiał jako człowiek, tj. w ludzkiej swojej naturze.

3. P. Co cierpiał Jezus Chrystus?

O. Jezus Chrystus cierpiał przez całe życie niezmierne trudy, zniewagi i prześladowania. W końcu był pojmany, wyszydzony i oplwany, biczowany, cierniem koronowany, i do krzyża przybity.

4. P. Gdzie ukrzyżowano Jezusa Chrystusa?

O. Jezusa Chrystusa ukrzyżowano na górze Kalwarii, blisko miasta Jerozolimy.

5. P. Jak długo wisiał Jezus Chrystus na krzyżu?

O. Jezus Chrystus wisiał na krzyżu trzy godziny w najsroźszych boleściach na ciele i duszy, aż wreszcie, skłoniwszy głowę, umarł.

6. P. Czy umarł Jezus Chrystus rzeczywiście?

O. Jezus Chrystus umarł rzeczywiście, to jest: dusza Jego odłączyła się od ciała.

*7. P. Co działo się przy śmierci Jezusa Chrystusa?

O. Przy śmierci Jezusa Chrystusa zaćmiło się słońce, drżała ziemia, rozpadały się skały i otwierały groby, a wielu umarłych powstało.

*8. P. Czego dowodzą te cuda?

O. Te cuda dowodzą, że Jezus Chrystus prawdziwie jest Synem Boga, jak to wyznał setnik, stojący pod krzyżem, i jego żołnierze.

9. P. Kto skazał Jezusa Chrystusa na śmierć krzyżową?

O. Jezusa Chrystusa skazała na śmierć krzyżową wysoka rada żydowska, a następnie namiestnik rzymski, Piłat Poncki.

10. P. Czy Jezus Chrystus poniósł śmierć z przymusu?

O. Nie; Jezus Chrystus poniósł śmierć dobrowolnie, jak przepowiedział Prorok o Nim: "*Ofiarowany jest, iż sam chciał*" (Izaj. LIII, 7).

11. P. Dlaczego chciał Jezus Chrystus cierpieć i umrzeć?

O. Jezus Chrystus chciał cierpieć i umrzeć, aby zadośćuczynił Boskiej sprawiedliwości za grzechy nasze, a przez to aby nas odkupił i zbawił.

12. P. Za które grzechy uczynił zadość Jezus Chrystus?

O. Jezus Chrystus uczynił zadość za grzechy wszystkich ludzi, za grzech pierworodny i za wszystkie inne grzechy ludzkie.

*13. P. Od czego wybawił nas Jezus Chrystus swoją męką i śmiercią?

O. Jezus Chrystus wybawił nas swoją męką i śmiercią: 1) od grzechu; 2) od niewoli szatana; 3) od wiecznego potępienia.

*14. P. Co wysłużył nam jeszcze Jezus Chrystus przez swoją mękę i śmierć?

O. Jezus Chrystus wysłużył nam jeszcze przez swoją mękę i śmierć: 1) pojednanie z Bogiem; 2) niebo; 3) obfite łaski, abyśmy mogli stać się świętymi i osiągnąć zbawienie.

*15. P. Czy wysłużył Jezus Chrystus łaskę i zbawienie wieczne tylko tym, którzy rzeczywiście będą zbawieni?

O. Jezus Chrystus wysłużył łaskę i zbawienie wieczne wszystkim ludziom bez wyjątku, bo za wszystkich bez wyjątku umarł.

*16. P. Jeżeli Chrystus wysłużył wszystkim ludziom zbawienie wieczne, dlaczegoż nie wszyscy będą zbawieni?

O. Ponieważ nie wszyscy to czynią, co do osiągnięcia zbawienia jest konieczne, tj. ponieważ nie wszyscy wierzą, nie wszyscy zachowują przykazania, i nie wszyscy używają środków łaski.

Upomnienie: Nie zapominaj nigdy, jak wielce umiłował cię Jezus Chrystus, i postanów żyć dla Niego, który umarł za ciebie śmiercią tak bolesną. Rozmyślaj mękę Chrystusa, obchodź drogę krzyżową i groby święte w Wielkim Tygodniu; powstrzymuj się od mięsa w piątek, jako w dzień śmierci Chrystusowej.

Przypisy:

(1) Zobacz: *Zarys dziejów religii*, § 25, 26.

O piątym artykule wiary

"Zstąpił do piekieł, trzeciego dnia zmartwychwstał" (1)

1. P. Co znaczą słowa: "Zstąpił do piekieł!"?

O. Te słowa znaczą, że dusza Jezusa Chrystusa po Jego śmierci zstąpiła do piekieł czyli do otchłani, tj. do miejsca, w którym dusze zmarłych sprawiedliwych oczekiwały odkupienia.

2. P. Dlaczego czekały dusze zmarłych sprawiedliwych w otchłani aż do przyjścia Chrystusa Pana?

O. Dusze zmarłych sprawiedliwych czekały w otchłani aż do przyjścia Chrystusa Pana dlatego, że przed śmiercią Chrystusa Pana nie mogły wniknąć do nieba, ponieważ dopiero Chrystus Pan uczynił zadość Bogu za grzechy wszystkich ludzi.

3. P. Dlaczego zstąpił Jezus Chrystus do piekieł?

O. Jezus Chrystus zstąpił do piekieł, aby:

- 1) pocieszył i uwolnił dusze sprawiedliwych;
- 2) aby okazał moc swoją także nad światem podziemnym.

4. P. Czy pozostała dusza Jezusa Chrystusa w otchłani?

O. Nie; dusza Jezusa Chrystusa połączyła się znowu dnia trzeciego z Jego ciałem i Jezus Chrystus powstał z grobu pełen chwały. Pamiątkę zmartwychwstania Chrystusa Pana obchodzimy w święta Wielkanocne.

***5. P. Czy wiedzieli nieprzyjaciele Jezusa Chrystusa, że On powstanie z martwych?**

O. Wiedzieli, bo Jezus Chrystus sam to przepowiedział, dlatego też opieczętowali grób i postawili przy nim straż.

*6. P. Czy uczniowie Jezusa Chrystusa widzieli Go po Jego zmartwychwstaniu?

O. Uczniowie Jezusa Chrystusa widzieli Go często po Jego zmartwychwstaniu, mówili z Nim i jedli, dotykali się Go i ponieśli śmierć na potwierdzenie Jego zmartwychwstania.

7. P. Jak długo przebywał Jezus Chrystus na ziemi po swoim zmartwychwstaniu?

O. Jezus Chrystus przebywał na ziemi po swoim zmartwychwstaniu jeszcze dni 40.

*8. P. Co czynił Pan Jezus podczas tych czterdziestu dni?

O. Podczas tych 40 dni nauczał Pan Jezus Apostołów, uczynił Piotra św. najwyższym rządcą Kościoła, przyrzekł zesłać Apostołom Ducha Świętego i przykazał im, by opowiadali naukę Jego wszystkim ludziom, gdy do nich powiedział: *"Idąc tedy, nauczajcie wszystkie narody, chrzcząc je w Imię Ojca, i Syna, i Ducha Świętego"* (Mt. XXVIII, 19).

† 9. P. Do czego ma nas pobudzać zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa?

O. Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa ma nas pobudzać:

- 1) do niezachwianej wiary w Jego Bóstwo i do pewnej nadziei o naszym zmartwychwstaniu;
- 2) do powstania z grzechu, który jest śmiercią duszy, i do nowego a świętego życia.

Upomnienie: Pomnij, że grzech jest śmiercią duszy. Powstań ze śmierci grzechu, jak Chrystus powstał z martwych, i żyj życiem świętym.

Przypisy:

(1) Zobacz: *Zarys dziejów religii*, § 27.

O szóstym artykule wiary

"Wstąpił na niebiosa, siedzi na prawicy Boga Ojca wszechmogącego"

1. P. Czego nas uczą słowa: "Wstąpił na niebiosa"?

O. Te słowa uczą nas, że Jezus Chrystus dnia 40-go po swoim zmartwychwstaniu wstąpił na niebiosa własną mocą, z duszą i z ciałem. Święto "Wniebowstąpienia Pańskiego" przypomina nam tę prawdę wiary.

***2. P. Czy Jezus Chrystus sam tylko wstąpił na niebiosa?**

O. Jezus Chrystus wstąpił na niebiosa nie tylko sam, lecz wprowadził tamże dusze sprawiedliwych, które uwolnił z piekieł.

3. P. Z którego miejsca wstąpił Jezus Chrystus na niebiosa?

O. Jezus Chrystus wstąpił na niebiosa z góry Oliwnej w obecności uczniów swoich.

***4. P. Dlaczego wstąpił Jezus Chrystus na niebiosa?**

O. Jezus Chrystus wstąpił na niebiosa:

- 1) aby także jako człowiek dostąpił najwyższej chwały nad wszystkimi stworzeniami;
- 2) aby zesłał na Apostołów Ducha Świętego;
- 3) aby u Ojca swego niebieskiego był naszym pośrednikiem i orędownikiem;
- 4) aby nam także przygotował w niebie mieszkania.

5. P. Co znaczą słowa: "Siedzi na prawicy Boga Ojca wszechmogącego"?

O. Te słowa znaczą, że Jezus Chrystus nie tylko jako Bóg, lecz także jako człowiek ma najwyższe panowanie nad wszystkim stworzeniem i bierze udział we władzy i chwale Bożej.

Upomnienie: Wznoś często wzrok i serce do nieba za Jezusem i staraj się wszystkimi siłami, abyś za Nim mógł się tam dostać.

O siódmym artykule wiary

"Stamtąd przyjdzie sądzić żywych i umarłych"

1. P. Czego nas uczy siódmy artykuł wiary?

O. Siódmy artykuł wiary uczy nas, że Jezus Chrystus przyjdzie znowu na końcu świata, z mocą wielką i chwałą sądzić wszystkich ludzi, żywych i umarłych, to jest: dobrych i złych.

2. P. Jak nazywa się ten sąd, który odbędzie się na końcu świata?

O. Sąd, który odbędzie się na końcu świata, nazywa się ostatecznym albo powszechnym sądem świata, ponieważ wówczas będą sądzeni wszyscy ludzie i aniołowie.

3. P. Z czego będą ludzie sądzeni?

O. Ludzie będą sądzeni ze wszystkich myśli, słów, uczynków i zaniedbania tego dobrego, które czynić mogli, a którego nie czynili.

*4. P. Co uczyni Bóg, aby wszyscy poznali Jego sprawiedliwość?

O. Bóg wyjawi wówczas dobre i złe sprawy każdego człowieka, nawet myśli najskrytsze i łaski, których udzielał każdemu.

5. P. Co powie Chrystus, Boski Sędzia, do dobrych i złych?

O. Jezus Chrystus powie: 1) do dobrych: "*Pójdźcie, błogosławieni Ojca mego, otrzymajcie królestwo, wam zgotowane od założenia świata*" (Mt. XXV, 34); 2) do złych zaś powie: "*Idźcie ode mnie przekłęci w ogień wieczny, który zgotowany jest diabłu i aniołom jego*" (Mt. XXV, 41).

6. P. Cóż się stanie po tym sądzie?

O. Po tym sądzie pójdą dobrzy do nieba, źli zaś do piekła.

7. P. Co jest niebo?

O. Niebo jest to miejsce, gdzie dobrzy będą używać szczęścia wiecznego i najzupleńszego.

8. P. Co jest piekło?

O. Piekło jest to miejsce, gdzie źli doznawać będą w ogniu wiecznym najstraszliwszych męczarni.

9. P. Czy jest oprócz sądu powszechnego inny jeszcze sąd?

O. Oprócz sądu powszechnego jest jeszcze sąd szczegółowy, na którym sędzi Bóg duszę każdego człowieka w szczególności, zaraz po śmierci.

† 10. P. Dlaczego odbędzie się jeszcze sąd powszechny, oprócz sądu szczegółowego?

O. Sąd powszechny odbędzie się dlatego, aby:

- 1) wszyscy uznali, że Bóg jest najmędrzy i najsprawiedliwszy;
- 2) aby wszyscy widzieli chwałę Jezusa Chrystusa;
- 3) aby cnotliwi otrzymali zasłużoną pochwałę, a bezbożni zasłużoną hańbę;
- 4) aby także ciała ludzkie, które zmartwychwstaną na dniu ostatecznym, otrzymały wraz z duszami zasłużoną nagrodę lub karę.

11. P. Dokąd pójdzie dusza po sądzie szczegółowym?

O. Po sądzie szczegółowym pójdzie dusza do nieba, albo do piekła, albo do czyśćca.

12. P. Które dusze pójdą do czyśćca?

O. Do czyścica pójdą dusze ludzi sprawiedliwych, którzy umarli w grzechach powszednich, albo też nie odpokutowali jeszcze zupełnie grzechów śmiertelnych, chociaż winę i karę wieczną tych grzechów Bóg im już za ich życia odpuścił.

O czyścicu rozumieć należy, gdy Pismo Boże mówi: "*Nie wynijdziesz stamtąd, aż oddasz ostatni pieniążek*" (Mt. V, 26). "*Będzie zbawion, wszakże tak, jako przez ogień*" (I Kor. III, 15). "*Święta i zbawienna jest myśl, modlić się za umarłych, aby byli od grzechów rozwiązani*" (II Mach. XII, 46).

13. P. Czy będzie istniał czyściec po sądzie ostatecznym?

O. Po sądzie ostatecznym nie będzie już istniał czyściec, tylko niebo i piekło.

Upomnienie: Nie myśl, że nikt nie widzi złego, które czynisz, bo oko Boskie jaśniejsze jest nad słońce i widzi wszystko. Dlatego też mówi Pismo św.: "*Wszystko, co się dzieje, przywiedzie Bóg na sąd*" (Ekl. XII, 14).

O ósmym artykule wiary

"Wierzę w Ducha Świętego"

1. P. Kto daje nam łaskę, którą wysłużył Jezus Chrystus?

O. Łaskę, którą wysłużył nam Jezus Chrystus, daje nam Duch Święty.

2. P. Przez kogo daje nam Duch Święty łaskę?

O. Duch Święty daje nam łaskę przez Kościół katolicki, któremu właśnie dlatego przyobiecał i zesłał Chrystus Ducha Świętego.

3. P. Kto jest Duch Święty?

O. Duch Święty jest trzecią osobą Boską i prawdziwym Bogiem, jak Ojciec i Syn.

4. P. Czym różni się Duch Święty od Ojca i Syna?

O. Duch Święty różni się od Ojca i Syna tym, że od obydwu pochodzi.

***5. P. Gdzie znajduje się Duch Święty?**

O. Duch Święty znajduje się wszędzie, ponieważ jest Bogiem; lecz jako dawca łask nadprzyrodzonych i darów, przebywa szczególnie w Kościele katolickim i w duszy ludzi sprawiedliwych.

6. P. Kiedy zesłał Chrystus Kościołowi Ducha Świętego? ⁽¹⁾

O. Chrystus zesłał Kościołowi Ducha Świętego w dzień Zielonych Świątek, gdy Duch Święty zstąpił na Apostołów w postaci ognistych języków. Pamiątkę zesłania Ducha Świętego obchodzimy na Zielone Świątki.

7. P. Których łask udziela Duch Święty Kościołowi katolickiemu?

O. Duch Święty naucza Kościół, uświęca go i rządzi nim niewidzialnie aż do skończenia świata.

8. P. Których łask udziela Duch Święty duszom ludzkim?

O. Duch Święty oświeca dusze ludzkie, uświęca je, umacnia i pociesza, dlatego też nazywa się Poświęcicielem i Pocieszycielem.

***9. P. Które są dary Ducha Świętego?**

O. Dary Ducha Świętego są następujące: dar 1) mądrości; 2) rozumu; 3) rady; 4) mocy; 5) umiejętności; 6) pobożności; 7) bojaźni Bożej.

10. P. Jak długo przebywa Duch Święty w duszy człowieka?

O. Duch Święty przebywa w duszy człowieka tak długo, dopóki dusza nie splami się grzechem śmiertelnym.

11. P. Czy tedy grzech pozbawia duszę obecności Ducha Świętego?

O. Grzech śmiertelny pozbawia duszę obecności Ducha Świętego, i plugawi Kościół Boży, bo czyni duszę niegodną, aby była mieszkaniem Ducha Świętego.

Dlatego mówi Pismo Boże: "*Nie wiecie, iż jesteście Kościołem Bożym, a Duch Boży mieszka w was? A jeśli kto Kościół Boży zgwałci, zatraci go Bóg*" (I Kor. III, 16-17).

Upomnienie: Unikaj troskliwie grzechu, aby dusza twoja była czystym mieszkaniem Ducha Świętego, i czynń ochotnie, do czego cię wzywa Jego łaska.

Przypisy:

(1) Zobacz: Zarys dziejów religii, § 28.

O dziewiątym artykule wiary

"Święty Kościół powszechny, Świętych obcowanie"

§ 1. O Kościele w ogólności ⁽¹⁾

1. P. Co uczynili Apostołowie, otrzymawszy Ducha Świętego?

O. Apostołowie, otrzymawszy Ducha Świętego, rozeszli się po wszystkich krajach, nauczali, chrzcili i gromadzili około siebie wszystkich, którzy uwierzyli i dali się ochrzcić.

2. P. Cóż powstało z tych zgromadzeń wiernych chrześcijan po rozmaitych miejscach?

O. Z tych zgromadzeń wiernych chrześcijan powstały gminy chrześcijańskie, których przełożonymi byli Apostołowie.

3. P. Cóż czynili Apostołowie, gdy było coraz więcej takich gmin chrześcijańskich?

O. Apostołowie wybierali starszych i cnotliwych, wyświęcali ich na biskupów tych gmin i dawali im władzę wyświęcać także innych.

4. P. Czy były połączone z sobą te gminy chrześcijańskie?

O. Wszystkie te gminy chrześcijańskie były z sobą połączone, chociaż zamieszkiwały rozmaite kraje; były one jedną wielką gminą chrześcijańską, bo wszystkie wyznawały jedną i tę samą wiarę, przyjmowały jedne i te same sakramenty święte, a przełożonym wszystkich był św. Piotr.

5. P. Jakże nazywała się ta wielka gmina chrześcijańska, której najwyższym przełożonym był św. Piotr?

O. Ta wielka gmina chrześcijańska, której przełożonym najwyższym czyli rządcą był św. Piotr, nazywała się Kościołem katolickim czyli powszechnym.

6. P. Czy trwa i teraz Kościół katolicki?

O. Kościół katolicki trwa i teraz i trwać będzie do końca świata, bo Jezus Chrystus dał Kościołowi to przyrzeczenie, mówiąc: "*Oto ja jestem z wami po wszystkie dni aż do skończenia świata*" (Mt. XXVIII, 20).

7. P. Cóż jest Kościół katolicki?

O. Kościół katolicki jest zgromadzeniem wszystkich chrześcijan katolików na ziemi, połączonych jedną wiarą, pod zarządkiem papieża i podwładnych mu biskupów.

8. P. Któż tak urządził Kościół?

O. Jezus Chrystus urządził tak Kościół, a Jego rozkaz wykonali Apostołowie.

*9. P. Skąd wiemy, że Chrystus Pan w ten sposób urządził Kościół?

O. Wiemy to ze słów, które wyrzekł Chrystus Pan, gdy Apostołom swoim dawał władzę, jaką On sam posiadał, i gdy ich wysyłał, aby wszystkich ludzi nauczali i chrzcili, i pod zwierzchnictwem św. Piotra zarządzili wiernymi.

*10. P. Którymi to słowy dał Chrystus Apostołom tę władzę?

O. Chrystus dał Apostołom tę władzę następującymi słowy: "*Dana mi jest wszystka władza na niebie i na ziemi. Idąc tedy, nauczajcie wszystkie narody, chrzcząc je w Imię Ojca, i Syna, i Ducha Świętego, nauczając je chować wszystko, comkolwiek wam przykazał. A oto ja jestem z wami po wszystkie dni, aż do skończenia świata*" (Mt. XXVIII, 18-20).

11. P. Jakiż więc urząd dał Chrystus Pan Apostołom?

O. Jezus Chrystus dał Apostołom urząd : 1) nauczania; 2) składania ofiary czyli Mszy św. i rozdawania sakramentów św.; 3) rządzenia Kościołem; tj. urząd nauczycielski, kapłański i pasterski.

12. P. Dlaczego mieli Apostołowie urząd ten wykonywać tylko pod zwierzchnictwem św. Piotra?

O. Apostołowie mieli swój urząd wykonywać tylko pod zwierzchnictwem św. Piotra, ponieważ Pan Jezus Piotra ustanowił zastępcą swoim na ziemi i widzialną głową całego Kościoła.

*13. P. Skąd to poznajemy, że Jezus Chrystus ustanowił św. Piotra widzialną głową Kościoła?

O. Poznajemy to ze słów Jezusa Chrystusa, powiedzianych do Piotra: *"Tyś jest Piotr, to jest opoka, a na tej opoce zbuduję Kościół mój: a bramy piekielne nie zwyciężą go. I tobie dam klucze królestwa niebieskiego. A cokolwiek zwiążesz na ziemi, będzie związane i w niebiesiech; a cokolwiek rozwiążesz na ziemi, będzie rozwiązane i w niebiesiech"* (Mt. XVI, 18-19). *"Paś baranki moje, paś owce moje"* (Jan XXI, 15-17). Te słowa znaczą właśnie, że Piotr miał rządzić całym Kościołem.

*14. P. Czy po śmierci św. Piotra miał ustać urząd widzialnej głowy Kościoła?

O. Nie; ponieważ Kościół ma trwać do skończenia świata, więc musi także trwać urząd widzialnej głowy Kościoła.

15. P. Któż jest po Piotrze widzialną głową Kościoła?

O. Każdy Ojciec Święty czyli papież, który jest prawnym następcą św. Piotra i biskupem rzymskim.

16. P. Co to znaczy, że biskup rzymski jest głową Kościoła?

O. To znaczy, że biskup rzymski rządzi całym Kościołem i stara się o niego.

17. P. Czemu nazywa się rządcą Kościoła "Ojcem Świętym", "Papieżem"?

O. Nazywa się "Papieżem" czyli "Ojcem Świętym", ponieważ jak ojciec o dobro dzieci, tak on się stara o to, aby wszyscy wierni byli świętymi i dostąpili zbawienia.

18. P. Czy urząd Apostołów miał także trwać zawsze?

O. I urząd Apostołów miał także trwać zawsze; bo z rozporządzenia Chrystusa miał przechodzić na następców Apostołów bez przerwy, aż do skończenia świata.

*19. P. Skąd poznajemy to rozporządzenie Chrystusa?

O. To rozporządzenie Chrystusa poznajemy ze słów, które rzekł do Apostołów: "*Ja jestem z wami po wszystkie dni, aż do skończenia świata*" (Mt. XXVIII, 20). – Te słowa wyrzekł Chrystus Pan nie tylko do Apostołów, lecz do ich następców, bo Apostołowie nie mieli żyć aż do skończenia świata.

20. P. Którzy są właściwi następcy Apostołów?

O. Następcami Apostołów są biskupi, którzy, prawnie poświęceni, z papieżem są w jedności, czyli biskupi katoliccy.

21. P. Kto pomaga biskupom w wykonywaniu ich urzędu?

O. Biskupom pomagają w wykonywaniu ich urzędu podwładni im kapłani czyli pasterze dusz.

22. P. Jakimże sposobem utrzymuje się w całym Kościele jedność i porządek?

O. Jedność i porządek utrzymują się w całym Kościele tym sposobem, że wszyscy, którzy nie są kapłanami czyli księżmi, posłuszni są księżom, księża biskupom, a biskupi papieżowi.

Upomnienie: Miej zawsze w sercu i okazuj głębokie uszanowanie i posłuszeństwo dla Ojca Świętego, papieża i dla połączonych z nim biskupów i kapłanów, bo oni w zastępstwie Boga są twoimi przełożonymi, nauczają cię w Jego imieniu, udzielają Jego łask i prowadzą do zbawienia.

§ 2. O znamionach Kościoła

23. P. Czy ustanowił Jezus Chrystus więcej Kościołów?

O. Jezus Chrystus ustanowił tylko jeden Kościół, jak jednej tylko wiary nauczał; mówi też do Piotra św. o jednym tylko Kościele: "*Na tej opoce zbuduję Kościół mój*" (Mt. XVI, 18).

*24. P. Czy są także inne zgromadzenia chrześcijan, które nazywają się kościołem?

O. Są także inne zgromadzenia chrześcijan, które nazywają się kościołem, np. luterski, kalwiński itd.

*25. P. Czy te zgromadzenia są prawdziwym Kościołem Chrystusa?

O. Te zgromadzenia nie są prawdziwym Kościołem Chrystusa, ponieważ nie przez Chrystusa zostały ustanowione, lecz przez ludzi w późniejszym czasie, i nie mają ani tej wiary, ani tego urzędzenia, które On dał prawdziwemu Kościołowi swemu.

26. P. Po czymże można poznać prawdziwy Kościół Chrystusa?

O. Prawdziwy Kościół Chrystusa można poznać po tych czterech znakach czyli znamionach: 1) że jest jeden; 2) święty; 3) katolicki czyli powszechny; 4) apostołski.

*27. P. Dlaczego tylko ten Kościół może być prawdziwym Kościołem Chrystusa, który ma cztery znamiona?

O. Ponieważ Jezus Chrystus chciał, aby Jego prawdziwy Kościół był jeden, święty, katolicki i apostołski.

28. P. Któryż Kościół ma wszystkie te cztery znamiona?

O. Wszystkie te cztery znamiona ma tylko Kościół rzymskokatolicki, tj. ten, który uznaje papieża w Rzymie za najwyższego rządcę.

29. P. Dlaczegoż jest tylko rzymskokatolicki Kościół jednym?

O. Tylko rzymskokatolicki Kościół jest jednym, ponieważ tylko on ma zawsze i wszędzie: 1) jedną i tę samą wiarę; 2) jedną i tę samą ofiarę i sakramenty święte; 3) jednego wspólnego rządcę.

30. P. Dlaczego jest tylko rzymskokatolicki Kościół świętym?

O. Tylko rzymskokatolicki Kościół jest świętym, ponieważ: 1) tylko jego założyciel jest święty i nauka święta; 2) tylko on ma wszystkie, przez Chrystusa ustanowione sakramenty święte, przez które uświęca ludzi; 3) on tylko ma zawsze prawdziwych Świętych, których świętość Bóg sam potwierdził cudami (2).

31. P. Dlaczego tylko rzymski Kościół jest katolickim czyli powszechnym?

O. Tylko rzymski Kościół jest katolickim czyli powszechnym, ponieważ:

- 1) tylko Kościół rzymski trwa nieprzerwanie od czasów Chrystusa Pana;
- 2) tylko on rozszerzył się po całym świecie i ciągle rozszerza;
- 3) tylko on ustanowiony jest dla zbawienia wszystkich ludzi.

32. P. Dlaczego jest tylko rzymskokatolicki Kościół apostołskim?

O. Tylko rzymskokatolicki Kościół jest apostołskim, ponieważ:

- 1) tylko jego początek sięga czasów Chrystusa i Apostołów;
- 2) tylko jego nauka jest nauką Jezusa Chrystusa i Apostołów;
- 3) tylko jego przełożeni – to jest papież i biskupi – są prawowitymi następcami Apostołów.

33. P. Cóż wynika z tego, że tylko Kościół rzymskokatolicki ma te cztery znamiona prawdziwego Kościoła Chrystusa?

O. Stąd wynika, że tylko Kościół rzymskokatolicki jest jedynie prawdziwym, że tylko on jest Kościołem przez Chrystusa założonym.

Upomnienie: Módl się często i gorliwie o pokój i wywyższenie Kościoła, o nawrócenie błędnowierców i niewiernych.

*§ 3. O przeznaczeniu Kościoła

34. P. Na co ustanowił Jezus Chrystus Kościół?

O. Jezus Chrystus ustanowił Kościół, aby przez niego doprowadził wszystkich ludzi do zbawienia.

35. P. Cóż uczynił Jezus Chrystus, aby Kościół mógł to zadanie spełnić?

O. Jezus Chrystus: 1) pozostawił Kościołowi swoją naukę, środki łaski i swoją władzę; 2) udzielił mu pomocy Ducha Świętego, aby tę naukę Boską przechowywał zawsze nieskazitelną, środków łaski należycie udzielał, i władzy tej używał ku zbawieniu ludzi.

36. P. Jakim sposobem przechowuje się w Kościele nauka Boska zawsze nieskazitelna?

O. Nauka Boska przechowuje się w Kościele zawsze nieskazitelna przez nieomyłne nauczycielstwo Kościoła.

37. P. Którzy są nieomylni nauczyciele Kościoła?

O. Nieomylni nauczyciele Kościoła są papież i zjednoczeni z nim biskupi, którzy też dlatego nazywają się Kościołem nauczającym, podczas gdy wszyscy wierni nazywają się Kościołem słuchającym.

38. P. Dlaczego nazywa się Kościół nauczający nieomylnym?

O. Kościół nauczający dlatego nazywa się nieomylnym, ponieważ za pomocą Ducha Świętego nie może się mylić w naukach wiary i obyczajów.

39. P. Któż nam dał to zapewnienie, że Kościół nauczający nie może się mylić?

O. Sam Jezus Chrystus dał nam to zapewnienie, gdy rzekł, że:

1) *"z Kościołem będzie po wszystkie dni aż do skończenia świata"* (Mt. XXVIII, 20);

2) że *"Duch prawdy z nim mieszkać będzie na wieki"* (Jan XIV, 16-17);

3) że, *"Kościoła nie zwyciężą nigdy bramy piekielne"* (Mt. XVI, 18), to znaczy kłamliwe nauki szatańskie.

40. P. Skąd bierze Kościół te nieomyłne prawdy wiary i obyczajów?

O. Kościół bierze je z Pisma św. i z tradycji czyli podania.

41. P. Czy może Kościół nauczać, czego nie ma w Piśmie św. i tradycji?

O. Nie; Kościół może tylko tego nauczać, co jest zawarte w Piśmie św. i tradycji.

42. P. Cóżemy zatem powinni czynić, jeśli powstanie spór w rzeczach wiary?

O. Jeśli powstanie spór w rzeczach wiary, powinniśmy w to wierzyć, co nam ogłosi nieomylny Kościół.

43. P. Któż ogłasza nieomylnie nauki wiary i obyczajów?

O. Nieomylnie nauki wiary i obyczajów ogłasza albo papież, gdy przemawia jako zastępca Jezusa Chrystusa i najwyższy nauczyciel Kościoła, albo zgromadzenie biskupów pod przewodnictwem papieża, które nazywa się soborem powszechnym.

44. P. Do czego jeszcze jesteśmy obowiązani względem Kościoła, jeśli chcemy być zbawieni?

O. Jeśli chcemy być zbawieni, jesteśmy jeszcze obowiązani do posłuszeństwa względem Kościoła, jako jego dzieci, to znaczy, powinniśmy wierzyć w jego naukę, używać środków łaski, których udziela, i pełnić jego przykazania.

45. P. Kto zobowiązał nas do tego posłuszeństwa względem Kościoła?

O. Do tego posłuszeństwa względem Kościoła zobowiązał nas sam Jezus Chrystus słowami: *"Kto by nie słuchał Kościoła, niech ci będzie jako poganin i jawnogrzesznik"* (Mt. XVIII, 17).

46. P. Więc cóż wyznajemy tymi słowami apostołskiego składu wiary: "święty Kościół powszechny"?

O. Tymi słowy apostołskiego składu wiary wyznajemy, że Jezus Chrystus ustanowił nieomylny Kościół, któremu wierzyć i którego słuchać powinniśmy bez wymówek, jeśli chcemy osiągnąć zbawienie, i że tym Kościołem żaden inny nie jest, tylko Kościół rzymskokatolicki.

Upomnienie: Szanuj i miłuj Kościół święty, jako twoją matkę, a z pokorą wypełniaj jego ustawy i przykazania; bo kto nie chce mieć Kościoła za matkę, nie może mieć Boga ojcem.

*§ 4. O rozszerzeniu i zachowaniu Kościoła ⁽³⁾

47. P. Z jakim skutkiem ogłaszali Apostołowie naukę Chrystusa Pana?

O. Apostołowie ogłaszali naukę Chrystusa Pana ze skutkiem nadzwyczajnie pomyślnym; bo już za ich życia bardzo wielu żydów i pogan w rozmaitych krajach przyjęło tę naukę i dało się ochrzcić.

48. P. Komu trzeba przypisać ten pomyślny skutek?

O. Ten pomyślny skutek trzeba przypisać nie ludziom, lecz Bogu; ponieważ Kościół Chrystusowy nadzwyczajnie szybko rozszerzył się po całej ziemi, chociaż ludzie, tak poganie, jak żydzi, królowie i cesarze, wszelkimi sposobami starali się przeszkodzić jego rozszerzeniu.

49. P. Cóż czynili żydzi i poganie, aby przeszkodzić rozszerzeniu Kościoła?

O. Żydzi i poganie prześladowali i męczyli chrześcijan przez 300 lat w sposób najokrutniejszy, ponieważ nienawidzili wiary Chrystusa, która potępiała ich występki.

50. P. Kto położył koniec prześladowaniom Kościoła?

O. Cesarz Konstantyn Wielki położył koniec prześladowaniom Kościoła.

51. P. Co skłoniło Konstantyna do tego?

O. Skłoniło go do tego cudowne zjawisko krzyża na niebie, z napisem: "W tym znaku zwyciężysz".

52. P. Jak długo trwa już Kościół katolicki?

O. Kościół katolicki trwa już przeszło 1800 lat.

53. P. Czy miał Kościół katolicki nieprzyjaciół od czasów Konstantyna?

O. Kościół katolicki miał zawsze wielu i potężnych nieprzyjaciół, lecz nigdy nie był i nie może być zwyciężonym.

54. P. Dlaczego Kościół katolicki nie może być zwyciężonym?

O. Kościół katolicki nie może być zwyciężonym, ponieważ mu to przyrzekł Jezus Chrystus słowami: "*Bramy piekielne nie zwyciężą go*" (Mt. XVI, 18).

55. P. Którzy byli od czasów Konstantyna najniebezpieczniejsi nieprzyjaciele Kościoła katolickiego?

O. Najniebezpieczniejsi nieprzyjaciele Kościoła katolickiego byli błędnowiercy, którzy szerzyli fałszywe nauki, odłączyli się od Kościoła, i założyli osobne gminy czyli sekty.

56. P. Czy te sekty trwają także tak długo jak Kościół katolicki?

O. Nie; te sekty giną, a po nich powstają znowu inne, aby zginęły jak tamte. Tak działo się przez wszystkie wieki aż dotąd.

57. P. Czy przepowiedział Jezus Chrystus, że powstaną sekty?

O. Jezus Chrystus i Apostołowie przepowiadali to wyraźnie i często.

58. P. Dlaczego pozwala Bóg, aby powstawały sekty?

O. Bóg pozwala, aby powstawały sekty, ponieważ:

- 1) przez nie źli a niepoprawni odłączają się od Kościoła i nie psują wiernych;
- 2) Kościół wtenczas właśnie zatwierdza na nowo swoją naukę, i coraz dokładniej daje ją poznać wiernym.

59. P. Czym nagradza Bóg zwykle Kościołowi ubytek tych, którzy odłączają się od niego jako heretycy?

O. Bóg nagradza zwykle Kościołowi ubytek tych, którzy się odłączają od Kościoła, nawróceniem narodów pogańskich, które lepiej sobie cenią łaskę wiary i z niej korzystają.

60. P. Przez co zatwierdza Kościół naukę swoją i daje ją poznać dokładniej?

O. Kościół zatwierdza swoją naukę i daje ją dokładniej poznać przez wyroki soborów powszechnych czyli zgromadzeń biskupów, które, oświecone przez Ducha Świętego, tłumaczą nieomylnie dawną katolicką naukę, potwierdzają ją, a nowe błędne nauki potępiają.

61. P. Ile odbyło się soborów powszechnych?

O. Soborów powszechnych odbyło się dotąd 20.

62. P. Gdzie i kiedy odbył się ostatni sobór powszechny?

O. Ostatni sobór powszechny, który nazywa się "Soborem Watykańskim", odbył się w Rzymie, roku 1869.

63. P. Co uchwalił powszechny Sobór Watykański o nieomyślności papieża?

O. Sobór powszechny Watykański uchwalił, że nieomyślność papieża jest prawdą wiary, w Piśmie św. i w tradycji zawartą.

64. P. Co rozumiemy przez nieomyślność papieża?

O. Przez nieomyślność papieża rozumiemy dar, który Chrystus Pan dał Piotrowi św. i wszystkim jego następcom, że mylić się nie mogą, jeśli, jako najwyżsi nauczyciele Kościoła, ogłaszają prawdy wiary i obyczajów.

† 65. P. Co to znaczy, że nieomyślność papieża jest prawdą wiary?

O. To znaczy, że w nieomyślność papieża powinniśmy wierzyć tak samo, jak we wszystkie inne objawione prawdy wiary, pod utratą zbawienia.

† 66. P. Dlaczego powinniśmy wierzyć w nieomyślność papieża jako w prawdę wiary?

O. Ponieważ sobór powszechny, Duchem Świętym rządzony, ogłosił ją za prawdę wiary, w Piśmie św. i tradycji zawartą.

† 67. P. Które słowa Pisma św. potwierdzają tę prawdę wiary?

O. Najprzód te słowa Chrystusa, do Piotra św. i następców jego powiedziane: *"Tyś jest Piotr, to jest opoka, a na tej opoce zbuduję Kościół mój, i bramy piekielne nie zwyciężą go"* (Mt. XVI, 18). Po wtóre słowa: *"Paś baranki moje, paś owce moje"* (Jan XXI, 16-17).

† 68. P. Co znaczą te słowa Chrystusa Pana?

O. Te słowa Chrystusa Pana nie mogą nic innego znaczyć, tylko to: że Piotr i jego następcy, papieże, mieli zawsze niewzruszenie strzec wiary i, jako najwyżsi nauczyciele Kościoła, nauczać jej bez błędu czyli nieomylnie; bo gdyby papież mógł zbłądzić w nauce wiary i obyczajów, już by przestał być opoką Kościoła, a bramy piekielne czyli błędna nauka zwyciężałaby Kościół.

69. P. Które mianowicie słowa Pisma św. potwierdzają tę prawdę wiary?

O. Mianowicie te słowa Chrystusa Pana do Piotra św.: *"Ja proszę za tobą, aby nie ustała wiara twoja, a ty potwierdzaj bracią swoją"* (Łk. XXII, 32).

† 70. P. Co znaczą te słowa Chrystusa Pana?

O. Te słowa znaczą, że Chrystus Pan wyjednał u Boga Ojca Piotrowi świętemu i następcom jego, papieżom, tę łaskę, iż wiara ich nigdy nie ustanie, tj. że będą zawsze tak wierzyć, jak Chrystus Pan każe, i że będą wszystkich ludzi utwierdzać w prawdziwej wierze, a więc że podawać im będą bez błędu naukę wiary i obyczajów.

† 71. P. Co mówi tradycja o tej prawdzie wiary?

O. Tradycja mówi, że papieże od początku Kościoła rozstrzygali spory w rzeczach wiary i obyczajów i ogłaszali wyroki, które wierni przyjmowali jako nieomyłne.

† 72. P. Czy tedy prawda wiary o nieomyślności papieża jest dawną?

O. Prawda wiary o nieomyślności papieża jest tak dawna, jak sam Kościół, ale dopiero na ostatnim soborze została ogłoszoną, bo tak chciał Duch Święty.

† 73. P. Czy godzi się katolikowi odrzucać prawdę wiary o nieomyślności papieża?

O. Nie; bo odrzucając prawdę wiary, przez Kościół katolicki ogłoszoną, przestałby być katolikiem, a stałby się błędnowiercą i naraziłby się na potępienie.

74. P. Cóż mamy czynić, jeśli ktoś ogłasza naukę błędną, tj. przeciwną nauce Kościoła?

O. Powinniśmy się wystrzegać błędnej nauki, ktokolwiek by ją głosił słowem czy pismem, a wierzyć niewzruszenie nauce rzymskokatolickiego Kościoła.

Upomnienie: Dziękuj Bogu z głębi serca, że jesteś dzieckiem Kościoła katolickiego, nad którym Bóg czuwa tak widocznie; lecz zarazem chluby mu przynosząc życiem, prawdziwie chrześcijańskim, inaczej bowiem, nie miałbyś stąd pożytku, że należysz do niego.

§ 5. O obcowaniu Świętych

75. P. Czy tylko chrześcijanie katolicy, żyjący na ziemi, są z sobą połączeni w Kościół?

O. Chrześcijanie katolicy, żyjący na ziemi, nie tylko z sobą są połączeni, lecz sposobem duchowym także z Świętymi w niebie i z duszami w czyśćcu cierpiącymi.

*76. P. Na czym polega to duchowe połączenie?

O. To duchowe połączenie polega na tym, że wszyscy chrześcijanie katolicy, wraz ze Świętymi w niebie i z duszami w czyśćcu, stanowią jakoby jedno ciało, którego głową jest Chrystus, i dlatego też jedni korzystać mogą z dóbr duchownych drugich.

77. P. Jak się nazywa to duchowe połączenie?

O. To duchowe połączenie nazywa się obcowaniem Świętych.

*78. P. Dlaczego nazywają się Świętymi wszyscy, do tego obcowania należący?

O. Wszyscy do tego obcowania należący nazywają się Świętymi dlatego, że wszyscy powołani są do świętości, wszyscy przez chrzest są poświęceni, i że wielu z nich osiągnęło już zupełną świętość.

79. P. Jaki pożytek przynosi nam nasze obcowanie z Świętymi w niebie?

O. Nasze obcowanie z Świętymi w niebie przynosi nam ten pożytek, że ich zasługi i modlitwy jedną nam pomoc Boga.

80. P. Jaki pożytek przynosi duszom w czyśćcu nasze obcowanie z nimi?

O. Obcowanie nasze z duszami w czyśćcu przynosi nam ten pożytek, że im pomóc możemy naszymi modlitwami, jałmużną i dobrymi uczynkami, szczególnie zaś ofiarą Mszy św. Dlatego odprawiają się nabożeństwa za zmarłych, szczególnie w dzień zaduszny.

81. P. Jaki pożytek przynosi nam wspólne nasze obcowanie z wiernymi na ziemi?

O. Wspólne nasze obcowanie z wiernymi na ziemi przynosi nam ten pożytek, że korzystamy ze wszystkich Mszy św., modlitw i dobrych uczynków, które chrześcijanie katolicy wykonują.

Upomnienie: Módl się codziennie za twoich współwyznawców, którzy jeszcze na ziemi walczą o pozyskanie nieba, lub w czyśćcu pokutują, a polecaj się rano i wieczór opiece Świętych, szczególnie Patronów, w niebie.

Przypisy:

(1) Zobacz: *Zarys dziejów religii*, § 29, 30 i 31.

(2) Zobacz: *Zarys dziejów religii* § 37, 41, 46.

(3) Zobacz: *Zarys dziejów religii* od § 31 do końca.

O dziesiątym artykule wiary

"Grzechów odpuszczenie"

1. P. Czego uczy nas dziesiąty artykuł składu wiary?

O. Dziesiąty artykuł składu wiary uczy nas, że dla zasług Jezusa Chrystusa można w Kościele katolickim dostąpić odpuszczenia grzechów i kar za nie należnych.

2. P. Które grzechy może Kościół odpuszczać?

O. Kościół może odpuszczać wszystkie grzechy bez wyjątku.

3. P. Co powinien czynić grzesznik, aby dostąpił odpuszczenia grzechów?

O. Aby grzesznik dostąpił odpuszczenia grzechów, powinien: 1) czynić prawdziwą pokutę; 2) godnie przyjmować sakramenty św., przez Chrystusa dla odpuszczenia grzechów ustanowione.

4. P. Które sakramenty św. ustanowił Jezus Chrystus dla odpuszczenia grzechów?

O. Chrystus ustanowił dla odpuszczenia grzechów sakramenty chrztu i pokuty.

5. P. Kto ma władzę odpuszczania grzechów w sakramencie pokuty?

O. Władzę odpuszczania grzechów w sakramencie pokuty mają biskupi i postanowieni przez nich kapłani.

Upomnienie: Dziękuj Bogu całym sercem, że ci przyrzekł odpuścić grzechy, i przystępuj często i ochotnie do spowiedzi św., lecz zawsze z należyтым przygotowaniem, aby do ciebie odnosiły się te słowa Boże: "Ufaj synu, odpuszczają ci się grzechy twoje" (Mt. IX, 2).

O jedenastym artykule wiary

"Ciała zmartwychwstanie"

1. P. Co się dzieje z człowiekiem w chwili śmierci?

O. W chwili śmierci odłącza się dusza człowieka od ciała i staje przed sądem Boga, ciało zaś wraca do ziemi, z której jest wzięte.

2. P. Dlaczego muszą wszyscy ludzie umierać?

O. Wszyscy ludzie muszą umierać, ponieważ wszyscy w Adamie zgrzeszyli.

3. P. Jak długo pozostanie ciało w ziemi?

O. Ciało pozostanie w ziemi aż do dnia ostatecznego, na którym Bóg je wskrzesi z martwych i znowu połączy na zawsze z duszą, przez śmierć od ciała odłączoną.

4. P. Skąd to wiemy, że ciała będą wskrzeszone z martwych?

O. Wiemy to ze słów Chrystusa, który rzekł: *"Przyjdzie godzina, w którą wszyscy, co są w grobach, usłyszą głos Syna Bożego. I wyjdą, którzy dobrze czynili, na zmartwychwstanie żywota, a którzy źle czynili, na zmartwychwstanie sądu"*, tj., aby usłyszeli wyrok potępienia (Jan V, 28. 29).

5. P. Jak nazywamy to wskrzeszenie ciał zmarłych na powrót do życia?

O. To wskrzeszenie ciał zmarłych na powrót do życia nazywamy zmartwychwstaniem ciał.

*6. P. Dlaczego zmartwychwstaną nasze ciała?

O. Nasze ciała zmartwychwstaną dlatego:

1) aby ciało także otrzymało nagrodę lub karę, ponieważ razem z duszą wykonywało dobre lub złe uczynki;

2) aby zwycięstwo Chrystusa nad śmiercią było zupełne.

7. P. Czy wszyscy ludzie powstaną z martwych?

O. Wszyscy ludzie, dobrzy i źli, powstaną z martwych.

8. P. Czy wszystkich zmartwychwstałych ciała będą jednakie?

O. Nie wszystkich zmartwychwstałych ciała będą jednakie. Ciała złych będą szpetne, ciała zaś dobrych będą świetne, podobne do chwalebego ciała Jezusa Chrystusa. Dlatego mamy w poszanowaniu ciała zmarłych i chowamy je w ziemi poświęconej wśród modłów i obrzędów świętych.

Upomnienie: Nie nadużywaj nigdy do złego oczu, języka, uszu, rąk i innych zmysłów i członków twoich, abyś kiedyś powstał z martwych do zbawienia, a nie na potępienie wieczne.

O dwunastym artykule wiary

"Żywot wieczny, Amen"

1. P. Czego uczy nas dwunasty artykuł składu wiary?

O. Dwunasty artykuł składu wiary uczy nas, że: 1) po tym życiu jest jeszcze inne życie, wiecznie trwające; 2) że sprawiedliwi w tamtym życiu używać będą wiecznego szczęścia.

2. P. Czy możemy pojąć to szczęście wieczne?

O. Szczęścia wiecznego nie możemy pojąć. Większe ono jest, niż wszystko, co człowiek pomyśleć i powiedzieć zdoła, jak tego uczą słowa Apostoła: *"Albowiem oko nie widziało, i ucho nie słyszało, i w serce człowieka nie wstąpiło, co zgotował Bóg tym, którzy Go miłują"* (I Kor. II, 9).

***3. P. Czy wszyscy będą szczęśliwymi w równym stopniu?**

O. Nie; każdy otrzyma nagrodę według pracy swojej tj. według swoich zasług.

4. P. Jakim będzie życie bezbożnych w wieczności?

O. Życie bezbożnych będzie bez pociechy i spokoju, pełne wiecznych mąk w piekle.

5. P. Kto będzie potępiony?

O. Potępiony będzie każdy, kto umrze w nieprzyjaźni z Bogiem, tj. w grzechu śmiertelnym.

***6. P. Skąd to wiemy, że kary potępionych będą trwać wiecznie?**

O. Wiemy to: 1) z wyraźnych słów Jezusa Chrystusa, który powie do potępionych: *"Idźcie ode mnie przekłęci w ogień wieczny... i pójdą na mękę wieczną"* (Mt. XXV, 41 i 46); 2) z nauki nieomylnego Kościoła.

7. P. Co jest piekło?

O. Piekło jest, według słów Chrystusa Pana, *"miejsce mąk, wieczne udęczenie, ogień nieugaszony, ciemność zewnętrzna, gdzie jest płacz i zgrzytanie zębów"* (Łk. XVI, 28).

8. P. Jakich mąk będą doznawali potępieni?

O. Potępieni będą doznawali:

- 1) mąk wewnętrznych i rozpacz na myśl tego złego, które popełnili, i na pamięć łask, które zmarnowali;
- 2) niewymownego smutku i boleści, że z własnej winy utracili szczęście wieczne;
- 3) obmierzłego towarzystwa czartów i wszystkich potępionych;
- 4) nieznośnych męczarni i udęczeń bez nadziei ich złagodzenia lub końca; bo ich ogień nie wygaśnie, a robak nie umrze.

9. P. Dlaczego są kary potępionych wieczne?

O. Kary potępionych są wieczne, ponieważ:

- 1) obraza nieskończonego majestatu Boga wymaga od Jego sprawiedliwości kary, która nie ma końca;
- 2) ponieważ wszyscy, którzy umrą w grzechu, wiecznie też trwać będą w grzechu niepoprawni;
- 3) ponieważ tylko wieczne kary są dostatecznym środkiem do odstraszenia ludzi od grzechów, nie tylko jawnych, lecz i tajemnych.

***10. P. Czy wszyscy potępieni będą ponosić jednakowe męki?**

O. Nie; każdy będzie ponosił męki według wielkości swoich grzechów i w miarę nadużycia łask, które otrzymał.

***11. P. Czy wszyscy potępieni będą potępieni z własnej winy?**

O. Wszyscy potępieni będą potępieni z własnej winy, ponieważ wszyscy ludzie mogą być zbawieni, jeśli tylko chcą korzystać z obfitych łask, które im Bóg daje.

12. P. Które są cztery ostateczne rzeczy człowieka?

O. Cztery ostateczne rzeczy człowieka są: 1) śmierć, 2) sąd, 3) niebo, 4) piekło.

13. P. Którym wyrazem kończy się skład apostołski?

O. Skład apostołski kończy się wyrazem: "Amen", który znaczy tyle, co: "Tak jest" albo "niech się stanie".

14. P. Dlaczego kończymy skład apostołski tym wyrazem?

O. Kończymy skład apostołski tym wyrazem, bo chcemy nim powiedzieć, że wierzymy mocno we wszystko, czego nas uczą 12 artykułów składu apostołskiego, i że według tej wiary chcemy żyć i umierać.

Upomnienie: "*We wszystkich sprawach twoich pamiętaj na ostatnie rzeczy twoje, a na wieki nie zgrzeszysz*" (Sir. VII, 40). Rozważaj często tę groźną prawdę: "dusza, raz stracona, na wieki jest stracona; chwilowa rozkosz przynosi wieczne męki, a krótkie cierpienia wieczną radość".

CZEŚĆ DRUGA

O przykazaniach

1. P. Czy dosyć jest do zbawienia, wierzyć we wszystko, co Bóg objawił?

O. Do zbawienia nie dosyć jest wierzyć we wszystko, co Bóg objawił; powinniśmy także zachować Jego przykazania, bo Chrystus Pan powiedział wyraźnie: "*Jeśli chcesz wniknąć do żywota wiecznego, chowaj przykazania*" (Mt. XIX, 17).

2. P. Czy możemy zachowywać przykazania Boskie?

O. Za pomocą łaski Bożej, której Bóg nikomu nie odmawia, możemy zachowywać przykazania Boskie, bo Pismo św. mówi: "*Przykazania Jego nie są ciężkie*" (I Jan. V, 3).

O głównym przykazaniu

3. P. Które jest główne przykazanie, zawierające w sobie wszystkie inne przykazania?

O. Głównym przykazaniem, w którym zawierają się wszystkie inne, jest: przykazanie miłości Boga i bliźniego.

4. P. Jak opiewa to przykazanie?

O. To przykazanie opiewa: "*Będziesz miłował Pana Boga twego ze wszystkiego serca twego, i ze wszystkiej duszy twojej i ze wszystkiego umysłu twego, i ze wszystkiej siły twojej. Toć jest pierwsze przykazanie. A wtóre jest temu podobne: Będziesz miłował bliźniego twego, jak siebie samego*" (Mk XII, 30-31).

§ 1. O miłości Boga

5. P. Co to jest miłość Boga?

O. Miłość Boga jest cnotą, od Boga nam daną, przez którą oddajemy się całym sercem Jemu, jako najwyższemu dobru, abyśmy, wypełniając Jego przykazania, podobali się Jemu i połączyli się z Nim na wieki.

*6. P. Jaka powinna być miłość nasza ku Bogu?

O. Miłość nasza ku Bogu powinna być:

1) nadprzyrodzoną; 2) nade wszystko; 3) skuteczną.

*7. P. Kiedy jest miłość nasza ku Bogu nadprzyrodzoną?

O. Miłość nasza ku Bogu jest nadprzyrodzoną, gdy za pomocą łaski Boskiej miłujemy Boga, jak Go przedstawia nam wiara.

*8. P. Kiedy miłujemy Boga nade wszystko?

O. Miłujemy Boga nade wszystko, jeśli Go miłujemy więcej, niż wszystko inne, tak, żeśmy gotowi raczej utracić wszystko, nawet życie, niż obrazić Go grzechem i odłączyć się od Niego. O miłości bowiem mówi Apostoł: "*Ani śmierć, ani żywot, ani terażniejsze rzeczy, ani przyszłe... ani insze stworzenie, nie będzie nas mogło odłączyć od miłości Bożej*" (Rzym. VIII, 38-39).

*9. P. Kiedy jest miłość nasza ku Bogu skuteczną?

O. Miłość nasza ku Bogu jest skuteczną, jeśli to czynimy, co się podoba Bogu, tj. Jego przykazania wypełniamy; bo Chrystus Pan mówi: *"Kto ma przykazania moje i zachowuje je, ten jest, który mnie miłuje"* (Jan XIV, 21).

10. P. Dlaczego powinniśmy miłować Boga?

O. Powinniśmy miłować Boga, ponieważ:

- 1) Bóg jest dobrem największym i najdoskonalszym;
- 2) Bóg nas pierwaj umiłował i wyświadcza nam nieustannie niezliczone dobrodziejstwa na duszy i na ciele;
- 3) On nam przykazuje, abyśmy Go miłowali i w nagrodę tej miłości przyrzekł nam zbawienie wieczne.

***11. P. Czy dlatego głównie powinniśmy miłować Boga, że nam świadczy dobrodziejstwa?**

O. Powinniśmy miłować Boga także za dobrodziejstwa, które nam świadczy i świadczyć będzie, lecz taka miłość nie jest doskonałą.

***12. P. Kiedyż jest miłość nasza ku Bogu doskonałą?**

O. Nasza miłość ku Bogu wtenczas jest doskonałą, jeśli Boga głównie dlatego miłujemy nade wszystko, że On sam jest nieskończenie doskonałym, czyli że jest najwyższym dobrem.

13. P. Przez co pomnaża się w nas i udoskonala miłość Boga?

O. 1) Przez częste a godne przyjmowanie sakramentów św.; 2) przez rozpamiętywanie doskonałości i dobrodziejstw Boskich, mianowicie zaś gorzkiej męki i śmierci Jezusa Chrystusa; 3) przez zaparcie się siebie samego i cierpliwość w przeciwnościach; 4) przez pełnienie dobrych uczynków.

***14. P. Przez co osłabiamy lub tracimy miłość Boga?**

O. Osłabiamy miłość Boga przez grzechy powszednie, a tracimy ją całkiem przez grzech śmiertelny.

Upomnienie: ćwicz się pilnie w miłości Bożej, a to tym sposobem: myśl o Bogu i módl się do Niego często, czyń wszystko i znoś dla Niego, i niczego nie lękaj się tak, jak grzechu, który jest obrazą Boga.

§ 2. O miłości bliźniego

15. P. Kogo powinniśmy miłować po Bogu?

O. Po Bogu powinniśmy miłować bliźniego, tj. wszystkich ludzi.

16. P. Dlaczego powinniśmy miłować bliźniego?

O. Powinniśmy miłować bliźniego, ponieważ:

1) Jezus Chrystus nam to przykazuje;

2) On nauczył nas miłości bliźniego własnym przykładem;

3) każdy człowiek, jest równie jak my dzieckiem Boga, stworzony na obraz i podobieństwo Jego, odkupiony krwią Jezusa Chrystusa i powołany do zbawienia. Toteż Pismo św. pyta: *"Izali nie jeden Ojciec wszystkich nas? Izali nie jeden Bóg stworzył nas? Czemuż tedy gardzi każdy z nas bratem swoim?"* (Malach. II, 10).

*17. P. Jaka powinna być miłość nasza ku bliźniemu?

O. Miłość nasza ku bliźniemu powinna być: 1) szczerą; 2) bezinteresowną; 3) powszechną.

*18. P. Kiedy jest miłość nasza ku bliźniemu szczerą?

O. Miłość nasza ku bliźniemu jest szczerą, jeśli bliźniego miłujemy nie pozornie tylko, lecz tak, jak samych siebie.

*19. P. Kiedyż miłujemy bliźniego jak samych siebie?

O. Miłujemy bliźniego jak samych siebie, jeśli wypełniamy przykazanie Chrystusa: *"Wszystko, cokolwiek chcecie, aby wam ludzie czynili, i wy im czyńcie"* (Mt. VII, 12).

*20. P. Kiedy jest miłość nasza ku bliźniemu bezinteresowną?

O. Miłość nasza ku bliźniemu jest bezinteresowną, jeśli bliźniemu czynimy dobrze dlatego, że Bóg tak kazał, nie zaś dlatego, aby nas ludzie chwalili lub nagradzali.

*21. P. Kiedy jest miłość nasza ku bliźnim powszechną?

O. Miłość nasza ku bliźnim jest powszechną, jeśli miłujemy wszystkich ludzi bez wyjątku, przyjaciół i nieprzyjaciół. Pouczył nas o tym Chrystus Pan przypowieścią o miłosiernym Samarytaninie.

*22. P. Czy tedy nie jest dosyć, nie mścić się na nieprzyjaciółach?

O. To nie jest dosyć; bo Bóg rozkazuje, abyśmy miłowali naszych nieprzyjaciół, to znaczy: abyśmy im życzyli dobrze i pomagali im w potrzebie według sił.

*23. P. Któż tego wymaga?

O. Wymaga tego Chrystus Pan, bo mówi: *"Miłujcie nieprzyjacioły wasze, dobrze czyńcie tym, którzy was mają w nienawiści, a módlcie się za prześladowających i potwarzających was, abyście byli synami Ojca waszego, który jest w niebieszech, który sprawia, że słońce Jego wschodzi na dobrych i złych, i spuszcza deszcz na sprawiedliwych i niesprawiedliwych"* (Mt. V, 44-45).

*24. P. Kogo każe nam Pismo św. szczególnie miłować?

O. Szczególnie każe nam Pismo św. miłować ubogich, wdowy, sieroty i wszystkich, którzy znajdują się w potrzebie duszy lub ciała.

*25. P. W jaki sposób powinniśmy im pomagać?

O. Powinniśmy im pomagać przez uczynki miłosierdzia co do duszy i co do ciała.

*26. P. Które są uczynki miłosierdzia co do duszy?

O. Uczynki miłosierdzia co do duszy są następujące siedem: 1) grzeszących upominać; 2) nieznaną prawdę i wiary i obyczajów pouczać; 3) wątpiącym dobrze radzić; 4) strapionych pocieszać; 5) krzywdy cierpliwie znosić; 6) urazy chętnie przebaczać; 7) modlić się za żywych i za umarłych.

*27. P. Które są uczynki miłosierdzia co do ciała?

O. Uczynki miłosierdzia co do ciała są następujące siedem: 1) łaknących nakarmić; 2) pragnących napoić; 3) nagich przyodziać; 4) podróżnych w dom przyjmować; 5) więźniów wykupywać; 6) chorych odwiedzać; 7) umarłych grzebać.

*28. P. Czy uczynki miłosierdzia mają u Boga zasługę?

O. Uczynki miłosierdzia mają u Boga wielką zasługę, według słów Jezusa Chrystusa: "*Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią*" (u Boga) (Mt. V, 7).

*29. P. Które uczynki miłosierdzia są ważniejsze?

O. Ważniejsze są uczynki miłosierdzia co do duszy, bo dusza jest ważniejsza niż ciało.

Upomnienie: Bądź zgodnym i uprzejmym ze wszystkimi; szczególnie z rodzeństwem i krewnymi. Nie oddawaj nigdy złem na złe, lecz módl się za tych, którzy cię obrazili.

*§ 3. O chrześcijańskiej miłości siebie samego

30. P. Czy wolno chrześcijaninowi miłować także siebie samego?

O. Chrześcijaninowi wolno, a nawet powinien miłować siebie samego; bo Jezus Chrystus powiedział: "*Będiesz miłował bliźniego twego, jako siebie samego*" (Mk XII, 31).

31. P. Cóż to znaczy miłować siebie samego?

O. Miłować siebie samego, znaczy, starać się przede wszystkim o zbawienie duszy.

32. P. Jakim sposobem powinniśmy się starać o zbawienie duszy?

O. O zbawienie duszy powinniśmy się starać tym sposobem:

- 1) powinniśmy unikać grzechu i sposobności do niego;
- 2) jeśliśmy zgrzeszyli, powinniśmy bez zwłoki szczerze pokutować;
- 3) powinniśmy gorliwie starać się o cnotę, i wykonywać dobre uczynki.

33. P. Czy wolno nam miłować także nasze ciało i dobra doczesne?

O. Wolno nam miłować także nasze ciało i dobra doczesne, jako to: zdrowie, majątek, dobre imię, lecz godziwie i po chrześcijańsku.

34. P. Cóż to znaczy miłować ciało własne i dobra doczesne godziwie i po chrześcijańsku?

O. Miłować ciało własne i dobra doczesne godziwie i po chrześcijańsku, znaczy: nie nadużywać ich do grzechu, lecz czynić z nich użytek na chwałę Boga, i ku zbawieniu własnemu i bliźnich.

35. P. Co się sprzeciwia chrześcijańskiej miłości bliźniego?

O. Chrześcijańskiej miłości bliźniego sprzeciwia się grzeszna miłość własna czyli samolubstwo.

36. P. Kiedy miłość własna jest grzeszną?

O. Miłość własna jest grzeszną:

- 1) jeśli człowiek to czyni, co się jemu podoba, a nie to, co się podoba Bogu; lub dlatego coś czyni, aby był chwalony, nie zaś dla chwały Bożej;
- 2) jeśli troszczy się więcej o ciało i o dobra doczesne, niż o duszę i zbawienie;
- 3) jeśli coś czyni dla swojej korzyści ze szkodą bliźnich.

Upomnienie: Przewyciężaj od młodości grzeszną, a bardzo szkodliwą miłość własną; bo człowiek, który nią się rządzi, szuka we wszystkim, co myśli, mówi i czyni, tylko swojej korzyści, i siebie ma za najlepszego.

O dziesięciorgu przykazania Boskiego

1. P. Skąd dowiadujemy się obszerniej, jak mamy miłować Boga i bliźniego?

O. Jak mamy miłować Boga i bliźniego dowiadujemy się obszerniej z dziesięciorga przykazania, które Bóg dał Mojżeszowi na dwu kamiennych tablicach (1).

2. K. Które jest to dziesięcioro przykazania Boskiego?

O. Dziesięcioro przykazania Boskiego jest:

"Jam jest Pan Bóg twój, którym cię wywiódł z ziemi egipskiej z domu niewoli".

- 1) Nie będziesz miał Bogów cudzych przede mną.
- 2) Nie będziesz brał imienia Pana Boga twego nadaremnie.
- 3) Pamiętaj, abyś dzień święty święcił.
- 4) Czczij ojca twego i matkę twoją, abyś długo żył i dobrze ci się powodziło na ziemi.
- 5) Nie zabijaj.
- 6) Nie cudzołóż.
- 7) Nie kradnij.
- 8) Nie mów fałszywego świadectwa przeciw bliźniemu twemu.
- 9) Nie pożądaj żony bliźniego twego.
- 10) Nie pożądaj domu bliźniego twego, ani roli, ani sługi, ani służebnicy, ani wołu, ani osła, ani żadnej rzeczy, która jego jest.

3. P. Które przykazania Boskie były wyryte na pierwszej tablicy?

O. Na pierwszej tablicy były wyryte 3 pierwsze przykazania o miłości i czci Boga.

4. P. Które przykazania były wyryte na drugiej tablicy?

O. Na drugiej tablicy było wyrytych 7 ostatnich przykazań o miłości bliźniego.

*5. P. Dlaczego powinniśmy wykonywać wiernie przykazania Boskie?

O. Powinniśmy wiernie wykonywać przykazania Boskie, ponieważ:

- 1) winniśmy Bogu cześć, miłość i wdzięczność, którą tylko wiernym wykonywaniem Jego przykazań okażemy prawdziwie;
- 2) za wierne wykonywanie przykazań Boskich czeka nas wieczna nagroda, za ich przekroczenie zaś wieczna kara.

Przypisy:

(1) Zobacz: *Zarys dziejów religii*, § 11.

O pierwszym przykazaniu Boskim

"Nie będziesz miał bogów cudzych przede mną"

6. P. Co nakazuje pierwsze przykazanie Boskie?

O. Pierwsze przykazanie Boskie nakazuje tylko Boga prawdziwego czcić, jako naszego Stwórcę i Najwyższego Pana.

7. P. Iloraka jest cześć, którą Bogu jesteśmy winni?

O. Cześć, którą Bogu jesteśmy winni, jest dwojaka: wewnętrzna i zewnętrzna.

8. P. Przez co czcimy Boga wewnątrznie?

O. Czcimy Boga wewnątrznie:

- 1) przez wiarę, nadzieję i miłość;
- 2) przez uczucia czci, uwielbienia i wdzięczności za wszystkie dobrodziejstwa;

3) przez gorliwość o Jego chwałę;

4) przez posłuszeństwo i zdanie się na Jego św. wolę.

*9. P. Kto grzeszy przeciwko wierze?

O. Grzeszy przeciwko wierze ten: 1) kto nie ma wcale wiary, albo wyznaje błędną wiarę, albo powątpiewa dobrowolnie o jakiej prawdzie wiary; 2) kto prowadzi rozmowy lub czyta książki przeciwne wierze, albo podobnych rozmów i czytania słucha; 3) kto obojętny jest względem wiary, albo się jej wyrzeka.

10. P. Kto grzeszy obojętnością we wierze?

O. Obojętnością we wierze grzeszy, kto przepisów religii nie wykonywa, albo wszystkie religie poczytuje za prawdziwe.

*11. P. Kto grzeszy przeciwko nadziei?

O. Grzeszy przeciwko nadziei: 1) kto oddaje się rozpacz, lub niedowierza Bogu; 2) kto zuchwale ufa Bogu i dlatego grzeszy.

*12. P. Kto grzeszy rozpaczą i niedowierzaniem?

O. Grzeszy rozpaczą, kto wcale nie ma nadziei, jak np. Kain i Judasz; a niedowierzaniem, kto nie ufa Bogu mocno zawsze, jak np. Mojżesz i Izraelici na puszczy.

13. P. Czego mamy spodziewać się od Boga?

O. Mamy spodziewać się od Boga przede wszystkim wiecznego zbawienia i wszystkiego, co do jego osiągnięcia jest potrzebne lub pożyteczne, jako to: odpuszczenia grzechów i łaski Bożej.

14. P. Dlaczego powinniśmy się tego spodziewać?

O. Ponieważ nam to przyrzekł Bóg wszechmocny, miłosierny i wierny, a wysłużył Jezus Chrystus męką swoją i śmiercią.

15. P. Więc cóż jest nadzieja chrześcijańska?

O. Nadzieja chrześcijańska jest cnotą, daną od Boga, przez którą pożądamy i oczekujemy z niezachwianą ufnością wszystkiego, co nam Bóg przyrzekł dla zasług Jezusa Chrystusa.

*16. P. Czy wolno nam spodziewać się od Boga także dóbr doczesnych?

O. Wolno nam spodziewać się od Boga także dóbr doczesnych, o ile one są pomocne, albo przynajmniej nie przeszkadzają zbawieniu.

*17. P. Kto grzeszy uchwałą ufnością?

O. Grzeszy uchwałą ufnością: 1) kto popełnia grzechy jedne po drugich bez obawy dlatego, że Bóg jest miłosiernym, albo odwleka pokutę aż do śmierci; 2) kto naraża się lekkomyślnie na niebezpieczeństwo, i oczekuje na pewne od Boga ratunku.

*18. Kto grzeszy przeciwko miłości Boga?

O. Grzeszy przeciwko miłości Boga w ogóle każdy, kto popełnia jakikolwiek grzech ciężki, w szczególności zaś: 1) kto obojętny jest względem Boga i zbawienia; 2) kto ma odrazę i nienawiść ku Bogu i Jego ojcowskim rozporządzeniom.

19. P. Przez co czcimy Boga zewnątrznie?

O. Czcimy Boga zewnątrznie, jeśli to uwielbienie, które czujemy dla Niego w sercu, okazujemy zewnątrzniymi znakami, np. wspólnym nabożeństwem, ukłękaniem itd.

20. P. Kto grzeszy przeciwko zewnętrznej czci Boskiej?

O. Grzeszy przeciwko zewnętrznej czci Boskiej, kto zaniedbuje słuchania Mszy św. i innych nabożeństw, lub podczas nabożeństwa zachowuje się nieprzyzwoicie.

*21. P. Które są jeszcze inne grzechy przeciwko czci Boskiej?

O. Grzechami przeciwko czci Boskiej są także: 1) bałwochwalstwo; 2) zabobonność; 3) czarnoksięstwo; 4) wróżbiarstwo; 5) świętokradztwo; 6) świętokupstwo.

*22. P. Kto grzeszy bałwochwalstwem?

O. Bałwochwalstwem grzeszy, kto oddaje cześć Boską stworzeniom, jak to czynili poganie.

*23. P. Kto grzeszy zabobonnością?

O. Zabobonnością grzeszy: 1) kto czci Boga albo Świętych inaczej, niż przepisuje wiara i Kościół; 2) kto przypisuje rzeczom stworzonym siły, których one nie mogą mieć ani z natury, ani z ustanowienia Boga lub Kościoła.

*24. P. Kto grzeszy czarnoksięstwem?

O. Czarnoksięstwem grzeszy, kto za pomocą złych duchów chce znaleźć skarb, wyrządzić szkodę, albo wykonywać cudowne rzeczy.

*25. P. Kto grzeszy wróżbiarstwem?

O. Wróżbiarstwem grzeszy, kto albo sam z rozmaitych znaków błahych przepowiada rzeczy przyszłe lub skryte, albo daje wiarę takim przepowiedniom, przez innych głoszonym.

26. P. Kto grzeszy świętokradztwem?

O. Świętokradztwem grzeszy, kto znieważa Boga, osoby, rzeczy lub miejsca, Bogu poświęcone, jak np. owi kupczący, których Chrystus Pan wygnał z kościoła Jerozolimskiego.

27. P. Kto grzeszy świętokupstwem czyli symonią?

O. Grzeszy świętokupstwem czyli symonią, kto kupuje lub sprzedaje urząd i dobra duchowe za pieniądze lub inne rzeczy, jak to chciał uczynić Szymon czarnoksiężnik.

Upomnienie: Wzbudź codziennie wiarę, nadzieję i miłość, i nie zaniedbuj nigdy modlitwy porannej i wieczornej. W kościele zachowuj się skromnie, módl się pobożnie, klęcząc, z rękami złożonymi.

Ciąg dalszy o pierwszym przykazaniu

O czci i wzywaniu Świętych

28. P. Czego uczy nas Kościół katolicki o czci i wzywaniu Świętych?

O. Kościół katolicki uczy nas, że cześć i wzywanie Świętych jest rzeczą dobrą i bardzo zbawienną.

***29. P. Jaka zachodzi różnica pomiędzy czcią Boga a czcią Świętych?**

O. Pomiedzy czcią Boga a czcią Świętych zachodzi ta różnica, że: 1) Boga czcimy jako naszego najwyższego Pana, Świętych zaś czcimy tylko jako wiernych sług Jego i przyjaciół; 2) Boga czcimy dla Niego samego, Świętych zaś dla łask i zasług, które im Bóg dał.

***30. P. Na co powinniśmy szczególnie uważać, oddając cześć Świętym?**

O. Oddając cześć Świętym, powinniśmy szczególnie na to uważać, abyśmy stali się im podobnymi, naśladowując ich cnoty.

31. P. Jaka zachodzi różnica pomiędzy modlitwą naszą do Boga, a modlitwą do Świętych?

O. Pomiedzy modlitwą naszą do Boga, a modlitwą do Świętych, zachodzi ta różnica, że do Boga modlimy się, aby nam pomógł swoją wszechmocą, do Świętych zaś modlimy się, aby nam pomogli swoim wstawieniem się u Boga.

32. P. Kogo powinniśmy czcić i wzywać przed wszystkimi Aniołami i Świętymi?

O. Przed wszystkimi Aniołami i Świętymi powinniśmy czcić i wzywać Najświętszą Maryję Pannę, Bogarodnicę.

33. P. Czy powinniśmy szanować także obrazy, przedstawiające Jezusa Chrystusa, Matkę Boską i Świętych?

O. Powinniśmy je szanować, bo one przypominają nam prawdy naszej wiary świętej, łaski i dobrodziejstwa, jakie nam Bóg wyświadczył, a przedstawiając Świętych Pańskich, pobudzają nas do ich naśladowania. Jeśli tedy dobre dziecko szanuje obrazy swoich rodziców, a poddany obraz swego króla, to tym bardziej powinni chrześcijanie mieć we czci obrazy Jezusa Chrystusa, Matki Boskiej i Świętych Pańskich.

34. P. Czy tedy obrazy Chrystusa Pana i Świętych Pańskich nie sprzeciwiają się temu zakazowi Boga: Nie będziesz sobie czynił ryciny ani podobieństwa?

O. Nie sprzeciwiają się; bo tymi słowy zakazał Bóg tylko naśladować pogan, którzy czynili ryciny czyli obrazy na to, aby tym obrazom oddawali cześć Boską; a my katolicy nie oddajemy obrazom czci Boskiej, ani też mamy obrazy za Boga.

*35. P. Nie jestże to zabobonnością, modlić się przed obrazami?

O. Wcale nie; bo przed obrazami modlimy się do Jezusa Chrystusa, Matki Boskiej i Świętych, których te obrazy nam przedstawiają.

36. P. Dlaczego czcimy relikwie czyli szczątki i rzeczy pozostałe Świętych?

O. Czcimy relikwie czyli szczątki i rzeczy pozostałe Świętych, ponieważ: 1) ich ciała były świątyniami Ducha Świętego, i powstaną z martwych do chwały; 2) ponieważ Bóg przez nie często cuda działał i tym sposobem ludziom sam wskazał, że powinni je czcić.

Upomnienie: Czcij pobożnie Świętych, szczególnie Najświętszą Maryję Pannę, św. Józefa i Twego Patrona. Czytaj opisy ich życia, i naśladowuj ich przykład.

O drugim przykazaniu Boskim

"Nie będziesz brał Imienia Pana Boga Twego nadaremnie"

1. P. Czego zabrania drugie przykazanie Boskie?

O. Drugie przykazanie Boskie zabrania wszelkiej zniewagi Imienia Boskiego.

2. P. Co jest zniewagą Imienia Boskiego?

O. Zniewagą Imienia Boskiego jest: 1) wymawianie Imienia Boskiego bez uszanowania; 2) bluźnierstwo; 3) grzeszna przysięga i przekleństwo; 4) złamanie ślubów.

3. P. Kto grzeszy wymawianiem Imienia Boskiego bez uszanowania?

O. Grzeszy wymawianiem Imienia Boskiego bez uszanowania, kto wymawia Imię Boskie w gniewie, w żartach, albo przy rzeczach małej wagi i z nałogu.

4. P. Kto grzeszy bluźnierstwem?

O. Grzeszy bluźnierstwem, kto mówi pogardliwie lub zelżywie o Bogu, albo też o Świętych i religii. Bluźnierstwo jest tak ciężkim grzechem, że w starym zakonie karano bluźniercę z rozkazu Boga ukamienowaniem.

*5. P. Kto popełnia bluźnierstwo myślą?

O. Myślą popełnia bluźnierstwo, kto dobrowolnie myśli pogardliwie o Bogu, albo o Świętych i religii.

6. P. Co jest przysięga?

O. Przysięga jest wezwaniem Boga wszytkowiedzącego na świadka, że prawdę mówimy.

7. P. Kto przysięga grzesznie?

O. Grzesznie przysięga:

- 1) kto przysięga fałszywie albo w wątpliwości;
- 2) kto przysięga bez potrzeby, albo innych do przysięgi niepotrzebnej namawia;
- 3) kto przysięga, że coś złego popełni, lub dobrego zaniecha;
- 4) kto nie dotrzymuje przysięgi godziwej, chociaż może jej dotrzymać.

*8. P. Kto przysięga fałszywie lub w wątpliwości?

O. Przysięga fałszywie:

- 1) kto pod przysięgą zaręcza, że to, co mówi, jest prawdą, chociaż wie, że jest nieprawdą;
- 2) kto pod przysięgą coś przyrzeka, czego nie myśli dotrzymać.

Przysięga we wątpliwości, kto zaręcza pod przysięgą, że to, co mówi, jest prawdą, chociaż tego nie wie z pewnością.

† 9. P. Czy fałszywa przysięga czyli krzywoprzysięstwo jest wielkim grzechem?

O. Fałszywa przysięga czyli krzywoprzysięstwo jest jednym z najcięższych grzechów, ponieważ:

- 1) krzywoprzysięzca szydzi z wszechwiedzy i sprawiedliwości Boskiej;
- 2) wypiera się uroczyście Boga, i Jego pomsty wzywa;
- 3) niweczy ostatni środek zachowania pomiędzy ludźmi rzetelności i dowierzania, i wyrządza najczęściej także wielką szkodę bliźniemu.

10. P. Co to znaczy przeklinać?

O. Przeklinać znaczy sobie lub innym złorzeczyć, przy czym bywa często Imię Boskie znieważane.

11. P. Co jest ślub?

O. Ślub jest dobrowolną, Bogu uczynioną obietnicą dobrego uczynku, do którego nie obowiązuje żadne przykazanie.

*12. P. Czy powinniśmy spełniać śluby?

O. Śluby powinniśmy spełniać wiernie, chyba że zajdzie przeszkoda, która czyni niemożliwym spełnienie ślubu.

13. P. Czy wypełniamy już zupełnie drugie przykazanie Boskie, jeśli tylko wystrzegamy się zniewagi Imienia Boskiego?

O. Nie; powinniśmy także Imię Boskie czcić, słuchając pilnie i uważnie nauk w kościele, wychwalać Je z wdzięcznością, z uszanowaniem i nabożnie wzywać, i starać się gorliwie o Jego chwałę.

Upomnienie: Wystrzegaj się szkaradnego nałogu przeklinania i lekkomyślnego przysięgania. A wzywaj często i nabożnie, szczególnie w pokusach przeciwko czystości, najświętszych Imion Jezusa i Maryi.

O trzecim przykazaniu Boskim

"Pamiętaj, abyś dzień święty święcił"

1. P. Co nakazuje nam trzecie przykazanie Boskie?

O. Trzecie przykazanie Boskie nakazuje nam dzień święty czyli niedzielę święcić wykonywaniem pobożnych uczynków, a zaniechaniem prac służebnych.

2. P. Którymiż to uczynkami pobożnymi powinniśmy święcić niedzielę?

O. W niedzielę powinniśmy:

- 1) być na Mszy św., także i na innych częściach nabożeństwa, o ile możemy, szczególnie na kazaniu i nauce chrześcijańskiej;
- 2) przystępować do świętych Sakramentów pokuty i ołtarza, czytać książki pobożne, i wykonywać uczynki miłosierne.

3. P. Które są prace służebne a dlatego zabronione?

O. Prace służebne, a dlatego zabronione, są te, które z natężeniem sił ciała wykonują zwykle słudzy, zarobnicy i rzemieślnicy. Prócz tego, zabronione są targi, jarmarki, sprawy sądowe. Ale dozwolone są prace umysłowe i do życia codziennego konieczne, np. gotowanie.

*4. P. Czy nie wolno nigdy wykonywać w niedzielę prac służebnych?

O. Wolno wykonywać w niedzielę prace służebne:

- 1) jeśli przełożeni duchowni zezwolą na to z przyczyn ważnych;
- 2) jeśli wymaga tego chwała Boga, pożytek bliźnich, albo nagła potrzeba.

*5. P. Czy tylko ci grzeszą, którzy sami wykonują w niedzielę prace służebne?

O. Nie tylko ci grzeszą, lecz i ci, którzy takie prace nakazują swoim podwładnym, chociaż tego nie wymaga pilna potrzeba.

*6. P. Czy tylko przez wykonywanie prac służebnych i opuszczenie nabożeństwa znieważa się niedzielę?

O. Znieważa się niedzielę także przez rozpustę, pijaństwo, gorszące gry i zabawy.

† 7. P. Co powinno nas odstraszać od znieważenia niedzieli?

O. Od znieważenia niedzieli powinny nas odstraszać:

1) kary doczesne i wieczne, którymi Bóg grozi znieważycielom dnia świętego: "*Kto by sabbat zgwałcił, śmiercią umrze*" (II Mojż. 31, 14) mówi Bóg;

2) myśl, że znieważenie niedzieli przynosi hańbę religii, a bliźnim zgorszenie.

Upomnienie: Święć zawsze sumiennie dzień Pański, i nie daj się uwieść do znieważenia go ani lekkomyślnością i chęcią zabaw, ani przykładem przewrotnych ludzi i niedowiarków.

O czwartym przykazaniu Boskim

"Czcij ojca twego i matkę swoją, abyś długo żył i dobrze ci się powodziło na ziemi"

1. P. Co nakazuje Bóg w czwartym przykazaniu?

O. Bóg nakazuje w czwartym przykazaniu, aby dzieci swoim rodzicom, a podwładni swoim przełożonym oddawali poszanowanie, miłość i posłuszeństwo.

2. P. Dlaczego powinny dzieci oddawać swoim rodzicom poszanowanie, miłość i posłuszeństwo?

O. Ponieważ po Bogu są rodzice ich największymi dobroczyńcami, i zastępują dzieciom miejsce Boga.

3. P. Jak mają dzieci okazywać rodzicom swoim szacunek?

O. Dzieci mają rodziców swoich szanować jako zastępców Boga, i nie ubliżać im ani słowem, ani uczynkiem. Tak nakazuje Bóg słowami Pisma św.: "*Uczynkiem i mową i wszelką cierpliwością czcij ojca twego*" (Ekli. III, 9).

4. P. Kiedy grzeszą dzieci przeciwko uszanowaniu, rodzicom należnemu?

O. Dzieci grzeszą przeciwko uszanowaniu, rodzicom należnemu:

- 1) jeśli gardzą rodzicami w sercu albo ich nienawidzą;
- 2) jeśli źle o nich mówią;
- 3) jeśli się ich wstydzą;
- 4) jeśli im zuchwale odpowiadają.

– Grzech nieuszanowania względem rodziców tak jest wielki, że Pismo św. grozi straszną karą dzieciom, które się go dopuszczają: "*Oko, które urąga ojcu, i które gardzi matką swoją, niech wyklują kruki i niech wyjedzą orlęta*" (Przyp. XXX, 17).

5. P. Jak mają dzieci okazywać rodzicom swoim miłość?

O. Dzieci mają być rodzicom:

- 1) wdzięczne i życzyć im dobrze;
- 2) mają im sprawiać pociechę cnotliwym zachowaniem;

3) pomagać im w pracy, starać się o nich w biedzie, pielęgnować ich w chorobie i w starości;

4) modlić się za nich;

5) znosić cierpliwie ich błędy i wady.

– Przykład takiej miłości dziecięcej dał Chrystus Pan, który wśród mąk najstraszliwszych na krzyżu pamiętał o swej Matce Najświętszej.

6. P. Jak grzeszą dzieci przeciwko miłości, rodzicom należnej?

O. Dzieci grzeszą przeciwko miłości, rodzicom należnej:

1) jeśli sprawiają im smutek złym zachowaniem;

2) jeśli w potrzebie ich opuszczają;

3) jeśli nie modlą się za nich;

4) jeśli nie znoszą ich wad i błędów.

7. P. Jak mają dzieci okazywać rodzicom należne posłuszeństwo?

O. Dzieci mają:

1) spełniać wszystkie rozkazy rodziców, które nie sprzeciwiają się przykazaniom Boskim, lub kościelnym;

2) rady i upomnienia rodziców chętnie przyjmować i spełniać. – Tak bowiem nakazuje Bóg w Piśmie św.: "*Synowie, posłuszni bądźcie rodzicom we wszystkim, albowiem to się podoba Panu*" (Kol. III, 20). Przykład takiego posłuszeństwa dał dzieciom Jezus Chrystus, który, chociaż był Bogiem, jednak był posłuszny Maryi i Józefowi.

8. P. Jak grzeszą dzieci przeciwko posłuszeństwu, należnemu rodzicom?

O. Dzieci grzeszą przeciwko posłuszeństwu, należnemu rodzicom:

1) jeśli rozkazów rodziców niechętnie, albo całkiem nie spełniają;

2) jeśli ich rad i upomnień wcale nie słuchają;

3) jeśli karom rodzicielskim poddać się nie chcą. – Nieposłuszeństwo względem rodziców poczytuje Bóg za grzech tak wielki, że w starym zakonie kazał kamienować dzieci rodzicom nieposłuszne.

9. P. Co czeka dzieci, które nie wykonują czwartego przykazania Boskiego?

O. Dzieci, które czwartego przykazania Boskiego nie wykonują, czeka w tym życiu przekleństwo Boga i hańba, w przyszłym życiu wieczne potępienie. – Mówi bowiem Bóg w Piśmie św.: "*«Przeklęty, który nie czci ojca swego i matki». I rzecze wszystkim lud: «Amen»*" (V Mojż. XXVII, 16), tj. niech się tak stanie. Że tak się stało, przykładem jest Absalon i synowie Helego.

10. P. Co czeka dzieci, które wiernie wykonują czwarte przykazanie Boskie?

O. Dzieci, które wiernie wykonują czwarte przykazanie Boskie, czeka w tym życiu opieka i błogosławieństwo Boga, a w przyszłym życiu zbawienie; bo Bóg wyraźnie to obiecuje w słowach czwartego przykazania: "abyś długo żył, i dobrze ci się powodziło na ziemi". – Przykład tego błogosławieństwa mamy na Izaaku i młodym Tobiaszu.

11. P. Komu powinniśmy jeszcze, prócz rodziców, oddawać poszanowanie, miłość i posłuszeństwo?

O. Prócz rodziców powinniśmy jeszcze oddawać poszanowanie, miłość i posłuszeństwo: opiekunom, nauczycielom, chlebodawcom, przełożonym duchownym i świeckim.

12. P. Jak mamy się zachowywać względem opiekunów, nauczycieli i chlebodawców?

O. Mamy ich uważać jako zastępców rodziców, i tak się zachowywać względem nich, jak dzieci względem rodziców.

13. P. Przez co grzeszą szczególnie słudzy przeciwko swoim chlebodawcom?

O. Słudzy grzeszą szczególnie przeciwko swoim chlebodawcom: 1) przez nieposłuszeństwo i krnąbrność; 2) przez lenistwo i przენiewierstwo; 3) głównie przez naprowadzanie dzieci chlebodawców do złego.

14. P. Przez co grzeszemy przeciwko duchownym i świeckim przełożonym?

O. Grzeszemy przeciwko duchownym i świeckim przełożonym: 1) przez pogardę; 2) przez bezczelne nagany i potwarz; 3) przez upór i bunt; 4) przez nieoddawanie zwyczajnych danin i należnych podatków.

15. P. Kiedy nie powinniśmy słuchać rodziców, przełożonych i zwierzchności?

O. Nie powinniśmy słuchać rodziców, przełożonych i zwierzchności, jeśli nakazują coś takiego, co Bóg zakazał. – Tak postąpili sobie Apostołowie, gdy rada żydowska zabroniła im ogłaszać naukę Jezusa Chrystusa. Apostołowie odpowiedzieli: *"Więcej trzeba słuchać Boga, aniżeli ludzi"* (Dz. Ap. V, 29).

† 16. P. Czy czwarte przykazanie Boskie dane jest tylko dzieciom i podwładnym?

O. Nie; ono dane jest także rodzicom i przełożonym, i zawiera ich obowiązki względem dzieci i podwładnych.

† 17. P. Który jest główny i najświętszy obowiązek rodziców i przełożonych?

O. Głównym i najświętszym obowiązkiem rodziców i przełożonych jest, aby: 1) wychowali dzieci w religii katolickiej; 2) nakłaniali od młodości do wszystkiego dobrego słowem i przykładem; 3) strzegli od zgorszenia i zepsucia; 4) karcili ich błędy. – Tak rozkazuje Bóg rodzicom: *"Nie odejmij od dziecięcia karności, bo jeśli je ubijesz różgą, nie umrze, a duszę jego z piekła wybawisz"* (Przyp. XXIII, 13. 14).

† 18. P. Jakie obowiązki mają chlebodawcy względem swoich sług?

O. Chlebodawcy powinni: 1) obchodzić się ze swymi sługami z miłością; 2) oddawać im należną zapłatę; 3) nakłaniać ich słowem i przykładem do wszystkiego dobrego; 4) odwozić ich od wszystkiego złego. – Do chlebodawców mówi Bóg: *"Panowie, co sprawiedliwego i słusznego jest, czyńcie sługom, wiedząc, że i wy macie Pana w niebie"* (Kol. IV, 1).

Upomnienie: Szanuj rodziców, duchownych i wszystkich, którzy są starsi wiekiem, urzędem i godnością. Słuchaj ich chętnie i ochoczo, według przykładu Jezusa Chrystusa, który, będąc "Bogiem na wieki pochwalonym", przecież był posłusznym Maryi i Józefowi.

O piątym przykazaniu Boskim

"Nie zabijaj"

1. P. Czego zabrania piąte przykazanie Boskie?

O. Piąte przykazanie Boskie zabrania wszystkich grzechów, którymi sobie, albo bliźnim szkodzimy na zdrowiu, albo życiu ciała lub duszy.

2. P. Kto grzeszy przeciwko zdrowiu i życiu bliźniego?

O. Grzeszy przeciwko zdrowiu i życiu bliźniego: 1) kto bliźniego niesprawiedliwie bije, rani lub zabija; 2) kto mu zatruwa i skraca życie zmartwieniem i nieludzkim obchodzeniem.

*3. P. Czy nigdy nie jest wolno zabić człowieka?

O. Wolno: 1) zwierzchności zabijać człowieka za jego zbrodnie; 2) innym zaś tylko w obronie ojczyzny, albo w sprawiedliwej obronie własnego życia.

4. P. Czy piąte przykazanie Boskie zabrania tylko złego uczynku przeciwko życiu bliźniego?

O. Piąte przykazanie Boskie zabrania nie tylko złego uczynku przeciwko życiu bliźniego, lecz i tego wszystkiego, co do złego uczynku prowadzi i pobudza, jako to: gniewu, nienawiści, zazdrości, kłótni, przewisk i przekleństw.

5. P. Kto grzeszy przeciwko własnemu zdrowiu i życiu?

O. Grzeszy przeciwko własnemu zdrowiu i życiu: 1) kto sobie sam życie odbiera; 2) kto osłabia swoje zdrowie, lub skraca sobie życie niemiernością w jedzeniu i picciu, gwałtownym gniewem i innymi namiętnościami.

*6. P. Czy nie wolno nigdy narażać swego zdrowia i życia?

O. Bez potrzeby nie wolno nigdy narażać swego zdrowia i życia; lecz wolno to uczynić, jeśli wyższe obowiązki tego wymagają, jak np. obrona wiary.

*7. P. Czy wolno życzyć sobie śmierci?

O. Nie wolno życzyć sobie śmierci z rozpaczyny lub zniechęcenia, lecz wolno pragnąć śmierci dlatego, abyśmy Boga dłużej nie obrażali, i jak najprędzej widzieć Go mogli. – Dlatego pragnął śmierci Apostoł Paweł św., mówiąc: "*Pragnienie mam być rozwiązany, i być z Chrystusem*" (Filip. I, 23).

8. P. Kto szkodzi bliźniemu na duszy?

O. Szkodzi bliźniemu na duszy, kto mu daje zgorszenie, to znaczy: kto go umyślnie do grzechu namawia, grzech chwali, grzeszyć nakazuje, albo własnym przykładem do grzechu zachęca.

† 9. P. Co powinno nas powstrzymać od dawania zgorszenia?

O. Od dawania zgorszenia powinny nas powstrzymać:

1) ta myśl, że gorszyciel jest pomocnikiem szatana, który uwodzeniem do grzechu zabija dusze, krwią Jezusa Chrystusa odkupione;

2) straszne skutki tego grzechu, i groźny wyrok Chrystusa: *"Kto by zgorszył jednego z tych małych, którzy we mnie wierzą, lepiej mu, aby zawieszono kamień młyński u szyi jego, i zatopiono go w głębokości morskiej"*. *"Biada światu dla zgorszenia"* (Mt. XVIII, 6. 7). – Dlatego wołał Eleazar umrzeć, niż dać zgorszenie młodszym.

10. P. Co powinniśmy czynić, jeśliśmy zaszkodzili bliźniemu na duszy lub ciele?

O. Jeśliśmy zaszkodzili bliźniemu na duszy lub ciele, powinniśmy nie tylko żałować tego grzechu i spowiadać się z niego, lecz i szkodę bliźniemu wyrządzoną naprawić, o ile zdołamy.

11. P. Co nakazuje nam piąte przykazanie Boskie?

O. Piąte przykazanie Boskie nakazuje nam, abyśmy z bliźnim żyli w zgodzie i spokoju.

U p o m n i e n i e: Nie považaj się nigdy kłąć, przezywać lub bić innych. Uciekaj przed gorszycielem, jak przed szatanem, który chce zabić duszę twoją. Nie bądź też sam nigdy mordercą duszy bliźniego, przez gorszące mowy lub uczynki.

O szóstym przykazaniu Boskim

"Nie cudzołóż"

1. P. Czego zabrania szóste przykazanie Boskie?

O. Szóste przykazanie Boskie zabrania: 1) wszystkich grzechów nieczystości: nieczystych spojrzeń, rozmów, żartów i wszystkiego, co obraża skromność; 2) wszystkiego, co prowadzi do nieczystości.

*2. P. Co prowadzi zwykle do nieczystości?

O. Do nieczystości prowadzi: 1) ciekawość oczu; 2) ubiór nieskromny; 3) towarzystwo złych ludzi i czytanie złych książek; 4) nieskromne widowiska i tańce; 5) pijaństwo i lenistwo.

† 3. P. Dlaczego trzeba się wystrzegać szczególnie grzechu nieczystości?

O. Grzechu nieczystości trzeba się wystrzegać, ponieważ nie ma grzechu nadeń brzydszego, i w skutkach strasniejszego.

† 4. P. Które są skutki grzechu nieczystości?

O. Skutki grzechu nieczystości są:

1) grzech nieczystości pozbawia człowieka niewinności, i kazi go na duszy i ciele;

2) prowadzi go do wielu innych grzechów i występków;

3) wtrąca go w nędzę, poniżenie, hańbę, na koniec w potępienie wieczne. – Tego uczy Pismo św., które powiada: *"Kto się przyłącza ku nierządnikom, będzie niecnotą; zgniłość i robaki odziedziczą go"* (Ekli. XIX, 3).

5. P. Co powinien czynić, kto nie jest pewny, czy to, czego się dopuścił, jest grzechem nieczystości?

O. Kto nie jest pewny, czy to, czego się dopuścił, jest grzechem nieczystości, powinien na spowiedzi najbliższej prosić spowiednika o radę, a tymczasem wystrzegać się pilnie tego, o czym wątpi.

6. P. Co nakazuje nam szóste przykazanie Boskie?

O. Szóste przykazanie Boskie nakazuje nam, zachować przyzwoitość i skromność we wszystkich myślach, mowach i uczynkach.

† 7. P. Jakich środków trzeba używać przeciwko pokusom do grzechu nieczystości?

O. Powinniśmy używać środków następujących: 1) unikać złego towarzystwa i wszelkiej sposobności; 2) strzec troskliwie zmysłów, mianowicie oczu; 3) często przyjmować święte Sakramenty; a w czasie pokusy 4) polecać się Bogu i Najświętszej Pannie; i 5) przypominać sobie często, że Bóg wszystko widzi, i że każdej chwili możemy umrzeć.

Upomnienie: Szanuj i kochaj niewinność twej duszy; wspominaj często słowa Pisma św.: *"O jak piękny jest rodzaj (ludzi) czysty; nieśmiertelna jest bowiem pamiątka jego, gdyż i u Boga znajoma jest i u ludzi"* (Mądr. IV, 1). Dlatego nic nie myśl, ani nie czyń w samotności, albo wobec innych, czego musiałbyś się wstydzić przed uczciwymi ludźmi.

Nie ufaj grzechowi; bo choć rozkosz obiecuje,
Jest słodką trucizną, która śmierć gotuje.

O siódmym przykazaniu Boskim

"Nie kradnij"

1. P. Czego zabrania siódme przykazanie Boskie?

O. Siódme przykazanie Boskie zabrania krzywdzić bliźniego na majątku przez rozbój, kradzież, oszukaństwo, lichwę lub jakikolwiek inny niesprawiedliwy sposób.

2. P. Którzy grzeszą rozbojem lub kradzieżą?

O. Rozbojem i kradzieżą grzeszą nie tylko rozbójnicy i złodzieje, którzy sami rozbój i kradzież popełniają, lecz wszyscy, którzy im doradzają i pomagają; również ci, którzy rzeczy skradzione kupują, znalezionych nie oddają, lub długów nie płacą.

3. P. Kto grzeszy oszukaństwem?

O. Oszukaństwem grzeszy, kto oszukuje bliźniego w kupnie lub sprzedaży na mierze, wadze, pieniądzach lub towarach, kto prowadzi niesprawiedliwe procesy, sędziów przekupuje itp.

*4. P. Kto grzeszy lichwą?

O. Lichwą grzeszy, kto za rzecz pożyczoną żąda wielkiego procentu, w ogóle każdy, kto korzysta z nędzy bliźniego do własnego wzbogacenia się.

*5. P. Kto jeszcze grzeszy przeciwko siódmemu przykazaniu?

O. Grzeszą przeciwko siódmemu przykazaniu jeszcze ci wszyscy, którzy uszkodzają cudze pola, łąki, drzewa, kaleczą lub zabijają cudze bydło, zaniedbują pracy obowiązkowej, lub w czymkolwiek wyrządzają niesprawiedliwą szkodę bliźniemu.

6. P. Co powinien ten czynić, który posiada cudzą rzecz, lub wyrządził bliźniemu szkodę?

O. Kto posiada rzecz cudzą, powinien ją zwrócić i szkodę bliźniemu nagrodzić według możliwości; bo inaczej nie otrzyma odpuszczenia grzechu u Boga.

† 7. P. Kto powinien cudzą własność zwrócić, albo szkodę nagrodzić?

O. Ten powinien cudzą własność zwrócić lub szkodę nagrodzić:

- 1) kto cudzą własność lub jej wartość posiada, albo kto wyrządził szkodę sam lub przez innych;
- 2) jeśli zaś ten nie może lub nie chce, powinni to uczynić ci, którzy w grzechu udział mieli, albo mu nie przeszkodzili, chociaż mogli przeszkodzić, i byli do tego obowiązani.

*8. P. Komu należy cudzą własność zwrócić?

O. Cudzą własność należy zwrócić właścicielowi lub jego spadkobiercom; a jeśli to jest niemożliwe, należy ją dać ubogim, albo użyć na cele pobożne.

*9. P. Co ma czynić ten, kto nie może natychmiast nagrodzić szkody?

O. Kto nie może natychmiast nagrodzić szkody, powinien mieć szczerą wolę uczynić to jak najprędzej, a tymczasem powinien usilnie się starać, aby to mógł wnet uczynić.

10. P. Co nakazuje siódme przykazanie?

O. Siódme przykazanie nakazuje każdemu oddać, co mu się należy, i być dobroczynnym dla bliźniego.

Upomnienie: Nie przywłaszczaj sobie nic cudzego, choćby to była rzecz najmniejszej wartości, i bierz sobie do serca tę prawdę: "od małego się zaczyna, na wielkim się kończy". Nie bierz także nic rodzicom, bo Pismo św. mówi: "*Kto bierze co u ojca swego albo u matki, a mówi, że to nie grzech, jest towarzyszem mężobójcy*" (Przyp. XXVIII, 24). Przez to ponosi rodzeństwo szkodę, a domownicy popadają w podejrzenie niesłuszne.

O ósmym przykazaniu Boskim

"Nie mów fałszywego świadectwa przeciw bliźniemu twemu"

1. P. Czego zabrania ósme przykazanie Boskie?

O. Ósme przykazanie Boskie zabrania przede wszystkim dawać fałszywe świadectwo, to znaczy: mówić nieprawdę przed sądem.

2. P. Których jeszcze grzechów zabrania ósme przykazanie?

O. Ósme przykazanie zabrania jeszcze: 1) kłamstwa i obłudy; 2) obmowy i potwarzy; 3) niesłusznego podejrzwania i złośliwego posądzania; w ogóle wszystkich grzechów, które szkodzą dobrej sławie bliźniego.

3. P. Co to znaczy kłamać?

O. Kłamać znaczy: mówić nieprawdę świadomie i umyślnie.

4. P. Czy nie wolno nigdy kłamać?

O. Nie wolno nigdy kłamać, ani dla własnej, ani dla cudzej korzyści, ani w żarcie nawet lub z potrzeby; bo każde kłamstwo sprzeciwia się prawdziwości Boga. – Dlatego powiada Pismo św.: *"Brzydkością są Panu wargi kłamliwe"* (Przyp. XII, 22); a kara Ananiasza i Safiry dowodzi tego.

5. P. Kto grzeszy obłudą?

O. Obłudą grzeszy, kto udaje lepszego i pobożniejszego, niż jest w istocie, aby innych w błąd wprowadzić, jak to czynili faryzeusze.

6. P. Kto grzeszy obmową?

O. Obmową grzeszy, kto bez potrzeby wyjawia błędy bliźniego.

7. P. Kiedy wolno wyjawić błędy bliźniego?

O. Wolno wyjawić błędy bliźniego, jeśli to potrzebne: 1) dla jego własnego dobra; 2) dla uniknięcia większego złego.

8. P. Kto grzeszy potwarzą?

O. Potwarzą grzeszy, kto przypisuje bliźniemu błędy, których on nie popełnił, albo powiększa błędy, które popełnił. – O potwarzy mówi Pismo św.: *"Gdyby ukąsił wąż po cichu, nic nie ma mniej nadeń, który potajemnie uwłóczy"* (Ekl. X, 11).

*9. P. Czy przysłuchiwanie się obmowom jest grzechem?

O. Jest grzechem: 1) jeśli przysłuchujemy się im z upodobaniem; 2) jeśli im nie przeszkadzamy, choć możemy; 3) jeśli pytaniami lub pochwałami wywołujemy je i podtrzymujemy. – Dlatego upomina Pismo św.: "*Ogrodz cierniem uszy twoje, i nie słuchaj języka złośliwego*" (Ekli. XXVIII, 28).

*10. P. Do czego obowiązany jest ten, który zaszkodził sławie bliźniego potwarzą lub zniewagą?

O. Kto zaszkodził sławie bliźniego potwarzą lub zniewagą, obowiązany jest: 1) odwołać potwarz, a za zniewagę przeprosić pokrzywdzonego; 2) wszelką szkodę, którą wyrządził, nagrodzić.

*11. P. Czy powinien i ten odwołać, kto rozgłosił rzeczywiste błędy bliźniego, ale niewiadome?

O. Kto rozgłosił rzeczywiste błędy bliźniego, ale niewiadome, powinien bliźniego usprawiedliwiać, dobre jego przymioty wyjawiać i chwalić, i wszelkim godziwym sposobem starać się mu dobrą sławę zjednać.

*12. P. Kto grzeszy fałszywym podejrzeniem i złośliwym posądzeniem?

O. 1) Fałszywym podejrzeniem grzeszy, kto bez dostatecznego powodu źle myśli o bliźnim; 2) złośliwym zaś posądzeniem grzeszy, kto bez dostatecznego powodu złe, które przypisuje bliźniemu, ma za pewne i prawdziwe. – Pismo św. ostrzega nas przed tymi grzechami mówiąc: "*Nie sądzcie, abyście nie byli sądzeni. A cóż widzisz źdźbło w oku brata swego, a belki w oku twoim nie widzisz*" (Mt. VII, 1. 3).

13. P. Co nakazuje ósme przykazanie?

O. Ósme przykazanie nakazuje: 1) mówić zawsze prawdę; 2) starać się godziwie o dobrą sławę; 3) w ogóle strzec języka.

† 14. P. O ile powinniśmy starać się o dobrą sławę?

O. Powinniśmy starać się o dobrą sławę, o ile tego wymaga chwała Boga, zbudowanie bliźnich, i obowiązki naszego stanu. – Rozkazał nam to sam Chrystus Pan, mówiąc: "*Tak niechaj świeci światłość wasza (przykład) przed ludźmi, aby widzieli uczynki wasze dobre i chwalili Ojca waszego, który jest w niebieszech*" (Mt. V, 16).

Upomnienie: Brzydź się wszelkim kłamstwem i obłudą. Nie mów nigdy źle o bliźnim, i nie zasmucaj go słowami zelżywymi. Ale też nie ukrywaj jego błędów przed tymi, którzy je poprawić mogą, np. przed rodzicami, nauczycielami i przełożonymi.

O dziewiątym i dziesiątym przykazaniu Boskim

"Nie pożądaj żony bliźniego twego"

"Nie pożądaj dobra bliźniego twego"

1. P. Czego zabrania dziewiąte przykazanie Boskie?

O. Dziewiąte przykazanie Boskie zabrania w ogóle wszystkich nieczystych myśli i żądz.

2. P. Czy myśli i żądze nieczyste są zawsze grzechem?

O. Jeśli nie mamy w nich upodobania i staramy się odrzucić je, wówczas nie są grzechem.

***3. P. Jak ma sobie radzić, kogo napastują nieczyste myśli i żądze?**

O. Powinien od razu sprzeciwić się im, i prosić Boga o pomoc.

4. P. Co nakazuje dziewiąte przykazanie Boskie?

O. Dziewiąte przykazanie Boskie nakazuje tego tylko pragnąć, co jest uczciwe i święte.

5. P. Czego zabrania dziesiąte przykazanie Boskie?

O. Dziesiąte przykazanie Boskie zabrania wszelkiej żądzy cudzego dobra.

6. P. Co nakazuje dziesiąte przykazanie Boskie?

O. Dziesiąte przykazanie Boskie nakazuje każdemu dobrze życzyć, i poprzestawać na swoim.

*7. P. Dlaczego zakazuje Bóg nie tylko złych uczynków, ale także złych myśli i żądz?

O. Bóg zakazuje złych myśli i żądz, ponieważ one zanieczyszczają serce, a w końcu prowadzą także do złych uczynków. – Bóg Najświętszy brzydzi się i złymi myślami, bo: "*człowiek widzi, co się pokazuje; a Pan patrzy na serce*" (I Król. XVI, 7).

Upomnienie: Złe myśli i żądze zawsze oddalaj natychmiast i stanowczo przypomnieniem Boga lub kar piekielnych.

Panie! dokąd przed Twym duchem przenikliwym,
Dokąd przed okiem ukryć się straszliwym?
Czyli ja chodził, czym się usiąść skłonił,
Przed wiadomością Twoją'm się nie schronił.

O pięciu przykazaniach kościelnych

1. P. Czy obowiązani są chrześcijanie zachowywać inne przykazania oprócz przykazań Boskich?

O. Oprócz przykazań Boskich obowiązani są chrześcijanie zachowywać także przykazania kościelne.

*2. P. Od kogo ma Kościół prawo dawać przykazania?

O. Kościół ma prawo dawać przykazania od samego Jezusa Chrystusa, który dał Kościołowi polecenie, aby w Jego imieniu wiernymi rządził.

*3. P. Czy nie ma Kościół innego prawa, prócz prawa dawania przykazań?

O. Kościół ma jeszcze prawo czuwać nad wypełnianiem tych przykazań, i karać przestępców.

4. P. Które są główne przykazania kościelne?

O. Główne przykazania kościelne są następujące pięć:

- 1) Postanowione od Kościoła dni święte święcić.
- 2) Mszy św. i kazania w niedziele i święta nabożnie słuchać.
- 3) Nakazane posty zachowywać, jako to: adwentowy i 40-dniowy post, suche dni, i niektóre wigilie, a w piątki i soboty wstrzymać się od mięsa.
- 4) Przynajmniej raz w rok, około Wielkiej Nocy, spowiadać się i Najświętszy Sakrament Ołtarza przyjmować.
- 5) W czasach zakazanych nie odprawiać wesel i zabaw.

5. P. Jak obowiązują nas przykazania kościelne?

O. Przykazania kościelne obowiązują nas pod grzechem ciężkim, bo Jezus Chrystus powiedział: *"Kto by nie słuchał Kościoła, niech ci będzie jako poganin i celnik"* (Mt. XVIII, 17).

Upomnienie: Wypełniaj zawsze pokornie i sumiennie przykazania i przepisy Kościoła, aby cię kiedyś Jezus Chrystus uznał za pobożną owieczkę swej trzody, którą paść polecił Piotrowi i jego następcom.

O pierwszym przykazaniu kościelnym

1. P. Co nakazuje nam pierwsze przykazanie kościelne?

O. Pierwsze przykazanie kościelne nakazuje nam święta, które ustanowił Kościół ku czci Jezusa Chrystusa, Najświętszej Maryi Panny i Świętych Pańskich, święcić podobnie jak niedzielę.

***2. P. Na co ustanowione są święta ku czci Jezusa Chrystusa?**

O. Święta ku czci Jezusa Chrystusa są ustanowione, abyśmy:

- 1) rozważali tajemnice naszego odkupienia;

- 2) dziękowali Bogu za Jego łaski;
- 3) pobudzali się do gorliwości w Jego służbie.

*3. P. Na co ustanowione są święta ku czci Świętych?

O. Święta ku czci Świętych są ustanowione, abyśmy:

- 1) wielbili Boga za łaski, które im wyświadczył;
- 2) zachęcali się do ich naśladowania;
- 3) wzywali ich przyczyny.

Upomnienie: Staraj się obchodzić święta tak gorliwie i nabożnie, jak gdyby tajemnice, na których pamiątkę zostały ustanowione, działy się znowu przed twoimi oczyma.

O drugim przykazaniu kościelnym

1. P. Co nakazuje nam drugie przykazanie kościelne?

O. Drugie przykazanie kościelne nakazuje nam w każdą niedzielę i święto słuchać Mszy św. z należyłą uwagą, czcią i pobożnością.

2. P. Kto jest obowiązany słuchać Mszy świętej w niedzielę i święta?

O. Słuchać Mszy świętej w niedzielę i święta obowiązani są wszyscy, którzy przyszedli do lat rozeznania (mniej więcej od 7-go roku). Tylko ważne przyczyny, jak: choroba, pielęgnowanie chorych itd., uwalniają od tego obowiązku.

3. P. Kto grzeszy przeciwko drugiemu przykazaniu kościelnemu?

O. Przeciwko drugiemu przykazaniu kościelnemu grzeszy:

- 1) kto z własnej winy opuszcza Mszę św. całkowicie lub częściowo;
- 2) kto w czasie Mszy św. dobrowolnie jest roztargniony, rozmawia, śmieje się, lub innym sposobem zachowuje się nieprzyzwoicie.

*4. P. Czy dość jest słuchać w niedzielę i święta Mszy św.?

O. Nie; z gorliwości o chwałę Boga i zbawienie duszy naszej powinniśmy także być obecni na innym nabożeństwie, szczególnie zaś na kazaniu i nauce chrześcijańskiej.

*5. P. Czy wszyscy chrześcijanie mają obowiązek słuchać kazań?

O. Wszyscy chrześcijanie, młodzi i starzy, prostaczkowie i wykształceni, mają obowiązek słuchać kazań: 1) ponieważ wszyscy potrzebują, aby im prawdy wiary przypominano, i aby ich do dobrego napominano; 2) ponieważ wszyscy powinni wzajemnie się budować dobrym przykładem: *"Kto z Boga jest, mówi Pismo św., słów Bożych słucha; dlatego wy nie słuchacie, że z Boga nie jesteście"* (Jan VIII, 47).

*6. P. Jak trzeba słuchać kazań?

O. Kazań trzeba słuchać: 1) uważnie; 2) zastosowywać je do siebie, a nie do innych; 3) żyć według nich. *"Błogosławieni – mówi Chrystus Pan – którzy słuchają słowa Bożego i strzegą go"* (Łk. XI, 28).

O trzecim przykazaniu kościelnym

1. P. Co nakazuje nam trzecie przykazanie kościelne?

O. Trzecie przykazanie kościelne nakazuje nam zachowywać nakazane posty, i powstrzymywać się w niektórych dniach od jedzenia mięsa.

2. P. Które są posty nakazane?

O. Posty nakazane są:

- 1) post 40-dniowy, tj. wszystkie dni od Popielca do Wielkiej Nocy, z wyjątkiem niedziel;
- 2) post adwentowy, tj. środy i piątki w czasie adwentu;

3) suche dni czyli post kwartalny, tj. środa, piątek i sobota z początkiem czterech pór roku;

4) niektóre wigilie czyli dni, poprzedzające uroczyste święta. (1)

*3. P. Czy w dni postu nakazane jest tylko powstrzymanie się od jedzenia mięsa?

O. Oprócz powstrzymania się od jedzenia mięsa, nakazane jest także w dni postu, aby raz tylko na dzień, około południa, jeść do sytości; z rana zaś i wieczorem dozwolony jest mały posiłek.

*4. P. Kto jest obowiązany pościć w ten sposób?

O. Każdy chrześcijanin, który skończył 21 rok życia, obowiązany jest pościć w ten sposób; chyba że go uwalniają od tego ważne przyczyny.

*5. P. Kiedy nakazane jest powstrzymanie się od jedzenia mięsa?

O. Powstrzymanie się od jedzenia mięsa nakazane jest: 1) we wszystkie piątki i soboty (z wyjątkiem, jeśliby przypadało w którym z tych dni Boże Narodzenie); 2) we wszystkie niedziele 40-dniowego postu (jeśli nie ma dyspensy); 3) we wszystkie właściwe dni postu i w dni krzyżowe.

6. P. Kto jest obowiązany do powstrzymania się od jedzenia mięsa?

O. Do powstrzymania się od jedzenia mięsa obowiązani są wszyscy chrześcijanie od 7-go roku życia; uwalnia ich tylko ważna przyczyna, np. choroba, itp.

*7. P. Co powinni czynić ci, którzy nie mogą pościć, albo wstrzymać się od jedzenia mięsa?

O. Tacy powinni u swego pasterza postarać się o dyspensę i wykonywać za to dobre uczynki.

*8. P. Dlaczego powinniśmy zachowywać posty przez Kościół nakazane?

O. Powinniśmy zachowywać posty przez Kościół nakazane, aby:

1) naśladować przykład Jezusa i wszystkich Świętych;

2) pokutować za nasze grzechy;

3) łatwiej zwyciężać nasze złe żądze;

4) okazać posłuszeństwo dla Kościoła katolickiego.

Upomnienie: Poważaj przykazanie o poście jako przykazanie, które przez Kościół dał ci Bóg sam, i poczytuj sobie to za zaszczyt, spełniać je sumiennie.

O czwartym przykazaniu kościelnym

1. P. Co nakazuje nam czwarte przykazanie kościelne?

O. Czwarte przykazanie kościelne nakazuje nam: 1) spowiadać się ważnie przynajmniej raz do roku, przed upoważnionym kapłanem; 2) przyjmować godnie Komunię św. około czasu wielkanocnego.

2. P. Który kapłan jest upoważnionym?

O. Upoważnionym jest ten kapłan, któremu własny biskup dał pozwolenie słuchania spowiedzi.

*3. P. W jakim wieku powinny dzieci spowiadać się i komunikować?

O. Dzieci powinny spowiadać się i komunikować, kiedy są już dosyć rozumne i pouczone, aby te święte sakramenty przyjęły z pożytkiem. O tym ma rozstrzygać pasterz dusz.

*4. P. Czy mamy poprzestawać na przyjmowaniu Komunii św. raz w roku?

O. Nie; owszem Kościół życzy sobie najgoręcej, abyśmy jak najczęściej przystępowali do Komunii św. – Zachęca nas do tego także przykład pierwszych chrześcijan.

Upomnienie: Postanów spowiadać się i komunikować przynajmniej raz każdego miesiąca.

O piątym przykazaniu kościelnym

1. P. Czego zabrania piąte przykazanie kościelne?

O. Piąte przykazanie zabrania tańców i hucznych zabaw w czasach zakazanych.

2. P. Które są czasy zakazane?

O. Czasy zakazane są: od pierwszej niedzieli Adwentu do święta Trzech Króli, i od Środy Popielcowej do Niedzieli Przewodniej, tudzież wszystkie dni postne.

3. P. Dlaczego zabrania Kościół w tych czasach tańców i hucznych zabaw?

O. Ponieważ czas Adwentu, Wielkiego Postu i w ogóle dni postne są czasem pokuty i umartwienia.

4. P. Co nakazuje Kościół w piątym przykazaniu?

O. Nakazuje nam w czasach zakazanych oddalać się od świata, a oddawać się więcej niż zwykle modlitwie, rozpamiętywaniu tajemnic wiary naszej św., pokucie i pełnieniu dobrych uczynków.

Upomnienie: Unikaj w czasach zakazanych wszelkich zgiełkliwych zabaw, a staraj się natomiast o godne przygotowanie na nadchodzące uroczystości, szczególnie przez sakrament pokuty i Komunię św.

O przekroczeniu przykazań

§ 1. O grzechu w ogólności

1. P. Co to jest grzech?

O. Grzech jest rozmyślnym i dobrowolnym przekroczeniem przykazania Boskiego albo kościelnego.

2. P. Ilorakim sposobem można grzeszyć?

O. Można grzeszyć: 1) złą myślą i żądzą, słowami i uczynkami; 2) opuszczeniem dobrego, do którego jesteśmy obowiązani.

3. P. Czy wszystkie grzechy są równie wielkie?

O. Nie; są grzechy wielkie czyli ciężkie, które Pismo św. przyrównuje do tramu, a te nazywają się grzechami śmiertelnymi, są też i mniejsze czyli lekkie, przyrównane w Piśmie św. do źdźbła słomy, a te nazywają się powszednimi grzechami.

4. P. Kiedy popełniamy grzech ciężki czyli śmiertelny?

O. Grzech ciężki czyli śmiertelny popełniamy, jeśli przekraczamy przykazanie Boskie w rzeczy ważnej dobrowolnie i świadomie.

5. P. Dlaczego nazywają się grzechy ciężkie także śmiertelnymi?

O. Grzechy ciężkie nazywają się także śmiertelnymi, ponieważ dusza przez taki grzech traci życie nadprzyrodzone, tj. łaskę poświęcającą, i staje się winną potępienia czyli śmierci wiecznej. – Toteż o takim, który grzech śmiertelny popełnił, mówi Pismo św.: "*Masz imię, że żyjesz, aleś jest umarły*" (Apok. III, 1).

6. P. Kiedy popełniamy grzech lekki czyli powszedni?

O. Grzech lekki czyli powszedni popełniamy, jeśli przekraczamy przykazanie Boskie albo w małej rzeczy, albo nie zupełnie dobrowolnie w rzeczy ważnej.

7. P. Kiedyż jest przekroczenie przykazania niezupełnie dobrowolnym?

O. Przekroczenie przykazania jest wówczas niezupełnie dobrowolnym, jeśli albo rozum nie poznaje dostatecznie grzechu, albo wola nie całkowicie zgadza się.

8. P. Dlaczego nazywają się grzechy powszednie także lekkimi?

O. Grzechy powszednie nazywają się także lekkimi, ponieważ możemy łatwiej dostać ich odpuszczenia nawet bez spowiedzi, jeśli tylko żałujemy za nie.

9. P. Czy tylko grzechów ciężkich powinniśmy się wystrzegać?

O. Nie; każdego grzechu, bądź ciężkiego, bądź lekkiego, powinniśmy się lękać i wystrzegać jako największego złego na ziemi.

10. P. Co powinno nas odstraszać od popełnienia grzechu?

O. Od popełnienia grzechu powinno nas odstraszać rozważanie jego złości i nieszczęsnych skutków.

11. P. Z czego poznajemy złość grzechu ciężkiego?

O. Złość ciężkiego grzechu poznajemy stąd, że każdy grzech ciężki jest:

1) niezmierną obrazą Boga, naszego najwyższego Pana;

2) haniebną niewdzięcznością względem Boga, naszego najdobrotliwszego Ojca;

3) potępienia godnym wiarołomstwem, względem naszego najmiłociwszego Zbawiciela. – Dlatego mówi Pismo św.: "*Jeśli kto nie miłuje Pana naszego Jezusa Chrystusa, niech będzie przeklęty*" (I Kor. XVI, 22).

*12. P. Z czego poznajemy najlepiej, jak złą i karygodną rzeczą jest obraza Boga?

O. Poznajemy to: 1) z ciężkiej kary, która spotkała złych aniołów i naszych pierwszych rodziców; 2) z wiecznej kary piekła, na którą zasługuje każdy grzech śmiertelny; 3) z gorzkiej męki i śmierci, które poniósł Syn Boży za nasze grzechy.

13. P. Które są skutki grzechu śmiertelnego?

O. Grzech śmiertelny pozbawia nas: 1) miłości i przyjaźni Boga; 2) wszystkich zasług i prawa do nieba; 3) ściąga na nas w tym życiu rozliczne kary Boskie, a w przyszłym życiu wieczne potępienie. – Przykładem tego Kain i Judasz. Dlatego mówi Pismo św.: "*Którzy czynią grzech i nieprawość, są nieprzyjaciółmi duszy swojej*" (Tob. XII, 10).

14. P. Dlaczego powinniśmy się wystrzegać troskliwie nawet grzechów powszednich?

O. Powinniśmy się wystrzegać troskliwie nawet grzechów powszednich, ponieważ:

- 1) grzechy powszednie także obrażają Boga;
- 2) wstrzymują wiele łask, których nam Bóg chce uczynić;
- 3) pociągają za sobą rozliczne kary Boskie;
- 4) prowadzą z wolna do grzechów ciężkich, bo *"Kto w małym jest niesprawiedliwym, – mówi Pismo św. – i w większym jest niesprawiedliwym"* (Łk. XVI, 10).

Upomnienie: Pamiętaj zawsze o tych słowach Pisma św.: *"Synu mój, po wszystkie dni życia twego, miej na pamięci Boga, a strzeż się, byś kiedyś na grzech nie przyzwolił. – Ubogi wprowadzie żywot wiedziemy, ale wiele dobrego mieć będziemy, jeśli się będziemy bać Boga, a odstąpimy od wszelakiego grzechu, i będziemy dobrze czynić"* (Tob. IV, 6. 23).

§ 2. O rozmaitych rodzajach grzechu

15. P. Jakie jeszcze rozróżniamy rodzaje grzechów?

O. Rozróżniamy jeszcze: 1) 7 grzechów głównych; 2) 6 grzechów przeciw Duchowi Świętemu; 3) 4 grzechy do nieba o pomstę wołające; 4) 9 grzechów cudzych.

16. P. Które są grzechy główne?

O. Grzechy główne są: 1) pycha; 2) łakomstwo; 3) nieczystość; 4) zazdrość; 5) niemierność w jedzeniu i picciu; 6) gniew; 7) lenistwo.

17. P. Dlaczego nazywają się te grzechy głównymi?

O. One nazywają się głównymi, ponieważ z nich pochodzą wszystkie inne.

18. P. Kto grzeszy pychą?

O. Pychą grzeszy, kto się sam nad miarę wynosi, nie oddaje Bogu należnej chwały, i pogardza bliźnim. – Pismo św. mówi, że *"pycha jest obmierzłą przed Bogiem i przed ludźmi, i początkiem każdego grzechu"* (Ekli. X, 7. 15). A jak ją Bóg karze, widzimy na Lucyferze, Nabuchodonozorze i wielu innych.

19. P. Kto grzeszy łakomstwem?

O. Łakomstwem grzeszy, kto zbyt mocno miłuje dobra doczesne, i pożąda ich bez miary, a dla ubogich jest nielitościwym: – *"Nic nie jest złośliwszego – mówi Pismo św. – jak miłować pieniądze, bo ten i duszę swoją ma sprzedajną"* (Ekli. X, 10). Przykładami są: król Achab i Judasz.

20. P. Kto grzeszy nieczystością?

O. Nieczystością grzeszy, kto sobie pozwala nieczystych myśli, żądź, słów lub uczynków, które przeciwne są świętej skromności.

21. P. Kto grzeszy zazdrością?

O. Zazdrością grzeszy, kto bliźniemu nie życzy dobra, jakie posiada, smuci się jego pomyślnością, a cieszy z jego nieszczęścia (niepowodzenia). – Zazdrość jest grzechem szatańskim, bo: *"z nienawiści (zazdrości) diabelskiej weszła śmierć na okrąg ziemi, a naśladują go, którzy są ze strony jego"* (Mądr. II, 24. 25), jak Kain, bracia Józefa, Saul i faryzeusze.

22. P. Kto grzeszy niemiernością w jedzeniu i piciu?

O. Niemiernością w jedzeniu i piciu grzeszy, kto nad potrzebę je lub pije, albo zbyt chciwie pożąda pokarmu i napoju.

23. P. Kto grzeszy gniewem?

O. Gniewem grzeszy, kto nad miarę oburza się na to, co mu jest przeciwne, i pragnie zemścić się na bliźnim, jak uczynił Ezaw, który w gniewie chciał zabić Jakuba, brata swego.

24. P. Kto grzeszy lenistwem?

O. Lenistwem grzeszy, kto nie pokonuje wrodzonego wstrętu do trudu i pracy, i zaniedbuje swoje obowiązki.

25. P. Którym rodzajem lenistwa brzydzi się Bóg szczególnie?

O. Oziębłością albo lenistwem w rzeczach, dotyczących służby Bożej, albo zbawienia naszej duszy. Dlatego mówi Pismo Boże: *"Iżeś ostygły, ani zimny, ani gorący, pocznę cię wyrzucić z ust moich"* (Apok. III, 16).

***26. P. Które są grzechy przeciw Duchowi Świętemu?**

O. Grzechy przeciw Duchowi Świętemu są: 1) grzeszyć zuchwale w nadziei miłosierdzia Bożego; 2) rozpaczać o łasce Boskiej; 3) sprzeciwiać się uznanej chrześcijańskiej prawdzie; 4) zazdrościć bliźniemu łaski Boskiej; 5) na zbawienne napomnienia mieć zatwardziałe serce; 6) umyślnie nie pokutować aż do śmierci. Przykładami są: Kain, Faraon i faryzeusze.

*27. P. Dlaczego nazywają się te grzechy, grzechami przeciw Duchowi Świętemu?

O. Ponieważ one sprzeciwiają się w sposób szczególniejszy łasce Ducha Świętego i utrudniają bardzo nawrócenie.

† 28. P. Które są grzechy, wołające o pomstę do nieba?

O. Grzechy, wołające o pomstę do nieba, są: 1) rozmyślne zabójstwo; 2) grzech sodomski; 3) uciemnienie ubogich, wdów i sierót; 4) zatrzymanie zapłaty sługom i robotnikom.

† 29. P. Dlaczego nazywają się one grzechami, wołającymi do nieba o pomstę?

O. Ponieważ są tak złośliwe, że zdają się wołać o pomstę do nieba. Tak powiedział Bóg Kainowi: "*Głos krwi brata twego woła do mnie ze ziemi*" (Rodz. IV, 10).

† 30. P. Które są grzechy cudze?

O. Grzechy cudze są: 1) radzić do grzechu; 2) rozkazywać innym grzeszyć; 3) zezwalać na grzech drugiego; 4) pobudzać innych do grzechu; 5) pochwałać grzech innych; 6) milczeć na grzech innych; 7) nie karać grzechu; 8) pomagać innym do grzechu; 9) bronić grzechu.

† 31. P. Dlaczego nazywają się one grzechami cudzymi?

O. Ponieważ przez innych wprawdzie bywają popełniane, ale poczytują się także za winę tym, co się do ich popełnienia przyczynili.

Upomnienie: Wstając rano, czyn codziennie postanowienie, że przez cały dzień, wystrzegać się będziesz swojej głównej wady. Wieczorem roztrząsaj sumienie; jeśliś zgrzeszył, wzbudź żal i postanów spowiadać się. Zbawienne upomnienia przyjmuj zawsze ochotczo i wdzięcznie, i wystrzegaj się grzechów cudzych.

O cnocie i chrześcijańskiej doskonałości

1. P. Czy mamy poprzestawać na wystrzeganiu się ciężkich grzechów i występków?

O. Nie; powinniśmy także starać się o to, abyśmy byli coraz cnotliwsiymi, i doszli do takiej doskonałości, jakiej nasz stan wymaga. – Wzywa nas do tego Pismo św. słowami: *"Kto sprawiedliwy jest, niech jeszcze będzie usprawiedliwion, a święty, niech jeszcze będzie poświęcon"* (Apok. XXII, 11).

§ 1. O chrześcijańskiej cnocie

***2. P. Dlaczego powinniśmy starać się o to, abyśmy byli coraz cnotliwsiymi?**

O. Ponieważ człowiek o tyle tylko jest dobrym i miłym Bogu, o ile jest cnotliwym.

***3. P. Cóż jest cnota chrześcijańska?**

O. Cnota chrześcijańska jest to wytrwała wola i gotowość czynienia tego wszystkiego, co się podoba Bogu.

4. P. Ilorakie są cnoty chrześcijańskie?

O. Cnoty chrześcijańskie są dwojakie: Boskie i obyczajowe czyli moralne.

5. P. Które są cnoty Boskie?

O. Cnoty Boskie są: wiara, nadzieja i miłość.

6. P. Dlaczego nazywają się te trzy cnoty "Boskimi cnotami"?

O. Nazywają się one Boskimi cnotami, ponieważ wprost od Boga pochodzą, i do Boga się odnoszą.

7. P. Kiedy powinniśmy wzbudzać w sobie te cnoty, czyli czynić akty cnot Boskich?

O. Akty cnót Boskich powinniśmy obudzać często w życiu; szczególnie zaś: 1) w ciężkich pokusach przeciwko tym cnotom; 2) przed, albo po przyjęciu świętych sakramentów; 3) w niebezpieczeństwie życia, i na łożu śmierci.

8. P. Jakim sposobem można obudzać akty cnót Boskich?

O. Akty cnót Boskich można obudzać słowami następującymi lub podobnymi:

AKT WIARY: Boże mój! wierzę najmocniej w to wszystko, co nam do wierzenia podajesz przez Twój święty katolicki Kościół; ponieważ to objawiłeś Ty, który jesteś wieczną i nieomylną prawdą.

AKT NADZIEI: Boże mój! mam nadzieję, że dla zasług Jezusa Chrystusa dostąpię u Ciebie odpuszczenia grzechów, łaski i zbawienia wiecznego; ponieważ Tyś to przyobiecał, Boże wszechmocny, miłosierny i prawdziwy.

AKT MIŁOŚCI: Boże mój! miłuję Cię z całego serca i nade wszystko; ponieważ jesteś najwyższym dobrem, miłości najgodniejszym, i Ojcem moim najlepszym. Dla Ciebie miłuję też i bliźniego mego, przyjaciela i nieprzyjaciela, jak siebie samego. Amen.

***9. P. Dlaczego nazywają się wszystkie inne cnoty, z wyjątkiem Boskich, cnotami obyczajowymi albo moralnymi?**

O. Wszystkie inne cnoty nazywają się obyczajowymi, ponieważ rządzą nasze obyczaje według upodobania Bożego.

***10. P. Które z cnót obyczajowych są cnotami głównymi czyli kardynalnymi?**

O. Cnoty główne czyli kardynalne są: 1) roztropność; 2) sprawiedliwość; 3) mierność; 4) męstwo.

***11. P. Dlaczego nazywają się one cnotami głównymi albo kardynalnymi?**

O. Ponieważ są niejako podstawami cnót innych, i zawierają je w sobie.

12. P. Co jest roztropność?

O. Roztropność jest cnotą, przez którą poznajemy, co jest prawdziwie dobrym i Bogu przyjemnym, a nie dajemy się uwieść do złego, chociażby miało pozór dobrego.

*13. P. Co jest sprawiedliwość?

O. Sprawiedliwość jest cnotą, przez którą zawsze pragniemy stanowczo, co jest dobrem, i gotowi jesteśmy oddać każdemu, co mu się należy.

*14. P. Co jest mierność?

O. Mierność jest cnotą, przez którą pokonujemy zmysłowe skłonności i żądze, odwodzące nas od dobrego.

*15. P. Co jest męstwo?

O. Męstwo jest cnotą, przez którą nie dajemy się odwieść żadnym trudnościami i przeciwnościami od wykonywania tego, co jest dobrem.

*16. P. Które cnoty sprzeciwiają się siedmiu grzechom głównym?

O. Siedmiu grzechom głównym sprzeciwiają się: 1) pokora; 2) szczodroliwość; 3) czystość; 4) miłość; 5) mierność w jedzeniu i piciu; 6) łagodność; 7) gorliwość w służbie Bożej.

Upomnienie: Bez wytrwałej walki ze złymi skłonnościami, nie nabędziesz nigdy cnót chrześcijańskich; przeto walcz stale, a da ci Bóg nagrodę wieczną.

*§ 2. O doskonałości chrześcijańskiej

17. P. Dlaczego powinniśmy dążyć wszyscy do doskonałości, jakiej nasz stan wymaga?

O. Powinniśmy dążyć wszyscy do doskonałości, jakiej nasz stan wymaga, ponieważ:

1) Pan nasz i Zbawiciel rozkazuje wszystkim: "*Bądźcie doskonałymi, jako i Ojciec wasz niebieski doskonały jest*" (Mt. V, 48).

2) Powinniśmy miłować Boga z całego serca naszego, z całej duszy, ze wszystkiego umysłu, i ze wszystkiej siły naszej.

18. P. Co jest doskonałość chrześcijańska?

O. Doskonałość chrześcijańska jest stanem duszy, w którym człowiek, uwolniwszy się od nieporządnej miłości świata i siebie samego, miłuje Boga nade wszystko, a wszystko inne w Bogu, i dla Boga.

19. P. Jakim sposobem mamy dążyć do doskonałości?

O. Do doskonałości mamy dążyć naśladowaniem Jezusa Chrystusa, który sam nas do tego zachęca, mówiąc: "*chcesz być doskonałym..., pójdz za mna*" (Mt. XIX, 21).

20. P. Jakie szczególnie środki doradził Chrystus Pan do osiągnięcia doskonałości?

O. Do osiągnięcia doskonałości doradził Chrystus Pan szczególnie te środki, które nazywamy radami ewangelicznymi.

21. P. Które są rady ewangeliczne?

O. Rady ewangeliczne są następujące trzy: 1) dobrowolne ubóstwo; 2) dozgonna czystość; 3) zupełne posłuszeństwo przełożonemu duchownemu.

22. P. Kto jest obowiązany pełnić rady ewangeliczne?

O. Rady ewangeliczne pełnić są obowiązane osoby zakonne i wszyscy ci, którzy się zobowiązali do nich ślubem.

23. P. Czy to możliwa rzecz, prowadzić życie doskonale w stanie świeckim?

O. Możliwa dla wszystkich, jeśli chcą żyć według ducha Jezusa Chrystusa i prawideł ewangelii, a nie według ducha i prawideł świata.

24. P. Czy tedy duch świata sprzeciwia się duchowi Jezusa Chrystusa?

O. Duch świata sprzeciwia się wprost duchowi Jezusa Chrystusa, jak się przekonujemy z "ośmiu błogosławieństw" Chrystusa Pana.

25. P. Jak opiewają te osiem błogosławieństw?

O. Osiem błogosławieństw tak opiewają:

1) "*Błogosławieni ubodzy w duchu, albowiem ich jest królestwo niebieskie*";

2) "*Błogosławieni cisi, albowiem oni posiadą ziemię*";

3) "*Błogosławieni, którzy się smucą, albowiem oni będą pocieszeni*";

4) "*Błogosławieni, którzy łakną i pragną sprawiedliwości, albowiem oni będą nasyceni*";

- 5) *"Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią"*;
- 6) *"Błogosławieni czystego serca, albowiem oni Boga oglądać będą"*;
- 7) *"Błogosławieni pokój czyniący, albowiem nazwani będą synami Bożymi"*;
- 8) *"Błogosławieni, którzy cierpią prześladowanie dla sprawiedliwości, albowiem ich jest królestwo niebieskie"* (Mt. V, 3-10).

26. P. Jakimże sposobem poznajemy z tych "ośmiu błogosławieństw", że duch świata sprzeciwia się duchowi Jezusa Chrystusa?

O. Ponieważ świat tych właśnie za nędznych i głupich poczytuje, których Chrystus Pan nazywa błogosławionymi.

27. P. Jakich środków powinien użyć każdy chrześcijanin, jakiegokolwiek stanu, aby doszedł do doskonałości?

O. Każdy chrześcijanin, aby doszedł do doskonałości powinien:

- 1) modlić się chętnie; słuchać pilnie słowa Bożego, i przyjmować często święte sakramenty;
- 2) odważnie pokonywać i zapierać się siebie samego;
- 3) wykonywać codziennie swoje zatrudnienia w stanie łaski, i w sposób miły Bogu.

† 28. P. Co to znaczy zapierać się samego siebie?

O. To znaczy odmawiać sobie niejednej rzeczy, która nam miła i przyjemna, a w rzeczach dozwolonych ujmować sobie, abyśmy tym łatwiej umieli powstrzymać się od rzeczy niedozwolonych.

29. P. Jak możemy wykonywać codziennie nasze zatrudnienia w sposób miły Bogu?

O. Możemy wykonywać codzienne nasze zatrudnienia w sposób miły Bogu, jeśli przedstawiając sobie, jak je wykonywał Chrystus Pan, staramy się Go naśladować.

30. P. Jakżeśmy powinni wykonywać codzienne zatrudnienia nasze za przykładem Jezusa Chrystusa?

O. Powinniśmy je wykonywać skrzętnie, cierpliwie, i w tym zamiarze, abyśmy się podobali Bogu.

31. P. Jak trzeba się zachowywać przy jedzeniu?

O. Przed jedzeniem i po jedzeniu trzeba się pomodlić, złożywszy ręce, i zachować w jedzeniu mierność.

† 32. P. Czy może chrześcijanin oddawać się rozrywkom?

O. W swoim czasie może chrześcijanin oddać się przyzwoitej rozrywce, ale potrzeba, aby nie przekraczał miary, przestrzegał skromności, i aby szukał rozrywki w celu odpoczynku i odświeżenia sił do dalszej pracy.

33. P. Jakie powinno być nasze obcowanie z bliźnimi?

O. Obcowanie nasze z bliźnimi powinno być: 1) uprzejme, aby nikogo nie obrażało; 2) ostrożne, aby nas do grzechu nie uwiedziono.

† 34. P. Jak powinniśmy zachowywać się w przeciwnościach?

O. W przeciwnościach powinniśmy mieć to przekonanie, że one od Boga pochodzą, powinniśmy je ofiarować Bogu, i prosić Go o łaskę, abyśmy je cierpliwie znieść, i na dobre użyć umieli.

Upomnienie: I do ciebie Bóg mówi, co powiedział do Abrahama: "*Chodź przede mną i bądź doskonałym*" (Rodz. XVII, 1), to znaczy: nic nie czyn, co by mnie wszystkowiedzącego i wszędzie obecnego obrazić mogło, a wypełniaj sumiennie wolę moją. Więc staraj się usilnie, abyś co dzień był pobożniejszym i cnotliwszym. Zachęca cię do tego Pismo św. wzniosłymi słowami: "*Synu mój, służ Bogu sercem doskonałym i umysłem dobrowolnym; bo wszelakie serca przegląda Pan, i wszystkie myśli serc rozumie. Jeśli Go szukać będziesz, znajdziesz; ale jeśli Go opuścisz, odrzuci cię na wieki*" (I Kron. XXVIII, 9).

CZEŚĆ TRZECIA

O środkach łaski

O łasce w ogólności

1. P. Czy może człowiek o własnych siłach pełnić przykazania Boskie i osiągnąć zbawienie?

O. Nie może, lecz potrzebuje do tego koniecznie łaski Boskiej; bo Chrystus Pan powiedział: "*Beze mnie nic nie możecie uczynić*" (Jan XV, 5).

2. P. Co to jest łaska Boska?

O. Łaska Boska jest to wewnętrzna, nadprzyrodzona pomoc czyli dar, który nam daje Bóg dla zasług Jezusa Chrystusa, abyśmy mogli przykazania Boskie pełnić, i osiągnąć zbawienie wieczne.

3. P. Iloraka jest ta nadprzyrodzona pomoc czyli łaska Boska?

O. Łaska Boska jest dwojaka: 1) łaska posiłkująca czyli dopomagająca, także uczynkową zwana, która pobudza człowieka i dopomaga mu do wykonywania dobrych uczynków; 2) łaska Boska poświęcająca albo usprawiedliwiająca, także stałą zwana, która zdobi duszę i czyni ją świętą.

§ 1. O łasce posiłkującej (uczynkowej)

4. P. Co działa w nas łaska posiłkująca?

O. Łaska posiłkująca oświeca nasz rozum i pobudza wolę, abyśmy unikali złego, a chcieli i wykonywali dobre.

5. P. Czy łaska Boska jest nam koniecznie potrzebna?

O. Łaska Boska jest nam tak potrzebną, że bez niej nie zdołamy ani chcieć, ani wykonać najmniejszej rzeczy, która by zasługiwała na niebo.

6. P. Czy wszystkim ludziom udziela Bóg łaski swojej?

O. Bóg udziela wszystkim ludziom dostatecznej łaski, aby mogli osiągnąć zbawienie.

7. P. Cóż powinien czynić człowiek ze swojej strony, aby mu łaska Boska pomogła do zbawienia?

O. Każdy człowiek powinien z łaską współdziałać, a nigdy się jej nie sprzeciwiać.

8. P. Czyliż człowiek może sprzeciwić się łasce Boskiej?

O. Człowiek może sprzeciwić się łasce Boskiej, bo ona nie zmusza woli człowieka, lecz pozostawia jej zupełną swobodę.

Upomnienie: Proś Boga codziennie o łaskę Jego i strzeż się, abyś nie zamykał przed nią serca twego. Chrystus Pan mówi do wszystkich, więc i do ciebie: *"Oto stoję u drzwi i kolacę; jeśli by kto usłyszał głos mój i otworzył mi drzwi, wniknę do niego i będę z nim wieczerzał, a on ze mną"* (Apok. III, 20).

§ 2. O łasce poświęcającej czyli usprawiedliwiającej

9. P. Co jest łaska poświęcająca?

O. Łaska poświęcająca jest niezasłużonym, nadprzyrodzonym darem, którego Duch Święty udziela duszom naszym, i przez który stajemy się z grzeszników sprawiedliwymi, dziećmi Boga, i dziedzicami nieba.

*10. P. Dlaczego nazywa się łaska poświęcająca "darem niezasłużonym"?

O. Łaska poświęcająca nazywa się "darem niezasłużonym", bo nam jej Bóg udziela bez zasług z naszej strony, jedynie z miłosierdzia i miłości ku nam.

11. P. Dlaczego nazywa się łaska poświęcająca także "usprawiedliwiająca"?

O. Łaska poświęcająca nazywa się także "usprawiedliwiająca", ponieważ przez nią staje się człowiek usprawiedliwionym, to znaczy: przechodzi ze stanu grzechu do stanu sprawiedliwości i świętości.

*12. P. Cóż jest usprawiedliwienie grzesznika?

O. Usprawiedliwienie grzesznika jest: 1) oczyszczeniem ze wszystkich, przynajmniej ciężkich grzechów, i odpuszczeniem kary wiecznej; 2) uświęceniem i wewnętrznym odrodzeniem człowieka.

*13. P. Od kogo pochodzi początek usprawiedliwienia grzesznika?

O. Początek usprawiedliwienia grzesznika pochodzi od Boga, który łaską swoją grzesznika uprzedza, to znaczy: oświeca i pobudza go, aby się nawrócił.

*14. P. Co powinien uczynić grzesznik sam, jeśli chce być usprawiedliwionym?

O. Grzesznik powinien z pomocą łaski Boskiej: 1) wierzyć, mieć nadzieję i rozpocząć miłować Boga, a za grzechy żałować; 2) przyjąć sakrament chrztu, albo, jeśli już jest ochrzczony, sakrament pokuty.

*15. P. Cóż otrzymuje grzesznik w sakramencie chrztu albo pokuty?

O. Grzesznik otrzymuje w sakramencie chrztu albo pokuty łaskę poświęcającą, przez którą staje się rzeczywiście usprawiedliwionym, miłym Bogu, dzieckiem Jego i dziedzicem nieba.

16. P. Jak długo pozostaje łaska poświęcająca w duszy sprawiedliwego?

O. Łaska poświęcająca pozostaje tak długo w duszy usprawiedliwionego, dopóki tenże nie popełni grzechu śmiertelnego.

*17. P. Jakie uczynki może usprawiedliwiony wykonywać za pomocą łaski?

O. Usprawiedliwiony może wykonywać uczynki dobre, zasługujące na niebo.

*18. P. Czyliż w stanie grzechu śmiertelnego nie może człowiek wykonywać uczynków dobrych?

O. Może człowiek i w stanie grzechu śmiertelnego wykonywać uczynki dobre, lecz one nie mają przed Bogiem zasługi na nagrodę wieczną.

*19. P. Czy tedy dobre uczynki, wykonane w stanie grzechu ciężkiego, są całkiem niepożyteczne?

O. Nie; są one owszem bardzo pożyteczne, bo mogą wyjednać u Boga miłosiernego łaskę nawrócenia, a czasem i odwrócenie kar doczesnych. – Tak wyjednali sobie Niniwici postem i pokutą, że Pan Bóg nie zniszczył ich miasta, jak to był zagrożił.

20. P. Co wysługujemy sobie przez dobre uczynki, które wykonujemy w stanie łaski?

O. Przez dobre uczynki, wykonane w stanie łaski, wysługujemy sobie: 1) pomnożenie łaski poświęcającej; 2) wieczne zbawienie.

† **21. P. Skądże mają takie uczynki dobre tę wartość i zasługę?**

O. Z nieskończonych zasług Jezusa Chrystusa, którego żywymi członkami stajemy się przez łaskę poświęcającą.

22. Czy każdy chrześcijanin powinien wykonywać dobre uczynki?

O. Każdy chrześcijanin powinien wykonywać dobre uczynki, bo "jak drzewo każde, które nie przynosi dobrych owoców, będzie wycięte i w ogień wrzucone", tak i człowiek, który nie wykonuje dobrych uczynków, będzie potępiony.

23. P. Które uczynki dobre poleca nam Pismo św. szczególnie?

O. Szczególnie poleca nam Pismo św. modlitwę, post i jałmużnę, a te trzy zawierają wszystkie inne uczynki pobożności, umartwienia, i miłości bliźniego.

24. P. Co głównie podoba się Bogu w naszych dobrych uczynkach?

O. Głównie podoba się Bogu dobry zamiar czyli intencja, przez którą możemy u Niego wyjednać sobie wielką nagrodę, nawet za najdrobniejsze uczynki.

25. P. Co jest dobry zamiar czyli intencja?

O. Dobry zamiar czyli intencja, jest to dobra wola służenia Bogu, i oddawania Mu czci.

26. P. W jaki sposób można obudzić dobrą intencję?

O. Dobrą intencję można obudzić w sposób następujący: "Boże mój! ofiaruję wszystkie moje myśli, uczucia, słowa i uczynki ku Twojej czci i chwale". Albo krócej: "Boże mój i Panie! Wszystko niech będzie ku Twojej chwale".

27. P. Kiedy powinniśmy obudzać dobrą intencję?

O. Jest to rzecz zbawienna, obudzać dobrą intencję często, każdego dnia, a szczególnie z rana.

28. P. Których środków powinniśmy używać do pozyskania łaski Boskiej?

O. Do pozyskania łaski Boskiej powinniśmy przede wszystkim używać sakramentów świętych i modlitwy.

29. P. Czy przez sakramenty święte i modlitwę dostępujemy łaski Boskiej w jednakowy sposób?

O. Nie; bo sakramenty święte sprawują w nas łaskę same przez się, modlitwa zaś tylko wyprasza nam łaskę.

Upomnienie: Staraj się przechowywać ustawicznie łaskę poświęcającą w sercu, wystrzegając się grzechów i pełniąc dobre uczynki.

O sakramentach świętych

1. P. Co to jest sakrament?

O. Sakrament jest to znak widzialny, od Jezusa Chrystusa ustanowiony, przez który otrzymujemy łaskę niewidzialną i wewnętrzne uświęcenie.

2. P. Czego potrzeba do istoty każdego sakramentu?

O. Do istoty każdego sakramentu potrzeba trzech rzeczy: 1) znaku widzialnego; 2) niewidzialnej łaski; 3) ustanowienia od Jezusa Chrystusa.

3. P. Co otrzymujemy przez sakramenty święte?

O. Przez św. sakramenty otrzymujemy: 1) łaskę poświęcającą, albo jej pomnożenie; 2) każdy sakrament w szczególności udziela nam nadto osobnych łask, dla których właśnie został ustanowiony.

4. P. Jakiśmy powinni przyjmować św. sakramenty, abyśmy przez nie otrzymali te łaski?

O. Powinniśmy je przyjmować godnie, to znaczy z należyтым przygotowaniem.

5. P. Jaki grzech popełnia ten, kto przyjmuje jakikolwiek sakrament św. niegodnie?

O. Kto przyjmuje jakikolwiek sakrament św. niegodnie, popełnia bardzo ciężki grzech świętokradztwa.

*6. P. Czy skuteczność sakramentów jest zawisłą od godności lub niegodności tych, co je sprawują lub ich udzielają?

O. Nie; bo sakramenty św. nie biorą swej mocy i skuteczności od tego, który ich udziela, lecz mają swą moc i skuteczność z zasług Jezusa Chrystusa, który je ustanowił.

7. P. Ile sakramentów św. ustanowił Jezus Chrystus?

O. Jezus Chrystus ustanowił siedem sakramentów, a mianowicie: 1) chrzest; 2) bierzmowanie; 3) najświętszy sakrament ołtarza; 4) pokutę; 5) ostatnie namaszczenie; 6) kapłaństwo; 7) małżeństwo.

*8. P. Skąd wiemy, że Jezus Chrystus ustanowił siedem sakramentów św.?

O. Wiemy to z Pisma św. i z nauki Kościoła, który w rzeczach wiary nie może się mylić.

*9. P. Jak dzielą się sakramenty św.?

O. Sakramenty św. dzielą się na: 1) sakramenty żywych, i sakramenty umarłych; 2) na takie, które tylko raz w życiu przyjmować można, i na takie, które częściej przyjmujemy.

*10. P. Które są sakramenty żywych?

O. Sakramenty żywych są: 1) bierzmowanie; 2) najświętszy sakrament ołtarza; 3) ostatnie namaszczenie; 4) kapłaństwo; 5) małżeństwo.

*11. P. Dlaczego nazywają się one sakramentami żywych?

O. One nazywają się sakramentami żywych, ponieważ wszyscy, którzy je chcą przyjmować, powinni mieć życie nadprzyrodzone, to jest, łaskę poświęcającą.

*12. P. Które są sakramenty umarłych?

O. Sakramenty umarłych są: chrzest i pokuta.

*13. P. Dlaczego nazywają się one sakramentami umarłych?

O. One nazywają się sakramentami umarłych, ponieważ ci, co je przyjmują, albo nie mają jeszcze łaski poświęcającej, która jest życiem naszej duszy, a więc są duchowo niejako umarłymi, albo przynajmniej niekoniecznie potrzebują być już w stanie łaski przed ich przyjęciem.

*14. P. Które sakramenty można tylko raz przyjmować?

O. Raz tylko można przyjmować sakramenty chrztu, bierzmowania i kapłaństwa.

*15. P. Dlaczego tylko raz można przyjmować te sakramenty św.?

O. Ponieważ one wyrażają na duszy niezmazane znamię, tak, że kto je raz przyjął, odróżnia się zawsze na duszy od wszystkich, którzy tych sakramentów nie przyjęli.

*16. P. Kto ustanowił obrzędy, które, oprócz znaków przez Chrystusa Pana ustanowionych, wykonują się zwyczajnie przy udzielaniu sakramentów św.?

O. Te obrzędy przy sakramentach św. ustanowił Kościół z natchnienia Ducha Świętego, aby wierni z większą czcią i pobożnością przyjmowali sakramenty św.

Upomnienie: Czcij sakramenty św. jako najkosztowniejsze, bo przez Jezusa Chrystusa ustanowione środki łaski; dziękuj Bogu całym sercem za ich ustanowienie, i strzeż się znieważać je lekkomyślną mową, lub niegodnym przyjęciem.

O sakramencie chrztu

1. P. Który sakrament jest najpierwszym i najpotrzebniejszym?

O. Najpierwszym i najpotrzebniejszym sakramentem jest chrzest.

2. P. Dlaczego jest chrzest najpierwszym sakramentem?

O. Chrzest jest najpierwszym sakramentem, ponieważ przed chrztem nie można przyjąć ważnie żadnego innego sakramentu.

3. P. Dlaczego chrzest jest najpotrzebniejszym sakramentem?

O. Chrzest jest najpotrzebniejszym sakramentem, ponieważ bez chrztu nikt nie może być zbawionym, według słów Chrystusa Pana: *"Kto się nie odrodzi z wody i z Ducha Świętego, nie może wnieść do królestwa Bożego"* (Jan III, 5).

4. P. Co jest chrzest?

O. Chrzest jest sakramentem, który człowieka przez wodę i słowo Boże oczyszcza z grzechu pierworodnego, i z wszystkich grzechów przed chrztem popełnionych, a zarazem w Chrystusie do życia wiecznego odradza i uświęca, i czyni członkiem Kościoła.

*5. P. Dlaczego mówimy, że we chrzcie dzieje się to wszystko przez wodę i słowo Boże?

O. Mówimy to dlatego, ponieważ chrzest udziela się przez potrójne polanie głowy w kształcie krzyża wodą naturalną, i wymówienie tych wyrazów: "Ja ciebie chrzczę w Imię Ojca, i Syna, i Ducha Świętego".

*6. P. Dlaczego mówimy, że chrzest św. oczyszcza człowieka ze wszystkich grzechów?

O. Ponieważ we chrzcie odpuszcza Pan Bóg grzech pierworodny, a dorosłym odpuszcza także wszystkie grzechy osobiste, przed chrztem popełnione.

*7. P. Czy odpuszcza Pan Bóg we chrzcie także kary za grzechy?

O. We chrzcie odpuszcza Pan Bóg także kary za grzechy, tak doczesne jak wieczne.

*8. P. Dlaczego mówimy, że chrzest odradza i uświęca człowieka do nowego życia, i czyni go członkiem Kościoła?

O. Ponieważ chrzest nie tylko gładzi wszystkie grzechy, lecz odmienia człowieka na duszy i czyni go nowym, miłym Bogu stworzeniem, świętym dzieckiem Jego, które ma odtąd prawo do nieba i do wszystkich łask, danych Kościołowi przez Jezusa Chrystusa.

* 9. P. Przez co dzieje się to odrodzenie i uświęcenie duszy?

O. To odrodzenie i uświęcenie duszy dzieje się przez łaskę poświęcającą, którą Duch Święty daje na chrzcie razem z cnotami Boskimi.

*10. P. Dlaczego mówimy, że chrzest odradza nas i uświęca "w Chrystusie"?

O. Ponieważ człowiek, przyjmujący chrzest, tylko dlatego dostępuje tych wszystkich łask, iż przez chrzest łączy się z Jezusem Chrystusem, i staje się członkiem Jego Kościoła.

*11. P. Kiedy dał Chrystus Pan przykazanie chrztu św.?

O. Chrystus dał przykazanie chrztu św. przed wniebowstąpieniem swoim, gdy rzekł Apostołom: *"Idąc tedy, nauczajcie wszystkie narody, chrzcząc je w Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego"* (Mt. XXVIII, 19).

† 12. P. Kto może ważnie chrzcić?

O. W potrzebie nagłej może chrzcić ważnie każdy człowiek; lecz jeśli nie ma nagłej potrzeby, powinien chrzcić miejscowy proboszcz lub inny kapłan za jego pozwoleniem.

† 13. P. Jaką wodą trzeba chrzcić?

O. Trzeba chrzcić wodą naturalną, i ta wystarczy do ważności chrztu, choćby nie była święcona. Ale gdzie można, trzeba chrzcić wodą do chrztu umyślnie poświęconą.

† 14. P. Jaki zamiar powinien mieć ten, który chrzci?

O. Ten, który chrzci, powinien mieć zamiar chrzcić rzeczywiście, tj. czynić to, co czyni Kościół, czyli co zarządził Chrystus.

† 15. P. Co przyrzekamy Bogu na chrzcie św.?

O. Na chrzcie św. przyrzekamy Bogu: 1) wierzyć mocno i stanowczo w naukę katolicką; 2) wystrzegać się grzechów i sposobności do nich, i prowadzić życie cnotliwe.

† 16. P. Jak nazywamy to przyrzeczenie, Bogu na chrzcie dane?

O. To przyrzeczenie, Bogu na chrzcie dane, nazywamy przymierzem chrztu św., to jest ugodą zawartą między Bogiem a człowiekiem, przyjmującym chrzest.

*17. P. Któż daje to przyrzeczenie w imieniu dzieci, przyjmujących chrzest?

O. W imieniu dzieci, przyjmujących chrzest, dają to przyrzeczenie rodzice chrzestni, to jest dorośli, którzy trzymają dziecko do chrztu.

† 18. P. O czym szczególnie powinni pamiętać rodzice chrzestni?

O. Rodzice chrzestni są jakby duchownymi rodzicami przyjmującego chrzest, i w jego imieniu składają wyznanie wiary i przyrzeczenie na chrzcie św. Dlatego mają pamiętać: 1) że sami powinni być dobrymi i gorliwymi katolikami; 2) że w razie śmierci lub nieudolności rodziców, mają obowiązek starać się o religijne pouczenie i wychowanie tego dziecka; 3) że nie mogą zawierać małżeństwa ani z ochrzczonym, ani z jego rodzicami.

*19. P. Czy dziecko, przyszedłszy do używania rozumu, ma poprzestać na przyrzeczeniu, które dali rodzice chrzestni za nie?

O. Nie; dziecko przyszedłszy do używania rozumu, ma samo uczynić to przyrzeczenie, i ponawiać przymierze chrztu św. często w późniejszym życiu, szczególnie gdy przyjmuje sakramenty święte.

† 20. P. Czy chrzest z wody nie może być nigdy zastąpiony?

O. Jeżeli przyjęcie chrztu z wody jest niemożliwe, natenczas chrzest z wody może być zastąpiony chrztem pragnienia, lub chrztem krwi.

† 21. P. Co jest chrzest pragnienia?

O. Chrzest pragnienia jest to szczerą chęć przyjęcia chrztu, lub przynajmniej uczynienia wszystkiego, co Bóg dla zbawienia postanowił, połączona z doskonałym żalem lub miłością Boga.

† 22. P. Co jest chrzest krwi?

O. Chrzest krwi jest to śmierć męczeńska, poniesiona dla Chrystusa Pana.

Upomnienie: Nie zapominaj nigdy, co przyrzekłeś Bogu na chrzcie św., i do czego upominał cię kapłan, podając suknię białą i mówiąc: "Weźmij białą szatę niewinności, i zanieś ją niepokalaną, przed stolicę Pana naszego Jezusa Chrystusa, abyś osiągnął życie wieczne". Ponawiaj często, np. każdej niedzieli, przymierze chrztu świętego.

* O sakramencie bierzmowania

1. P. Co jest bierzmowanie?

O. Bierzmowanie jest sakramentem, w którym człowiek ochrzczony, przez wkładanie rąk, namaszczenie krzyżem świętym i modlitwą biskupa, otrzymuje od Ducha Świętego umocnienie, aby wiarę swoją stale wyznawał, i według niej żył.

2. P. Kto nas uczy, że Jezus Chrystus ustanowił sakrament bierzmowania?

O. Nieomylny Kościół katolicki uczy nas zgodnie z Pismem św. i Tradycją, że Jezus Chrystus ustanowił sakrament bierzmowania.

3. P. Co sprawuje bierzmowanie?

O. Bierzmowanie: 1) pomnaża w nas łaskę poświęcającą; 2) umacnia nas szczególniejszym sposobem do walki ze złem, i do postępu w dobrem; 3) wyraża na duszy naszej niezatarte znamię wojownika Chrystusowego. Mówi bowiem Apostoł: "*Bóg ci jest, który nas utwierdza z wami w Chrystusie, i który nas pomazał, który też pieczęć na nas wycisnął, i dał zadatek Ducha w sercach naszych*" (II Kor. I, 21. 22).

4. P. Kto ma władzę udzielać bierzmowania?

O. Władzę bierzmowania mają biskupi, jako następcy Apostołów.

5. P. Jak udziela biskup bierzmowania?

O. Biskup wznosi ręce nad wszystkimi, przystępującymi do bierzmowania, i prosi dla nich o Ducha Świętego; następnie wkłada na każdego z osobna ręce, i namaszcza go krzyżmem świętym; w końcu daje wszystkim błogosławieństwo.

6. P. W jaki sposób namaszcza biskup krzyżmem św. przy bierzmowaniu?

O. Biskup czyni krzyżmem na czole bierzmującego się znak krzyża świętego, mówiąc: "Znacę cię znakiem krzyża, i umacniam cię krzyżmem zbawienia w Imię Ojca, i Syna, i Ducha Świętego. Amen".

7. P. Z czego składa się krzyżmo, przez biskupa poświęcone?

O. Krzyżmo składa się z oliwy i balsamu.

8. P. Co oznacza oliwa?

O. Oliwa oznacza wewnętrzne umocnienie do walki z nieprzyjaciółmi naszego zbawienia.

9. P. Dlaczego miesza się w krzyżmie św. z oliwą balsam wonny?

O. Z oliwą miesza się balsam wonny, aby oznaczyć, że bierzmujący się otrzymuje łaskę, za pomocą której może się zachować czystym od zepsucia świata, i pobożnym życiem wydawać przyjemną woń cnoty.

10. P. Dlaczego czyni biskup znak krzyża na czole bierzmującego się?

O. Biskup czyni znak krzyża na czole bierzmującego się chrześcijanina, aby tenże wiedział, że nigdy nie powinien się wstydzić krzyża, lecz ma wyznawać wiarę swoją w Jezusa ukrzyżowanego bez obawy, i jawnie przed wszystkimi ludźmi.

11. P. Dlaczego daje biskup bierzmowanemu po namaszczeniu lekki policzek?

O. Aby go upomnieć, że odtąd powinien dla Imienia Jezusa znosić cierpliwie wszelkie zniewagi.

12. P. Czy bierzmowanie jest potrzebne do zbawienia?

O. Bierzmowanie nie jest koniecznie potrzebne do zbawienia; lecz grzeszyłby ciężko, kto by go nie przyjął z niedbalstwa lub obojętności.

13. P. Kto może przyjąć bierzmowanie?

O. Bierzmowanie może przyjąć każdy ochrzczony człowiek.

14. P. Jak trzeba przygotować się do bierzmowania?

O. Potrzeba: 1) oczyścić się z grzechów przez sakrament pokuty i być w stanie łaski; 2) zaznajomić się z główniejszymi prawdami wiary świętej; 3) obudzić w sobie pragnienie łaski Ducha Świętego.

15. P. Jak powinniśmy bierzmowanie przyjmować?

O. Przyjmując bierzmowanie powinniśmy: 1) prosić gorąco o dary Ducha Świętego; 2) przyrzec Bogu, że będziemy się starali żyć i umierać po chrześcijańsku; 3) nie oddalać się, dopóki biskup nie da błogosławieństwa.

16. P. Dlaczego mają bierzmujący się świadków?

O. Bierzmujący się mają świadków, aby ci przyprowadzili ich do bierzmowania, a potem wspierali ich radą i czynem w życiu bogobojnym.

Upomnienie: Spełniaj stale obowiązki chrześcijanina katolika bez obawy i oglądania się na ludzi.

O najświętszym sakramencie ołtarza

§ 1. O obecności Jezusa Chrystusa w najświętszym sakramencie ołtarza

1. P. Co jest najświętszy sakrament ołtarza?

O. Najświętszy sakrament ołtarza jest prawdziwym ciałem i prawdziwą krwią Pana naszego Jezusa Chrystusa, który pod postaciami chleba i wina prawdziwie, rzeczywiście i istotnie jest obecny, aby był pokarmem dla dusz naszych.

***2. P. Czy w najświętszym sakramencie ołtarza jest wszystko, co należy do istoty sakramentu?**

O. W najświętszym sakramencie ołtarza jest wszystko, co do istoty sakramentu należy, a mianowicie: 1) znak widzialny, a tym znakiem są postacie chleba i wina; 2) łaska niewidzialna, bo jest w nim sam Jezus Chrystus, twórca i dawca wszystkich łask; 3) sakrament ten postanowiony jest równie jak inne od Jezusa Chrystusa.

3. P. Kiedy ustanowił Jezus Chrystus najświętszy sakrament ołtarza?

O. Jezus Chrystus ustanowił najświętszy sakrament ołtarza na ostatniej wieczerzy, w przededniu gorzkiej męki swojej.

*4. P. Jak ustanowił Jezus Chrystus najświętszy sakrament ołtarza?

O. Jezus Chrystus, wzięwszy chleb w czcigodne i najświętsze ręce, błogosławił go, łamał i dawał uczniom swoim, mówiąc: "*Bierzcie i jedzcie, to jest ciało moje*". Potem wziął kielich z winem, błogosławił i dawał uczniom swoim mówiąc: "*Pijcie z tego wszyscy; to jest krew moja. – To czyńcie na moją pamiątkę*" (Mt. XXVI, 26-28; Łk. 22, 19-20 (1)).

*5. P. Co się stało z chlebem i winem, gdy Jezus Chrystus wymówił nad nimi te słowa: "To jest ciało moje" – "To jest krew moja"?

O. Gdy Jezus Chrystus wymówił nad chlebem i winem te słowa: "To jest ciało moje", "to jest krew moja", stały się chleb i wino ciałem i krwią najświętszą Jezusa Chrystusa.

*6. P. Co zostało z chleba i wina po tych słowach Jezusa Chrystusa?

O. Po tych słowach Jezusa Chrystusa zostały tylko zewnętrzne postacie chleba i wina.

7. P. Co to znaczy, że pozostały tylko zewnętrzne postacie chleba i wina?

O. To znaczy, że chleb przestał być chlebem, a wino winem, i pozostało to tylko z chleba i wina, co spostrzec możemy zmysłami, jak: kształt, kolor, smak i zapach.

*8. P. Jak nazywa się ta przemiana chleba i wina w najświętsze ciało i krew Jezusa Chrystusa?

O. Ta przemiana chleba i wina w najświętsze ciało i krew Jezusa Chrystusa nazywa się *przeistoczeniem*.

† 9. P. Skąd wiemy, że Jezus Chrystus dał Apostołom prawdziwe ciało i krew swoją, gdy wyrzekł słowa: "To jest ciało moje" – "To jest krew moja"?

O. Wiemy to ze słów Chrystusa Pana, a mianowicie:

1) ze słów, którymi Pan Jezus już przed ustanowieniem tego sakramentu obiecał był Apostołom i uczniom swoim, że im da ciało swoje na pokarm, a krew swoją za napój, mówiąc: "*A chleb, który ja dam, jest moje ciało za żywot świata*" (Jan VI, 52). – "*Jeśli byście nie jedli ciała Syna człowieczego, i nie pili krwi jego, nie będziecie mieć żywota w sobie. – Ciało moje prawdziwie jest pokarmem, a krew moja prawdziwie jest napojem*" (Jan VI, 54. 56);

2) ze słów ustanowienia tego sakramentu przy ostatniej wieczerzy, podczas której spełnił Chrystus Pan daną już przedtem obietnicę, gdy wzięwszy chleb w swe ręce, podał go uczniom do pożywania, mówiąc: "Bierzcie i jedzcie, to jest ciało moje", a wzięwszy kielich z winem podał go do picia, mówiąc: "Pijcie z tego wszyscy, to jest krew moja";

3) wiemy to nareszcie z nauki i wiary Apostołów i całego Kościoła katolickiego.

*10. P. Co znaczą te słowa Jezusa Chrystusa: "To czyńcie na moją pamiątkę"?

O. Te słowa: "To czyńcie na moją pamiątkę" znaczą, że Jezus Chrystus dał Apostołom i ich następcom władzę przeistaczania chleba i wina w Jego najświętsze ciało i krew, jak to On sam czynił.

*11. P. Na kogo przeszła ta władza od Apostołów?

O. Ta władza przeszła na biskupów i kapłanów.

*12. P. Kiedy wykonują biskupi i kapłani tę władzę?

O. Biskupi i kapłani wykonują tę władzę, gdy we mszy św. wymawiają nad chlebem i winem te słowa Chrystusa Pana: "*To jest ciało moje – to jest krew moja*".

*13. P. Co dzieje się po wymówieniu tych słów?

O. Po wymówieniu tych słów, jest już na ołtarzu prawdziwe ciało i prawdziwa krew Jezusa Chrystusa pod postaciami chleba i wina.

† 14. P. Czy po przeistoczeniu są obecne pod postaciami chleba i wina martwe ciało i martwa krew Jezusa Chrystusa?

O. Nie; po przeistoczeniu są pod postaciami chleba i wina obecne ciało i krew Chrystusa, ożywione Jego ludzką duszą, czyli cały Chrystus Pan, jako człowiek a zarazem jako Bóg, ponieważ w jednej osobie Boskiej jest Bogiem i człowiekiem.

15. P. Jak długo jest Jezus Chrystus pod postaciami chleba i wina obecny?

O. Jezus Chrystus jest pod postaciami chleba i wina tak długo obecnym, dopóki postacie nie zostaną zniszczone.

16. P. Czy pod postacią chleba jest obecne tylko ciało Jezusa Chrystusa, a pod postacią wina tylko Jego krew najświętsza?

O. Nie; Jezus Chrystus jest obecny cały i niepodzielny pod każdą postacią z osobna, i pod każdą cząstką postaci, jak jest cały i niepodzielny w niebie.

*17. P. Gdy kapłan łamie najświętszą hostię, czy łamie on przez to ciało Chrystusa Pana?

O. Gdy kapłan łamie i dzieli na części najświętszą hostię, łamie on wtedy tylko postać chleba, ale ciało Chrystusa Pana pozostaje całe i żywe pod każdą cząstką podzielonej hostii.

*18. P. Czego wymaga od nas obecność Jezusa Chrystusa w najświętszym sakramencie ołtarza?

O. Obecność Jezusa Chrystusa w najświętszym sakramencie ołtarza wymaga od nas, abyśmy Go często nawiedzali i wielbili Go w najgłębszej pokorze i z najtkliwszą miłością. Abyśmy te uczucia ku Jezusowi Chrystusowi, utajonemu w najświętszym sakramencie ołtarza, okazywali jawnie, ustanowił Kościół święto Bożego Ciała, podczas którego obnosi kapłan najświętszy sakrament ołtarza w uroczystej procesji.

19. P. Czy Jezus Chrystus jest obecny w najświętszym sakramencie ołtarza tylko dlatego, aby także jako człowiek przebywał z nami?

O. Jezus Chrystus jest obecny w najświętszym sakramencie ołtarza także dlatego, aby: 1) we mszy świętej stawał się za nas ofiarą; 2) w komunii świętej zaś aby był pokarmem dusz naszych.

Upomnienie: Wchodząc do kościoła, uklęknij zawsze i oddaj cześć Jezusowi Chrystusowi, który przemieszkiwać raczy w naszych kościołach, obecny w najświętszym sakramencie ołtarza. Idźże często przed Jego Najświętsze Oblicze, uwielbiaj Go i proś pobożnie o łaski, których potrzebujesz, a strzeż się niestosownym zachowaniem uchybić Jego Boskiej osobie, którą aniołowie niewidzialnie otaczają z czcią i najgłębszym uszanowaniem.

§ 2. O ofierze mszy świętej

20. P. Co jest ofiara?

O. Ofiara jest to dar widzialny, który się składa Bogu, jako najwyższemu Panu, w dowód czci i uwielbienia.

***21. P. Czy zawsze składali ludzie ofiary?**

O. Od początku świata składali ludzie ofiary, a w starym zakonie przykazał sam Bóg, aby Mu składano ofiary.

***22. P. Dlaczego zniósł Jezus Chrystus ofiary starego zakonu?**

O. Jezus Chrystus zniósł ofiary starego zakonu, bo one były tylko obrazem najświętszej ofiary nowego zakonu; więc miały tylko dopóty trwać, dopóki trwał stary zakon.

***23. P. Któraż jest ofiara nowego zakonu?**

O. Ofiarą nowego zakonu jest sam Syn Boży, Jezus Chrystus, który przez swoją śmierć na krzyżu ofiarował się za nas swemu niebieskiemu Ojcu.

***24. P. Czy z śmiercią Jezusa Chrystusa miała ustać wszelka ofiara?**

O. Nie; i w nowym zakonie miała trwać nieustająca ofiara, aby nam przedstawiała ofiarę Jezusa Chrystusa na krzyżu, i udzielała łask, które nam wyjednała ofiara krzyżowa.

***25. P. Czy przyrzekł nam Pan Bóg taką ofiarę?**

O. Już w starym zakonie przyrzekł nam Bóg taką ofiarę, gdy rzekł przez proroka Malachiasza: *"Na każdym miejscu poświęcają imieniowi memu ofiarę czystą, bo wielkie jest imię moje między narodami"* (Malach. 1, 11).

*26. P. Któraż jest ta nieustająca ofiara, przez proroka Malachiasza przepowiedziana?

O. Ta nieustająca ofiara jest ofiara mszy św.

*27. P. Kto ustanowił ofiarę mszy św.?

O. Ofiarę mszy świętej ustanowił Jezus Chrystus na ostatniej wieczerzy.

28. P. Co jest ofiara mszy św.?

O. Ofiara mszy św. jest nieustającą ofiarą nowego zakonu, w której ofiaruje się przez ręce kapłana Jezus Chrystus swemu Ojcu niebieskiemu pod postaciami chleba i wina sposobem bezkrwawym, jak niegdyś ofiarował się na krzyżu sposobem krwawym.

29. P. Jaka jest różnica pomiędzy ofiarą mszy św. a ofiarą na krzyżu?

O. Pomiedzy ofiarą mszy św. a ofiarą na krzyżu, nie ma różnicy co do istoty; lecz jest różnica co do sposobu ofiarowania.

30. P. Dlaczego nie różni się ofiara mszy św. co do istoty od ofiary na krzyżu?

O. Msza święta nie różni się co do istoty od ofiary na krzyżu, ponieważ w obydwóch ofiarach jest ten sam Chrystus Pan i kapłanem ofiarującym, i przedmiotem Bogu Ojcu ofiarowanym.

31. P. Jakąż jest różnica w obydwu ofiarach co do sposobu ofiarowania?

O. Różnica w obydwu ofiarach co do sposobu ofiarowania jest ta, że na krzyżu ofiarował się Chrystus Pan krwawym sposobem; zaś we mszy św. ofiaruje się sposobem bezkrwawym, ponieważ w niej nie cierpi i nie umiera.

32. P. Które są główne części mszy św.?

O. Główne części mszy świętej są: 1) ofiarowanie; 2) przeistoczenie; 3) komunia.

33. P. Cośmy powinni czynić podczas mszy świętej, gdy jej słuchamy?

O. Gdy słuchamy mszy świętej powinniśmy: 1) podczas Ewangelii powstać z uszanowaniem, czyniąc znak krzyża na czole, ustach i piersiach, i pamiętać, że naukę Jezusa Chrystusa, zawartą w Ewangelii, mamy wyznawać otwarcie, z chlubą i bez obawy, że mamy przyznawać się do niej ustami, a miłować ją sercem; 2) podczas ofiarowania powinniśmy siebie samych ofiarować Bogu wraz z Jezusem Chrystusem; 3) podczas przeistoczenia powinniśmy pokłon oddać Jezusowi Chrystusowi, już obecnemu pod postaciami chleba i wina; 4) podczas komunii świętej powinniśmy wzbudzać żal za grzechy, oraz pragnienie przyjęcia komunii, i prosić Jezusa Chrystusa o potrzebne łaski.

*34. P. Komu składamy ofiarę mszy świętej?

O. Ofiarę mszy świętej składamy tylko Bogu, lecz obchodzimy przy tym także pamiątkę Świętych.

*35. P. Jakim sposobem obchodzimy we mszy świętej pamiątkę Świętych?

O. Obchodzimy we mszy świętej pamiątkę Świętych tym sposobem, że: 1) dziękujemy Bogu za udzielone im łaski i zbawienie; 2) wzywamy ich przyczyny.

*36. P. W jakim celu składamy Bogu ofiarę mszy świętej?

O. Składamy Bogu ofiarę mszy świętej: 1) jako ofiarę pokłonną czyli pochwalną, abyśmy Mu oddali Boską cześć i chwałę; 2) jako ofiarę dziękczynną, abyśmy Mu dziękowali godnie za wszystkie dobrodziejstwa od Niego otrzymane; 3) jako ofiarę pojednawczą, abyśmy Go przepraszaali za liczne grzechy nasze, i odwracali zasłużone kary; 4) jako ofiarę błagalną, abyśmy sobie wyjednali u Niego pomoc we wszystkich potrzebach duszy i ciała.

*37. P. Kto dostępuje łask z ofiary mszy św.?

O. Cały Kościół, żywi i umarli, dostępują łask z ofiary mszy św.

38. P. Dlaczego nazywa się ofiara bezkrwawa nowego zakonu mszą?

O. Ofiara bezkrwawa nowego zakonu nazywa się mszą od wyrazów "missa est", którymi kapłan, składający ją, ogłasza wiernym, że już została spełniona.

Upomnienie: Staraj się słuchać codziennie mszy świętej z najtkliwszą pobożnością i najgłębszą czcią. Przedstawiaj sobie, że jesteś obecny na górze Kalwarii i widzisz ofiarę Chrystusa na krzyżu; bo msza święta jest jej pamiątką i ponowieniem. Przejmuj się serdecznym żalem za grzechy twoje, gdyż one były przyczyną śmierci Zbawiciela; obudzaj w sobie miłość i wdzięczność ku Chrystusowi Panu, i postanawiaj żyć, jak przystało Jego wyznawcy.

§ 3. O komunii świętej

39. P. Co jest komunia św.?

O. Komunia święta jest rzeczywistym pożywaniem ciała i krwi Jezusa Chrystusa dla posiłku duszy.

*40. P. Co znaczy ten wyraz "komunia"?

O. Wyraz "komunia" znaczy tyle co zjednoczenie lub połączenie, ponieważ przyjmując ciało i krew Jezusa Chrystusa, łączymy się z Nim.

*41. P. Kto przykazuje nam przyjmować komunię świętą, czy Bóg sam, czy tylko Kościół?

O. Pan Bóg sam przykazuje nam przyjmować komunię świętą, bo Jezus Chrystus mówi wyraźnie: *"Zaprawdę powiadam wam, jeśliżycie nie jedli ciała Syna człowieczego i nie pili krwi Jego, nie będziecie mieć żywota w sobie"* (Jan VI, 54).

*42. P. Czy potrzeba przyjmować komunię św. także pod postacią wina, ażeby pożywać najświętszą krew Chrystusa Pana?

O. Nie; bo pod postacią chleba przyjmujemy nie tylko ciało Jezusa Chrystusa, lecz i krew Jego najświętszą.

*43. P. Dlaczegoż jednak ustanowił Jezus Chrystus najświętszy sakrament ołtarza pod dwiema postaciami?

O. Jezus Chrystus ustanowił najświętszy sakrament ołtarza pod dwiema postaciami, bo ustanowił go także jako ofiarę, do której potrzebne są obydwie postacie, aby przedstawiały odłączenie się krwi od ciała, które nastąpiło przy ofierze krzyżowej.

*44. P. Które łaski daje nam komunia św.?

O. Komunia św. daje nam następujące łaski: 1) jednoczy nas najściślej z Chrystusem Panem, i pomnaża w nas łaskę poświęcającą; 2) osłabia złe skłonności nasze, i dodaje ochoty i siły do dobrego; 3) oczyszcza nas z grzechów powszednich, i zachowuje od śmiertelnych; 4) jest nam zadatkami przyszłego zmartwychwstania i zbawienia wiecznego.

45. P. Czy każdy otrzymuje łaski w komunii św.?

O. Nie; kto przyjmuje komunię św. niegodnie, to jest, w stanie grzechu śmiertelnego, ten ściąga na siebie potępienie.

Mówi bowiem Pismo św.: *"Ktobykolwiek jadł ten chleb, albo pił kielich Pański niegodnie, będzie winien ciała i krwi Pańskiej – sąd sobie je i pije, nie rozsądzając ciała Pańskiego"* (I Kor. XI, 27. 29).

46. P. Jaki grzech popełnia, kto się odważa przyjmować komunię świętą niegodnie?

O. Kto odważa się przyjmować komunię świętą niegodnie, popełnia jak Judasz straszny grzech świętokradztwa.

47. P. Jakie są już w tym życiu skutki niegodnej komunii?

O. Skutki niegodnej komunii w tym życiu są zwykle: zaślepienie i zatwardziałość serca, niekiedy nagła śmierć, lub inne kary doczesne.

48. P. Cóż tedy powinien czynić, kto popełnił grzech śmiertelny, zanim przystąpi do komunii św.?

O. Kto popełnił grzech śmiertelny, powinien przed komunią św. oczyścić się z grzechów przez sakrament pokuty; bo Pismo św. mówi: *"Niechajże doświadczy samego siebie człowiek, a tak niech je z chleba tego i z kielicha pije"* (I Kor. XI, 28).

49. P. Jak jeszcze trzeba się przygotować do komunii św. co do duszy?

O. Trzeba: 1) oczyścić duszę także z grzechów powszednich; 2) obudzić w sercu uczucia pobożne.

*50. P. Czy przyjmuje niegodnie komunię świętą, kto ją przyjmuje w grzechach powszednich?

O. Nie; taki przyjmuje komunię św. wprowadzie godnie, ale z mniejszym pożytkiem.

*51. P. Przez co można obudzić w sobie uczucia pobożne przed komunią św.?

O. Uczucia pobożne można obudzić w sobie przez rozmyślanie i odmawianie stosownych modlitw.

*52. P. Które uczucia trzeba szczególnie obudzać przed komunią świętą?

O. Szczególnie trzeba obudzać przed komunią świętą uczucia: 1) wiary i uwielbienia; 2) pokory i skruchy; 3) nadziei, miłości i gorącego pragnienia.

53. P. Jak trzeba przygotować się do komunii św. co do ciała?

O. Co do ciała trzeba: 1) być na czczo to jest nic nie jeść i nie pić od poprzedzającej północy; 2) przyzwoicie być ubranym.

*54. P. Kto może przyjmować komunię św. nie na czczo?

O. Tylko niebezpiecznie chorzy mogą przyjmować komunię świętą nie na czczo, bo oni ją przyjmują jako wiatyk, to jest posiłek na drogę do wieczności.

55. P. Jak trzeba przystępować do komunii św. (stołu Pańskiego)?

O. Do komunii świętej trzeba przystępować z największym uszanowaniem, ze złożonymi rękami i spuszczonej oczyma.

56. P. Jak trzeba zachowywać się przyjmując najświętszą hostię?

O. Przyjmując najświętszą hostię, trzeba mieć obrus albo otwartą książkę przed sobą, głowę trzymać podniesioną, język położyć na spodniej wardze, i ze czcią spożywać najświętszą hostię. Nie trzeba jej trzymać w ustach, ani żuć, a jeśliby przylgnęła do podniebienia, należy ją odłączyć językiem nie palcami.

*57. P. Co trzeba czynić po przyjęciu komunii św.?

O. Po przyjęciu komunii św. trzeba skromnie odejść na swoje miejsce w kościele, i modlić się przez jakiś czas; bo kto bez ważniejszej przyczyny zaraz po komunii świętej odchodzi z kościoła, dopuszcza się nieuszanowania względem Jezusa Chrystusa, którego przyjął.

58. P. Jakie szczególnie modlitwy trzeba odmawiać po komunii św.?

O. Po komunii św. trzeba szczególnie odmawiać takie modlitwy, które wypowiadają pokorę, podziękowanie, ofiarowanie siebie samego, miłość i prośbę o rozmaite łaski.

59. P. Jak trzeba się zachowywać w przeciągu dnia po komunii św.?

O. W przeciągu dnia po komunii św. trzeba oddawać się, ile tylko można, ćwiczeniom pobożnym, a unikać zabaw.

Upomnienie: Niechaj ta nauka o komunii świętej pobudzi cię do najczęstszego jej przyjmowania z największą pobożnością i czystością serca.

Przypisy:

(1) Zobacz: *Zarys dziejów religii*, § 24.

O sakramencie pokuty

1. P. Co jest sakrament pokuty?

O. Sakrament pokuty jest tym sakramentem, w którym kapłan odpuszcza w imieniu Boga grzechy grzesznikowi, jeśli ten za nie szczerze żałuje, dokładnie się z nich spowiada i gotów jest za nie zadośćuczynić.

*2. P. Czy kapłan odpuszcza w sakramencie pokuty grzechy rzeczywiście, czy też oznajmia tylko, że są odpuszczone?

O. Kapłan odpuszcza w sakramencie pokuty grzechy rzeczywiście i prawdziwie, bo Chrystus Pan dał mu tę władzę.

3. P. Kiedy dał Chrystus Pan Apostołom władzę odpuszczania grzechów?

O. Chrystus dał Apostołom władzę odpuszczania grzechów, gdy po swoim zmartwychwstaniu tchnął na nich i rzekł: "*Weźmijcie Ducha Świętego, których odpuscicie grzechy, są im odpuszczone, a których zatrzymacie, są zatrzymane*" (Jan XX, 22. 23).

4. P. Czy Chrystus Pan dał tę władzę samym tylko Apostołom?

O. Nie; Chrystus Pan dał tę władzę także wszystkim następcom ich w urzędzie kapłańskim.

*5. P. Dlaczego musiała władza odpuszczania grzechów przejść od Apostołów na ich następców?

O. Władza odpuszczania grzechów musiała przejść od Apostołów na ich następców, ponieważ ludzie wszystkich czasów potrzebują odpuszczenia grzechów, więc i po wszystkie czasy, potrzeba takich, którzy by je odpuszczać mogli.

6. P. Czy wszystkie grzechy, choćby i najcięższe, mogą być odpuszczone w sakramencie pokuty?

O. Wszystkie grzechy, nawet i najcięższe, popełnione po chrzcie, mogą być odpuszczone w sakramencie pokuty, jeśli się z nich spowiadamy dokładnie i ze skruchą.

7. P. Dlaczego musimy spowiadać się z grzechów, chcąc dostąpić ich odpuszczenia?

O. Musimy się spowiadać z grzechów, chcąc dostąpić ich odpuszczenia, ponieważ tak rozkazał Jezus Chrystus, ustanawiając sakrament pokuty.

† 8. P. Cóż nam dowodzi, że Jezus Chrystus nakazał spowiedź?

O. Że Jezus Chrystus nakazał spowiedź, dowodzą Jego słowa: "Których odpuscicie grzechy, są im odpuszczone; a których zatrzymacie, są im zatrzymane"; bo jeślibyśmy nie wyznawali grzechów naszych przed kapłanem, nie mogłby wiedzieć, czy ma nam je odpuścić czy zatrzymać.

9. P. Czy sakrament pokuty jest koniecznie potrzebny do zbawienia wszystkim, którzy po chrzcie ciężko zgrzeszyli?

O. Sakrament pokuty jest koniecznie potrzebny do zbawienia tym wszystkim, którzy po chrzcie ciężko zgrzeszyli i mogą się spowiadać.

*10. P. Jakim sposobem mogą dostąpić odpuszczenia grzechów ciężkich ci, którzy nie mogą się spowiadać?

O. Ci, którzy nie mogą się spowiadać, mogą dostąpić odpuszczenia grzechów ciężkich, jeśli obudzą w sobie skrucę doskonałą, i postanowią odprawić spowiedź przy pierwszej nadarzonej sposobności.

11. P. Których łask udziela nam Bóg przez sakrament pokuty?

O. Przez sakrament pokuty: 1) odpuszcza nam Bóg wszystkie grzechy po chrzcie popełnione; 2) odpuszcza nam karę wieczną, a doczesnej przynajmniej część; 3) wraca nam utraconą łaskę poświęcającą, albo pomnaża ją, jeśliśmy jej nie utracili; 4) udziela nam jeszcze osobnych łask do pobożnego życia.

12. P. Co trzeba czynić, aby godnie przyjąć sakrament pokuty?

O. Aby godnie przyjąć sakrament pokuty, trzeba wypełnić pięć warunków sakramentu pokuty, którymi są: 1) rachunek sumienia; 2) skrucha czyli żal za grzechy; 3) postanowienie poprawy; 4) spowiedź; 5) zadośćuczynienie.

§ 1. O rachunku sumienia

13. P. Co to znaczy rachować się z sumieniem, czyli roztrząsać sumienie?

O. Rachować się z sumieniem, czyli roztrząsać swoje sumienie znaczy, zastanowić się uważnie nad swoim życiem, aby grzechy popełnione poznać i spamiętać.

14. P. Od czego trzeba rozpocząć rachunek sumienia?

O. Rachunek sumienia trzeba rozpocząć od modlitwy do Ducha Świętego, bo bez Jego pomocy nie zdołamy ani poznać grzechów naszych, ani żałować za nie i spowiadać się z nich, jak do zbawienia potrzeba.

15. P. Jakaż jest ta modlitwa do Ducha Świętego przed rachunkiem sumienia?

O. Przed rachunkiem sumienia należy prosić Ducha Świętego o pomoc, następującą lub podobną modlitwą: "Przybądź, Duchu Święty! oświeć mój rozum, abym dokładnie poznał grzechy moje, wzrusz też serce moje, abym za grzechy należycie żałował, szczerze się z nich spowiadał, i poprawił się z nich prawdziwie".

*16. P. Jakim sposobem można uczynić rachunek sumienia?

O. Rachunek sumienia można uczynić następującym sposobem: 1) trzeba sobie przypomnieć kiedy ostatni raz spowiadaliśmy się ważnie, czy i jak odprawiliśmy zadaną pokutę: 2) zastanowić się nad każdym z kolei przykazaniem Boskim i kościelnym, przypominając sobie, czyśmy nie uczynili tego, czego one zakazują, lub czyśmy nie zaniedbali tego, co nakazują; również zastanowić się potrzeba nad obowiązkami swego stanu i różnymi rodzajami grzechu, pytając się przy tym, czyśmy zgrzeszyli myślą, mową, uczynkiem lub opuszczeniem.

17. P. Jakim sposobem mogą dzieci przypomnieć sobie łatwo grzechy swoje?

O. Dzieci mogą sobie łatwo przypomnieć swoje grzechy, jeśli pomyślą nad tym, jak się zachowywały w kościele, w szkole, w domu względem rodziców, rodzeństwa i służ, na ulicy albo w polu, w samotności lub w towarzystwie innych.

18. P. Czy trzeba sobie przypominać także liczbę i okoliczności grzechów?

O. Trzeba sobie przypominać także liczbę i okoliczności grzechów, przynajmniej śmiertelnych.

*19. P. Czego trzeba wystrzegać się przy rachunku sumienia?

O. Przy rachunku sumienia trzeba wystrzegać się, aby:

- 1) nie czynić go pobieżnie i lekkomyślnie;
- 2) nie tać przed sobą samym grzechu ulubionego, który najczęściej popełniamy;
- 3) nie oceniać lekkomyślnie grzechów podług zdania światowych ludzi, ale podług nauki Boga i Kościoła św.;
- 4) nie lękać się też zbyt.

*20. P. Przez co może sobie każdy ułatwić rachunek sumienia przed spowiedzią?

O. Każdy może sobie ułatwić rachunek sumienia przed spowiedzią, jeśli codziennie odprawia pilny rachunek sumienia, i nie odkłada długo spowiedzi.

§ 2. O skrusze czyli żalu za grzechy

21. P. Co jest skrucha czyli żal za grzechy?

O. Skrucha czyli żal za grzechy jest to boleść duszy i obrzydzenie sobie popełnionych grzechów.

22. P. Jaką powinna być nasza skrucha, aby nam grzechy mogły być odpuszczone?

O. Aby grzechy mogły nam być odpuszczone, powinna być skrucha: 1) wewnętrzną; 2) powszechną; 3) nadprzyrodzoną.

23. P. Co to znaczy: skrucha powinna być "wewnętrzną"?

O. Skrucha powinna być wewnętrzną, to znaczy, że nie tylko ustami powinniśmy żałować za grzechy, ale i w sercu brzydzić się nimi, jako największym złem, i szczerze pragnąć, abyśmy ich byli nigdy nie popełnili.

Czytamy bowiem w Piśmie św.: *"Rozdzierajcie serca wasze, a nie szaty wasze"* (Joel II, 13). *"Ofiarą przed Bogiem jest duch strapiony, a sercem skruszonym i upokorzonym Boże nie wzgardzisz"* (Ps. 50, 19).

24. P. Co to znaczy: skrucha powinna być "powszechną"?

O. Skrucha powinna być powszechną to znaczy, że trzeba żałować za wszystkie popełnione grzechy, a przynajmniej za śmiertelne.

*25. P. Czy byłaby spowiedź ważną, gdybyśmy nie żalowali za grzechy powszednie?

O. Jeślibyśmy, nie mając grzechów śmiertelnych, spowiadali się z samych grzechów powszednich, a nie żalowali za żaden z nich, w takim razie byłaby spowiedź nieważną.

26. P. Co to znaczy: skrucha powinna być "nadprzyrodzoną"?

O. Skrucha powinna być "nadprzyrodzoną" to znaczy, że za grzechy powinniśmy żałować nie dlatego, iż one ściągają na nas kary doczesne, jak wstyd, i cierpienia, lecz z pobudek nadprzyrodzonych, to jest: żeśmy nimi obrazili Boga, utracili łaskę Jego i niebo, a zasłużyli na piekło.

27. P. Czy tedy nie wystarcza, żałować za grzechy, tylko dlatego, że one przyniosły nam doczesną szkodę?

O. Żałować za grzechy swoje dlatego tylko, że nam przyniosły doczesną szkodę, karę lub zawstydzenie, jest to mieć żal tylko przyrodzony, a taki żal nie wystarcza.

28. P. Cośmy powinni czynić, aby mieć skruchę nadprzyrodzoną?

O. Aby mieć skruchę nadprzyrodzoną, powinniśmy: 1) gorąco prosić Boga o łaskę takiej skruchy; 2) zastanowić się dobrze nad tym, czego nas uczy wiara o złości grzechu i jego nieszczęsnych skutkach.

29. P. Iloraka jest skrucha nadprzyrodzona?

O. Skrucha nadprzyrodzona jest dwojaka: doskonała i niedoskonała.

30. P. Kiedy jest skrucha nadprzyrodzona doskonałą?

O. Skrucha nadprzyrodzona jest doskonałą jeśli pochodzi z doskonałej miłości Boga, to znaczy, jeśli nienawidzimy grzechu i brzydzimy się nim nad wszystko inne złe dlatego jedynie, ponieważ grzechem obrażamy Boga, dobro najwyższe i miłości najgodniejsze.

31. P. Kiedy jest skrucha nadprzyrodzona niedoskonałą?

O. Skrucha nadprzyrodzona jest niedoskonałą, jeśli miłość nasza ku Bogu jest niedoskonałą, tak, że dopiero obawa piekła, utraty nieba, lub szkaradność grzechu, musi nas pobudzić do tego, abyśmy grzech nienawidzili nade wszystko, i abyśmy postanowili Boga więcej nie obrażać.

32. P. Czy do odpuszczenia grzechów w spowiedzi koniecznie jest potrzebna skrucha doskonała?

O. Do odpuszczenia grzechów w spowiedzi wystarcza wprawdzie skrucha niedoskonała, ale powinniśmy się starać obudzić w sobie skruchę doskonałą.

*33. P. A dlaczego powinniśmy się starać o wzbudzenie skruchy doskonałej?

O. Powinniśmy się starać o wzbudzenie skruchy doskonałej, ponieważ pokuta nasza tym większą ma zasługę, tym miłszą jest Bogu, i tym pewniej wyjedna nam przebaczenie, im doskonalszą jest nasza skrucha.

*34. P. Czy tylko przy spowiedzi powinniśmy wzbudzać skruchę doskonałą?

O. Nie; powinniśmy także wzbudzać skruchę doskonałą: 1) gdy nam śmierć zagraża; 2) ilekroć mamy nieszczęście popełnić grzech ciężki, a nie możemy spowiadać się zaraz.

35. P. Kiedy trzeba wzbudzać skruchę w sakramencie pokuty?

O. W sakramencie pokuty trzeba wzbudzać skruchę przed spowiedzią, albo przynajmniej przed rozgrzeszeniem.

*36. P. Czy może co zastąpić skruchę?

O. Skrucha jest tak konieczną do odpuszczenia grzechów, że nic nie może jej zastąpić.

§ 3. O postanowieniu poprawy

37. P. Co powinno być koniecznie połączone ze skruchą?

O. Ze skruchą powinny być koniecznie połączone: 1) nadzieja, że uzyskamy odpuszczenie grzechów; 2) mocne postanowienie poprawy.

38. P. Co jest postanowienie poprawy?

O. Postanowienie poprawy jest to stała wola odmiany życia, i porzucenia grzechu na zawsze.

39. P. Jakie powinno być postanowienie poprawy?

O. Postanowienie poprawy powinno być jak skrucha: 1) wewnętrzne; 2) powszechne; 3) nadprzyrodzone.

40. P. Kto ma wewnętrzne i mocne postanowienie poprawy?

O. Wewnętrzne i mocne postanowienie poprawy ma ten, kto gotów jest: 1) unikać wszystkich grzechów, przynajmniej ciężkich, i bliskiej sposobności do grzechu; 2) używać potrzebnych do poprawy środków; 3) odprawić pokutę i nagrodzić szkodę wyrządzoną.

*41. P. Co to jest bliska sposobność do grzechu?

O. Bliską sposobnością do grzechu jest to wszystko, co zwykle doprowadziło już człowieka do grzechu, albo prawdopodobnie doprowadzi, jeśli nie będzie tego unikał, bądź to jest osoba, bądź towarzystwo, zabawa jakaś, miejsce lub rzecz.

*42. P. O czym powinni pamiętać ci, którzy nie unikają bliskich sposobności do grzechu, lub nie chcą poprawić się z grzechów nałogowych?

O. Tacy powinni pamiętać, że rozgrzeszenie kapłańskie nie tylko nic im nie pomoże, lecz powiększa jeszcze ich winę.

43. P. W jaki sposób można obudzić skruchę i mocne postanowienie poprawy?

O. Skruchę i mocne postanowienie poprawy można obudzić w sposób następujący lub podobny: Boże mój! żałuję z całego serca za wszystkie grzechy moje, nie tylko dlatego, że przez nie stałem się Twojej łaski niegodnym, i zasłużyłem na karę sprawiedliwą w tym i w przyszłym życiu; lecz przede wszystkim żałuję za nie dlatego, że nimi obraziłem Ciebie, dobro najwyższe, najdoskonalsze i miłości najgodniejsze, które teraz nad wszystko miłuję. Nienawidzę wszystkich grzechów moich i brzydzę się nimi, a postanawiam mocno, nigdy nie obrażać Ciebie, Boga mego, miłości najgodniejszego, i unikać starannie wszystkich sposobności do grzechu.

§ 4. O spowiedzi

44. P. Co jest spowiedź?

O. Spowiedź jest to żalosne wyznanie popełnionych grzechów własnych przed kapłanem, aby otrzymać od niego rozgrzeszenie.

45. P. Jaką powinna być spowiedź?

O. Spowiedź powinna być: 1) dokładną; 2) szczerą; 3) wyraźną.

46. P. Kiedy jest spowiedź dokładną?

O. Spowiedź jest dokładną, gdy wyznajemy wszystkie grzechy przynajmniej ciężkie, które po pilnym rachunku sumienia pamiętamy, a zarazem liczbę ich i okoliczności.

47. P. A kto nie wie dokładnie, ile razy grzech jakiś popełnił, cóż ma powiedzieć?

O. Kto nie wie dokładnie, ile razy grzech jakiś popełnił, powinien powiedzieć przynajmniej w przybliżeniu, ile razy każdego dnia, tygodnia lub miesiąca ten grzech popełnił.

*48. P. Z których okoliczności trzeba się spowiadać?

O. Trzeba się spowiadać szczególnie: 1) z tych okoliczności, które zmieniają rodzaj grzechu, lub grzech powszedni czynią śmiertelnym; 2) w ogóle z wszystkiego, z czego spowiednik może poznać stan duszy spowiadającego się, i pomóc mu do ustrzeżenia się powtórnych grzechów.

*49. P. Czego trzeba unikać przy wyznawaniu okoliczności?

O. Przy wyznawaniu okoliczności nie trzeba wymieniać nikogo po nazwisku, nie rozpowiadać rzeczy, które tylko do innych osób się odnoszą, i wyrażać się tak skromnie, jak tylko rodzaj grzechu na to pozwala.

50. P. Czy trzeba koniecznie spowiadać się także z grzechów powszednich?

O. Nie; ale jest to rzeczą dobrą i zbawienną.

51. P. Cóż powinien uczynić ten, kto nie jest pewny, czy grzech, który popełnił, jest śmiertelny, czy też powszedni?

O. Kto nie jest pewny, czy grzech, który popełnił, jest śmiertelny czy powszedni, powinien go wyznać, bo niejeden uważa grzechy śmiertelne za powszednie.

52. P. Kiedy jest spowiedź szczerą?

O. Spowiedź jest szczerą, jeżeli tak oskarżamy się przed spowiednikiem, jak czujemy się winnymi przed Bogiem, i nic nie zatajamy ani uniewinniamy.

*53. P. O czym powinien pamiętać spowiadający się, który wstydy się wyznawać szczerze grzechy swoje?

O. Kto się wstydy wyznawać szczerze grzechy swoje, powinien pamiętać: 1) że spowiedź nieszczerza jest nowym ciężkim grzechem, że jest świętokradztwem, które ściągnie nań potępienie; 2) że lepiej jest przecież wyznać grzechy tajemnie przed jednym kapłanem, który ich wyjawic nie może pod żadnym warunkiem, niż żyć w grzechach zawsze niespokojnie, umrzeć nieszczęśliwie, i na ostatecznym sądzie wstydy się przed całym światem.

*54. P. Co ma czynić ten, kto opuścił w spowiedzi, co powinien był wyznać?

O. 1) Jeżeli to opuścił przez zapomnienie mimowolne, powinien wyznać na najbliższej spowiedzi;

2) jeżeli zaś opuścił dlatego, że się wstydził wyznać, lub nie dość pilnie czynił rachunek sumienia, powinien powiedzieć na ilu spowiedziach z własnej winy to zamilczał, i wszystkie te spowiedzi powtórzyć.

55. P. Kiedy jest spowiedź wyraźna?

O. Spowiedź jest wyraźna, jeżeli grzechy nasze tak wyznajemy, że spowiednik wszystko rozumieć może, by stan duszy naszej należycie osądził.

*56. P. Czy byłaby spowiedź wyraźną, gdybyśmy się oskarżali tylko ogólnikowo, np. żeśmy Boga nie miłowali, źle myśleli lub czynili?

O. Taka spowiedź nie byłaby wyraźną, bo grzechy powinniśmy wyznawać po imieniu, według ich rodzaju i gatunku.

*57. P. Co jest spowiedź generalna?

O. Spowiedzią generalną jest ta spowiedź, w której powtarza się wszystkie, albo przynajmniej kilka poprzedzających spowiedzi.

*58. P. Kiedy jest spowiedź generalna koniecznie potrzebna?

O. Spowiedź generalna jest koniecznie potrzebna, jeżeli poprzedzające nasze spowiedzi były nieważne, bądź dlatego, że nie mieliśmy skruchy prawdziwej i postanowienia poprawy lub nie wyznawali szczerze grzechów, bądź dlatego, żeśmy niedbale roztrząsali sumienie i zapomnieli niejedno, cośmy powinni byli wyznać.

59. P. Jak trzeba zaczynać spowiedź?

O. Uklękawszy u konfesjonału trzeba się przeżegnać i mówić: "Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus". Potem prosić o błogosławieństwo, mówiąc: "Proszę Cię, Ojciec duchowny, o święte błogosławieństwo, abym się z grzechów moich szczerze i dokładnie mógł wypowiadać". Potem mówić: "Ja grzeszny człowiek, spowiadam się Panu Bogu wszechmogącemu, w Trójcy Świętej jedynemu, Najświętszej Maryi Pannie, Matce Boskiej, wszystkim Świętym i Tobie, Ojciec duchowny, żem zgrzeszył myślą, mową i uczynkiem..., moja wina, moja wina, moja bardzo wielka wina... Byłem u spowiedzi ostatnim razem...

pokutę odprawiłem (lub nie i dlaczego?), następującymi grzechami obraziłem Pana Boga". Potem należy wyznawać swe grzechy.

60. P. Jak trzeba zakończyć spowiedź?

O. Po wyznaniu wszystkich grzechów swoich trzeba mówić: "Za te i za wszystkie grzechy moje wiadome i niewiadome, które albo sam popełniłem, albo byłem przyczyną, że inni je popełnili, żałuję serdecznie, ponieważ nimi obraziłem Boga, dobro najwyższe i miłości najgodniejsze. Postanawiam już mocno nigdy odtąd nie grzeszyć i wszystkich sposobności do grzechu unikać. Proszę Cię, Ojczy duchowny, o kapłańskie rozgrzeszenie, i o zbawienną pokutę".

61. P. Co trzeba potem czynić?

O. Potem trzeba uważnie i ochotnie wysłuchać rad i upomnień spowiednika, pokutę, którą nadaje, dobrze spamiętać, a jeśli się jej nie zrozumiało, jeszcze raz o nią zapytać; na pytania spowiednika odpowiadać szczerze i pokornie. Od konfesjonału odejść wtenczas dopiero, gdy spowiednik da znak do odejścia.

§ 5. O zadośćuczynieniu

62. P. Co jest zadośćuczynienie w sakramencie pokuty?

O. Zadośćuczynienie w sakramencie pokuty jest to wypełnianie nadanej przez spowiednika pokuty.

63. P. Dlaczego nadaje nam spowiednik pokutę?

O. Spowiednik nadaje nam pokutę: 1) abyśmy tutaj na ziemi odpokutowali kary doczesne, należne za grzechy; 2) abyśmy się poprawili.

64. P. Czyż Bóg nie odpuszcza wszystkich kar razem z grzechami?

O. Karę wieczną odpuszcza Bóg zawsze razem z grzechem, ale nie zawsze odpuszcza karę doczesną.

Poznajemy to ze słów proroka Natana do Dawida: "*Pan przeniósł grzech twój (odpuścił ci grzech), ale syn twój umrze*" (II Król. XII, 13. 14).

65. P. Która kara nazywa się karą doczesną za grzechy?

O. Karą doczesną za grzechy nazywa się ta kara, którą musimy ponieść albo tutaj na ziemi, albo w czyśćcu.

*66. P. Od kogo ma kapłan władzę nadawania pokuty?

O. Władzę nadawania pokuty ma kapłan od Jezusa Chrystusa, który dał Kościołowi swemu władzę nie tylko rozwiązywania ale i związywania.

*67. P. Czy spowiadał się ważnie, kto nie wypełnił nadanej pokuty?

O. Kto po spowiedzi nie wypełni pokuty, ale przy spowiedzi miał wolę ją wypełnić, tego spowiedź jest ważną, lecz popełnia on grzech i sam się pozbawia wielu łask.

*68. P. Kiedy trzeba wypełnić nadaną pokutę?

O. Pokutę trzeba wypełnić w czasie przez spowiednika oznaczonym; jeżeli zaś spowiednik nie wyznaczył pewnego czasu, najlepiej wypełnić nadaną pokutę zaraz po spowiedzi, kiedy znajdujemy się w stanie łaski.

*69. P. Czy tylko tę pokutę powinniśmy wypełniać, którą naznacza nam spowiednik?

O. Powinniśmy także dobrowolnymi uczynkami pokutnymi i cierpliwym znośzeniem przeciwności starać się zadośćuczynić sprawiedliwości Boskiej.

70. P. Co nas czeka, jeśli zaniedbamy tutaj zadośćuczynić sprawiedliwości Boskiej należną pokutą?

O. Jeśli zaniedbamy tutaj zadośćuczynić sprawiedliwości Boskiej, będziemy musieli tym srożej pokutować w czyśćcu.

*71. P. Czy po spowiedzi, nie jesteśmy do niczego więcej obowiązani prócz do zadośćuczynienia sprawiedliwości Boskiej?

O. Jesteśmy nadto obowiązani: 1) naprawić, o ile zdołamy, dane zgorwienie i wszelką szkodę, którąśmy bliźniemu niesprawiedliwie wyrządzili; 2) użyć środków stosownych do poprawy życia.

Upomnienie: Jeśliś zgrzeszył, spowiadaj się niezwłocznie, ale zawsze po pilnym roztrząśnieniu sumienia, z prawdziwą skruchą, mocnym postanowieniem poprawy, szczerze i dokładnie, aby spowiedź, która ustanowiona jest dla osiągnięcia łask obfitych i zbawienia, nie stała się dla ciebie przyczyną potępienia.

* O odpuszczeniu

72. P. Przez co pomaga nam Kościół w odpokutowaniu kar doczesnych?

O. W odpokutowaniu kar doczesnych pomaga nam Kościół przez udzielanie odpustów.

73. P. Co jest odpust?

O. Odpust jest to udzielone przez Kościół poza sakramentem pokuty odpuszczenie kar doczesnych, które po odpuszczeniu grzechów musielibyśmy ponieść albo w tym życiu, albo w czyśćcu.

74. P. Jakim sposobem odpuszcza nam Kościół kary doczesne, należne za grzechy?

O. Kościół odpuszcza nam kary doczesne, należne za grzechy, takim sposobem, że przedstawia za nas sprawiedliwości Boskiej nieprzebrany skarb zasług Jezusa Chrystusa i Świętych.

75. P. Jakie warunki trzeba spełnić, aby dostąpić odpustu?

O. Aby dostąpić odpustu trzeba: 1) być w stanie łaski; 2) dokładnie wykonać dobre uczynki, przepisane dla dostąpienia odpustu.

76. P. Co powinniśmy wierzyć o odpuszczeniu?

O. O odpuszczeniu powinniśmy wierzyć: 1) że Kościół katolicki ma władzę nadawania odpustów; 2) że odpusty są dla nas bardzo zbawienne.

77. P. Od kogo ma Kościół katolicki władzę nadawania odpustów?

O. Kościół katolicki ma władzę nadawania odpustów od Jezusa Chrystusa, który rzekł do Piotra św. i jego następców: "*Cokolwiek rozwiążesz na ziemi, będzie rozwiązane i w niebie*" (Mt. XVI, 19 i XVIII, 18).

78. P. Kto ma w Kościele władzę nadawać odpusty?

O. Nadawać odpusty ma władzę papież, jako następca Piotra świętego, któremu Chrystus Pan dał klucze królestwa niebieskiego; mogą jednak biskupi nadawać niektóre odpusty niezupełne, lecz tylko w swoich diecezjach.

79. P. Iloraki jest odpust?

O. Odpust jest dwojaki: zupełny, jeśli odpuszcza wszystkie kary doczesne; niezupełny, czyli częściowy, jeśli odpuszcza tylko część kar doczesnych.

80. P. Dlaczego są nam odpusty bardzo pożyteczne?

O. Odpusty są nam bardzo pożyteczne, ponieważ:

- 1) gładzą kary doczesne za grzechy;
- 2) dodają nam odwagi do pojednania się z Bogiem, bo zamiast ciężkich kar pokutnych, które nakładano w pierwszych wiekach, wymagają łatwiejszych ćwiczeń pobożnych;
- 3) pobudzają nas do prawdziwej pokuty i poprawy, bo bez tego nie można ich pozyskać;
- 4) zachęcają do częstszego przyjmowania sakramentów pokuty i ołtarza, i do wykonania dobrych uczynków;
- 5) pocieszają gorliwych pokutników, lękających się wiecznego potępienia.

81. P. Czy i duszom w czyśćcu pożyteczne są odpusty?

O. Wszystkie te odpusty, o których Ojciec Święty orzekł, że mogą być ofiarowane za dusze w czyśćcu, są im pożyteczne.

Upomnienie: Szanuj i poważaj odpusty, a staraj się pozyskać ich jak najwięcej w godny sposób, tak dla siebie, jak dla dusz w czyśćcu cierpiących.

O sakramencie ostatniego namaszczenia

1. P. Co jest sakrament ostatniego namaszczenia?

O. Sakrament ostatniego namaszczenia jest sakramentem, w którym chory przez namaszczenie olejem św. i modlitwę kapłana otrzymuje łaskę Boską dla dobra duszy, a często także dla dobra ciała.

*2. P. Skąd wiemy, że Jezus Chrystus ustanowił sakrament ostatniego namaszczenia?

O. Że Jezus Chrystus ustanowił sakrament ostatniego namaszczenia, wiemy: 1) z Pisma św.; 2) z ustawicznej nauki Kościoła.

*3. P. Co mówi Pismo święte o sakramencie ostatniego namaszczenia?

O. Święty Jakub Apostoł mówi: *"Choruje kto między wami? Niechaj wwiedzie kapłany Kościoła, a niech się modlą nad nim, pomazując go olejem w Imię Pańskie. A modlitwa wiary uzdrowi niemocnego, i ulży mu Pan; a jeśliby w grzechach był, będą mu odpuszczone"* (Jakub V, 14. 15).

*4. P. Jak udziela kapłan sakramentu ostatniego namaszczenia?

O. Kapłan namaszcza olejem świętym pięć zmysłów chorego, to jest: oczy, uszy, nos, usta, dłonie i stopy, mówiąc za każdym namaszczeniem: "Przez to święte namaszczenie i swoje najłaskawsze miłosierdzie niechaj ci Bóg przebaczy, cokolwiek zgrzeszyłeś wzrokiem, słuchem itd."

*5. P. Jakie skutki sprawuje ostatnie namaszczenie dla dobra duszy?

O. Ostatnie namaszczenie: 1) pomnaża łaskę poświęcającą; 2) odpuszcza grzechy powszednie i te śmiertelne, z których chory już nie może się spowiadać, i wzbudza wielką ufność w miłosierdziu Bożym; 3) niszczy złe skłonności, pozostałe po grzechu, i odpuszcza kary doczesne, o ile chory na to zasługuje; 4) umacnia w cierpieniach i pokusach, szczególnie w chwili śmierci.

*6. P. Jakie skutki sprawuje ostatnie namaszczenie dla dobra ciała?

O. Ostatnie namaszczenie sprawia często ulgę w chorobie, a nawet przywraca zdrowie, jeśli ono służy do zbawienia duszy.

7. P. Kto może i powinien przyjmować sakrament ostatniego namaszczenia?

O. Każdy chrześcijanin katolik, który już przyszedł do używania rozumu, a jest niebezpiecznie chory, może i powinien przyjmować sakrament ostatniego namaszczenia.

8. P. Jak powinien chory przyjmować sakrament ostatniego namaszczenia?

O. Chory powinien przyjmować sakrament ostatniego namaszczenia: 1) w stanie łaski, dlatego też ma się pierwiej spowiadać, albo w razie niemożności spowiedzi wzbudzać skruchę doskonałą; 2) z wiarą, nadzieją, miłością i poddaniem się woli Bożej.

*9. P. Kiedy powinien chory przyjmować sakrament ostatniego namaszczenia?

O. Chory powinien ile możności przyjmować sakrament ostatniego namaszczenia wtenczas, kiedy ma jeszcze przytomność umysłu, i po przyjęciu wiatyku.

*10. P. Czy ten sakrament dlatego nazywa się ostatnim namaszczeniem, że chory po jego przyjęciu musi umrzeć?

O. Nie; bo sakrament ten przywraca nawet zdrowie, jeśli tego zbawienie wymaga, a nazywa on się tak dlatego, że z wszystkich namaszczeń świętych, to namaszczenie przyjmuje się zwykle ostatnie.

11. P. Czy tedy dobrze czynią ci, którzy z bojaźni zwlekają przyjęcie sakramentu ostatniego namaszczenia?

O. Tacy pozbawiają się łaski Bożej, najpewniejszej ulgi w chorobie, a często najskuteczniejszego lekarstwa, które może przywrócić zdrowie; a jeśli to czynią z niedbalstwa, mogą narazić swoje zbawienie na niebezpieczeństwo.

12. P. Czy krewni lub znajomi czynią przysługę choremu, jeśli lękając się przerazić go, nic mu nie mówią o przyjęciu sakramentów świętych?

O. Tacy nie tylko nie czynią choremu przysługi, lecz wyrządzają mu największą krzywdę, bo go pozbawiają najcenniejszych łask, a może i zbawienia, siebie samych zaś obarczają ciężką odpowiedzialnością przed Bogiem.

*13. P. Jak często można przyjmować sakrament ostatniego namaszczenia?

O. Sakrament ostatniego namaszczenia można przyjmować raz w każdej niebezpiecznej chorobie; a nawet w jednej i tej samej chorobie można go przyjąć powtórnie, jeśli niebezpieczeństwo śmierci minęło, a potem znowu się pojawiło.

Upomnienie: Jeśli Bóg nawiedzi cię ciężką chorobą, nie odkładaj przyjęcia sakramentów świętych do ostatniej chwili, bo może cię zająć śmierć, zanim zdoła przybyć kapłan. Nie unosz się też fałszywą czułością w chorobie krewnych i znajomych, tając przed nimi potrzebę przyjęcia sakramentów świętych. Milczeniem nie uratujesz ich od śmierci ciała; ale uratować możesz ich duszę, jeśli ich wczas nakłonisz do tego, że przez sakramenty święte oczyszczą się z grzechów, i usprawiedliwieni staną przed sądem Boga.

*** O sakramencie kapłaństwa**

1. P. Komu nadał Jezus Chrystus urząd kapłański?

O. Jezus Chrystus nadał urząd kapłański swoim Apostołom.

2. P. Czy miał ustać urząd kapłański ze śmiercią Apostołów?

O. Nie; tak samo jak i Kościół nie miał ustać ze śmiercią Apostołów.

3. P. Jakimże sposobem przeszedł urząd kapłański na następców Apostołów?

O. Urząd kapłański przeszedł na następców Apostołów przez sakrament kapłaństwa.

4. P. Co jest sakrament kapłaństwa?

O. Sakrament kapłaństwa jest tym sakramentem, w którym ci, co go przyjmują, otrzymują władzę kapłańską i szczególną łaskę do godnego sprawowania urzędu kapłańskiego.

5. P. Jakąż mianowicie władzę nadaje sakrament kapłaństwa?

O. Sakrament kapłaństwa nadaje mianowicie:

1) władzę przeistaczania chleba i wina w ciało i krew najśw. Chrystusa Pana;

2) władzę odpuszczania grzechów.

6. P. Czy ma także sakrament kapłaństwa widzialne znaki, które oznaczają udzielenie niewidzialnej władzy i łaski?

O. Ma takich znaków kilka, jako to: wkładanie rąk i modlitwę biskupa, podawanie kielicha z winem i pateny z chlebem.

7. P. Kto może udzielać ważnie sakramentu kapłaństwa?

O. Ważnie udzielać sakramentu kapłaństwa mogą tylko biskupi, którzy otrzymują do tego władzę przez poświęcenie biskupie.

† 8. P. Czy może zwierzchność świecka lub gmina chrześcijańska nadać władzę kapłańską?

O. Żadna zwierzchność świecka, ani gmina chrześcijańska nie może nadać władzy kapłańskiej, bo jej nie ma sama.

9. P. Czy można władzę kapłańską utracić?

O. Jak chrztu tak i władzy kapłańskiej utracić nie można, bo sakrament kapłaństwa wyraża na duszy znamię niezmazane, dlatego też można go tylko raz przyjmować.

† 10. P. Czy są inne jeszcze święcenia, oprócz święcenia kapłańskiego i biskupiego?

O. Oprócz święcenia kapłańskiego i biskupiego jest jeszcze kilka innych, które są stopniami i przygotowaniem do święceń kapłańskich.

11. P. Kto może i powinien zostać kapłanem?

O. Tylko ten może i powinien zostać kapłanem, który do tego stanu od Boga jest powołany.

Upomnienie: Zawsze okazuj kapłanom, jako zastępcom Boga i rozdawcom Jego łask, należny szacunek i uległość, a proś Go, aby wszyscy, których do służby swojej powołał, pełnili ją ku chwale swego Pana i zbawieniu dusz.

*** O sakramencie małżeństwa**

1. P. Co jest sakrament małżeństwa?

O. Sakrament małżeństwa jest tym sakramentem, w którym dwie chrześcijańskie osoby wolne, mężczyzna i niewiasta, zaślubiają się według praw Kościoła i otrzymują od Boga łaskę, aby obowiązki swego stanu wypełniały wiernie aż do śmierci.

2. P. Skąd wiemy, że małżeństwo jest sakramentem?

O. Wiemy to: 1) z Pisma świętego, które nazywa małżeństwo: "*Wielkim sakramentem*" (Efez. V, 32); 2) z nieustannej wiary i nauki Kościoła.

3. P. Jakim sposobem przyjmuje się ten sakrament?

O. Narzeczeni oświadczają wobec swego proboszcza i dwu świadków, że zawierają małżeństwo, poczym kapłan błogosławi ich związkowi.

† 4. P. Które są obowiązki małżonków?

O. Małżonkowie powinni:

- 1) żyć z sobą w zgodzie, miłości i wierności aż do śmierci;
- 2) zachęcać się wzajemnie do bogobożnego życia;
- 3) wychowywać wspólnie dzieci swoje w bojaźni Bożej;

4) mąż powinien starać się o wyżywienie i utrzymanie żony; żona powinna być posłuszną mężowi we wszystkim, co dobre jest i uczciwe.

† 5. **P. O czym powinni pamiętać ci, którzy chcą wstąpić w stan małżeński?**

O. Którzy chcą wstąpić w stan małżeński, powinni pamiętać, aby:

- 1) nie zaręczali się lekkomyślnie;
- 2) byli należycie pouczeni w religii i wolni od przeszkód małżeńskich;
- 3) po zaręczynach byli niewinni;
- 4) wstępowali w stan małżeński w zamiarze czystym, Bogu przyjemnym;
- 5) przed zawarciem małżeństwa, spowiadali się godnie i komunię św. przyjęli.

† 6. **P. O czym mają pamiętać ci, którzy zaręczają się, a potem słowa nie dotrzymują?**

O. Tacy mają pamiętać, że popełniają grzech ciężki, jeśli zrywają zaręczyny bez powodów ważnych i godziwych.

† 7. **P. Jaki grzech popełniają ci, którzy przyjmują sakrament małżeństwa w nieczystym zamiarze albo w stanie niełaski?**

O. Tacy popełniają grzech świętokradztwa, i stają się niegodnymi łask i błogosławieństwa Boga.

† 8. **Ilorakie są przeszkody małżeńskie?**

O. Przeszkody małżeńskie są dwojakie:

- 1) wzbraniające małżeństwa, np. zakazany czas, prosty ślub czystości itp.
- 2) unieważniające małżeństwo, np. pokrewieństwo i powinowactwo aż do czwartego stopnia włącznie, duchowne pokrewieństwo, religia niechrześcijańska jednej lub drugiej osoby itp.

† 9. **P. Który jest czas zakazany?**

O. Czas zakazany, w którym nie wolno odprawiać wesel, jest: czas od pierwszej niedzieli adwentu do święta "Trzech Królów", i od środy popielcowej do niedzieli pierwszej po Wielkiej Nocy czyli białej.

† 10. P. Co trzeba mieć na uwadze przy małżeństwach mieszanych, to znaczy takich, w których jedna strona jest katolicką, a druga niekatolicką?

O. Przy małżeństwach mieszanych trzeba mieć na uwadze, że Kościół je zawsze ganił i gani z powodów bardzo ważnych, i cierpi je wtenczas tylko, jeżeli osoba katolicka może żyć według przepisów religii świętej katolickiej, a dzieci mają zapewnione wychowanie katolickie.

Upomnienie: W wyborze stanu miej na względzie przede wszystkim wolę Boga i zbawienie twojej duszy.

*** O sakramentaliach**

1. P. Co są sakramentalia?

O. Sakramentalia są:

- 1) wszystkie te rzeczy, które Kościół modlitwą i obrzędami poświęca albo do służby Bożej albo do naszego pobożnego użytku, np. święcona woda, oliwa, sól, chleb, wino, palmy;
- 2) same modlitwy i obrzędy, którymi Kościół te rzeczy poświęca.

2. P. Dlaczego nazywają się te rzeczy sakramentaliami?

O. Te rzeczy nazywają się sakramentaliami, ponieważ są podobne do sakramentów, chociaż, co do istoty, różnią się od nich.

3. P. Kto ustanowił sakramentalia?

O. Sakramentalia ustanowił Kościół katolicki na mocy władzy, od Chrystusa otrzymanej, poświęcania, błogosławienia i zaklinania.

4. P. Dlaczego poświęca Kościół rzeczy do służby Bożej przeznaczone?

O. Kościół poświęca rzeczy, przeznaczone do służby Bożej: 1) aby je od zwykłego użytku oddzielić i oddać wyłącznie na służbę Bogu; 2) aby je uczynić dla nas czcigodnymi i zbawiennymi.

5. P. Dlaczego poświęca czyli błogosławi Kościół chleb, wino, owoce ziemne itp.?

O. Kościół poświęca chleb, wino i owoce ziemne:

1) bo tak czynił Chrystus Pan;

2) aby według słów Pisma św.: *"wszystkie rzeczy tym, którzy Boga miłują, pomagają ku dobremu"* (Rzym. VIII, 28);

3) aby, jak przez grzech Adama wszystkie stworzenia zostały obarczone przekleństwem Bożym, tak teraz, dla zasług Chrystusa, przez modlitwę Kościoła pozyskały błogosławieństwo Boże.

6. P. Czyż modlitwa Kościoła ma osobliwszą siłę?

O. Modlitwa Kościoła ma osobliwszą siłę, ponieważ zawsze jest połączona z modlitwą Jezusa Chrystusa i Świętych.

7. P. O co modli się zwykle Kościół, gdy poświęca lub błogosławi?

O. Gdy Kościół poświęca lub błogosławi, modli się zwykle o odwrócenie kar Bożych, o obronę przeciwko wrogowi naszego zbawienia, o spokój, błogosławieństwo, pomyślność duszy i ciała itp.

8. P. Co powinno nas skłaniać do pobożnego używania sakramentaliów?

O. Do pobożnego używania sakramentaliów powinna nas skłaniać ta myśl, że przez nie dostępujemy błogosławieństwa Bożego za pośrednictwem Kościoła, w którego imieniu kapłan poświęca i błogosławi.

9. P. Jak powinniśmy używać wody święconej?

O. Wody święconej powinniśmy używać, zegnając się nią bądź w domu, bądź w kościele, i prosząc przy tym Boga, aby nas oczyścił z grzechów najświętszą krwią Chrystusową, a ochraniał od wszystkich niebezpieczeństw.

Upomnienie: Używaj z należną czcią i pobożnością rzeczy poświęconych przez Kościół, mianowicie wody święconej, szkaplerzy, medalików itp.

O modlitwie

1. P. Co jest modlitwa?

O. Modlitwa jest to wzniesienie myśli i uczucia do Boga, aby Mu oddać chwałę, albo dziękować Mu za dobrodziejstwa, albo błagać Go o łaskę. Dlatego rozróżniamy modlitwę pochwalną, dziękczynną i błagalną.

2. P. Czy modlitwa wszystkim jest potrzebna do zbawienia?

O. Modlitwa jest potrzebną do zbawienia wszystkim, skoro przyjdą do używania rozumu.

3. P. Dlaczego potrzebna jest modlitwa wszystkim do zbawienia?

O. Modlitwa potrzebna jest wszystkim do zbawienia, ponieważ:

- 1) Bóg ją nakazał, mówiąc w Piśmie świętym: "*Proście, a otrzymacie; szukajcie, a znajdziecie; kołaczcie, a będzie wam otworzone*" (Łk. XI, 9);
- 2) bez modlitwy nie osiągniemy łask potrzebnych do wytrwania w dobrem aż do końca.

*4. P. Jakie mamy pożytki z modlitwy?

O. Z modlitwy mamy następujące pożytki:

- 1) modlitwa łączy nas z Bogiem;
- 2) uczy nas myśleć o Bogu i o prawdach wiecznych, pogardzać dobrami znikomymi, a pragnąć dóbr wiecznych;
- 3) umacnia nas przeciwko złemu;
- 4) dodaje siły i ochoty do dobrego;
- 5) pociesza w strapieniu;
- 6) wyjednywa nam pomoc w potrzebie, i łaskę wytrwania w dobrem do śmierci.

5. P. Jak powinniśmy się modlić, abyśmy osiągnęli te pożytki z modlitwy?

O. Powinniśmy się modlić: 1) nabożnie; 2) pokornie; 3) z ufnością; 4) z poddaniem się woli Bożej; 5) z wytrwałością.

6. P. Kiedy modlimy się nabożnie?

O. Modlimy się nabożnie, jeśli nie tylko ustami lecz i sercem się modlimy, i unikamy wedle możliwości wszelkich roztargnień.

*7. P. Co powinniśmy czynić, aby uniknąć roztargnień na modlitwie?

O. Aby uniknąć roztargnień na modlitwie, powinniśmy przed modlitwą pozbyć się myśli o rzeczach doczesnych i pamiętać, że jesteśmy w obecności Boga, który na nas patrzy.

8. P. Kiedy modlimy się z pokorą?

O. Modlimy się z pokorą, jeśli modląc się, czujemy żywo naszą nędzę i niegodność, jak ów celnik, a nie chełpimy się dobrymi uczynkami, jak to czynili faryzeusze.

9. P. Kiedy modlimy się z ufnością?

O. Modlimy się z ufnością, jeśli mamy niezachwianą nadzieję, że Bóg nas wysłucha, o ile to posłuży ku Jego chwale i naszemu zbawieniu.

*10. P. Dlaczego możemy i powinniśmy mieć tę ufność niezachwianą?

O. Ponieważ Bóg, jako wszechmocny, może nam dać wszystko dobre, a jako najdobrotliwszy, chce nam je dać, dla zasług Jezusa Chrystusa, który nas o tym zapewnia, mówiąc: *"Zaprawdę, zaprawdę powiadam wam, o cokolwiek prosić będziecie Ojca mego w imię moje, da wam"* (Jan XVI, 23).

*11. P. Dlaczegoż jednak nie zawsze otrzymujemy, o co się modlimy?

O. Nie zawsze otrzymujemy, o co się modlimy, ponieważ: 1) nie modlimy się dobrze; albo 2) ponieważ to, czego pragniemy, nie jest dla nas zbawienne; albo 3) ponieważ nie jesteśmy wytrwałymi w modlitwie.

12. P. Kiedy modlimy się z poddaniem się woli Bożej?

O. Modlimy się z poddaniem się woli Bożej, jeśli na wzór Chrystusa Pana, który rzekł: *"Ojczy, nie moja, lecz Twoja wola niech się stanie"* (Łk. XXII, 42), – pozostawiamy Bogu, kiedy i jak raczy nas wysłuchać.

13. P. Kiedy modlimy się wytrwale?

O. Modlimy się wytrwale, jeśli nie tylko nie ustajemy w modlitwie, gdy nie otrzymujemy tego, o co prosimy, lecz owszem modlimy się tym gorliwiej.

***14. P. Czy do modlitwy potrzeba zawsze pewnych wyrazów czyli słów używać?**

O. Do modlitwy ustnej potrzeba pewnych słów używać, ale można się także modlić tylko wewnętrznie czyli rozmyślać.

***15. P. Co znaczy rozmyślać?**

O. Rozmyślać znaczy rozpamiętywać życie i śmierć Jezusa Chrystusa, albo którąkolwiek prawdę wiary, aby wzbudzać w sercu pobożne uczucia i dobre postanowienia.

***16. P. Kiedy powinniśmy się modlić?**

O. Powinniśmy się modlić zawsze; bo Jezus Chrystus mówi: *"Trzeba się zawsze modlić, a nigdy nie ustawać"* (Łk. XVIII, 1).

***17. P. Jakże podobna modlić się zawsze?**

O. Modlimy się zawsze, jeśli często myśl i serce wnosimy do Boga i ofiarujemy Mu wszystkie prace nasze, cierpienia i pociechy; lecz oprócz tego powinniśmy także modlić się w pewnych czasach.

18. P. Kiedy szczególnie mamy się modlić?

O. Mamy się modlić szczególnie:

- 1) w pokusach, potrzebach, w nieszczęściach osobistych i powszechnych;
- 2) z rana i wieczór, przed i po jedzeniu, gdy dzwonią na modlitwę, i gdy jesteśmy w kościele.

19. P. Dlaczego mamy się modlić szczególnie w kościele?

O. Mamy się modlić szczególnie w kościele, ponieważ kościół przede wszystkim jest domem Bożym i miejscem modlitwy, gdzie wszystko, co widzimy i słyszymy, powinno nas pobudzać do rozważania rzeczy Bożych.

*20. P. Za kogo powinniśmy się modlić?

O. Powinniśmy się modlić za siebie i za wszystkich ludzi: za żywych i umarłych, przyjaciół i nieprzyjaciół, szczególnie za rodziców, krewnych, dobrodziejów, za zwierzchność duchowną i świecką, także za błędnowierców i niedowiarków.

Upomnienie: Rozważ, jak jesteś szczęśliwym, że tobie, robaczce ziemskiemu, wolno rozmawiać z Bogiem Najwyższym, jak z Ojcem. Módl się przeto często i ochotnie, tak w domu jak w kościele, a zawsze nabożnie.

§ 1. O modlitwie Pańskiej

21. P. Która modlitwa jest najdoskonalszą?

O. Najdoskonalszą modlitwą jest modlitwa: "Ojcze nasz", czyli modlitwa Pańska.

22. P. Dlaczego nazywa się ona "modlitwą Pańską"?

O. Ona nazywa się modlitwą Pańską, ponieważ Pan Jezus nauczył nas jej, i nakazał ją odmawiać.

23. P. Jak opiewa modlitwa Pańska?

O. Modlitwa Pańska tak opiewa: "Ojcze nasz, któryś jest w niebie; święć się Imię Twoje, przyjdź królestwo Twoje, bądź wola Twoja jako w niebie, tak i na ziemi; chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj, i odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom, i nie wódź nas na pokuszenie, ale nas zbaw ode złego, Amen".

24. P. Z czego składa się "Ojcze nasz"?

O. "Ojcze nasz" składa się z przedmowy i siedmiu prośb.

25. P. Jak opiewa przedmowa?

O. Przedmowa tak opiewa: "Ojcze nasz, któryś jest w niebie".

26. P. Co przypomina nam wyraz: "Ojcze"?

O. Ten wyraz: "Ojcze" przypomina nam, że Bóg jest Ojcem naszym, i żeśmy dlatego powinni się modlić do Niego z dziecięcą czcią, miłością i ufnością.

27. P. Dlaczego mówimy: "Ojcze nasz" a nie "Ojcze mój"?

O. Mówimy: "Ojcze nasz", ponieważ Bóg jest Ojcem wszystkich ludzi, i dlatego powinniśmy wszyscy, jako bracia, modlić się jedni za drugich.

28. P. Dlaczego dodajemy: "któryś jest w niebie"?

O. Dodajemy: "któryś jest w niebie", abyśmy sobie przypominali, że nas Bóg dla nieba stworzył i w niebie oczekuje, dlatego też sercem powinniśmy się oderwać od rzeczy ziemskich, a wznosić się ku niebu.

29. P. O co prosimy w pierwszej prośbie: "święć się Imię Twoje"?

O. W pierwszej prośbie prosimy, aby Imię Boskie nigdy nie było znieważane lub bluźnione; lecz aby Bóg od nas i od wszystkich ludzi był coraz więcej poznawany, miłowany i czczony.

30. P. O co prosimy w drugiej prośbie "przyjdź królestwo Twoje"?

O. W drugiej prośbie prosimy: 1) aby Kościół św., który jest królestwem Bożym na ziemi, rozszerzał się coraz bardziej; 2) aby Bóg królował w duszach naszych przez wiarę, nadzieję i miłość, i aby pomnażał w nas te cnoty; 3) abyśmy po tym życiu przyjęci byli do królestwa Bożego w niebie.

31. P. O co prosimy w trzeciej prośbie: "bądź wola Twoja, jako w niebie, tak i na ziemi"?

O. W trzeciej prośbie prosimy: abyśmy sami i wszyscy inni ludzie na ziemi spełniali wolę Boską tak wiernie i radośnie, jak to czynią aniołowie i święci w niebie.

32. P. O co prosimy w czwartej prośbie: "chleba naszego, powszedniego, daj nam dzisiaj"?

O. W czwartej prośbie prosimy: aby nam Bóg dać raczył, czego potrzebujemy codziennie dla duszy i ciała.

33. P. Dlaczego każe nam Chrystus Pan prosić o chleb "powszedni" czyli "codzienny"?

O. Chrystus Pan każe nam prosić o chleb powszedni czyli codzienny, aby nas pouczył, że:

1) jak codziennie mamy potrzeby, tak codziennie powinniśmy prosić Boga o ich zaspokojenie;

2) że powinniśmy prosić tylko o to, co nam jest koniecznie potrzebne, nie zaś o bogactwa i rzeczy zbytekowne.

34. P. O co prosimy w piątej prośbie: "odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom"?

O. W piątej prośbie prosimy: aby nam Bóg grzechy nasze tak odpuścić raczył, jak my odpuszczamy tym, którzy nas obrazili.

35. P. O co prosimy w szóstej prośbie: "nie wódź nas na pokuszenie"?

O. W szóstej prośbie prosimy: aby Bóg wszystkie pokusy i niebezpieczeństwa grzechu od nas oddalić, albo skutecznej łaski do ich zwyciężenia udzielić nam raczył.

36. P. Dlaczego dopuszcza Bóg, abyśmy byli kuszeni?

O. Bóg dopuszcza, abyśmy byli kuszeni, ponieważ chce: 1) utrzymać nas w pokorze; 2) pomnożyć naszą gorliwość w dobrym i nasze zasługi.

37. P. Co powinniśmy czynić, aby zwyciężyć pokusy?

O. Aby zwyciężyć pokusy, powinniśmy czuwać i modlić się, według słów Chrystusa Pana: "*Czuwajcie i módlcie się, abyście nie weszli w pokuszenie*" (Mt. XXVI, 41).

38. P. O co prosimy w siódmej prośbie: "ale nas zbaw ode złego"?

O. W siódmej prośbie prosimy, aby nas Bóg zachować raczył od wszelkiej szkody na duszy i ciele, szczególnie zaś od grzechu i potępienia wiecznego.

39. P. Dlaczego dodajemy wyraz: "Amen", to jest: "niech się stanie"?

O. Dodajemy wyraz: "Amen" to jest: "niech się stanie", abyśmy przezeń wyrazili nasze gorące pragnienie i ufność, że prośby nasze zostaną wysłuchane.

Upomnienie: Odmawiaj modlitwę Pańską zawsze z uwagą i uszanowaniem, pomnąc, że otrzymaliśmy ją od samego Zbawiciela.

§ 2. O "pozdrowieniu Anielskim"

*40. P. Którą modlitwę odmawiają zwykle chrześcijanie katolicy po modlitwie Pańskiej?

O. Po modlitwie Pańskiej zwykle odmawiają chrześcijanie katolicy ku czci Matki Boskiej modlitwę, którą nazywamy "pozdrowieniem Anielskim" albo "Zdrowaś Maryja".

41. P. Dlaczego dodajemy do modlitwy Pańskiej pozdrowienie Anielskie?

O. Dodajemy do modlitwy Pańskiej pozdrowienie Anielskie, aby Najświętsza Matka Boża wspierała naszą słabą modlitwę swoją możną przyczyną u Syna.

42. P. Co zawiera pozdrowienie Anielskie?

O. Pozdrowienie Anielskie zawiera modlitwę pochwalną i błagalną.

43. P. Które słowa są modlitwą pochwalną?

O. Modlitwą pochwalną są:

1) słowa archanioła Gabriela: "Zdrowaś Maryjo, łaskiś pełna, Pan z Tobą, błogosławionaś Ty między niewiastami";

2) słowa św. Elżbiety: "i błogosławion owoc żywota Twego", do których dodajemy Imię "Jezus".

44. P. Kiedy wyrzekł archanioł Gabriel przytoczone słowa?

O. Archanioł Gabriel wyrzekł przytoczone słowa, gdy zwiastował Najświętszej Pannie, że będzie matką Syna Bożego.

45. P. Kiedy wyrzekła św. Elżbieta przytoczone słowa?

O. Święta Elżbieta wyrzekła przytoczone słowa, gdy ją Najświętsza Panna nawiedziła po zwiastowaniu.

46. P. Dlaczego mówimy do Najświętszej Panny Maryi: "łaskiś pełna"?

O. Mówimy do Najświętszej Panny Maryi "łaskiś pełna", ponieważ:

1) Najświętsza Panna już przed narodzeniem swoim posiadała obfitość łask Boskich;

2) w tych łaskach Boskich ustawicznie wzrastała;

3) jest matką dawcy łask.

47. P. Dlaczego mówimy: "Pan z Tobą"?

O. Mówimy: "Pan z Tobą", ponieważ Bóg jest z Najświętszą Panną w sposób szczególniejszy, tak, że słusznie nazywa się wybraną córką Ojca niebieskiego, prawdziwą Matką Syna Bożego, i najczystsza Oblubienicą Ducha Świętego.

48. P. Co oznaczają słowa pochwalne: "błogosławionaś Ty między niewiastami"?

O. One oznaczają, że Maryja jest najszczęśliwszą z pośród niewiast, ponieważ:

1) Ona przed wszystkimi innymi obraną została na dziewiczą Matkę Boga;

2) Ona przyniosła światu zbawienie, podczas gdy pierwsza niewiasta przyniosła przekleństwo.

49. P. Dlaczego dodajemy: "błogosławiony owoc żywota Twego, Jezus"?

O. Aby okazać, że cześć Maryi Panny jest nieodłączona od czci Jezusa Chrystusa, i że Matkę czcimy dla Syna.

*50. P. Które słowa są modlitwą błagalną?

O. Modlitwą błagalną są słowa, które dodał Kościół: "Święta Maryjo, Matko Boża, módl się za nami grzesznymi teraz i w godzinę śmierci naszej. Amen".

51. P. Dlaczego dodał Kościół te słowa?

O. Kościół dodał te słowa, abyśmy często wzywali pomocy Najświętszej Panny Maryi we wszystkich potrzebach naszych, a szczególnie w godzinie śmierci.

52. P. Co trzeba mówić, gdy rano, w południe i wieczór dzwonią na "Anioł Pański"?

O. Gdy rano, w południe i wieczór dzwonią na "Anioł Pański" trzeba mówić:

"Anioł Pański zwiastował Pannie Maryi i poczęła z Ducha Świętego".

Zdrowaś Maryja itd.

"Oto ja służebnica Pana mojego, niech mi się stanie według słowa twego".

Zdrowaś Maryja itd.

"A Słowo stało się ciałem i mieszkało między nami".

Zdrowaś Maryja itd.

53. Dlaczego odmawiamy tę modlitwę?

O. Odmawiamy tę modlitwę, aby:

- 1) podziękować Bogu za wcielenie Jezusa Chrystusa;
- 2) czcić Matkę Boską i polecać się Jej opiece.

NAUKA: Z szczególniejszym nabożeństwem czcij Najświętszą Pannę Maryję, i do Niej, jako do Matki, uciekaj się z dziecięcym zaufaniem we wszystkich sprawach i potrzebach, a staraj się naśladować Jej miłość ku Bogu i bliźniemu, cierpliwość, czystość i inne cnoty.

*** O kościelnych obrzędach i zwyczajach**

1. P. Co są obrzędy kościelne?

O. Obrzędy kościelne są to czynności lub znaki religijne, które ustanowił Kościół dla uroczystego nabożeństwa.

2. P. Dlaczego następuje po nauce o modlitwie, nauka o kościelnych obrzędach i zwyczajach?

O. Ponieważ:

- 1) obrzędy kościelne są ustanowione ku czci i chwale Boga, podobnie jak modlitwa;

2) ułatwiają nam podniesienie umysłu do Boga, i rozpamiętywanie rzeczy Boskich czyli nabożną modlitwę.

3. P. Jakim sposobem ułatwiają nam obrzędy nabożną modlitwę?

O. Obrzędy ułatwiają nam nabożną modlitwę tym sposobem:

1) że przyczyniają się do większej uroczystości nabożeństwa, przez co skupiają naszą uwagę i zwracają umysł od rzeczy ziemskich do Boga;

2) że przedstawiając nam zmysłowo tajemnice wiary, dopomagają do ich rozpamiętywania.

4. P. Czy obrzędy nie są czczymi znakami?

O. Bynajmniej; gdyż: 1) sam Bóg przepisał żydom w starym zakonie pod zagrożeniem surowych kar pewne obrzędy; 2) Chrystus Pan używał także pewnych obrzędów; 3) On też sam postanowił znaki sakramentalne czyli obrzędy.

5. P. Lecz czyż nie nakazuje Chrystus Pan czcić Boga "w duchu i w prawdzie"?

O. Tak jest; wszelako Chrystus Pan nie zabrania tymi słowy obrzędów, ale wymaga, abyśmy uczestniczyli w obrzędach nie bezmyślnie, lecz abyśmy rozumieli ich znaczenie, i nabożnie brali w nich udział.

6. P. Czy wszystkie obrzędy kościelne mają swoje znaczenie?

O. Tak jest; wszystko, co czyni Kościół w służbie Bożej, ma swoje tajemnicze znaczenie i służyć powinno do obudzenia w nas pobożnych myśli i uczuć.

7. P. Czy nie ma też obrzędów zbytecznych i niepożytecznych?

O. Nie ma; bo wszystko, co Kościół święty i nieomylny ustanawia, pochwała lub czyni, jest potrzebnym i pożytecznym, gdyż Duch Święty rządzi Kościołem.

8. P. Co znaczy kadzenie w kościele?

O. Kadzenie jest oznaką najgłębszej czci Bożej i obrazem modlitwy, która, jak wonne kadzidło, wznosić się powinna do Boga.

9. P. Co oznaczają jarzące świece?

O. Jarzące świece oznaczają wiarę oświecającą człowieka, nadzieję unoszącą go ponad tę ziemię, i miłość ogrzewającą; nadto przypominają nam czasy prześladowania chrześcijan, kiedy odprawiano nabożeństwo w podziemnych grotach.

10. P. Co przypominają nam świece, święcone w uroczystość "Oczyszczenia" Najświętszej Maryi Panny?

O. Przypominają nam słowa Symeona, że Jezus jest "światłością ku oświeceniu pogan", i że my także powinniśmy żyć jako "dzieci światłości" (Łk. II, 32), (Ef. V, 8).

11. P. Co przypomina nam pascha?

O. Pascha czyli świeca Wielkanocna przypomina nam Chrystusa zmartwychwstałego, który wywiódł nas z niewoli egipskiej.

12. P. Co przypomina popiół święcony w Środę Popielcową?

O. Że powinniśmy się upokarzać i szczerą czynić pokutę; dlatego też mówi kapłan, sypiąc popiół na głowę: "pamiętaj, człowiecze, żeś proch jest, i w proch się obrócisz".

13. P. Co przypominają nam palmy w Niedzielę Palmową?

O. Przypominają nam tryumfalny wjazd Jezusa Chrystusa do Jerozolimy i Jego zwycięstwo nad piekłem, i że my także o palmę zwycięską, to jest: o nagrodę wieczną, ubiegać się winniśmy.

14. P. W jakim celu odbywają się procesje i pobożne pielgrzymki?

O. 1) Ażeby Boga publicznie wielbić albo Mu dzięki publicznie składać, lub też uprosić sobie Jego opieki i błogosławieństwa nad miastem, wsią, lub całym krajem; 2) ażeby obchodzić uroczystość i tryumf chrześcijaństwa nad pogaństwem; dlatego też noszą się krzyże i chorągwie; 3) ażeby nam przypomnieć, żeśmy pielgrzymami na ziemi, i że zawsze przed oblicznością Boga chodzić mamy.

15. P. Co należy sądzić o pielgrzymkach?

O. Że są rzeczą bardzo chwalebną, uświęconą przykładem Świętych i odpustami kościelnymi, lecz potrzeba, iżby się tak odbywały, jak tego Kościół wymaga.

16. P. Czegóż wymaga Kościół od tych, co odprawiają pobożne pielgrzymki?

O. Kościół wymaga:

- 1) ażeby, z powodu pielgrzymek nie zaniedbywali koniecznych obowiązków stanu lub zawodu;
- 2) ażeby je odbywali w dobrej intencji;

3) ażeby cały czas pielgrzymki nabożnie spędzali, i wszystkie przykrości drogi cierpliwie znosili.

4) ażeby, przybywszy na miejsce, modlili się nabożnie i przystępowali do sakramentów świętych pokuty i ołtarza.

17. P. Czy dawno już są pielgrzymki we zwyczaju?

O. Już Izraelici pielgrzymowali z rozkazu Boga do świątyni Jerozolimskiej, co też Jezus i Maryja czynili. I pierwsi chrześcijanie także pielgrzymowali często do miejsc świętych, w których Chrystus Pan żył i cierpiał, tudzież do grobów Apostołów i męczenników.

18. P. Co są bractwa?

O. Bractwa są to religijne, przez władzę kościelną zatwierdzone stowarzyszenia, związane ku wspólnej modlitwie, i dla wzajemnej zachęty do wykonywania dobrych uczynków i częstego przyjmowania sakramentów świętych.

Upomnienie: Bierz udział w obrzędach i zwyczajach kościelnych z największym nabożeństwem, i nie daj się od tego odwieść ani szyderstwem ani przykładem niewiernych i lekkomyślnych ludzi.

Powtórzenie całości

Boska religia nasza uczy nas, że jesteśmy stworzeni, abyśmy Bogu służyli i byli zbawieni. Dlatego powinniśmy:

1) wierzyć we wszystko, co Bóg objawił;

2) pełnić wszystkie przykazania, które Bóg dał albo sam, albo przez swój Kościół;... więc i unikać grzechu, który jest przekroczeniem przykazania Boskiego... i żyć cnotliwie. Tego zaś nie zdołamy bez łaski Boskiej. Więc musimy:

3) używać środków łaski, które Bóg postanowił, to jest sakramentów świętych i modlitwy.

Katechizm rzymsko-katolicki podług Ks. J. Deharbe T. J. dla szkół ludowych. We Lwowie. NAKŁADEM ZAKŁADU NARODOWEGO IMIENIA OSSOLIŃSKICH. 1885, str. 319. (1)

(Pisownię i słownictwo nieznacznie uaktualniono).

Przypisy:

(1) Por. 1) Ks. Józef Stagraczyński, [Nauki katechizmowe o prawdach Wiary i obyczajów katolickiego Kościoła według średniego katechizmu Deharba.](#)

2) Św. Pius X, Papież a) [Krótką Historią Religii.](#) b) [Pierwsze początki katechizmu dla małych dzieci. – Katechizm Krótki. – Katechizm Większy. – Nauka o świętach Pana Jezusa, Matki Boskiej i Świętych Pańskich. – Krótka Historia Religii.](#) c) [Encyklika "Pascendi dominici gregis" o zasadach modernistów.](#) d) [Przysięga antymodernistyczna.](#)

3) Św. Pius V, Papież, [Katechizm Rzymski według uchwały świętego Soboru Trydenckiego.](#)

4) Św. Robert kard. Bellarmin SI, a) [Katechizm mniejszy czyli Nauka Chrześcijańska krótko zebrana.](#) b) [Wykład nauki chrześcijańskiej. \(Katechizm większy\).](#)

5) Ks. Kazimierz Naskręcki, a) [Credo. Krótkie nauki o prawdach wiary katolickiej.](#) b) [Dekalog. Krótkie Nauki o Przykazaniach.](#) c) [Życie nadprzyrodzone. Krótkie nauki o Sakramentach świętych i modlitwie.](#)

6) Ks. Zygmunt Chełmicki, [Ojców naszych Wiara Święta \(mały katechizm\).](#)

7) Ks. M. Noel, [Nowy wykład katechizmu z ambony.](#)

8) Ks. Michał Ignacy Wichert, [Nauki katechizmowe o Składzie Apostolskim, Przykazaniach Boskich i Kościelnych, o Modlitwie Pańskiej i Sakramentach.](#)

9) O. Jan Jakub Scheffmacher SI, [Katechizm polemiczny czyli Wykład nauk wiary chrześcijańskiej przez zwolenników Lutra, Kalwina i innych z nimi spokrewnionych, zaprzeczanych lub przekształczanych.](#)

10) Św. Augustyn Biskup, Doktor Kościoła, [Pisma katechetyczne.](#)

11) Św. Jan Chrzyciel de la Salle, [Obowiązki chrześcijanina względem Boga. \(Katechizm\).](#)

12) Ks. Konstanty Gawroński, [Jasny i gruntowny wykład prawd wiary i moralności chrześcijańskiej.](#)

- 13) Bp Konrad Martin, a) [Katolicka nauka wiary](#). b) [Katolicka nauka obyczajów](#).
- 14) Ks. Wiktor Cathrein SI, [Katolicki pogląd na świat](#).
- 15) Piotr kardynał Gasparri, [Katechizm katolicki \(Catechismus catholicus\)](#).
- 16) Episkopat Austriacki, [Wielki Katechizm Religii Katolickiej](#).
- 17) Ks. J. B. Delert, [Teologia dla użytku wiernych pragnących gruntowniejszej nauki w rzeczach zbawienia. Tom I. Teologia dogmatyczna. Tom II. Teologia moralna i liturgika](#).
- 18) Ks. Dr I. Schuster, Ks. Gustaw Mey, [Historia biblijna dla katolickich szkół](#).
- 19) Ks. Jan Józef Gaume, [Zasady i całość wiary katolickiej czyli wykład jej historyczny, dogmatyczny, moralny, liturgiczny, apologetyczny, filozoficzny i socjalny, od stworzenia świata aż do naszych czasów](#).
- 20) O. Jakub Cristini CSsR, [Rozmyślenia na wszystkie dni całego roku z pism św. Alfonsa Marii Liguorego](#).
- 21) Ks. Franciszek Bączkowicz CM, [Posty obowiązujące](#).
- 22) Ks. Augustyn Arndt SI, [Odpusty. Podręcznik dla duchowieństwa i wiernych](#).
- 23) Ks. Józef Krośniński, [Piękność obrzędów Kościoła katolickiego](#).
- 24) Ks. Antoni Chmielowski, [Krótki rys historii kościelnej](#).
- (Przyp. red. *Ultra montes*).

([HTM](#))